

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SALOMON J. FRIFELT

*Midt under Himlen-
hvor Kragerne vender*

ROSENKILDE OG BAG

Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskere's Bistand

**Midt under Himlen —
hvor Kragerne vender**

Tidligere udkom af
Salomon J. Frifelt:

Lyng. Blade af Hedens Krønikebog.....	1918
Af Jordens Æt. Roman	1921
Mellem to Taarne. Roman	1926
Samme. Ny Udgave	1949
Gennem de jyske Udmarker	1929
4. Oplag (10.000 Ekspir.)	1947
Ad jyske Veje sønderud. 2. Oplag	1934
3. Oplag	1959
4. Oplag	1960
Fra Vildornen til Bønsvinet	1938
Konsulen	1938
Et Strykke vestjysk Bondehistorie.....	1938
Godtfolk og Skidtfolk (Noveller)	1939
2. Oplag Vignetudgave	1941
Ny Udgave	1959
Ajs kør te Rajs. Kulturhistorie	1939
Hvor Vejene samles. Kulturhistorie	1940
Fædrenes Sønner. Drengbog	1943
Det skete en Søndag — Digte	1944
Natten og den døde Gaard. Roman	1945
Vestjylland og Varde Bæk. Kulturhistorie ..	1947
Mands Mod (Noveller).....	1948
Det brænder — Kulturhistorie.....	1948
Dagen og det grønne Land. Roman	1955
Andelsbonden og Kvæghandelen. Kulturhist.	1959

Sammen med
Red. Knud Ree
og

Dr. phil. Hans Jensen:

»Bogen om I. C. Christensen«	1941

Sammen med
Hans Povlsen:

Jyllandsværket.....	1956

Sammen med
T. Tobiassen Kragelund:

Vi tapper af Tønden. (2. Oplag)	1935
Teglstensbrokker i en Plovfur. (2. Oplag) ..	1936
Vi svinger vor Høle	1937
Kjærgaard. J. M. Lauridsen	1938
Dem Vester fra	1939
Spyt i Næverne, Folkens!	1940
Os selv - og de fremmede	1941
Vi hilser paa Landsmænd.....	1942
Afsides Kroge - midt i Verden	1943
Mere end Mandsværk.....	1944
Østersogn og Vestersogn	1945
Sognets Veteraner	1946
Højt paa Straa i det gamle Sogn.....	1947
Nabo til Kræn Vester	1948
Jyder Vester fra	1949

SALOMON J. FRIFELT

Midt under Himlen – hvor Kragerne vender

SKILDRINGER OG SKÆBNER
FRA DE JYDSKE UDMARKER

ROSENKILDE OG BAGGER

KØBENHAVN

1960

Midt under Himlen – hvor Kragerne vender
er trykt af Pedersen & Lefevre, København.
Omslaget er tegnet af Peter Holm. Copyright
1960 by Rosenkilde og Bagger. Printed in
Denmark.

INDHOLD

Midt under Himlen -	7
Mere end Mandsværk!	9
Kræ Hansens Barberkniv og Marens Myrte	24
Fire Gange forfra - og saa nok en Gang!	35
En Vandringsmand ad de jydsk Veje	47
En Rydningsmands Saga	54
Den gamle Degnelod i Lønne	69
Den Gang a var ung, da var der Piger til -!	84
Den stigende Linje	92
Barndoms minder	97
To i Følge	105
Sønder ud og hjem igen	110
„Hungerholt“ og „Højen“	119
Den Jord, ingen andre gad ha -	126
Naar man øger Dagen ved begge Ender -	134
Et lille jydsk Træsnit	139
En Historie i Sten - og om Sten	147
Nitten Haandværk - men ikke tyve Ulykker!	153
Fire Slægtled paa Ahlheden	162
Med Plov og Maskinpistol - skiftevis	171
Børn og Børnebørn	182
Een af Harald Blaatands Efterslægt	192
Oplysninger og Henvisninger	197

Midt under Himlen —

Midt under Himlen og vidt ud til Markskel og Naboer, det var før i Tiden de fleste Udmarkshjems Særkende.

Og Folk i de gamle sluttede Bolav skutede sig kuldkært eller i selvgod Velvære, om de i Tankerne sammenlignede: her hjemme — og der ude!

„Helt der ude, hvor Kragerne vender!“ sae de halvt haanligt om Udflytterne og Hededyrkerne. Og kanske føjede de ynksomt til: „De har nok ett ret mange Viber i Salte der ude!“

Og sandt var det jo: Det var forhen tit trange og fattige Kaar i de mange Udmarkshjem, hvor man mere end i Sognets gamle Bolav var henvist til at klare sig selv og stride sig igennem ved Slid og Nøjsomhed.

Med den selvhjulpne Mands lidt hovne Selvfølen, kunde Hededyrkeren med god Ret forme Ordene: Naar een selv gjør'et (Arbejdet), saa er der baade takket og betalt!

Klare sig selv igennem. Hævde sig som Ligemand. Ikke noget skyldig til nogen! Det er denne stejle Selvhævdelse, vi Gang efter Gang møder hos de gamle Hededyrkere og Rydningsmænd, og som vi i afdæmpet Form kan finde hos deres Børn og Børnebørn.

Vel sandt: Det var ikke alle Hededyrkere, der magtede de haarde Vilkaar og havde Vilje og Udholdenhed nok til at stride sig igennem til Fremgang og trygge økonomiske Kaar. Der gemmes ogsaa i Udmarkshjemmene mange Nederlag og forkrøblede Menneskeskæbner. Vi kender en Del, og de gi'r os hver især deres Livslære.

Men det var altid de udholdende, ukuelige og sejrende, der skabte Nybrud og Fremgang og hævdede den stigende Linje i den enkelte Slægt som i Folkets Livsløb.

Denne stigende Livslinje vil altid baade mane og kræve os. Ja, men ogsaa vække Mod og Fortrøstning i vort Sind, om vi trykkes af Tvivl om egen Duelighed eller frygter for Brist i Folkets sunde Livsrod. —

Disse sandfærdige dagligdags Skildringer, som her følger i denne Bog, er samlet gennem en Aarrække. Maaske kan Udvalget virke lidt tilfældigt, der var saa mange, mange andre, som med lige saa god Ret burde omtales.

Om de alle, der fortjente det, kom med, da blev det ikke en enkelt lille Bog, men en lang Række digre Bind.

Disse enkelte, jeg fandt frem til, fordelt over det meste af Jylland, faar da gælde for de mange fra den samme store Landvindingshær med Almuesindets ukuelige Livsvilje.

Siden jeg for Aar tilbage skrev Bogen: „Gennem de jyske Udmarker“, med Skildringer af hædrede Hededyrkere og Foregangsmænd, blev det saadant for mig, at skete det, Sindet blev nedslaaet og trist, fordi Hændelser og Foreteelser syntes at tegne dalende Livslinje mere end stigende, da vandt jeg Fortrøstning og ny Tiltro ved at finde frem til een eller anden af de gamle Rydningsfolk eller Udmarkshjem og lytte til jævne Ord om haardt Arbejde, Stræb og Modgang, der omsider gav Sejr, Løn og Fremgang.

Tit faldt Ordene faamælt og neddæmpet, endda de havde Tyngde af Livsviden og levet Liv. De Ord, der faldt, og den Lære, de gav, prøvede jeg at fange og at give igen saa redeligt og sandfærdigt, jeg evner.

Den Glæde og Opmuntring, jeg vandt ved at opleve og forme disse Skildringer, vil jeg ønske mine Læsere Del i, saa vi sammen kan glædes over Fremgang og Opdrift. Ja, og i Fællesskab styrkes i Troen paa Slægtens, Folkets Sundhed og Fremtid.

Salomon J. Frifelt.

Mere end Mandsværk!

En sandfærdig Skildring af en Kvindes Livsværk.

„Er der da ikke smukt her! — hvad Du?“

Han spørger saa glad. Hans Stemme er saa smittende ivrig og varm, saa hun ikke kan staa imod.

For sandt er det jo, her er smukt!

Bakken falder i en blød Runding fra Gaarden og nedad mod Strandengene og Stranden. Den gamle Gaard mellem Træerne der neden for Banken stikker hvide Skorstenspiber op over en grøn Mønning, de skinner dobbelt mod det blanke Vand bagved.

Og Thisted Bredning ligger saa blaa under Midsommerhimlen som et stort Bed af Kærminder. Der stryger et hvidt Sejl over mod Skarrehage, lysende hvidt som en Maagevinge. Og histovre rejser Mors sine Klinte og Skrænter: Skorstensrøgen derovre staar lige til Vejrs i den slørede Soldis —

„Har Du nogensinde set noget smukkere — Hvad Du —?“

Han spørger igen og gir hendes Haand et lille Tryk.

„Jo, her er kønt,“ siger hun stille og gengælder svagt hans Haandtryk.

— Hun vilde jo saa gjerne dele hans Glæde og se det alt med hans Øjne. Men det kniber endnu. Flytningens Rod og anstrengende Tummel gnaver endnu hendes Sind.

De har kun været gift i fire Aar og har allerede flyttet tre Gange — Hvornaar mon de finder det Sted, hvor de kan gro fast?

At de et halvt Aar efter Brylluppet i 1908 solgte Eriks Fødegård i Kelstrup og flyttede til Kløv, voldte hende ikke større Sorg — Hendes Hjem er jo dog først og fremmest der, hvor han er.

Og her i Kløv havde de tre gode Aar. Var Gaarden langt fra, som de kunde ønske, saa var de jo unge og glade for hinanden og deres to Smaadrenge.

Hun var slet ikke saa glad, da der blev Tale om at sælge Gaarden og købe en Ejendom af Udstykningsforeningen i Kelstrup.

Vist saa var der Fordel ved den Handel. De fik ny og solide Bygninger, god Jord og fordelagtige Pengeforhold — Ja, saa fik de vel handle og flytte den Gang med.

En Uges Tid efter, at de var rykket ind i deres nye Hjem, kom Eriks Bror og fortalte om en Ejendom, der var til Salgovre i Malle. Det var en Udflyttorejendom fra Røgelsgaard. Den var forsømt og ude af Drift og uden Besætning. Men Jorden var god nok. Og Gaarden kunde købes meget billig. Vist omkring ved 18,000 Kr. —

Ja, og saa laa Gaarden saa sjælden smukt —. Sikke en Udsigt deroppe fra Marken og fra Gaardspladsen! —

Naa, de skulde jo ikke købe, nu de lige var flyttet ind i deres ny Hjem.

Nej vel saa, men følge med over at se paa Ejendommen, det kunde da ikke skade — Erik vilde godt en Tur ud med Broren.

Ja, og saa blev det alligevel til Handel —

Den Ejendom i Malle kunde Erik ikke staa for. Han saa Mulighederne her: den gode, men vanskkøttede Jord. Fordelen ved at mageskifte — Ja, og det skønne Udsyn der oppe fra Gaardspladsen!

Handelen gik i Orden samme Dag.

„Se saa, lille Elise, saa skal vi flytte igen,“ sae Erik og smilte sit glade Smil.

Flytte igen! — Det lagde sig som en Byrde over hendes Sind. Nu var hun lige gennem lange Dages Møje ved at komme i Orden i sit nye Hjem — Og saa skulde det hele straks pilles ned og pakkes sammen igen og hele Flytte-Viderværdigheden om igen en Gang til!

Nej, hun kunde ikke smile eller dele Eriks Glæde over Gaarden og Udsynet og Mulighederne der ude i Malle.

Hun havde mere end nok med Arbejdet, Maset og Bryderiet ved den ny Flytning. —

— — Det er overstaaet nu. Ja, heldigvis. Den sidste Uge

har ikke været let. Og endnu ligger Flytteroderiet som en Hæmning over hendes Sind.

Der skal jo mer til for at føle sig hjemme end blot flytte ind i en Stue og stille Møbler op.

Selv om Bygningerne er ny, er de stærkt forsømte. Og det, hun har set af Marken, ligger hen som Overdrev med Senekager og Ukrudt og Færdsel baade paa langs og tværs.

Jo vist, er der meget at rette op her, før det bliver en Ejendom i Drift. — —

Nu gaar de her den første Søndag i deres nye Hjem og ligesom tar det i Eje sammen.

Erik Nørgaard er glad og oplagt som en Skoledreng paa Udflugt: Her er Muligheder! Her er god Jord, blot den kommer i Drift. Og her er en Udsigt saa smuk som ingen andre Steder i hele Sennels Sogn!

„Er her ikke kønt, hvad Elise?“

Nu smiler hun — Han er jo ikke til at staa for, saa glad og oplagt han er.

Og Dagen er saa lys, saa blank af Sol — Og de staar midt under en blaa Himmel.

Hun ser ud over det fagre, stærke Sommerland, der breder sig ud, her hvor de staar:

Grønne Bakkerundinger, blaa Fjord, gule Klinter hinsides, og langt ude hvide Gaarde, Smaabyer og Møllevingers Kors.

Og hun maa sande det og smile dertil:

„Jo, Erik, her er kønt saadan en dejlig Sommerdag!“

Og han svinger hende rundt i et Snuptag, saa de nu ser hen mod Gaarden, deres ny Hjem med de forsømte Bygninger og den sølle mishandlede Jord.

„Du Elise“, siger han paa sin stærke Maade. „Nu har vi fundet vort Hjem, og her vil vi lave et rigtigt Mønsterbrug!“

Da risler det varmt af Glæde igennem hende: „Vort Hjem! Her slaar vi Rod!“

„Ja, ja, Erik, det vil vi!“

Og det er Søndag og Sommer. Og Dagen er levende og lys!

Næste Dag er Erik Nørgaard en Tur i Thisted. Der er jo

adskilligt at ordne ved Ejendomsøvertagelsen og med Besætning, de skal ha købt.

Elise ved godt, det vil blive sent, før hendes Mand kan naa hjem, men alligevel gaar hun hele Tiden i en sær Uhygge.

Og da Aftenen kommer, kan hun ikke gaa til Sengs for Uro og Frygt, selv da det bliver langt over Sengetid. Det er ligesom, der lurer en Ulykke. —

Blot dog Erik snart kom hjem i gode Maader!

Saa kommer han — Gud ske Lov! — Hun aander udfriet op.

„Men sidder Du oppe endnu Elise! Hvorfor er Du dog ikke gaaet i Seng?“

„Nej, jeg var saa sært tilpas, det var, ligesom en Ulykke truede Dig. Hvor er det godt, Du er vel hjemme!“

„Ja, ja, nu har Du mig, saa ka Du vel falde til Ro. Jeg skal blot lige ha Hestene fodret.“

Han gaar ud. Hun hører ham gaa med Dørene og hans Fodtrin ude i Loen.

Saa med eet gir det et sært dødt Dump derude.

Og i samme Øjeblik jager det som en iskold Rædsel igennem hende: Nu! — Nu kom det — Ulykken!

Hun styrter ud.

Ja, der ligger han blodig og bevidstløs ude paa Logulvet. Han har været oppe paa Loftet, er traadt fejl — Hvordan? — Ja, hvordan — Det kan ogsaa være lige meget — Nu ligger han her!

Han bæres ind. Og Lægen bliver hentet. — En Rygmarvslammelse. Indre Forblødning — Ringe eller intet Haab!

Og Julidagen er lys — Tindrende Højsommer!

For Elise har Dagen dog aldrig været saa dødsenstrist og fortvivlet sort. Det er jo som en endeløs Nat af Tomhed at se ind i!

Hvordan skal hun dog kunne undvære ham og magte at leve videre og stride igennem alt det, som nu bliver lagt hen til hende?

Og hun bryder ud, af sit Hjertes bitre Nød:

„Vi ka da ikke være tjent med, at Du dør fra os, lille Far! Hvordan skal det dog gaa for os?“

Da slipper Døsen ham, han aabner Øjnene. De har Glans som før, er klarere end nogensinde. De ser forbi hende, langt ud, før hans Blik søger hende:

„Jo, lille Elise, jeg kan se, at det vil gaa Jer godt alligevel.“

Han prøver at smile til hende, før han igen glider ud i Uvirkeligheden.

Den Dag dør Erik Nørgaard.

Saa staar Elise som ung Enke med to Smaabørn — det ene 3 Aar, det andet kun godt 1 Aar — og med en vanskøttet og forgældet Gaard og et sviende Savn hver en Dag, hun kan se frem i Tiden.

Kanske er det godt, at selve Tilværelsen saa ubønhørligt strengt kræver alle hendes Kræfter til det yderste. Hver en Time paa Dagen har jo sine Krav.

Jo, mere udkørt træt, hun kan gaa til Sengs om Aftenen, des mere Haab er der om at finde Søvn og Glemsel. —

En Dag kommer Elises Søster. Hun er hjemme en Tur fra Amerika. Skal snart rejse igen.

„Tag med til Amerika, Elise“, siger hun. „Der kan Du langt lettere skabe Dig en Stilling og klare for Dig selv og Drengene med. Dette her er jo haabløst for Dig!“

Og Elise vejer for og imod:

Der er meget, der binder her. Og Uvisheden der ude i det fremmede — Hjemveen, Ensomheden, skræmmer.

Men det er jo, som Søsteren siger: Dette her ser haabløst ud at strides med. For Drengenes Skyld, bør hun maaske rejse?

„Ja, her er ikke noget at spekulere over,“ mener hendes Søster. „Faa hellere dine Sager ordnet, saa vi kan følges ad.“

Og Elise træffer sin Afgørelse: Hun vil ha Gaarden solgt og med Søsteren til Amerika:

Saa drømmer hun en Nat. En sær livagtig Drøm:

Det er Dagen, da hun skal afsted for at rejse til Amerika. Hun er allerede paa Vej, men vil dog endnu en Gang ind paa Kirkegaarden for at se til sin Mands Grav.

Det er saa knugende tungt at ta Afsked og at rejse. — Og som hun staar her, hører hun tydeligt Eriks Stemme:

„Bette Elise, bliv her hjemme!“

Hun vaagner med et Sæt — Har endnu sin Mands Stemme og Ord i sit Øre.

— Ja, saa mærkeligt stærk kan en Drøm være, saa den kan virke med til at forme en Livsskæbne.

Elise rejser ikke, men bliver paa sin Gaard.

Der er jo een Ting mere, som virker med til at holde hende fast her.

Det er Eriks Ord den sidste Søndag, de stod der ude og tog Syn over Gaard og Land:

„Du Elise, her vil vi lave et rigtigt Mønsterbrug!“ —

Hun havde glad sagt sit Ja dertil. Og hun føler det nu baade som et Krav og en Forpligtelse —

Hvad om hun nu prøver at gøre Ejendommen til et Mønsterbrug? — Kan hun vel paa bedre Maade ære sin Mands Minde?

Men Gaarden er saare langt fra at være Mønsterbrug, saadan som den nu er — Ak nej!

Og Elise forstaar, her kræves ikke blot Arbejde, udholdende, trofast Arbejde, men her kræves ogsaa Indsigt og faglig Viden.

Arbejde kan hun, det har hun lært. Men Kyndighed i Landbrugets mange Grene: Planteavl, Husdyrbrug, Foderanalyse, Gødningskemi, Handel og Omsætning, Redskaber og Maskiner og meget mere, det savner hun — Og saa er der endda Folk, der tror, at Bondearbejde er bare noget med en Greb og en Skovl og en Møgbør! —

Nej, der er meget, næsten alt for meget at sætte sig ind i!

I sit Barndomshjem paa Østerild Mejeri havde Elise ikke lært stort af, hvad der angik Landbrug, siden tjente hun en Tid, til hun fik Uddannelse i Gymnastik og Haandgærning og blev Lærerinde paa Hundborg Højskole.

Det gav et rigt, vaagent Liv og gode Minder at tære paa — men Landbrugsteori! — Og Indsigt her er jo det, hun nu bittert savner.

For det er Elise klar over, skal hun naa at faa den forsømte Ejendom drevet frem til Mønsterdrift, da maa hun være sin egen Bestyrer.

En dygtig Karl er en god Hjælper. Men Leder, det maa hun selv være.

Saa gaar hun til een af Naboerne, *Søren Overgaard* paa Knuds-gaard:

„Hør vil Du ikke næste Gang, I har Møde og Foredrag i Landboforeningen, ta mig med, for jeg trænger til at lære noget.“

Og Søren Overgaard er flink og tar hende med. Første Gang, der er Møde, er det Gødningsspørgsmaalet, der drøftes. Elise tar imod med spændt Optagethed. Hun forstaar, at vil hun vente at faa god Avl, da maa den udpinte Jord derhjemme i en hel anden Gødningskraft.

Og efter Foredraget gaar hun resolut hen og bestiller 18 Sække Gødning.

Og de gamle forsigtige Gaardmænd ser med Undren og Hovedryst paa denne her bette Kvinde, der vil til at drive moderne Mønsterbrug!

Der er Regnskabskursus og Fodringskursus. Og Elise er med til dem alle og sidder paa Skolebænk sammen med de unge Knøse og Karle — For hun vil til Bunds lære at drive sin Gaard.

Men en forsømt Gaard drives ikke ene ved Regnskab og Fodringsteorier. Der maa tages fat, haardt og udholdende, gennem lange Dage med 14—16 Arbejdstimer eller mere.

Den stærke Drift kræver øget Driftskapital til Indkøb af Foderstoffer og Gødning, Frø, Saasæd, Redskaber, Maskiner og Dyr.

Og Renterne skal ud hver Termin. Det er Aarets to store Mærkepæle.

Mangfoldige Gange staar Elise ude i sit Svinehus og maaler paa Svinene og tæller Uger og Dage, om nu ogsaa de og de Svin kan naa at blive leveringsfærdige til Terminen?

Og Elise tar fat, næsten hensynsløs imod sig selv. For hun har et Maal, der efterhaanden vokser ud til en Livsopgave:

Et trygt og godt Hjem for sine to Drenges — Og et Mønsterbrug til at hædre sin Mands Minde.

Ja, og saa gaar det fremad. Det er synligt for alle. Markerne

bliver rene, og Afgrøderne bedre fra Aar til Aar. Husdyrene trives. Og Drengene vokser til og gaar i Skole.

En Dag er Elise i Færd med at raspe Roer — Hun er blevet sinket og blevet bagefter med Fodringen af Dyrene. Gennem Døren ser hun Drengene komme fra Skole, de skal ha Middagsmad. Og der er andet Arbejde, som ogsaa venter — Hun maa stræbe, stræbe endnu mere!

Og hun tar fat ud over et rimeligt Maal af Kræfter, saa lille og spinkel hun er.

Da med eet knækker hun sammen. Lammet, ude af Stand til at røre sig. Hun maa hjælpeløst bæres ind.

Der ligger hun saa. Først hjemme, siden paa Sygehus. Lange Dage og pinefulde lange Uger.

Det er frygteligt! — Alt det der hjemme, der kalder paa hende hver Time paa Dagen. Alt det, som nu forsømmes! — Her ligger hun, mere hjælpeløst end et lille Barn, mens hver Fiber i hende dirrer af Virketrang.

Da hun har ligget hen et Par Maaneder, hitter Lægerne paa at røntgenfotografere hende — Og da viser det sig, at hendes Rygsøjle er knækket.

Hun bliver lagt i Gibs og maa ligge der som i en aaben Begravelse to lange endeløse Maaneder.

Saa endeligt kan hun igen komme lidt oven Senge og røre sig en Smule.

Men hvilken Maade at røre sig paa! Møjsommeligt maa hun humpede rundt ved to Krykker. Og disse to Krykker bliver nu hendes Ledsagere gennem et helt Aar.

Da kommer det hende tilgode, at hun saa flittigt har sat sig ind i fagligt Landbrugskundskab. Kan hun ikke ret meget være med i selve Arbejdet, saa kan hun dog lede det og føre Driften fremad.

Og langsomt vender Kræfterne tilbage. Omsider kan hun smide Krykkerne og hjælpe sig med Stok. Ogsaa den slipper hun og gaar igen med i Arbejdet som før, lidt mere varsom og lidt mindre hensynsløs mod sig selv end forhen, selv om Dagen stadig bliver lang.

Men da er Drengene ogsaa groet til og er voksne.

Den ene hedder *Thomas Overgaard* efter sin Morfar. Den anden *Thomas Vestergaard* efter sin Farfar. Og de to Thomas'er gør ikke deres Mor til Skamme som Arbejdere. De tar fat med friskt Mod og god Vilje.

Thomas Vestergaard har Bondesind og gaar ind i Arbejdet der hjemme, nu han har været paa Fagskole og ude at tjene for at lære.

Han er Idrætsmand og Gymnastikleder som Faren var i sin Ungdom.

Thomas Overgaard har mere Lyst til Maskiner. Han kom paa Realskole i Thisted, tog en fin Realeksamen. Nu er han Maskinist.

Saa en Søndag holder han ude i Gaarden med sin splinterny Motorcykle.

„Du skal med Mor. Ud og ha en Tur! Du gaar her hjemme i Arbejdet altid. Du har godt af at komme ud!“

Vist har Elise Lyst. Men gaar det an — Forsømmes der ikke for meget her hjemme, om hun tar bort en hel Dag?

„Snik-Snak! Det skal sagtens gaa. Nu kører vi!“

Og saa kører de ud gennem det jydsk Sommerland. Gennem Thy og Salling og Himmerland.

Vinden hyler dem imod. Og Landevejen halser bort i Drønet under dem.

Ustandseligt skifter Landet for deres Syn: Banker og Dale, Slugter og Sletter. Der er frodige Kornmarker og tyndstraet Rugagre, fine Roer og skidne Roer. Velfodrede Malkekøer i Flokke og magre spidshoftede Rapiner — Og før man vel faar Øje paa det, saa er det væk igen i Fartens Sus — —

Det var en Tur! Og Dagen efter gaar Elise ud til sin egen Roemark og ser op ad dens snorlige rene Rækker.

Naar sandt skal være, saa er disse her alligevel de fineste Roer, hun har set paa hele Turen!

Og saa ser hun ud over Bakkelandet, Markerne, Engene, Fjorden og Klinterne og Bankerne hist ovre —

Der var meget kønt paa Turen i Gaar — Ja — Men dette her, det er dog det kønneste — jo, jo, langt det kønneste! — —

— — Det er en Sommerdag lige ved Sct. Hans. Elise Nørgaard og hendes Søn haster med Arbejdet, for i Morgen venter de Slægten paa Besøg. Det er en Slags Jubilæumsfest, der skal fejres.

Jo, for i Morgen er det akkurat 25 Aar siden Elise og Erik Nørgaard kom her til „Nygaard“ i Malle.

Da midt i Travlheden dumper uventet et Par Gæster ind i Gaarden. De har været i Blokhus at fejre Thomas Olesen Løkkens 60 Aars Dag. Og nu gør de Vejen kroget om efter „Nygaard“ i Malle for at se, hvordan en Kvinde kan gøre Mandsværk og drive Mønsterlandbrug.

Elise Nørgaard er just i Færd med at vaske Transportspandene. Og Svinene skal fodres, og Kalvene brøler efter Drikke — Hun har susende travlt. Og bagved ligger alt det, der skal ordnes og laves i Stand til Festen i Morgen.

Gæsterne forstaar det. De kan ogsaa godt selv gaa en Tur i Haven og omkring Gaarden.

„Ja, ja, Værsgo. Jeg skal lige være færdig, saa kommer jeg.“

Hun ved jo, hun trygt kan lade dem gaa paa egen Haand. De finder ingen Kroge med Uorden eller Steder med Uryd eller Ukrudt, som ikke er beregnet for nyfigne Blikke —

Alt her er hæget, plejet og velholdt. Den smukke Have ren og revet. Og uden for Haven en stor nyanlagt Frugtplantage med lange, lige Rækker af velpassede, sprøjtede Frugttræer. Godt og vel 600 i Tallet.

Saa har Elise Kalvene, Svinene og Mælkejungerne fra Haanden og kommer i en hastig lidt trippende Gang. Kun en ganske lille Smule halter hun, det er Efterveerne fra den lange haarde Sygdom.

„Ja, man er jo ikke saa rask og let tilbens nu som før i Tiden — Det var forleden Sommer, vi havde saa travlt med Høet, da tog jeg vel haardt fat, og saa blev det galt med min gamle Skade i Ryggen. Det vil ikke helt gaa væk igen. Nej, nu kniber det for mig at følge de unge.“

Gæsten tænkte ved sig selv: „Naa, der er vist mange unge, der kunde faa svært nok ved at følge hende en Arbejdsdag til Ende.“

Lidt efter sidder de inde i den fine Stue, hvor alt er pillent og velholdt.

I Førstningen falder Elises Ord lidt tilbageholdne og tænksomme. Det er jo noget af hendes inderste og dyreste Eje — kun hendes — det, Gæsten sidder der og fritter ud om.

Men stadig flere Traade knyttes fra Nuet og tilbage i Tiden:

Barndomshjemmet i Østerild — Ungdomstiden paa Hundborg Højskole — Den Gang hun tjente som Husbestyrerinde i Brund og første Gang saa Erik Nørgaard ved et Kursus i Skolen — Ja, den Gang! —

Og de lykkelige fire Aar i Samliv og Samhjælp — Og saa Ulykken — Den tunge Tid — Arbejdet siden — Maalet — Nederlag og Sejre —

Om hun vil det eller ikke vil — det lever op igen og bliver nærværende.

25 Aars Dagen i Morgen gør kanske sit til, at hun netop i disse Dage har de svundne Aar stærkere i Tankerne end ellers. Minderne bliver mere levende og nærværende, byder sig til, blot et Spørgsmaal eller en ringe Anledning virker til at knytte Sammenhængen. —

Gæsterne er jævnlgt henne at kikke ud gennem Vinduerne — Det er Udsigten: Bakkefaldet — Fjorden — Morsø-Højderne — Fjærnet —

Den nyanlagte Frugtplantage er dog allerede ved at lukke af for en Del.

„Jeg vilde ikke miste det Udsyn her“, siger Gæsten. „Saa vilde jeg dog hellere for Fjordens og Morsø Bankers Skyld ofre nogle Frugttræer i et Bælte ind gennem Plantningen.“

Elise smiler: „Ja, Udsigten her er smuk. Og jeg er ogsaa ked af, at Frugtplantagen vil ta en Del. Men vi kan jo ikke svare vore Skatter og Renter med en køn Udsigt fra vore Vinduer. —

Ja netop — Vi maa hele Tiden være vaagne og prøve at nytte de ny Muligheder, der viser sig. Og nu vil vi altsaa prøve lidt med Frugt, det er nu det, som ligger fremme i Tiden.

Jo, saadan som Landbruget nu klemmes fra alle Kanter, saa maa vi ha alle de Ører med, det ka gi.

— Koster at være med som Foregangsfolk —? Ja, naturligvis koster det baade Arbejde og Penge at drive sin Ejendom godt og prøve det ny — Men det skulle jo da gjerne vindes ind igen.

— Hvad Folk sae om mit Landbrug, da jeg begyndte at ta fat? — Nu ler Elise. En lille stiltfærdig Latter.

„Ja, de har vist sagt baade et og andet. Jeg har vel nok nu og da været lidt for moderne for somme —

Jeg husker det første Landbrugsmøde, jeg var med til. Konsulenten talte om Gødningsforsøg. Og efter Foredraget gik jeg hen og bestilte 18 Sække Kunstgødning. Da troede Folk bestemt, at jeg ikke var rigtig rele.“

— „Naa de har vel efterhaanden set, at det slet ikke var saa tosset endda?“

Ne-nej somme Tider har de jo været nødt til at gi mig Ret. Som nu for nogle Aar siden, der begyndte at blive Røre om Kvægtuberkulosen, da forstod jeg, at her maatte sættes ind.

Jeg vilde ha ren Besætning. Saa fik jeg sprøjtet. Og de faldt ind ad en Kant. Alle Kreaturerne saa nær som een eneste Kalv!

Det var jo ikke ret meget at bygge en ren Besætning op paa. Men det fik ikke hjælpe. Det skulde gøres og gøres til Bunds.

Og baade een og anden sae til mig: „Nej, ved Du hvad, Elise, det ka da ogsaa blive for moderne igen. Nu har du en fin Besætning med gode Tal, vil Du nu ha den pjattet væk!

„Hvordan gik det —“

Hun ler igen, rejser sig og vimser hen til Skænken —

Og Gæsten ser, at den lille fine, arbejdsbøjede Kvinde endnu har eet og andet, der minder om den unge Pige, Lærerinden og Gymnasten — Og Latteren, saa afdæmpet den end er, kunde godt være en lille drilsk Ungpigelatter.

Hvordan gik det —“

Hun viser en fin Sølvkande frem —

„Se her, Inskriptionen! — Jo, se, det gik saadan, at den Mand, der var haardest ved mig den Gang, jeg satte ind for at faa ren Besætning, han kom selv som Mejeriformand til at overrække mig denne her Kande som Præmie, fordi jeg var den første her i Kredsen, der kunde melde ren Besætning.

Nej, man fortryder aldrig, at man gør et omhyggeligt Arbejde — Se her!”

Det er 5 svære Sølvskeer, hun viser frem.

„Dem har vi faaet som Præmie, eet hvert Aar i de sidste 5 Aar, fordi vi hele Tiden har holdt Mælken i 1ste Klasse ved Reduktageprøven.

Ja, i Aar skulde vi jo gjerne have det halve Dusin fyldt!” —

Saa gaar de en Tur gennem Stalden og Haven og ud over Marken.

I det store, vel indrettede Svinehus er enkelte tomme Stier.

„Se, det var den Gang, det var frit og godt med Svineholdet, da byggede vi dette her Svinehus til 120 Svin. Det har vi jo delvis tilovers nu. Men det gjorde da sin Nytte alligevel — Jo, nu faar vi flere Svinekort, end vi ellers vilde ha faaet.” —

Ude paa Marken er Hø stakket, sat op paa Ryttere — „Jo, det gir godt og sikkert tørret Hø.”

Bygmarken er lige skredet igennem. Det er et pragtfuldt Syn, jævnt og tæt og gyldent-grønt som en Silkedyne op over Bakkerundingen.

„Tegner godt — Jo-o, det ka godt gaa an.

Og den har endda ingen Kunstgødning faaet. Siden vi fik Aljenedfælder, ka vi omtrent spare Kunstgødningen.”

Saa naar de til Roerne. Selvfølgelig rene, velrensede og uden Spring i Rækkerne.

De 10 røde Malkekøer, der staar i Række paa Græsmarken burde Gæsterne selvfølgelig ha gaaet igennem een for een, mens Elise gjorde Rede for Afstamning og Ydelse.

Men Solen gaar mod Vest. Gæsterne har en Stump Vej fra Thisted til Varde — Og Elise Nørgaard har jo egentligt susende travlt med alt det, der skal naas, før Slægten kommer i Morgen, hun har jo ingen Pige til at gøre Arbejdet for sig.

Og endda gaar hun her med sine selvbudne Gæster, viser frem og fortæller oplagt om Arbejdet, Udbyttet, Marken, Dyrene.

Og Gæstens Spørgsmaal former sig selv:

„Hvordan kan I dog overkomme alt Arbejde paa Gaarden

og tilmed holde det i saa mønsterværdig en Orden, naar I kun er I tre: Dem selv, Sønnen og en Hyrdedreng, om alt Arbejdet?

Elise Nørgaards Svar kommer knapt og kort:

„Jo, for det skal jo gøres. Og saa bliver det gjort. Men vi har travlt!“

„I nøjes ikke med 8 Timers Dagen?“

„Nej,“ smiler hun. „Nej, nu i Sommertiden bliver vor Arbejdsdag tit baade 15-16 og 18 Timer.“

Se, der er jo nok, som gaar og driver her til Lands, og saa er vi, der bestiller noget, da nødt til at gøre Dagen saa meget længere — Hvordan kom der ellers de nødvendige Værdier og Valuta til Samfundet?“

Hun har gættet en Tanke hos Gæsten — Eller vil hun forebygge den:

„Ja, vi har travlt, og vi passer først og fremmest det, vi skal. Men vi prøver alligevel at holde os friske og leve med. Der er jo saa mange Maader, vi kan hente Værdier til vort Sind —“

Gæsten nikker — Han mindes, at Sønnen er Gymnastikleder og med i Ungdomsarbejdet. Og Elise Nørgaard selv er Formand for Afholdsforening og Foredragsforening, Medlem af Menighedsraad og Børneværn og har adskillige andre Tillidshverv blandt sine Standsfæller. — — —

De har nu været gennem Haven, Frugtplantagen og Bi-gaarden med de mange Bistader, som Elise ogsaa selv kan overkomme at passe —

Plejet, passet, velholdt alt!

„Ja, har De arbejdet og sat Vilje og Kræfter ind, saa har De da ogsaa faaet Løn for Deres Møje!“

„Det har jeg. Og det faar vel alle. Jo, naar vi gør, hvad vi kan, saa faar vi, hvad vi skal ha. — Det er mit Valgsprog . . .“

Saa staar de igen paa Gaardspladsen, der er som en aaben Favn ud mod Øst, mod det skønne jyske Sommerland, der sænker og hæver sig og breder sig ud til Fjord og Himmelens blaa gaar i eet hinsides Feggesund. —

De har nok staaet noget nær med de samme Tanker, hun og Gæsten, for hun siger omtrent det, han tænker:

„Ja, Udsynet her i Dag er jo omtrent som den Søndag for

25 Aar siden, da min Mand og jeg stod her og tog vort nye Hjem i Eje. — Det, som mest er forandret siden den Gang, er vel nok Hjemmet selv.”

Hun staar der paa sin egen Gaardsplads saa stiltfærdig og fordringsløs, som var hendes Livsværk en Selvfølgelighed knapt værd at nævne.

Og saa har hun dog magtet mere end Mandsværk!

En Mands Tragten er at dyrke op og drive frem, handle og virke, alt det, der gir Spænding og Fremfærd som en Styrkeprøve mellem Mænd.

Men hæge om Stuer og Blomster, faa alt det spæde til at trives og skabe Skønhed og Hjemmehygge, det evner fuldtud kun en Kvinde, fordi det er hendes inderste Drift. — Hvordan kan da begge disse Drifter enes i een Stræben?

Jo: Naar vi gør, hvad vi kan, saa faar vi, hvad vi skal ha!

Den Livslære er fyndig og sund. Paa den kan der rejses en stærk Slægt og et karsk Samfund.

Og efter den Livslære har Elise Nørgaard magtet af en for sømt Ejendom at fremdrive et Mønsterbrug og at bygge og hygge saa smukt og venligt et Hjem som „Nyggaard“ i Malle.

Sligt kan kun en Kvinde evne.

For det er mere end Mandsværk!

Kræ Hansens Barberkniv og Marens Myrte.

Et lille Blad af Hededyrkningens Krønikebog.

Faa sig en Gaard for en Barberkniv! — Det er vel nok en Tuskhandel lidt ud over det almindelige.

Hvabeha — Maa Gaarden enten ha været grumme lidt bevendt, eller ogsaa det har været en ganske særlig Barberkniv? —

Nej, se Kniven var saamænd ganske almindelig, af den Slags, der er mere villig til at rive end til at skære, bedst til at skrælle Kartofler og sprætte Buksesøm op med. Men alstaa dog en Barberkniv.

Gaarden derimod er knap saa almindelig, for det er nu Sognets største og bedste Gaard med omkr. 130 Tdr. Ld. vel-dyrket Jord, stor Have, moderne Bygninger, 50 Malkekøer og lige saa mange Ungkvæg, 200 Svin, gode Heste, Traktor, Bil, Malkemaskine, og hvad andet man ellers kan hitte paa at nævne.

Ja ikkesandt, saadan en Handel hører man ikke om hver Dag —

Er det Sludder eller Digteri!

Nej, mænd er det ej, det er lige saa virkeligt som baade Gaarden og Kniven. Et sandfærdigt og oplevet Kapitel af vest-jydsk Hesteopdyrkning, der har saa mangfoldige andre mærkelige Kapitler og sære Handeler i sin Krønikebog.

Men bi hellere lidt og hør Historien, for det kunde jo muligt hænde, der var flere unge Mænd, som kunde tænke sig at undvære en Barberkniv — eller andet — for saa i Bytte at bjærge sig en saadan Gaard.

Men skal vi ha Historien, vil vi dog for en Ordens Skyld ha Indledningen med, saa det ikke skal siges, vi løber med halv Snak.

Og Indgangen var et Bryllup i Hoven^{1/} i 1862. Det var et ungt Par, *Ellen og Jens Hansen*, der kom sammen udi Ægte-stand og satte Bo.

Den første Vinter boede de i et lille gammelt Hus paa Ørbæk Mark i Hoven Sogn. Men næste Foraar tog de og flyttede Huset ud i Tranekær Mose yderst mod Nord i Sognet.

Her ude paa den øde Hede gravede de en Plads ren for Hedetørv. Og her paa „æ baare Tørrespeder“, med Lyngen op ad Hussiderne atterrejste de saa det gamle Hus som det første Bosted her ude i det øde Hede- og Mosedrag med den ilde anskrevne „Røde Mose“ til Nabo.

Ogsaa andre Naboer? — Ja, vist saa, der var da ikke længere til de nærmeste, end man kunde se derhen. For der var et godt frit Udsyn ud til alle Sider! —

Ikke Pind eller Pil, Hus eller Hegn til at lukke af for Synet. Jo, dog alligevel, saa man nøjere til: lidt forkrøblet Egepur i Lavningerne mellem „æ Kratbanker“ imod Nord“. Og oppe paa Knaplund Banke øjnedes et Par Smaahytter, der synede som sorte Tørvestakke.

— — —

Mod Vest langt ude laa Gammelager og imod Øst Høgelund som nærmeste Nabo. Ørbæk Gaardene imod Syd kunde lige skimtes og langt ude i Sydvest Skorstensrøg fra Gaardene i Hoven og Grene.

Da Ellen den første Morgen kom uden for Huset og med Haanden over Øjnene rundede dette mægtige Udsyn ud til alle Himmelhjørner med den foraarsblaa Himmelhvælvning spændt ud over som en svimmelhøj Kuppel, saa siger hun munter:

„Vi bor jo næsten som Blommen i et Æg. — Jo, for vi kan se Skallen rundt om!“

Og Jens Hansen sandede sin Kones Ord og føjede til: „Vist saa bor vi frit og rummeligt her: Lige midt under Himlen, hvor Kragerne vender!“

Her ude midt i Mosen og midt under Himmelhvælvingen begynder saa Ellen og Jens Hansen som de første Moseopdyrkere i Hoven Sogn.

Se, høj, tør Hede kunde man til Nød tumle og brække sig igennem med de Redskaber, man havde. Men sur knoldet Kær, hvor Vandet stod og sølkede, og Pors og Viebuske spær-

rede for Ploven, den Slags gik man uden om. Slige Steder kunde jo hverken Trækdyr færdes, eller Plovjern skære.

Al det overflødige, sure, rølkede Vand, der sivede og stod i Damme alle Vegne, maatte jo først grøftes ud, før Kæret kunde komme i Dyrk.

Saa tog da Jens Hansen sammen med sin Far og gravede en stor, dyb Grøft helt nede fra Aaen og gennem Kæret.

Det var en Grøft „der sæt nowd“. Og saa grundig og solid blev den gravet, saa den endnu er Afledningsgrøft for hele det Bolav, som er vokset frem her ude.

Mens de gravede Grøften, havde Jens sit Mærgelnavr med og borede jævnlige ned i Bunden — Der var jo da en lille bitte Mulighed for, at der kunne ligge Mærgel gemt et Steds dernede i Jordens Indre.

Kloge Folk rystede paa Hovedet ad baade Grøftegravning og Mærgelboring: „Aak, hwa ka de Narrestreger wal førr til!“

Og saa skete det mærkelige: En Dag Jens trak sit Mærgelnavr op derude i Kæret og hældte Syre paa, kogte det!

Mærgel! — Hurra! — Altsaa var der dog Mærgel alligevel!

Jo, Mærgel var der, men mager desværre. Dog op kom den, saa dybt den laa gemt. Der var 3—4 Alen Overjord over. Og Vandet sivede og løb i Dryp og Strømme ned i Graven, saa der maatte staa to Mand og øse ustandseligt baade Dag og Nat i den Tid, de gravede.

Det var Slid, men Slid, der gav Løn.

For den magre Sandmærgel gjorde Underværker her ude paa Kærjorden. Det groede, saa man maatte forundre sig.

Og i Løbet af nogle Aar var der her ude i det forhen øde og sure Kær opdyrket en god lille Ejendom.

Tranekær Mose bød sin Mand en tryk og god Fremtid, det var nu synligt for alle i Sognet.

Men Jens Hansen havde for megen Fremdrift og Uro i Kroppen til at slaa sig til Ro paa eet Sted og gro fast som Hedyrker. Nu han var naaet til at ha Midler at virke med, maatte hans Handelstrang ha Udløsning. Han solgte da den opdyrkede Ejendom til sin Svoger og købte Hoven Kro.

Siden købte han Gaard i Thorstrup og store Hedestykker, et i

Tange ved Sig og et større Syd for Ansager. En Tid drev han ogsaa en større Gaard i Præstbro, som han delte i to Gaarde.

I dette Hjem med denne stærke Fremdrift voksede ti Børn op. Fem Døtre og fem Sønner, der hver især var med i Arbejdet og gav deres Andel til Fremgang og Landvinding.

Og som voksne gik alle fem Sønner ud i den store Landvindingskamp og tog fat for sig selv som Hedeopdyrkere. Og det var Mænd, der satte sig Spor, hvor de kom, synlige langt frem i Tiden, saa det kunde let blive til fem Historier i Stedet for een. — Ja, ti Historier, for de fem Døtre gav ikke Brødrene stort efter i Dygtighed.

Men her holder vi os til Nr. tre i Rækken, *Kristen* hed han, *Kræ Hansen* blev han kaldt — ham med Barberkniven.

Han var en rask Dreng og lærte tidligt at gøre Nytte. Seks Aar gammel kom han ud at tjene som Faarehyrde. Og siden gik han ind i Arbejdet derhjemme og tjente sig op gennem Graderne: Faar — Køer — Stude — Heste.

Da han var 12 Aar gammel (1879) delte hans Far Gaarden i Præstbro i to Dele. Paa den udstykkede Lod i Bundsgaard blev bygget et lille Hus, og der blev sat nogle Kreaturer her ud. Og her kom saa 12 Aars Knægten ud som Bestyrer.

„A tror,“ siger Kræ Hansen som ældre, „at de to Somre, a der gik ene og passede Krammet, de har mere end ret møj andet givet Præg og Retning for mit Liv. Een lærte jo at hjælpe sig i en snæver Vending og klare sig selv.“

Troligt nok. — Selvhjulpen har han alle Dage været. Og klaret for sig har han forstaaet i alle Forhold. — Jo, det har sikkert ingen daarlig Skole været, de to ensomme Somre derude i Bundsgaard.

14 Aar gammel trækker han selv for første Gang til Varde Marked med en stor Kørestud.

Handelsfolkene spurgte efter hans Far. Men Kristen lod dem vide, at vilde de købe Studen, maatte de holde sig til ham, for han var Mand for at sælge.

Og solgt fik han, saa den gamle, da Drengen kom hjem, nikkede anerkendende: „Det ku Du pinde ha kommen møj ringer fra!“

En stor og sjælden opnaelig Ros, som maaske kun Kristen tilfulde forstod at vurdere.

Saadan blev Drengen Karl, der allerede havde Mands Ansvar i Handel og dagligt Arbejde. Han var nu skiftevis Karl hjemme eller Bestyrer paa Udflyttergaarden. — Her traf han og Maren hinanden.

Hun havde tjent siden sit 6te Aar. Nu var hun Husholderske i sit Hjem i Gundesbøl.

Og Gaardbestyreren i Bundsgaard og Husholdersken i Gundesbøl traf af og til at mødes. I Førstningen tilfældigt, som det kan slumpe sig under Arbejdet. Men ret længe varede det nok ikke, før de selv hjalp lidt paa Tilfældighederne.

De passede jo til hinanden som kun to unge fra Hedeheim kan passe sammen. Ens unge — knapt de 20 endnu — opøvede i Arbejde og Nøjsomhed og stavnsbundne til den Hedejord, som de begge trængte efter at tæmme og nyttiggøre.

Og begge havde de Ungdommens stærke Fremdrift og frejdige Tro og et Sind saa tindrende lyst som en Dag i Maj, naar Lokkemanden drive over Hedefladerne, og Fjærnet langt ude løftes op i flimrende Luftspejling med dunkle Skove og blaanende Søer. Jo, vist var det skønt at være ung og være Kærestefolk. Men endnu skønnere maatte det da være at faa Lov til at være sammen hver Dag og hjælpe hinanden og tilsammen glæde sig over Arbejde og Fremgang. — — —

Gamle Jens Hansen vilde godt afstaa Udflyttergaarden i Bundsgaard. Saa blev det da bestemt, at Kristen skulle overtage Ejendommen til 15,500 Kr.

Det vil sige 1,500 Kr. skulde være hans Løn og Medgift, saa Prisen blev kun 14,000 Kr. — Men der var vist ikke alting til Givendes i den Handel!

Til Ejendommen hørte 40 Td. Ld. opdyrket Jord, 50 Td. Ld. Hede og 10 Td. Ld. Eng, der var 14 Kreaturer og 2 Heste.

I 1888 stod Brylluppet. Og de tog fat, som kun Ungdom kan.

Maren havde en Medgift paa 500 Kr. De Penge blev straks betalt af paa de 14,000, de skyldte paa Hjemmet, det gav ligesom lidt mere Tryghed.

Blot de havde haft en Smule Driftskapital til at komme i Gang med. Men Kontanterne var baade faa og vanskelige at skaffe.

Saa tog Kristen raadsnar og solgte sine to eneste overflødige Ejendele, der kunde gøres i Penge: sit Lommeur og sin Barberkniv. Det var Ting, der kunde undværes — men det kunde Loft over Kostalden vanskeligere.

Og med Klokken og Barberkniven som Indsats — ja, og hele deres mægtige Forraad af Kræfter og Vilje og Arbejdsmod — tog de nu fat paa at skabe Hede-Ejendommen om til en veldyrket, velbygget og gældfri Gaard.

Den almindelige Bondedrift gik for langsom for Kræ Hansen. Han havde ikke Stunder til som andre Hedebønder at bie en Menneskealder eller to for at naa sit Maal: Magt over Gælden og Gaarden i Stil.

Malkekøer var en sikker, men langsom Driftsform. Hvad Overskud, det kunde gi, var let at overse og stærkt afgrænset. Men Kræ Hansen havde ikke Sind til at nøjes med det vedtagne eller med Husmandskaar. Han maatte hurtigere frem.

Han købte Føl og opdrættede, til han solgte dem som Plage. Købte store Tyre og fedede dem til Salg. Det ga ikke blot Om-sætning, men ogsaa Overskud.

„A var en Tid af den Mening, at Køer, det var kun for dem, der ett havde Forstand til andet.“

I Løbet af 20 Aar har de Gaardens Jord opdyrket, overmærglet og i fin Drift med en Besætning paa 35 Kreaturer og 12 Heste.

Saa bliver der en gammel Gaard til Salgovre i Tøstrup en god halv Mils Vej fra Bundsgaard.

Det var en stor, men slet drevet og ilde medhandlet Gaard med gamle Bygninger, 100 Tdr. Ld. Ager og Hede og 35 Tdr. Ld. Eng og Kær.

Agermarken kendte intet til Mærgel, og der var aldrig saet Græsfrø! Der var 20 Kreaturer, 1 Svin og 2 Heste — men ikke Foder til fire Dage, da Handelen gik i Lave den 11. Maj 1909.

Det hele saa trist og lidet tiltrækkende ud. Men Kræ Hansen saa, her var Arbejde i svære Masser og store Muligheder for en driftig Mand: Altsaa købte han Gaarden for 19,000 Kr.

Nu var der igen for Alvor noget at ta fat paa: Gaarden i Bundsgaard at passe, og den i Tøstrup at dyrke op og faa i Drift! Og nu havde han Midler at sætte i Vove.

— Jo, den Barberkniv ga gode Renter!

De blev ligefrem unge igen, Maren og Kræ Hansen, under Dagenes øgede Arbejdskrav og anspændte Strængen sig an for at fyldestgøre alle Jordens Krav.

Hede skulde pløjes, Mærgel graves op og køres ud paa Marken i Tusindvis af Læs! Sten samles op og køres bort, 200 Favn mindst i Aarenes Løb! Eng trængte til Udgrøftning. — Kær skulde drænes. —

— Hans Vilje var som et Stormvejrs Pres fremad. Og hendes lyse Sind var Solskinnet, der fik det til at trives og gro. —

De gamle Bygninger kunde maaske udbedres og tilbygges, men der var sammenknebet og ringe Plads for Udvidelse. Det kunde kanske tilfredsstille en mere sagtekørende Mand — men ikke Kræ Hansen. Han egnede sig kun daarligt til at nusse rundt i gamle Bygningers Kringelkroge og nøjes med det, som fra Fortiden var.

Nej fremad, og Plads for ny Fremgang! Hellere rask Vovespil end sindig Sikkerhed!

Og Aaret efter Købet af den ny Ejendom, tog han og flyttede Gaarden og nybyggede den fra Grunden, solid, stor og moderne — og dog ikke større, end han jævnligt har maattet bygge til siden for at kunne rumme den stærkt voksende Avl og det stadig øgede Kvæghold, der nu er lige ved 100 Tallet. —

Rejsende, der kører med Toget mellem Ølgod og Tarm, ser tæt Øst for Banen, lidt Syd for Skodsbøl Holdeplads, en bred, firelænget, cementtaget Gaard med knejsende Vindmotor over og en stor Have ned ad en Sydskraaning.

Det er Kræ Hansens Gaard i Tøstrup. Det kan man nemt faa at vide ved at spørge sig for.

Men mon nogen af de mange, der ser denne smukke, vel-drevne Gaard aner, at dens Udspring kan ledes tilbage til et Lømeur og en Barberkniv.

Og hvem magter vel blot i Tankerne at maale den mægtige

Sum af Arbejde og Anspændelse, af Vilje og Udholdenhed, der ligger bag en saadan nyskabt Gaard paa Hedejord! — — —

— En Dag var Kræ Hansen inde hos Dyrslæge Jessen i Ølgod at betale en Regning. Dyrslægen byder Cigar, men Kræ Hansen ryster paa Hovedet: „Nej Tak!“

„Naa nej,“ siger Dyrslægen paa sin tørre, lune Maade, „Du har vel ikke Tid til at ryge, ka jeg tænke. Men en Skraa da, ka Du ikke faa Tid til det?“

„Nej,“ parerer Kræ Hansen, „for a har ett Tid til at spytte!“

En Skæmt og et rapt Svar, men med Alvor bag. — Den, der har et stort Maal i Sigte, naar aldrig frem ved at sløse med sin Tid eller fare i Mag. — Og Kræ Hansen havde et stort Maal. — Engang han som Dreng kom forbi Herregaarden Nørholm og saa 80 røde Malkekøer staa tøjrede paa Marken i en lang Række, da slog det ham:

Saadan en Mand skal Du se at blive engang, saa Du har lisaa-dan en Række Køer paa dine Agre!

Det var en stor Drøm for en Dreng fra en Hedegaard — dog ikke større, end den kunne gemmes i et Drengesind.

Og naade han ikke alle 80 — de 50 staa dog i Dag paa to lange Rækker i hans Stald, hvor Malkemaskinen og Malkepigen synger om Kap. —

— — —

Ja, dette er altsaa den sandfærdige Historie om Kræ Hansen og hans Barberkniv.

Men det blev dog kun en halv Historie, hvis vi ikke samtidig fortalte om Maren og hendes Myrte. —

Dagen efter Brylluppet pillede Maren en lille Kvist ud af sin Brudekrans og plantede den. Og Kvisten slog Rod og groede til under hendes nænsomme Omsorg.

Og som den lille Myrtekvist voksede til, saaledes trivedes og groede alt under hendes Omhu og Pleje.

Hun kunde ikke taale at se noget vantrives eller gaa til Spilde. Derfor blev hendes Dag saa lang og virksom, alt og alle havde jo Krav paa hendes Hjælp og Omsorg.

— „Ja, hvor var der i Grunden Forskel paa vort Sindelav,“ siger Kræ Hansen. „A vilde rask frem og helst ha meget at slaas med. Og Maren vilde allerhelst ha været Husmandskone alle hendes Dage. Men naar a satte i Gang og drev frem, saa vilde hun heller ikke ha, at noget blev forsømt. Og saa holdt vi Trit og fulgtes troligt ad.“ —

Og som Kræ Hansen var den første i Sognet, der fik Bil og senere Malkemaskine, saadan var Maren i sin Tid den første Kone paa Egnen, der fik Cykle.

Selvfølgelig var der nogen, som forargedes og skumlede over, at hun ikke havde andet at ta sig til end lisom et Mandfolk ride rundt paa denne hersens Bicykel!

Men Degnekonen var klogere, for hun sae: „Skulde Maren Hansen ikke ha Cykle, hvem skulde saa, for hun har saa meget om Haande, saa hun vanskelig har Stunder til at gaa!“

Helt ind i Nabsognene gik der Frasagn om alt det Arbejde, Maren kunde overkomme med et glad Sind og en munter Skæmt.

— Og Myrten groede stadig større og mere frodig. Ikke saa sært heller, for ingen Plante eller Blomst hægede hun om og vaagede over som den.

Der blev ellers efterhaanden mange Vækster at vaage over, for Havens Træer og Urtebede groede under hendes Pleje og favnede stedse videre ud.

Og som Havens Træer groede Børnene til, seks i Tallet. Allerede 1915 overtog den ældste Søn Gaarden i Bundsgaard. — De tre Døtre fik een efter anden Brudekrans bundet af deres Mors Myrte og fik selv Hjem.

Dog lige flittig og utrættelig passede Kræ Hansen og Maren deres Dont, stadig foran i Arbejdet og foran i Driftsmaade.

Men saa et Foraar tog Myrten til at visne, og trods al Pleje og Omhu sygnede den hen.

Og en Dag siger Maren mismodigt: „Nu er min Myrte gaet ud, mon ikke det varsler, at jeg skal dø snart?“

Den Slags triste Tanker var ellers saa langt fra Marens lyse Sind, og Kræ Hansen søgte at slaa det hen. Det var da ikke noget at ta sig saa nær, saadan en Tilfældighed. — Men nægtes kunde det jo ikke, at hun ikke var saa rask som forhen. Stadig mere

skrantede hun. Hen paa Eftersommeren maatte hun paa Sygehuset. En Operation blev nødvendig.

„Blot en lille, ret ufarlig Operation,“ trøstede Lægen.

Tre Dage efter Operationen var hun død. — Det var den 20. September 1932.

Og saa kommer det mærkelige: Myrten, der som vissen og udgaaet var smidt ud i Haven, begynder igen at skyde grønne Skud. En Dag opdager Pigen, at der ud af den tørre, sprukne Stamme bryder smaa friske Skud frem.

Og saa livskraftigt gror de til i Somrens Løb, saa Maren kan faa en lille grøn Myrtekvist stukket mellem de kolde Fingre, da de lægger hende i Kiste.

En Kvist af hendes Brudekrans fra den Gang de mange Aar tilforn. —

— — —

Nu har Kræ Hansen afstaaet Gaarden til Søn og Svigerdatter.

Indtil i Efteraaret 1932 har han foruden at røgte Svinene og andet Smaakræ troligt fulgt det ene Spænd Heste efter Plov og Harve, Dag efter Dag, bakset med de store Kampesten, der graves op af Plovfuren, og taget sin Bed hvorsomhelst, som den kraftigste Karl paa tyve.

Men den Dag i Efteraaret, de gemte Maren ned der oppe paa Aadum Kirkegaard, da mærkede han for første Gang, at han var træt. —

Saa længe blot man er to til at dele, og al Længsel og Attraa higer fremad, da er jo selv den længste Arbejdsdag for intet at regne.

Men den, som føler sig træt eller ene, ser tiere tilbage end frem.

Hver en Dag lister Kræ Hansen ind i den pæne Stue, hvor Marens Myrte staar paa en Hædersplads.

Længe kan han staa og se paa Underet, de grønne, groende Livsspirer ud af den visne, fortørrede Stamme.

Hans lemlæstede højre Haand, som et Tærskværk i en hidsig Arbejdsstund tyggede i Trævler, glider saa nænsomt og let,

som et Kærtegn ned over de smaa grønne Blade, der dufter svagt som af Fortid og Brudekrans.

„Ja, ja,“ siger han lisom halvt undskyldende til sin Gæst, „se kuns, hvor den gror nu igen, er det da ikke en sære Ting. — Men det er jo da ogsaa Marens Myrte!“

Fire Gange forfra – og saa nok en Gang!

En Krønike, der lyder som Digt, men er sandfærdig nok.

Ude i de store Hedestrækninger, der for 70 til 80 Aar siden fyldte ud mellem Brande og Thyregod, gik en lille Faaredreng og passede sine Dyr.

Ja, der gik den Gang som baade før og siden adskillige saadanne Smaafyre og vankede omkring derude mellem Lyngbakkerne, døjede Aarsens Vejr og Hjemveens og Ensomhedens Knugen som en Indvielse til de Livets slidsomme Kaar, der ventede dem.

Om enhver af disse Hedens Faaredreng kunde der sikkert spindes en Krønike. Her skal kun berettes om en enkelt.

Han hed *Jeramias* og var bare en lille Purk paa 7 Aar, saa stumpet af Vækst, at han knapt kunde naa at kikke over de høje Kærlyng, naar han kom ned i en Lavning.

Men han var alligevel kendt stor nok til selv at tjene Føden.

For saa fattigt var Hjemmet, at blot det daglige Brød bjærget var en opslidende Kamp fra Dag til Dag.

Saa maatte da syvaars Purken ud at klare sig selv.

Og bette *Jeramias* strammede sig op og følte sig som det, han var: En hel Karl, der nu skulde hjælpe Far og Mor og prøve at klare sig selv.

Og somme Tider sang han, og til andre Tider græd han, som nu Vejr og Humør var til.

Føden tjente han, det var allerede store Ting. Lønnen derimod var knapt nok værd at nævne, selv om de 3—4 Mark jo ogsaa var Penge.

Der var kun een Ting, han havde rigeligt af: Tiden!

Alle disse lange, ensomme Timer, der blev til lange, lange Dage og uendelige Uger. — Aa, saa rent endeløs lang en saadan Dag kunde trækkes derude i Ensomheden, lige fra Solen kravlede op over Heden langt ude bag Thyregod Kirketaarn, til den omsider igen puttede sig ned i Lyngen helt ovre ad Brande til.

Det var næsten til at blive svimmel af at tænke paa alle de mange, mange saadanne ens Dage, der var at komme igennem en hel Sommer til Ende.

Men lille Jeramias hittede snart paa, at al denne endeløse Overflod af Tid ogsaa kunde udnyttes. Han rejste Tørv, stuede Klyne, plukkede Rævlingris til Limer og Krøsbær til Salg, naar Bærtiden var inde. Det kortede Tiden og ga endda en Skilling i Fortjeneste.

Og bette Jeramias knejste, saa stumpet han var — jo, jo — han var en hel Karl og kunde godt skaffe sig Fortjeneste paa egen Haand!

En Dag havde han en stor Oplevelse derude i Heden.

Der kom en Mand agende der ud med Plov og Studespænd og ga sig til at brække et Stykke afbrændt Hede.

Det var en skøn Oplevelse i Ensformigheden og noget saa spændende at se paa.

Studene gik frem med krummede Rygge og sænkede Horn. Det var knapt at se, at de flyttede sig — og saa skred det dog alligevel.

Det knirkede i Selernes Sivpuder og knagede i Hammelen. Plovjernene hvislede gennem Morlaget, og Rødderne brast med skarpe Smæld. Men bagefter laa Furen som en lang, lang Orm, tørvebrun og blank af Jordfugten. For hver Omgang to nye Furer vendt med Bunden opad.

De Pløjedage blev for Jeramias Festdage med nyt og mærkeligt Udsyn.

— Tænk blot at faa Lov til at køre et Par Stude og styre en Plov, der bed lige lukt gennem den sejgeste Lyngsvær og hvæste som en gal Hugorm.

Og med eet stod det for den lille Faarehyrde som en forjættende Lysning langt forude over alle de lange Dage og Uger og Aar, der laa og ventede paa ham her ude i Heden: Naar a bliver stor, saa vil a ha et Par Stude og en Plov og et stort, stort Stykke Hede at pløje! Og saa vil a faa Rug til at gro der i Stedet for Lyng! —

Heste! — Nej, Jeramias var ikke saa tumbet, at han ønskede sig Heste, dem kendte han jo knapt, vidste kun, at det var noget

kjælle, flywsk Kram, der kunde slaa bag ud og faa Vogne til at vælte.

Men Stude! Dem kendte han. Saadan et Par store, sindige Trækstude, rødbrogede, med lange Horn og brede Klove, det var de største Dyr, han vidste af at sige, og det var vist det stærkeste, der var til i hele Verden. —

— Et Studespænd, en Plov og et stort Stykke Hede at pløje i — det blev hans Barnedrøm. Og den Drøm holdt han ved og gav fastere Form gennem Aarene.

Og Dagene hobede sig sammen til Aar. Og Jeramias groede til og blev Karl.

Hans første Karleløn var 36 Kr. for et Aar. Det var en stor Løn for en 16 Aars Knøs. Men han satte en Ære i at klare for sig og gøre Karls Gavn.

Saa stod da 16—17 Aars Knøsen i Mærgelgraven ind i en Bakkeside og læssede hver Dag 45 Læs Mærgel ud af den faste Brink. — Hvad det vil sige, kan kun den øvede Mærgelarbejder tilfulde vurdere. — Men Dagens Længde fatter vi alle. Det var fra Kl. 3 Nat til efter Solnedgang.

— „Det sku nok ta æ Kjællehed (Kaadhed) inden Awten. Og saa kun een spare baade Gymnastik og Boldspjat!“ — — —

Soldatertiden blev for Jeramias Ungdomstidens store Oplevelse. Et helt Aar, der næsten var at regne for Ferie! Det, man her krævede af ham, var jo som Leg og Magelighed imod, hvad han regnede for dagligt Arbejde.

Det Aar i Fredericia fik kun altfor hurtig Ende. Og saa rejste han hjem, spyttede i Næverne og tog fat igen, hvor han sidst slap.

Da han havde tjent 18—19 Aar af sit Liv, slumpede han til at faa Tjeneste hos *Laust Mosegaard* i Ringgive.

Det var et svært heldigt Slumpetræf, for Tjenesten var god. Men det bedste var alligevel Naboskabet, for det var Sognets Smed.

Og se, Smeden havde en Datter — saadan en bette mild og glad Pige, der hed *Lene* og var kønnere end den kønneste Pige, Jeramias endnu i sit Liv havde set. — Een kunde blive i godt Humør bare ved at møde hende og høre hende sige: God Dag.

Og den, som var i godt Humør i Forvejen, kunde gaa og synge ved sit Arbejde i Timer derefter.

Ikke saa sært da, at Jeramias fik for Vane tit at søge til Smedje. Der var altid saa meget Redskabstøj, der skulde standes.

Laust Mosegaard murkede jo lidt over alt det dyre Jerntøj, de fik bøvlet i Stykker. — En sku næsten tro, Jeramias spekulerede paa at gaa i Smedelære, saa gelassen han var til at skaffe Smeden Arbejde!

Omsider blev det jo klart, hvad Slags Ærinde Karlen først røgtede, naar han drog til Smedje. — Naa, nej se da: Jeramias og Smedens Lene: Ja, det er jo et pænt Par, det er vist. Men bare ikke hun fortryder det, for hun kunde da let i Stedet for ha faaet en Gaardmandssøn, om hun vilde. Og dette her bliver jo bare til et Daglejerhus!

Fortryde! — Nej, Lene vidste med sig selv, at hun ikke fortrød sit Valg, om ogsaa det kun blev et Daglejerhjem.

Og Jeramias gik og digtede sig ind i en skøn Fremtid. — Det var hans Barndoms Drøm, der fik ny Glans og rykkede nær som en plovfuret Virkelighed: Et Stykke Hede og et Studespænd for en Plov!

Og der var nu i Drømmen noget nyt og forhen ukendt festligt: Et bette Hus derude paa Heden, hans og Lenes Hjem! — Ja, og Lyngheden blev til Kornagre, og Huset til en Gaard!

Huset fandt han ude i Hallundbæk Mose. Det var lille og ringe. Og de 16 Td. Ld. der var til, laa hen i Lyng. Folkene, der boede her, holdt vel en Ko, men den tiggede de som oftest Føden til.

„Det er ikke et Sted at købe,“ blev der sagt til Jeramias, „for der ka Folk da hverken leve eller dø! Køb saa hellere en større Ejendom. Eller gaa hellere som Arbejdsmand, det er mer rele.“

Men Jeramias Møller vilde ikke gaa sit Liv til Ende som Daglejer. Og Gæld var han ræd for.

Saa talte han sine og Lenes Spareskillinger. Det blev tilsammen 1400 Kr. Mosehuset var at faa for 1700 Kr. Og saa købte han.

Det var i Julen 1881, Handelen gik i Lave. Men han var

fæstet til næste November. Og det samme var Lene i den Plads, hun havde faaet.

Rejse af sin Plads i Utide var ikke til at tænke sig. Det var jo at bryde baade Ord og Haandslag. Derfor ventede de det Aar, de skulde, og tjente deres Tjeneste ud, som Sæd og Skik var.

Men hver Søndag, han kunde faa fri, drog Jeramias ud til Mosehuset og arbejdede der, grøftede, gravede og sled med sin Jord. — Det var hans Søndagshvile, og den ventede han med Længsel Ugen igennem.

Det eneste Husdyr, han fik med Ejendommen, var en sort Kok. Den holdt sig til Huset og bjergede selv Føden. Men Jeramias havde altid lidt Korn i Lommen til den. Og Kokken kunde kende ham, naar han kom langt borte, og satte i med en Galen, ret saa det limrede ud over Mosen.

Saadan en Velkomst var festlig og gjorde det øde Mosehus hjemligt og trygt at stile imod.

Jo, det var en sjælden gæv Kok, den!

Men saa en Søndag var der ingen Galen eller Vingeasken, der bød Jeramias velkommen, da han trampede ud gennem Lyn-gen. Huset laa saa øde og ugæstfrit at se, mere forfalden end han før havde lagt Mærke til. — Hverken Liv eller Lyd til at live op.

Ude ved Gavlen fandt han en blodig Fjertot og Rævespor i Sandet. Jo, det var oplagt: Hele Besætningen tyvstjaalet.

Og da drev Jeramias Spaden ned midt i det blodige Gerningssted og satte Trumf paa, at den Streg skulde han faa betalt, den røde Røver!

Og det fik han. Den første Vinter, Jeramias boede her ude i Mosen, skød han 11 Ræve, saa syntes han, at hans Ven, den sorte Kok, var hævnnet.

Forresten havde han lidt mere at ta Vare paa end blot Rævejagt.

Føden skulde bjærges, derfor maatte han de første Par Vintre ud i Dagleje. Det ga 25 Øre om Dagen for at tærskes, og saa fangede han an tidligt om Morgenen ved Lygtelys.

Men hen paa Foraaret fik han sig et Par smaa Stude købt. Og nu kunde han gaa i Lav med det, der gennem 20 Aars Tjenestetid havde været hans Drøm og Attraa:

Pløje med sit eget Studespand i sin egen Hede, køre Mærgel og ave den stridige Lyngbund og faa Rug og Græs til at gro. —

Det tog kun godt 2 Aar for ham og Lene at faa de 16 Td. Ld. opdyrket. Saa købte han 83 Td. Ld. Hede mere.

Nu var der Plads til at røre sig — og Plads til en Gaard! — Jo, vist var det herligt at være til, naar man havde Hede nok at dyrke — ja, og Kræfter til det dobbelte!

Han maatte ha sig et Spænd Stude mere. Naar det ene Spænd var kørt træt, tog han fat med det andet. Altid i Gang med Plov eller Mærgelvogn.

Selv kendte han ikke til Træthed, om saa den ene Dag gik i eet med den næste. De lyse Nætters Tid var især en skøn Tid. — Jo, for da kunde een se til at pløje og køre Mærgel omtrent Døgnet rundt!

Tit havde han det første Plovbed gjort ved den Tid, Solen og andre driftige Bønder stod op!

I Løbet af kun 6 Aar naar han og Lene at faa Halvdelen af de 99 Td. Ld. opdyrket, ny Bygninger rejst og en hel god Besætning sat ind.

Havde de blot lidt mere Driftskapital! For Laan og Gæld og Stormvejr var de tre af Alverdens onde Trusler, Jeramias var mest ræd for.

Saa byder der sig en god Handel. Det er mere, end han kan staa for. Han mageskifter med en Ejendom i Blaahøj og faar 3000 Kr. i Bytte. Ejendommen, han faar, er paa 98 Td. Land, omtrent ene Hede og Mose.

Folk sae, det var den ringste Ejendom i hele Blaahøj Sogn, og det vil dog sige en Del i dette udstrakte Hedesogn.

Men det varede endda ikke saa mange Aar, inden Ejendommen blev nævnt mellem de bedste.

For her var ret noget for Jeramias at tumle med. Tidligt og sent hvæste hans Plovjern gennem Lyngsværen, indtil den sidste Lyngtot inden for hans Skelsten laa vendt med Bunden i Vejret.

Og Tusindvis og atter Tusindvis af Mærgellæs agede han ud paa sin Jord. Sten kørtes bort, Læhegn og Plantage plantedes.

Saa kom jo den Tid, da der ikke var mere Hede at pløje eller

Behov for flere Læs Mærgel. Sikke en Magelighed, bare at drive Gaarden og se at faa det mest mulige ud af dens Jord og Dyr.

Forstaar sig, der var jo Arbejde nok, alt hvad man kunde ønske sig og overkomme. Men det var alligevel nu mere end i Opdyrkningstiden afgrænset og regelbundet af Aarsens Tid.

Og det hændte ikke saa sjældent, naar Jeramias gik bag Ploven og fælgede Stubjord eller pløjede Roeland, at han greb sig selv i at ønske, det var Lynghede han brækkede.

Dette her var for tamt og ligetid, næsten for Drengearbejde at regne.

Nej, men brække stenet Hede eller knoldet Kær, det er Mandsværk! — Styre Ploven hen gennem den vilde Jord, der aldrig har været tæmmet. Høre Jernenes Hvislen og de bristende Rodtrævlers Smæld, stadig være paa Vagt imod Stød fra Sten eller skjulte Rødder, og aldrig at vide, hvad Ploven nu henter op i Lyset, stadig gaa med denne spændende Viden, at det er ny jomfruelig og ukendt Jord, der vendes frem Furen igennem. —

Pløje Hede første Gang, det er som at gaa paa Opdagelse ind i et nyt og ukendt Land. Det er baade Opdagelsestogtets Spænding og Kampens æggende Fremfærd. — Og saa ørke og frugtbar gøre denne vilde stædige Jord! — Kan skønnere Drømme formes til Virkelighed?

Kom Jeramias i Nærheden af Heden, kunde han Timevis traske rundt i Lyngen, skridte af og maale ud. Og gik han over en sid Lavning eller et Sted, hvor der nylig var pløjet, kunde han staa længe og snuse imod den syrligt sure Duft af Urgrundens Safter.

Det var hans Barndoms Drøm, Driften i hans Sind og Jordens Krav, der igen tog ham fangen.

Og en skønne Dag blev denne Drift ham for stærk. Han solgte sin nu veldrevne og velbyggede Gaard og flyttede ud i Døvling Mose i Skarrild Sogn.

Her havde han købt et Stykke raa Hedemose blot for at eje et Hedestykke. Nu købte han mere Hede til, saa der ialt blev 110 Tdr. Land. Og her begynder han saa for tredje Gang forfra. Det er i 1914.

Og i Arbejdets Spænding og stadige Kræven fandt han sin Ungdom igen. Den havde bare gemt sig her ude i den vilde Hede for at bie ham op, til han igen havde Brug for dens Kræfter.

Timevis kunde han nu gaa bag Ploven og brumme en Vise, som kun han selv kendte Ord og Melodi til.

Han, 60 Aar gammel! — Nej, 30 kun! De der tvivler, ka jo bare prøve at holde Trit en Arbejdsdag igennem — om de kan?

Nu har Jeramias Tiden og Opgangen med sig som en god Rygvind. Den første Verdenskrig jager Priser og Udvikling frem i Trav og Spring, saa det sommetider kniber at følge med.

I knapt 10 Aar har Jeramias og Lene med Hjælp af deres Søn og Datter opdyrket over Halvdelen af de 110 Tdr. Land og skabt en god veldreven Gaard derude i Døvling Mose. Saa begynder Sønnen paa egen Haand som Hededyrker. Og Datteren gifter sig, og hun og Svigersønnen overtar Gaarden.

Nu var Jeramias og Lene i passende Alder til at gaa paa Aftægt og nyde Frugterne af deres Livs mange Arbejdsdage.

Gaa paa Aftægt! — Jo, Tak, naar een ett længere ka køre en Plov eller skyde en Ræv, saa ka der jo altid blive Tid til at tænke paa Narrestreger!

Forresten havde han ude i Engebæk fundet saadant et passende lille Aftægtshus. Der var blot 43 Td. Land Hede til, som de først skulde ha opdyrket! —

Ude, hvor de tre store Hedesogne, Skarrild, Brande og Sdr. Omme og de to vidtstrakte Herreder: Hammerum og Nørvang støder sammen, ligger Barslund Knap, en Gravhøj, der af en fjærn Fortidsslægt er lagt her som Vartegn og Vogter i det trebundne Skel.

Yderst her i Sdr. Omme laa et fattigt Hus med et Par opdyrkede Agre og sparsom Føde til 1 Ko. Og ellers Lyng til alle Sider.

Her ud flytter nu i 1924 den 69-aarige Mand og hans trofaste 2 Aar ældre Hustru og begynder for fjerde Gang forfra som Nybyggere og Hededyrkere. Ikke nødtvungent. Han og Lene var nu nærmest at regne for velstaaende Folk. Men de bar stadig

i deres Sind denne stærke, krævende Trang, der drev saa mange af de gamle Hededyrkere frem: Trangen til at tæmme og nyttiggøre og skabe Værdier ud af nytteløs Ødemark.

Var Lene og Jeramias end forlængst ud over Ungdommens Aar, saa magtede de dog frivilligt det, som mange unge havde krympet sig ved. — — —

Hvad de saa fjerde Gang fik ud af Ødemarken?

— Ja, hvis nogen af Dem hændelsesvis har Ærinde saa langt fra Alfarvej, saa se selv! — — —

Det er et Par Dage før, Jeramias Møller og Magdalene (født Duus) kan fejre deres Guldbryllup (den 24. November 1931), at en Gæst uventet dukker op derude i Hjemmet i Engebæk ved Barslund Knap.

Jeramias er i Gang med at pløje. Det er dybpløjet, overmærglet Hede, han skrælpøjer til Rug. Og de følges ad langs Furen, han og den fremmede.

De kraftige Heste nikker sindigt afsted. Den lille graaskæggede, hærdebrede Mand bag Ploven vugger sin Gang ind i samme Takt — en Rytme, der rinder fra Mand til Dyr og gir dem Samfølen.

Denne støtte, sindige Vanken ad en Plovfure egner sig godt til at skifte Ord om baade det, der er, og det, som var. —

„Ja, nu har a da Lyngen vendt nedad paa de her 40 Tdr. Land. — Ja, noget fik a da pløjet med Traktor. Alting skal jo gaa saa farligt gesvindt nu til Dags. For at de snarest ka faa Skatter lagt paa, forstaar sig. Nej, Stude er ett ret møj estimeret længere, knapt nok et Par gode Bæster!

Ja, a har ogsaa Mærgel paa det meste. Og Resten faar a snart. Saa er det til en Side. —

Kørt møj Mærgel i mine Dage? — Ja, det bliver jo da nogen Læs. Alljenn fra Mærgellejet i Hvelplund har a faaet for 24,000 Kr. foruden alle de Tusinder Læs, a har faaet andre Steder eller selv gravet op.

Vist saa, Jorden er skam god nok her, bare vi omgaaes den ret. — Der henne paa de Agre var der knapt nok Føde til 1 Ko, da vi kom her for 7 Aar siden. Og der avlede vi nu i Sommer 25 store Læs Kløverhø. —

Laden, a byggede forrige Aar, er allerede altfor lille. Og det er Stalden da med.

Jo, æ Jord bliver, som æ Mand er, det sæder vist godt nok.

Oppe i Blaaehøj sae Folk til mig: „Du er jo tosset Jeramias, saa dybt Du pløjer!“

Ja, sae a, een ka jo ett vente at avle noget paa en Kampesten. Og hvis a ett ka avle mere end Jer, saa vil a hellere lægge mig til at sove!

Plantet? — Jo, en bette Gran i Ny og Næ har a vel faaet plantet. A talte det sammen forleden. A tror, det blev 104,000 Gran og Fyr ialt. — De første ka der nu hugges Tømmer af.

Om a vil til at begynde forfra igen for femte Gang, naar a faar denne her Ejendom i Stil?

Ja-a, det ku a saamænd godt, om det bød sig. Men Lene vil vist ett med tiere. Hun siger, vi er ved at blive gamle. — Men det er jo da ett noget at snakke om — endnu da.“ —

Novemberdagen gaar paa Hæld.

Jeramias spænder fra, og de følges ad ned mod Hjemmet, hvor Lene venter, mild og venlig med Smil og Hygge.

Den fremmede lader Blikket glide ud over Eggen, der ligger med Udmarkens dystre Lød under en tung Efteraarshimmel, hvor Kragernes Aftentræk gaar mod de store Plantager i Syd.

Store Hedestrækninger til alle Sider med Nybyggerhjem og grønne Plantninger kilet ind. Mod Syd løfter Svollibjærg sin fyrre-grønne Aas og lukker af for, hvad der kan være bag ved.

Og øverst paa Aasen mod Nord troner som et sort Muldskud Barslund Knap paa sin tusindaarige Grænsevagt mellem Herreder og Sogne.

Ødemarkens ensomme Vættebo, som Nutidens Nybyggerhjem nu rykker nær.

Plads dog endnu til mange, mange flere Hjem herude.

Ja, men det er saa fortvivlet vanskeligt for de unge at komme i Gang og faa begyndt, siges der.

Sandt nok, det nægter ingen.

Men vi ser dog, der er dem, som kan. Og kan skabe nyt Land.

Og her gaar bag sit Plovspænd en sindig, graaskægget Mand, og hjemme i sit Køkken gaar en lille mild Husmor. De har for

deres egen Part taget fire Mænds Livsværk og frivilligt, som en selvfølgelig Ting, begyndt fire Gange forfra.

— — —

Ja, her burde jo egentlig Krøniken ha sluttet — hvad ogsaa Meningen var.

Men Jeramias vilde det anderledes.

Se, det traf sig ved en Sommerfest i Karstoft 1935, at Manden, der i 1931 gæstede Jeramias ude ved Barslund Knap, stod paa Talerstolen og fik Kik paa en undersætsig, graaskægget Mand paa forreste Bænkerække — kendte ham — jo, ganske bestemt — Men hvor —?

Jo, min Sandten var det Jeramias!

Da der fra Talerstolen var sagt, hvad der skulle siges, fandt de hinanden, skiftede Haandtryk og var enige om det fine Vejr.

„Ja, saa bor a nu her,“ siger Jeramias.

„Saa-aa, er her da Hede da dyrke op?“

„Nej. Men nu siger Lene, vi skal holde op. Hun er ved at blive ked af alt det Væsen. Det var a da med.

Jo, for vi gik jo ene to og bøvlede med det hele. Og det var vor Bedrift ligodt blevet lovlig stor til.

Folk. — Nej, det er jo umuligt at leje Folk nu til Dags, naar da ett der er en Fodboldbane uden for æ Havedige. — Ja, og lidt Teaterværk i den ene Ende af Laden — Hæ!

Se derfor solgte vi og flyttede her til —“

— „Ja, og Jeramias vilde ikke ha mere end 3 % i Renter af de Penge han lod staa i Ejendommen der ude i Engebæk“ — oplyser een af Mændene, der staar i Nærheden. — „Han sae, det kunde saamænd knibe haardt nok endda at faa Renterne skrabt sammen!“

— „Naa ja“ værger Jeramias af. „A vilde jo helst, te han skulde klare sig, den ny Mand. Og det er slet ett let i de her Tider, hvis ett vi lempet os lidt, hvor lempes ka. — For di stuer derind paa Rigsdagen, de pønser jo kuns paa at gøre os mest mulig Fortræd med Skatter og Uvæsen, hvis da ellers vi vil bestille noget og helst klare os selv! — saan ser det da ud for en anden jen at tække — — —

Vi bor ellers forresten i det lille Hus der henne, hvor æ Vej svinger. —“

Den fremmede har godt nok set det pyntelige lille Hus. — „Der bor I skam pænt! Saa nyder I vel ret Tilværelsen nu?“

„Naa-aa —“ Jeramias trækker det ud i en Brummen og bider en Skraa.

„Det maa da være rart at hvile ud nu og se paa, hvordan andre Folk virker,“ mener den fremmede.

„Naa, a har da prøvet det, der var lisaa grinagtigt! — Ja, Lene er godt tilpas med æ Hus og æ Magelighed. — Men a tøvs nu, det er en skidt Løwnet saan o gaa og dryww!“

„Det er vel ogsaa derfor, Du har købt de 60 Tdr. Land Hede der ud ad Gejlbjerger til?“ mener en Karstoftmand.

„Købt Hede igen! Vil Du kanske til at begynde forfra for femte Gang og ha en Ejendom mere opdyrket?“

„Aa-aa. Det ved a saamænd ett saa nyww. Men det er da trist ett og eje saa møj Hede, saa een ka komme paa Rævejagt en jenle Gang. — Og da det nu var til Fals — saa — ja, kanskisi faar a ow lidt Mærgel listet derud og saan. — Saa er't da det nemmere for den, der kommer efter. —“

Der snakkes om Rævejagt og Mærgelpriser og andre for en Hedeparcel vigtige Faktorer. —

Saa siger Jeramias: „Jow, naar te een ka købe et Stykke Hede og dyrke det op, saa tøvs a nu, det er Synd og la'et ligge. Det er ves!“

Det er Jeramias Møllers Trosbekendelse. Og ud fra den har han altsaa fire Gange begyndt forfra.

Og der er dem, der siger: Hold Øje med Jeramias. Det skulde saamænd ikke undre os, om han spytter i Næverne og for femte Gang gaar i Lav med at dyrke en Gaard op derude i Heden! Haandelavet har han jo. —

Ja, og han er endnu en ung, rask Mand paa bare 86 Aar!

Kanske kommer hans Krønike rettelig til at hedde: Fem Gange forfra?

En Vandringsmand ad de jyske Veje.

*En lille sandfærdig Krønike fra Napoleonstiden
om en Soldat, der blev Hededyrker og siden
Gaardejer og hædret Foregangsmand.*

Naar man i Dag færdes i Sporup Sogn i Gjern Herred Nordvest for Aarhus og ser de frodige Marker med de rige Afgrøder og de store velbyggede Gaarde, kan man vanskeligt forestille sig, at ogsaa her har for et Par Menneskealdere siden været store Strækninger Lynghede og meget uopdyrket Mose og Kær.

- Den, som har set *Marius Byriels* store, veldrevne Gaard med det skønne, gamle Stuehus, føler det som noget af et Eventyr, naar han hører, at da Byriels Bedstemor som ung, nygift Kone drog ind paa Gaarden i 1837, var hele Besætningen der kun 1 Hest, 1 Ko og 1 Kalv. Marken var lyngsprængt, og uden om laa uopdyrket Hede. —

Paa lignende Vis er sikkert adskillige gode Gaarde drevet frem saavel i Gjern som i de tilstødende Herreder. — Det er lige saa mange Virkelighedens Eventyr om udholdende Arbejde, Slid og Forsagelse — ja, og Fremgang og Sejr.

Her skal blot i korte Rids skildres en enkelt af de mange. — En af dem, hvis Livsværk endnu hundrede Aar efter er kendbart og staar som et stolt, manende Minde over Mandsværk.

Han hed *Jørgen Sørensen*, men kaldtes *Jørgen Greisen*.

Jørgen Greisen var kun en fattig Karl. Men han maa ha været en smuk og tiltalende ung Mand, for han blev Kæreste med en køn Gaardmandsdatter fra Farre.

Pigens Far var rasende. — Smide sig væk til den Stodder, naar der var Gaardmandssønner nok at faa! — Naa, det var vel nok Medgiften, han var ude efter! Men det skulde blive Løgn, skulde det! Drolen spillemig! —

Trodsede hun sin Far og tog Jørgen Greisen i Stedet for det Giftermaal, der var hende tiltænkt, da blev Døren lukket for hende, og hun blev gjort arveløs! — Nu kunde hun selv vælge!

Og Pigen valgte Jørgen —.

Det var dyrt Køb: Barndomshjem og Fædrearv forlist!

Men hendes Ungdomssind og Godhed for Vennen var stærkere end hendes Vedhængen ved Hjem og Slægt. — For hun fulgte sin Hjærtenskær ind i en Indsiederstue i Farre.

Og selv en Indsiederstue kan for to, som er unge og nygifte og holder meget af hinanden, blive et Hjem, de hænger ved og længes efter.

Jørgen Greisen var en dygtig Arbejder og anset blandt sine Standsfæller, det skønnes alene deraf, at ved Hoveriarbejdet paa Søbygaard var han Formand for „den Søby Rode“ — det vil sige: Formand for Hovfolkene fra Søby Sogn.

Og det tegnede til at gaa jævnt godt og jævnt slideligt for det unge Par — saa taaleligt, som Livet den Gang kunde arte sig i et Daglejerhjem.

Men nede i Frankrig gik den lille Korsikaner og drømte Storhedsdrømme, som rystede Europa i alle Fuger. — Selv Indsieder Jørgen Greisens Skæbne blev bøjet ud af Leje derved og lagt om, saa den blev synlig langt frem i Tiden.

Ogsaa Danmark kom med i Napoleons Terningspil om Troner og Landegrænser saa meget, at det her hjemme skønnedes nødvendigt med Indkaldelse af flere Soldater.

Og saa i 1801 kom der Bud efter Jørgen Greisen. — Han maatte uopholdeligt afsted til sit Regiment i Rensborg.

Hvor tung en Afsked, det har været for den unge Mand at drage bort fra Hjem og Familie, forstaaer tilfulde kun de Sønderjyder og danske Sydslesvigere, der har gennemlevet de to Verdenskrige. Og saa kunde den sønderjydske Soldat endda drage i Felten med den Vished, at ligefrem Nød kom de derhjemme næppe til at lide.

Anderledes med Jørgen Greisen: For ham var Fremtiden den bitreste, mest haabløse Uvished. Hvordan skulde vel hans kære derhjemme stride sig igennem og bjærge Føde og Husly, naar han var borte?

Hvor knugende tung end Afskeden følte, det fik ikke hjælpe. Han maatte afsted paa den lange Vandring ned til Rensborg.

En Naade var dog tildelt Jørgen Greisen i den tunge Prøvelse. — Han var forskaanet for Viden om, at hans Soldatertid kom til at vare i 14 Aar!

Og saa gik da den lille Familie ind under de bitre — for menneskeligt Skøn næsten haabløse Kaar, der ventede dem.

Hjemme i Farre gik den fattige Soldaterkone og sled for at bjærge Føde og Husly til sig og Børnene, stred for at holde sig fri af Fattigvæsenet og fri for at tigge hos den Slægt, der havde fornægtet hende.

Og saa var maaske endda den haardeste Tyngsel for hende den stadige Uvished: Hvordan gaar det Jørgen? bliver han sendt ud i Krig og kanske dødet eller lemlæstet derude? — Faar jeg ham nogensinde mere at se i gode Maader? —

Og nede i Rensborg gik en navnløs Soldat og døjede alt det onde, en Soldat i hin Tid maatte igennem.

Den strenge Tjeneste, Eksersitsen og den umenneskelige haarde Behandling af raa Officerer fik mere end een af Soldaterne til at ty til en Rebløkke ned fra en Hanebjælke som sidste Udvej ud af Elendigheden.

Men Jørgen Greisen syntes, det altsammen var let at bære, blot han havde Vished for, at hans kære derhjemme ikke led Sult og Nød.

Hvorfra fik de vel Føde, Husly og Vinterbrændsel uden at ty til Fattigvæsenet. — Og hvad Fattigvæsenet betød, vidste Jørgen kun altfor godt.

Dobbelt maa det have pint ham at tænke paa dem derhjemme, og hvad de maaske led af Sult og Kulde, fordi hun, hans tapre lille Kone, havde ofret saa meget for at følge ham. — Og saa skulde hun lønnes saa slet for sin Troskab!

Den bedste, ja eneste, Glæde Jørgen Greisen undte sig som Soldat var af sin ringe Lønning at spare sammen Skilling paa Skilling til dem derhjemme.

Hvert Aar fik Soldaterne en Maaned Orlov. Og Jørgen Greisen vandrede paa sin Fod Vejen hjem til Farre. Det tog omtrent tre Døgn af den Orlov, der i Forvejen var altfor knap tilmaalt.

Denne dyrebare korte Maaned gjaldt det om at udnytte til det

yderste, først og fremmest for at sikre Hustru og Børn Husly og Brændsel i den tilstundende Vinter.

Jørgen Greisen fik da købt et lille Hedestykke paa 6 Tdr. Land. Og her ude paa Heden byggede han nu selv et lille fire Fag Hus.

Væggene satte han selv op af sammenstampet Ler og Lyng. Og Huset tækkede han med Lyng, som Konen og Børnene plukkede rundt om Bostedet.

Huset blev smaat og ringe, som det maatte blive, naar baade Midler og Tid var mere end knapt tilmaalt. Men det blev tæt og lunt og kunde give Ly mod Storm og Vinterkulde.

For sin sammensparede Lønning og ved gode Naboers Hjælp fik han ogsaa købt en Ko, saa Familien var sikret Mælk i Vintertiden.

Det var det, der havde pint ham saa haardt at tænke paa, om hun Gaardmandsdatteren, skulde ud paa den ydmygende Gang med Mælkekanden ligesom de andre Huskvinder, naar Vinteren og Nøden sved.

Nu havde de da baade Hus og Ko, selv om Huset kun var en ringe Hytte, og Koen ikke stort bedre end Huset!

Og med mere Fortrøstning end første Gang begav Jørgen Greisen sig igen paa Vandring mod Regimentet i Rensborg.

Gud i Vold. — Om alt gik vel, kom han vel igen hjem paa Orlov om 11 Maaneder. — Men der kunde jo ogsaa ske meget i det Aars Tid.

Og disse aarlige Orlovsmaaneder blev for Jørgen Greisen og hans Familie de Lyspunkter, der gav Livet Mening og Indhold gennem 14 lange Aar.

Hun derhjemme og Børnene stred med Heden saa vidt deres Kræfter strakte til. Det var jo spændende, om de kunde naa et lille Nøk længere frem til at overraske Far med, naar han kom hjem. —

Og de tre Uger, Jørgen var hjemme, satte altid Spor i et nyt lille Fremskridt: En ny Ager mere brækket ind i Heden, nogle flere Læs Mergel kørt, en lille Forbedring ved Huset. —

Naar saa han havde slidt de tre Uger Dag og Nat omtrent i eet for at trygge Kaarene en lille Smule for dem derhjemme, saa

gav han sig igen paa Vandring Sønder ud for til Klokkeslet at stille ved sit Regiment i Rensborg.

Det er selve Urkraften i den jyske Almue, midtsamlet i en ensom fattig Soldat paa Vandring ad de lange jyske Veje mellem Nord og Syd.

Imens skiftede Aar og Skæbner. Nye Slagmarker omkring i Europa satte deres røde Mærketegn ind i Tidens Historie. — En Dag var Napoleons Ørneflugt stækket. — Europa trak Vejret lettet og ryddede op i Boet.

Og saa en Dag blev Jørgen Greisen permitteret og kunde vandre den kendte Vej hjemad.

Det var i 1815.

Hvad han før fik Lov at bruge 3 Uger om Aaret til, blev nu Hverdags Dont for ham.

Og nu gik han for Alvor i Lag med Heden: Brækkede Lyngsvær, kørte Sten bort og Mergel paa, grøftede, dræned, plantede. Og stadig maatte han bygge og udvide. Den ene Ko var allerede den Gang blevet til 2—3 Køer. Og der blev med Aarene flere.

Hedelod efter Hedelod købte han ind til Ejendommen og lagde dem under Plov. Og alt det, han havde set og lært paa sine Vandringer ned gennem Jylland, kom ham nu tilgode, saa han paa mange Omraader kunde gaa foran og lære sine Standsfæller ny og bedre Driftsmaader.

Støt og sikkert arbejdede den fattige Indsidder og Soldat sig i forbavsende kort Tid frem til en jævnt velstillet Gaardmand.

Men dermed vilde han ikke nøjes. Nej, han vilde være den første i sit Sogn. Det havde han lovet sig selv, den Gang hun gav Afkald paa Hjem og Slægt for at blive hans Fæstemø.

Derfor bliver han ved at dyrke op og udvide.

Han har ude i det slesvigske set, hvad Frugtavl kan give. Det er ret ukendt her, men nu anlægger han en stor Frugtplantage med over 700 Frugttræer — noget paa Egnen forhen uhørt.

I Løbet af kun en Snes Aar har Jørgen Greisen og Hustru ud af Heden og Armoden og den lyngtækte Hytte skabt en stor smuk Gaard med 110 Tdr. Land veldyrket Jord, en grundmuret Gaard, en god Besætning og en Have med 700 Frugttræer.

Gaarden kaldte de „Løvskovlund“, det Navn, den bærer Dagen i Dag.

Heden, som Jørgen Greisen dyrkede op, var forhen regnet for noget nær værdiløs, derfor var der saa godt som intet Hartkorn lagt paa Jorden. Og den ny Matrikulering, der af Hensyn til Skattetrangen skete først i 1820, mens Jørgen var midt i Opdyrkingen, lagde heller ikke nævneværdigt Hartkorn paa hans Ejendom.

Det var en Fordel. Smaa Skatter og Tiender er altid lettere at udrede end de store!

Men som Jørgen Greisens Gaard stadig blev større og bedre, og hans Marker gav Afgrøder bedre end noget andet Steds i Sognet, følte een og anden sig brøsthøden.

Der sad Jørgen Greisen nu som en holden Mand paa en af Sognets bedste Gaarde — og saa slap han endda langt billigere i Skat end dem paa Sognets gamle og nu mindre Gaarde! Var der nogen Rimelighed i en saadan Ordning? — Nej, saamænd var der ej!

Var der kanske ingen, som var Mand for at gøre Jørgen Greisen Arbejdet efter, saa var der dog Folk saa mandhaftige, saa de kunde klage til Øvrighed og Matrikulskontor over, at han slap for billig i Skat. — Det manglede blot!

Og saa en Dag først i 1830'erne red tre fornemme Herrer ind i Jørgen Greisens Gaard. De var fra Matrikulskontoret, sae de, og ønskede at vurdere hans Ejendom.

Men Udfaldet af denne Vurdering blev en hel anden, end Klagerne havde tænkt sig.

De tre Herrer saa med Forundring, ja, næsten Ærbødighed, hvilket imponerende Kæmpearbejde her var udført. — Et Arbejde, der kunde staa som Mønster for den hele Egn.

Og i Stedet for at lægge øgede Skattebyrder paa Jørgens Jord indstillede de Rydningsmanden til Det kgl. Landhusholdningselskabs Anerkendelse.

Og saa en Dag modtog da Jørgen Greisen Landhusholdningselskabets Sølvbæger for Landboflid.

Paa Bægeret, der stadig gemmes i Slægten, staar følgende Indskrift:

*„Til Gaardmand Jørgen Sørensen i Farre
for mønsterværdig Landboflid!
fra Det kongelige Landhusholdningsselskab
4. Bæger 1834.“*

Saaledes lyder det sandfærdige Eventyr om Hededyrkeren og Rydningsmanden Jørgen Sørensen, kaldet Greisen.

Og hans Livsværk er endnu kendbart for alle. Tvivler nogen, kan de blot køre ad Vejen mellem Farre og Skjørring, der ligger den store og smukke Gaard „Løvskovlund“, der endnu er i Slægtens Eje.

En Slægtsgaard skabt af en ensom Vandringsmand ad lange og trælse jyske Veje.

En Rydningsmands Saga.

Af den Slags Folk blev den jydsk Hede tæmmet.

Det er en tidlig Foraarsdag 1864.

Ud gennem den store Hede, der den Gang skilte mellem Lyne og Østergaard, vandrer en stor Mand og en lille Dreng.

Lyngen dasker dem om Benene i de dybe Hjulspor. Og Drengen maa jævnligt ta det i Smaatrav, for at hans stumpede Ben kan vinde med.

Luften er klinger af Lærker. Og Viberne tumler sig i kaade Kast over Kærene, saa deres hvide Buge lyser som Blink i den blaa Luft.

Det dufter syrligt herude af Lyngbund og Kærenes sure Bløder, hvor Foraaret gærer. For Solen skinner velsignet varmt og faar Knopperne til at sprække paa Pors og Viebuske.

Jo, der er Foraar i Luften og Grøde paa Vej!

De snakker ikke meget sammen de to — mens de gaar.

Hvad skulde Manden vel snakke om med saa bette en Knægt. Og Drengen har nok at gøre med at holde Trit. Han er kun 7 Aar og mere vant til at tie end til at snakke.

I en Lavning gaar en Flok Faar og nipper af Lyng og Stargræs, mens Lammene springer paa stive Stritben over Knoldene eller staar med fimpende Haler og budrer løs paa Moderens Yver.

Dyrene løfter Hovederne og glør faaret paa de kommende, mens Ronnevæderen snøfter og stamper i Jorden et udfordrende: Kom an!

„Naa Hans, tror Du saa, Du ka passe saan en Flok Faar?“ spørger Manden.

Drengen skotter til Faarene og den gale Væder og ser frygtomt op til Manden.

„A ved'et ett“, siger han lavmælt.

Hvordan skulde han vide det. — Han var jo bare 7 Aar. Han ved kun, at nu skal han i en ny Plads ude paa Østergaard.

Og saa skal han maaske til at passe Gæs eller saadan en Flok Faar? — Hvordan mon det vil gaa? —

Gassen er han ræd for. Og Ronnevæderen tør han ikke komme nær. — Uha! Kanske ogsaa Faarene vil bukke? Hvad ved han om de Ting.

At Sognet i Gaar har holdt Auktion over ham og bortliciteret ham til den, som tilbød at ha ham for det laveste Vederlag, det ved han heller ikke — endnu da.

Ejheller kan han vide noget om, at Folkene ude paa Østergaard: *Peder Kristian Hansen* og *Else* har haft ondt af den lille hjemløse Purk og har faaet i Sinde at give ham det Hjem, han savner.

Derfor var *Peder Kristian* fra Østergaard den lavestbydende i Gaar, da Drengen *Hans Lyhne* blev bortliciteret for Sognets Regning.

Og nu følger saa Sogneraadsformanden Sognets Barn ud til dets nye Hjem.

Det var for den lille *Hans Lyhne* en lang og spændende Gaatur ud mod det uvisse, den Vandring gennem Østergaard Hede mod et nyt Hjem, han ikke kendte.

Men Vorherre havde nok haft en Finger med i den Licitation og drejet en trist Handel, saa en lille hjemløs Dreng fik et godt Hjem, og de flinke Folk paa Østergaard fik Glæde af deres Plejesøn.

For *Hans Lyhne* blev i Østergaard i 14 Aar. Og hele sit Liv siden følte han sig i Takskyld til dette Hjem og til Familien paa Raunkjærgaard, hvor han siden kom til at tjene.

Ikke saaledes at forstaa, at Dagen her gik med Leg og Løjer. Nej mindst af alt!

Her som i alle vestjydske Hjem paa denne Tid maatte der hænges i fra Dagning til sen Sengetid. Hver havde sit at passe. Og her var ingen Listen uden om. Det Arbejde, man blev sat til, skulde passes, det følte alle som en Selvfølge.

Og Dagen var lang. „Fyraften“ var et Begreb, som endnu ikke var opfundet. Det hed den Gang Sengetid. Og naaede man saa vidt, da forstod man at skønne paa Hvilen.

Det første Aar, *Hans* var i sit nye Hjem, maatte han gøre

Nytte ved at passe Gæs. Og han og Gassen var ikke just gode Venner. Det kostede nogle Tørn med Nap og Klap og salte Taarer, inden han lærte at sætte sig i Respekt som Herre og Mester over Gaaseflokken — Gassen medregnet.

Værst var det, naar det satte ind med Oversvømmelse ude i Kærene, hvad ske kunde ved Tordenskyll eller Dagsregn.

Da kunde Gæssene hitte paa at gaa paa Vingerne og flyve over Vandfloden til den modsatte Side, hvor Kornagrene lokkede.

Og Hans, der hverken kunde flyve eller svømme, maatte da en lang Omvej uden om Vandet, alt hvad de stumpe Ben kunde bære ham, imens han vrælede som en stukket Gris, til Vejret rent forgik ham, og han tilsidst ikke kunde andet end hikke.

Fik han saa Gæssene gennet ud af Kornet, baskede de blot tværs over Vandet til Rugagrene hist ovre. Og saa var det samme Tur om igen. — Det var bitre Dage! —

Næste Aar avancerede han paa Rangstigen og kendtes stor nok til at passe Studene og Faarene ude i Heden. Nu var han jo 8 Aar og Karl for at tæmme selv en arrig Gasse.

Det Bytte var Hans ikke ked af. — Nej for Studene kunde da ikke flyve! Og som Hjorddreng fik han en Hund med. Og det var to store Fordele, han forstod at vurdere!

Saa indledes da for lille Hans Lyhne en lang Række lange Dage som Hjorddreng derude i Heden med Hund og Faar og Stude til Selskab.

Lange var Dagene, for de gik ind ved 4—5 Tiden om Morgen, naar Forkarlen havde faaet ham rusket saa vaagen, at han kunde krybe i Bukser og Trøje.

Saa gik det i Trav paa de bare Fødder ud at flytte Ungkvæget.

Morgenduggen her ude i Kærene kunde først og sidst paa Sommeren være isnende koldt at træde i. — Uha! Det var som Rimfrost lukkede sig om de nøgne Fødder, saa det sved og stak som Sylestik. Naa da, hvor han sprang!

Lettede da een af Studene paa Halen og lod sine Klatter falde, da var Hans ikke sen til at jage Fødderne i de dampende

Kager. — Aa, som det lundede velgørende om de forfrosne Tæer. Og en hel Velvære kunde liste sig op gennem hele hans lille Krop.

Naar saa han havde Ungkvæget flyttet, og han havde faaet et godt Skud Mælk og Grød sat til Livs, gik Turen med Faarene og Studeflokken ud i Heden.

Det mest spændende ved Dagen var Madtasken, som hans Madmor pakkede til ham. Den var altid rigelig og god. Men der kunde nu og da være Overraskelser: En Kommenskringle, et Stykke Kandis — ja saagalt en Honningkage en enkelt Gang!

Naar Aftægtskonen, gamle Karen, havde pakket Madtasken var den især god. Hun undte den lille hjemløse Fyr disse Smaa-glæder.

Og Maden blev ikke overgemt. Sjældent naaede Hans halvvejs ud i Heden, før han havde sat Smag paa Varerne og sikret sig imod, at Varme eller Væde fordærvede det gode Paalæg.

Hans sorte Puddelhund, „Munter“ blev saavist heller ikke snydt.

Det var en storartet Hund og skrap til at kuske Studene. Vilde de ikke makke ret, da satte „Munter“ med et Gjaf og et Haps ind i Studenes Bagdel og bed sig fast i Halen. Det kunde faa selv den trægste Stud til at springe som et Gedekid og brøle som et Valdhorn ved en Skyttefest. Men „Munter“ holdt fast, til Syn og Vid forgik dem begge, og de lige gispende og udkørte laa og gloede grønt til hinanden fra hver sin Grøftekant.

Hans maatte ha en Strikke paa Hunden, for at den ikke skulde herse alt for voldsomt med Kræet. Strikkens Ende bandt han sig selv om Livet, saa havde han Hold paa „Munter“. Fik den fat i en Studehale og var opsat paa en Køretur, da smed Hans sig plat ned paa Maven og lod sig slæbe. Baade Stud og Dreng var for meget for „Munter“. Men godvillig gav den ikke Slip.

I Sommerdagens varme Middagstimer dreves Studene hjem — eller ogsaa bissede de selv hjem.

Efterhaanden som Hans Lyhne forfremmedes i Hjordrengsviden og Færdighed, lærte han ogsaa at brumme som en Bremseflok. Og det kunde faa Studene til med løftet Svans at jage hjemad i tung Galop.

„Det var endda tidligt, de kom i Dag“, sa saa Per Kristian.

„Ja, men de bissede hjem“, meldte Hans og følte sig i sin gode Ret.

Naa, selvfølgelig kom han ikke til at gaa ledig, fordi Studene søgte Skygge til Middagsro. Der var altid nok at rende efter. Og mens Karlfolkene sov Middagssovn, maatte Hans ligervis som alle andre Hjorddreng omkring i Marken at flytte Heste, vande Ungkvæg og den Slags. Men det var altid en Afveksling fra de ensomme Timer derude i Heden.

Allerhelst vilde han med sine Dyr længst ud mod Vest. Der gik Landevejen fra Tarm mod Varde. Og det var spændende at se, hvad der færdedes. — I Foraaret og Efteraarstiden kom de store Studedrifter vandrende imod Syd.

Langt oppe Nord fra kom de. Og endnu længere ud ad Sønder paa gik deres Vej — helt ud i det tyske og holstenske, hvor Folk var halvilde og snakkede bare ene tysk, som ingen rigtige Mennesker forstod!

Hvor stor Verden dog var! — Det var vel nok sært at tænke sig for en lille Hjorddreng ude i Heden.

Og her ude vestligst i Heden traf han nu og da sammen med Kammerater: andre Hjorddreng, der havde deres Faar eller Kvæg at passe.

Især var der en Dreng, som hed Viktor. Han og Hans kortede mange Timer sammen. Og det skete jo ogsaa, at de glemte Studene. Hans Lyhnes Studeflok gik som oftest skikkeligt, for de havde Respekt for „Munter“. Men Viktors Kvæg var tit langt paa Vej mod Lyne By, inden Drengen blev klar over Fadæsen.

Saa maatte Hans afsted i Flyvespring gennem Lyngen. Jo, for baade var han den yngste, og saa havde han „Munter“ som Hjælper.

Her langt ude i Heden nær ved Landevejen var der en lille Lavning, hvor Hans Lyhne allerhelst holdt til. Her var en lille grøn Plet, ved Siden af en gammel Kulmile, hvor der i sin Tid var brændt Smedekul af Klyne.

Det var det bedste Sted, Hans vidste i hele den store Hede. „Mi Plet“, kaldte han Stedet. Her kunde han ligge i Timevis og drømme.

Jo, naar han blev stor, saa vilde han dyrke Hede op og ha sig en grom Gaard. Saa vilde han ha en hel Række Stude i sin Kjørs (Kostald). Men selv vilde han køre med Heste og ha sig en Kørepisk med Knald i lisaa lang som en Medegoj.

Ja, og saa vilde han ha Pandekager til Onden de 6 Dage om Ugen, men om Søndagen vilde han ha Æbleskiver og Sødsuppe! — Ahh! —

Han tog Forskud paa Herligheden, saa Vandet løb ham fra Tænderne.

Jo, naar han blev Gaardmand engang! —

— — —

Saadan gik Dagene for Hjorddrengen Hans Lyhne.

Og de blev efterhaanden til Aar. Og Drengen blev til Karl.

Da han havde været 14 Aar paa Østergaard, mente han selv og hans Husbond, at han burde se Skikkene andre Steder. Rejse udensogns var der dog ingen Grund til, naar der var en god Plads at faa i Nærheden.

Derfor flyttede Hans ikke længere end til Genboen *Hans Raunkjær* paa Raunkjærgaard. Her kom han ind i et andet godt Hjem, hvor Flid, Nøjsomhed og Gudsfrygt gav Præg til Dagens Dont.

Fra dette Hjem rejste Hans Lyhne til Ollerup Højskole og derfra et Aars Tjenestetid i Sønderjylland. Det var hans Livs store Udfærd og hans Værnepligt som aftjentes.

Men sandt at sige, længtes han skammeligt hjem til Østergaard og Raunkjærgaard igen.

Her ude i æ Sonden var nok at se og lære. Og af Arbejde blev her i Sommersted ikke krævet nær saa meget af ham, som han var vant til. — Men alligevel: Det var dog noget helt andet derhjemme!

Ja, og derhjemme gik jo en rask og glad bette Pige — *Else Mari* — hvis Mage ikke fandtes i hele Kongeriget Danmark. Selv ikke de sønderjydske Piger kunde hamle op med hende. — Langt fra! Og hende saa han nu ikke et helt Aar! Det var strengt. Men dog endnu strengere at tænke sig alle de andre unge Karle: Gaardmandssønner og Gymnaster, der nu kunde danse med

hende ved Skytteballet og Midsommermarkedet. — Sæt nu, hun kom paa andre Tanker og syntes bedre om en Gaardmandssøn?

Hans kunde faa Kuldegys midt i Sommertiden blot ved at tænke derpaa!

Ganske vist havde hun ingenting lovet ham. — Nej, for Hans havde sandt at sige ikke haft Mod til at spørge sig for! —

Men hun havde da givet hans Haand saadant et godt Tryk, da han sidst sae Farvel til hende og saa set paa ham, saa Hjertet dikkede ham helt ud mod Vesten, lisom efter en lang Rendetur. —

Men hvis nu alligevel?

Det Aar i Sommersted blev et langt Aar.

Da han havde tjent sin Værnepligt ud dernede i Sønderjylland under prøjsisk Tvang, rejste han tilbage til Raunkjærgaard og følte, at nu var han hjemme igen.

Og dog — helt det samme som før var det ikke. Nu var han sidst i Tyverne og begyndte at længes efter sit eget.

Jo, selv om man havde en god Plads, saa var det alligevel noget helt andet at blive sin egen Mand og selv faa en Plet Jord at virke med. Men hvordan?

Ganske vist havde Hans Lyhne siden sit 18de Aar sparet sammen af sin Løn, det han kunde. Og det var nu bleven til næsten 1800 Kr. Men det forslog dog kun saa lidt til at komme i Gang for.

Saa blev der et Stykke af Østergaards Hede til Salg.

Og mærkeligt nok: Det var just det Stykke der længst ude mod Vest med „mi Plet“ — det Hedestykke Hans Lyhne altid havde haft en særlig Forkærlighed for. —

Hans Raunkjær kunde godt tænke sig at købe Hedelodden for der at anlægge en ny Gaard.

„Ja, Dig ka a jo eet mawt!“ sae Hans Lyhne med et Suk til sin Husbond.

„Naa ja,“ sae Hans Raunkjær. „Vil du gærne købe den Hede, saa ska a ett staa Dig i Vejen. A finder nok noget andet. Men de 3,500 Kr. a har budt, staa a selvfølgelig ved.“

Saa var Vejen fri for Hans Lyhne. Og han købte de 65 Tdr. Land for 3,900 Kr.

Det var spændende Dage for Karlen — Handelen, Ordningen af Pengesagerne og alt det kunde nok gi noget at spekulere over. — Men det allermest spændende var dog nok, hvad Else Mari vilde sige. —?

Ja, for se, Hans og Else Mari var jo gode Venner. Det var nu, som det skulde være. Men om hun ogsaa var rede til at følge ham ud i den sorte Hede, og dele Nybyggerens haarde Slid og smaa Kaar med ham? — Det var dog et Spørgsmaal, der nok kunde gi Spænding og søvnløse Nætter, saa længe det ikke var klaret. — For hun kunde jo sagtens faa det langt lettere.

Men Else Mari var ikke hvingelsindet. —

„Lyk med æ Handel!“ sae hun. Og saa var den Sag i Orden.

Ja, dog ikke helt. — For Hans Lyhne havde lejet sig bort til Kr. Kristensen i Varsbøl for det kommende Aar for 250 Kr. Det var i 1888 en ganske uhørt Karleløn.

Det var vel ikke muligt at faa Lejemaalet ophævet og slippe fri? — Hans Lyhne spurgte sig forsigtigt for.

Manden rev sig paa sit uldentavls Ærme. — Nej, det vilde han endda nødigt. Han var vant til at stole paa dem, han lejede.

„Ja, ja, saa kommer a!“ Hans Lyhne var heller ikke den Mand, der plejede at gaa fra givet Ord.

Men sært var det jo ikke, at han den Dag, han flyttede til sin nye Tjeneste, keg lidt langeligt efter sine 65 Tdr. Land Hede, der laa og ventede paa ham.

Naa, da tre, fire Maaneder var gaaet, havde han Held til at leje en dygtig Karl i sit Sted. Og i god Forstaaelse med Varsbølmanden drog han saa ud til sin fremtidige Virkeplads.

Nu var han selvstændig, jordejende Mand. — Men uden Tag over Hovedet. At faa Hus bygget var det første, der trængte sig paa.

Og Hans Lyhne var ikke et Øjeblik i Tvivl om, hvor i Heden det skulde ligge. — Jo, i Lavningen ved den gamle Kulmile, hvor han havde haft sin Barndoms bedste Timer og drømt sig frem til Hededyrker og Storbønde.

Her gravede han da Lyngtørvene af Heden. Og paa „æ baare Tørrespedder“ blev saa Sommeren 1889 rejst 9 Fag Hus.

I Husets Nordende var Plads til Kræet. Og i Sønderenden indrettedes et Par smaa Stuer.

Else Mari skulde dog først tjene sin Tjeneste ud og siden ha en Smule Udstyr syet, saa Brylluppet maatte vente lidt.

Hans kunde ogsaa mageligt klare sig selv det Aars Tid.

Han fik købt sig et Par smaa Stude og brækkede løs i Heden, saa det taagede efter.

Gaardmændene i Lyne tænkte sig, at denne unge Karl, der her gik ene ude i Heden og bøvlode, kunde de passende bruge som fast Daglejer. For arbejde, det kunde han, det var der Syn for!

Og en Dagløn var en kontant Skilling, som var gæv at ha. —

„Ja, men Studene skal med og ha Føden,“ sae Hans Lyhne.

„Ja vist saa, kom bare, sae Gaardmændene — Lyng og Stargræs var der jo altid Raad for.

Det blev efterhaanden tiere og tiere, Hans og Studene ved Solopgang drog hjemme fra og op til Lyne Gaarde. Til sidst var det hver Dag. Og Arbejdet derude i Heden stod helt stille.

Saa en Søndag, Hans gik derhjemme ved Huset og stræbte med at bøde lidt paa alt det, der var forsømt i Ugens Løb, sae han til sig selv:

Dette her Daglejerværk dur ikke i Længden, for saa naar a aldrig videre. Nu skal det være Slut!

Ganske vist savnede han baade Daglønnen og Gaardkonernes solide Kost. Men det fik ikke hjælpe. Vilde man dyrke Hede op og være en fri, selvstændig Mand, maatte man jo ogsaa følge Vejen frem, selv om den førte gennem Slid og Afsavn.

Føden fik han, som bedst det bød sig. Tørt Brød havde han da i hvert Fald altid i Huset.

Saa fik han sig købt en Ko. Og da først den kælvode, kunde han sagtens koste sig selv. Han og Kalven delte Mælken ligeligt — Hans tog den øverste Halvdel af Fadet. Kalven fik den nederste. Og de stod sig godt derved begge to.

Og da han i Efteraaret havde bjærget sin første lille Høst og kunde staa i sin egen Lo og tærse sine egne Neg, da var det for ham at tykke lisaa festligt som et Julegilde!

Pløjslagene smældede som Trommeslag til en Fanfare: Hus og Hjem — Jord og Høst! — Fri Mands Dont! — To i Spænd!

— 6 Neg ad Gangen. Men til Gengæld var Spisekammeret i den ene Ende af Laden. Det var en Nemhed!

To i Spænd sammen blev de den følgende Sommer. Da stod Brylluppet. Og Else Mari flyttede ind i de smaa Stuer i Sønderenden af det lille Hus derude paa Østergaard Hede.

Og Arbejdet med den ny Jord fik øget Fart og større Fest.

Intet Arbejde gaar jo lettere for to unge end at bygge paa eget Hjem og egen Fremtid — selv om det saa er at brække stenet Hede og surt Kær — blot man er to til at hjælpes ad!

Fremad — jo vist gik det fremad. Men ikke i Spring eller fra Dag til Dag.

Nej sindigt. Ja næsten umærkeligt, som den Slags gaar, hvor Lyng og Sten og Gæld staar Mandsvilje imod. — For hvert Aar blev Høsten lidt større. Og en Ko eller Kalv mere fyldte op inde i den lille Stald.

Saa kom Tørkeåret 1893. Fra Foraaret tegnede det godt. Men saa satte Sommertørken ind.

Dag efter Dag en skyfri Himmel, hvorfra Varmen som fra en Ovnsmundede aandede ned over de solsvedne Marker.

Hver Dag samme ørkesløse Spejden efter Vinddrejning eller Tordenblaaner. — Kun blaa flimrende Luft. Det syntes, som var Himlens Kilder løbet tørre ligesom Grøfter og Bæk i Østergaard Hede.

En Julidag kører Hans Lyhne ud til sit gamle Plejehjem paa Østergaard for at faa et Par Sække Korn malet paa deres Husmølle.

Han sidder paa Vognen og tar Skøn ud over Agrene. — Ja, det ser trist ud. Kommer Regnen ikke snart, saa bliver der kun lidt eller ingen Høst at bjærge.

Og han spejder som vanligt Synskredsen rundt, om ikke der er Tegn, der tyder mod Vejrskifte? Jo, der i Vest trækker en Smule Blaane. Men hvad, den dunster vel væk og bliver til ingenting, som den Slags plejer i Sommer?

Saa nikker Studene videre ad Hedevejen.

Men Blaanen stiger og sortner. Og hør! — Jo, minsanten dunder det nu! — Kanske dog alligevel der er en Bløde i Optræk?

Den har Fart paa, den Tordenblaane! Man kan næsten se, den jager frem og spænder videre ud over Himlen. Og Glimt og Skrald skifter jævnlgt.

Kanske alligevel det bliver til noget denne Gang. Han hypper paa Studene. — Grov saan en Fart det kommer med. Og Else Mari er ene hjemme og i høj Omstændighed.

Og saa lige da han drejer fra Vejen ind til Østergaard, kommer det: Et blaahtvidt Lynglimt og et Skrald som et Kampestenslæs hugget imod Stenbro.

Ikke et Øjeblik er Hans Lyhne i Tvivl om, hvad der sker. For han saa jo Lynstraalen hugge som et Spyd ned i sit Hjem derude i Heden.

„Skynd Jer, kom her ud!“ raaber han ind paa Gaardspladsen, saa det limrer mellem Længerne.

Saa smider han Tømmen, snupper en Træsko i hver Haand og sætter i Favnespring gennem Styrtregnen, tværs over Ager, Hede og Morads.

Han løber, som en Mand løber for Livet.

Ja, mere end det, løber sanseløst vildt, som kun en Mand spænder sig an til det yderste, naar han langt ude ser sit Hjem sluttet af hvirvlende Flammer og saa ved, at hans Hustru paa faldende Fode gaar ene derhjemme kun med en lille Tjenestedreng til Hjælp.

Og hvad nyttede saa al hans overmenneskelige Anspændelse. Da han endelig udrendt og gispende naar frem, er der intet mere at gøre. Huset er et bragende Baal. Folk, der arbejdede ude i Marken noget borte har reddet det lidet, der kunde reddes.

Dagen efter fik Else Mari og Hans Lyhne en lille Pige. —

Den Brand var en slem Brøk i Regningen.

Kunde Forsikringen end dække det meste af selve Brandskaden, saa væltede det dog en Bunke nye Krav og øget Arbejde ind over Hans Lyhne.

Nu skulde der bygges, og det midt i den travle Sommertid.

Naar han Dagen igennem havde pløjet eller kørt Mærgel ude i Heden og ved Solnedgang kom hjem træt og foraset, maatte han i Nattimerne til at ælte Ler og køre Sten paa Plads, saa det kunde være i Orden, naar Murerne stillede tidligt om Morgenen.

Det var træls for baade Hans og Studene, men de var alle tre ud af den jydsk Stamme og lige seje i Sener og Træk.

Var det en vanskelig Tid i disse Aar, saa var det dog en skøn Tid, fordi Hans og Else var unge og stærke. Og hver lille Fremgang følte som en Sejr.

Hvilken overvættes Glæde de følte, baade Hans og Else, den Dag, de kunde købe et lille gammelt Øg til at løse den ene Stud af — ja, det fatter vist kun deres Standsfæller og jævnaldrende, for det er en Glæde saa sejrslig og umiddelbart, som Nutids Ungdom er unddraget.

Hvad aldrig nogensinde var hændt før, skete den Aften. — Da Else Mari malkede og stod og hældte Mælken i Mejerispanden, glemte hun at bruge Sien.

— — —

Ja, og saa kan Resten af Hans Lyhnes og Else Maries Historie egentlig gives i faa Linjer:

Een Hest — To og tre Heste — Ny Lade — Tilbygning til Stalden og Stuehus — Mere opdyrket Hede — Flere Kreaturer, til sidst 30—40 — Gælden klaret — Have og Hegn anlagt. — En veldreven Gaard, hvor der før var Lyng og Kær!

Men det tog jo altsammen Tid.

Da de er naaet saa vidt og kendes værdige til det store Hæderstegn: Sølvmedaljen, er Hans og Else aldrende Folk.

De tre Døtre er gift og hjulpet til egne Hjem. Og den ældste Søn, *Ansgar*, overtar nu Gaarden og fører med Dygtighed sin Fars Virke videre frem.

— — —

En Eftermiddag sidder en Gæst inde i Hans Lyhnes og Else Maries Stue.

Sammen med Sønnen har han været ude i Stalden at se Heste og Høveder: En velplejet Korthornsbesætning 35—36 i Tallet.

Egentligt skulde de ha været en Tur ud over Markerne. Men Taage og Efteraarssvæde gør Dagen kort og klam. Derfor sidder de nu her inde i den lune Stue og tar en lille Vandring tilbage gennem Aarene.

Den gamle Hededyrker er hverken affældig eller slidmærket.

Han er endnu en rask og rørig Mand, der gør sit Arbejde og lever med.

Hans Stemmeføring, naar han fortæller, er djærv og kraftig med Smaaglimt af Lune ind i. — Der kan godt, uden man ser det, sidde et lille Smil og lure inde i hans Fuldskæg. — Men Rynkerne, der spiller om hans højre Øje og ligesom kniber det til nu og da, de er ikke til at ta fejl af.

„Ja, nu fortsætter saa Ansgar. Og han er skam slet ett saa ueffen til hans Ting. Dyrke Hede op, det forstaar a, men der er møj saan af det ny, som han er bedre inde i. Jo, han skal nok holde Gaarden i Stil. —

Kostet Slid at naa saa vidt? Ja soww sig til en Gaard ud i æ Hie, de ka'en jo ett! En ska jawnhen tidlig op, naar een vil ha nowd forrettet! —

„Ja,“ siger Else Mari, „ka Du huske den Gang, Du stod saa tidligt op, fordi Du vilde ha et Bed pløjet, inden andre kom op?“

„Naa, det gjorde a jo da saa tit.“

„Jo, men den Gang a fandt Dig dernede i Grønningen?“ Else Mari smiler: et lille drillende Smil, der med eet gør den aldrende Kone yngre at se, fordi man skimter, at hendes Sind endnu har gemt lidt af Ungdommens Skæmtetrang.

„Naa ja, den Gang!“ vrisser Manden. — Det er tydeligt nok noget, han altfor godt husker. — „Jo, een var jo saa forslæbt og udvaaget den Gang, saa bare een fik Bagen mod en Knold og hvilede et halvt Minut, saa snorksov een! — Naa, men a ska loww, te a blev opvækket!“

„Jo, se,“ forklarer Else Mari. „Han stod jo op der midt om Natten for at pløje med Studene. Det saa da ud til noget!“

Da a saa stod op i ordentlig Tid, kunde a ingen Steder finde ham. Studene stod godt nok tøjret og aad, men Hans var væk. Omsider fandt a ham da nede i Grønningen, der laa han og sov.“

„Aa, a var jo bare lige kommen til at sætte mig ned, og saa var a dumset væk. Men a fik mit Dags-Arbejde gjort endda! —

Se, Mor her ga mig en god Kost, det stivede godt af. — Ja, a har altid, hvor a har været, faaet en god Kost.

Det var næsten værst den Gang der ude i Sønderjylland, der

fik vi Mælk og Grød 21 Gange om Ugen og Flæsk til vor Onden hver Dag.

Naa, a klarede mig godt derved, men Andenkarlen gik i Armod. Han maatte ha en Flaske inde i hans Kiste, for at han kunde ta sig en Dram nu og da, for ellers brækkede han sig over alt dette her fede Flæsk!

Og saa skulde vi jo sige Di og Dem og Hr. til æ Mand, endda han ett var stort andet end en Brølstodder med Veksler og Gæld! Det var a nær ved at brække mig over! —

Gæld! — Jo, det er noget grimt Skidt!

A har det nu saadan, te a sover sølle, naar a faar for møj af den Slags. Og Mor er lisaadan sindet. Da vi kom til 7,500 Kr. saa sae hun: Nu skal det til at høre op. Nu maa vi ett komme højere! — Og saa klarede vi os endda.

Jow, vi skylder Tak for møj baade til Vorherre og til flinke Folk.

Engang var min ene Stud bleven syg, saa a ett ku bruge dem. Det var en slem Beet, for a havde ingen Penge til en ny.

Saa gik a ud til Hans Raunkjær. Og han laante mig Penge til en Stud. — Jo, han var en flink Mand. Han kunde altid se, hvor der trængtes til Hjælp. Og naar det var Folk, han kunde stole paa, var han heller ett bange for at hjælpe.

Men der var jo mange, som troede, vi ett kunde ha kørt igennem med dette her.

Min Svigerfar boede hos os. Og een af de første Aar kom han hen til mig en Dag og sae:

„A er kyw aa'et, men a trower ett, te I ka blyv her, saa woldsk som I taar'et!“

„Ja, hvordan anderledes ska vi ta'et?“ siger a. „Ska vi frem, da ka vi ett lempe os igennem, men maa ta haardt fat!“

Nogle Aar derefter kom han en Dag hen og tog min Haand og sae ligesaa stille: „Du glemmer wal ett o sejj Tak for'et?“

„Jo, det passer: Vi har møj at sige Tak for!“

Hans Lyhnes Mæle bliver sløret og usikkert. Saa tier han en Stund.

Der er Minder saa stærke eller bitre, at Mæle og Ord vil glippe, om han prøver at dele dem med andre.

„Der er møj Uret til. — Men der er dog mer, som er Tak værd!“

— — —

Dette er Beretningen om den lille Hjorddreng, der bar sit Hjemsoogs Navn.

Og gjorde Navnet Ære.

For Hjorddrengen blev Hededyrker.

Og Hededyrkeren lagde en ny Plet veldyrket Jord med et godt trygt Hjem ind til det danske Rige.

Den gamle Degnelod i Lønne.

Med Klitbæltet og Kirkebjerg til Nabo.

Kender I Lønne Kirke midtvejs mellem Nr. Nebel og Nymindegab?

Naa ikke — det var en Skam. Saa ved I altsaa ikke, hvor egenartet et Stykke vestjydsk Natur, der her ligger gemt i Udkanten af Vestkystens brede Klitbælte.

Men kommer I engang Vejen her forbi, maa I raste lidt.

Ikke saa meget for selve Kirkens Skyld, skønt ogsaa den er værd at se: En smuk, lys lille Kirke, bygget 1904, da den gamle Lønne Kirke lidt længere mod Syd var bleven for brøstfældig.

Ejheller er det for at se Kirkegaarden, saa ny den er. Her er saamænd ikke større Stads, selv om Lønnefolkene gør, hvad de kan, for at hæge om deres Grave og prøver at faa lidt grønt til at gro i det stride Klitsand, der for ikke saa farligt mange Aar siden var en rygende Mile.

Nej det, vi især søger her op for, er Udsigten fra Kirkebjerg, den høje Klit, der nu grøn af Bjergfyv løfter sig op lige Vest for Kirken og gir Vestenlæ for baade Kirke og Kirkegaard.

Her øverst oppe er Flagstang og Udsigtsplads. Og her er en Udsigt, som rigeligt lønner den Tid, vi bruger til Turen her op.

Vi ser et Stykke Vestjylland saa sammensat og skiftende, som vi faa Steder finder Magen til: Land og Hav, Smaabyer og Kirkesogne, frodige Bondemarkers og læede Hjem, Engdrag og Klitøde.

Der nærmest mod Øst har vi Nr. Nebel Stationsby. Lidt længere ude Lydum, Lunde, Kvong og adskillige andre Smaabyer, hvis Kirketaarne glimter ud af Disen som smaa hvide Prikker.

Og længst ude mod Øst toner Landskabet bort i udvisket Fjernhed langt inde i Øster Herred.

Mod Nord ligger Bostederne spredt og ensomt, og hist og her er Blink af Vand mod en Baggrund af vældige Drag af Enge

og Kær. Og vi aner, at langt ude gaar det i eet med Ringkøbing Fjord og Værnets og Tippetnes mærkelige Eng-Ø.

Syd for os løfter sig Blaabjergs kraftige Knude. Stærktlinjet og naaletræsgrønt lukker den afgørende af for alt, hvad der er bag ved.

Der oppe fra maa Udsynet række endnu videre ud.

Vist saa. Men har vi ikke Tid at drage Vejen om ad Blaabjerg, nøjes vi med Udsynet fra Lønne Kirkebjerg og har ingen Grund til at føle os snydt.

Se blot Klitlandet mod Vest, et sært, splittet og forblæst Bjergland, hjælmgroet eller bjergfyklædt Top bag ved Top.

Det er Nyminde Stats-Plantage. — En grøn Fyrre-Sø, der i forvildet Bølgen skyller ud over Klitter og Miler helt ud mod de yderste nøgne Havbjærge.

Og hist ude brummer Havet. Suset, der uden Ophør fylder Luften, er ikke Plantagens Skovkogen, — men Havdur.

Øde og barskt uden dyrket Jord eller Menneskevaaninger syner Landet her Vest for Lønne Kirke.

Og saa har det dog engang i Tiden — for godt 300 Aar siden — været frugtbart og dyrket Land.

De gamle Sagn fortæller, at mellem Kirken og Havet laa engang en stor Bondeby, hvorfra der kunde komme Brudeskarer paa 25 Vogne.

Under Plantagen, dybt nede under det fine Klitsand, ligger den gamle Bondejord med glemte Landsbyer, som Sandflugten engang for længe siden har kvalt.

Lumsk og naadeløs, som en snigende, bleg Død, kom Sandet hvislende Vester fra og lagde alt øde paa sin Vej: Velstand og Hjem, gode Smaabyer og hele Kirkesogne. — Omkring 1649 fyldtes Lønne Sø. Og nogle Aar senere kvaltes Lønnebjerggaard.

Kun Sagn og gamle Tingsvidner nævner nu Navnene.

Og over de glemte Gaarde og Byer og over Sandet, der for Hundreder af Aar siden kvalte dem, der gror nu Plantagernes Naaletræer. — Eller der brydes Stykkevis af sur Lyngkede for igen at skabe Agerjord og rejse nye Hjem. — — —

Jo, her er Udsigt oppe fra Lønne Kirkebjerg — baade ud over Landet og tilbage i Tiden.

Men det vi mest gik her op for at spejde efter, ligger allernærmest for, lige neden for Klitten omtrent. Det er et rødt Tag hist henne mellem Træerne.

Nej, ikke der — det er den nye Skole.

Men der, lidt længere mod Syd, ligger den gamle Skole. Man kan her oppe fra knap se den for Have og Plantning — blot en Stump rødt Tag og en Ladegavl.

Nu har vi Retningen, og saa gaar vi ned igen, vader i Klitsandet mellem Fyrrene og krydser mellem Kirkegaardens Gravtuer.

Og mens vi sindigt gaar og nu og da standser for at ta Skøn over Egn og Bolav, kan vi passende opfriske en lille Historie. Den er blot jævn og dagligdags og kan ligne mange andre, men er dog for god til at gaa i Glemme.

— — —

Se ude paa Styg Hede, vestligst ude i Lønborg Sogn, Ringkøbing Amt, boede for godt 60 Aar siden en fattig Daglejer med sin Familie i et Fæstehus under Lønborggaard.

Anne og Mathias Mortensen hed Ægteparret. Og Hjemmet var saa fattigt, som kun et Daglejerhjem ude paa Heden kan være.

Tilværelsen her var en stadig Kamp gennem Slid og Savn, for at skaffe dagligt Brød til Huse, saa Børnene de fleste Aftener kunde gaa mætte i Seng.

Men trods Slid og Fattigdom gik dog det forslæbte Daglejerpar derude paa Styg Hede og gemte paa en Drøm. — Jo, være Selvejere og faa Iov til at arbejde for sig selv paa egen Jord!

Den Drøm lettede det sure Daglejerslid, og den gav dem Mod til at holde ud, selv naar Sulten stod og gloede truende ind ad Spisekammervinduet.

Og uden den Drøm var de kanske forlængst endt enten paa Fattiggaarden eller Kirkegaarden.

Men nu holdt de ud. Og omsider blev Drømmen til Virkelighed: De blev Selvejere, fik eget Hus og egen Jord at dyrke i.

Jorden var ganske vist blot et lille Stykke af Styg Hede. Og Huset var en gammel udtjent Lade, Mathias Mortensen købte,

brækkede ned og selv stablede op igen ude paa Hedestykket, mens Anne gik til Haande og gjorde Karls Arbejde som Haandlanger.

Saa havde de da naaet det, der gennem saa mange Aar havde været deres Drøm og Higen: Eget Hus paa egen Jord — selv om Jorden kun var et Stykke raa Lyngheide og Huset en Stump kasseret Lade!

— — —

Men nu var de altsaa Selvejere. Og skønt langt ude over deres Ungdom tog de trøstigt fat som Nybyggere og Hededyrkere.

Arbejdet blev jo langtfra lettere — Tilværelseskampen heller ikke. Men blot Visheden om at træde i egen Plovfure bag eget Studespænd, det kunde lette de tungeste Løft og de længste Arbejdsdage.

Det var Jord! — Tørv! — Sten! — Mærgel! — om og om igen.

Men egen Jord! — Egne Tørv! — Egne Sten! — Og Mærgel til egne Agre! — Blev Dagen for kort til alt det, der skulde udrettes, kunde den heldigvis længes ved begge Ender.

Naar Børnene nu og da vaagnede ud paa Natten, hørte de den summende Lyd fra Morens Symaskine. Efter en lang Dags Arbejde ude i Marken sad hun nu i Nattetimerne ved sin Maskine for at tjene en Skilling til Hjælp til Udgifterne.

Og Børnene sov ind igen med Maskinens Snurren i deres Øren.

Og skete det en Morgenstund, at nogen af Børnene var saa tidligt vaagen, da saa de, hvor Faren stred for at komme i Gang med Arbejdet.

Hans krogede, af Slid mishandlede Krop, hvor det værkede ondt i Ryg og Lemmer, maatte ligesom hver ny Morgen tvinges ind i Arbejdsselen og smærtende sættes i Gang, inden Muskler og Lemmer faldt til Leje i det vante Arbejdsstrit.

Det var de Syn, Børnene aldrig glemte: Moren bøjet over Symaskinen i de sene Nattimer. — Og Faren, der foran en ny Arbejdsdag, smaaklagende af Værk, tvang sine Lemmer til at lystre.

Men de var Selvejere, klarede sig selv og drev deres Ejendom frem og svarede enhver sit.

— — —

Og Børnene groede op og hjalp til.

Den sidste i Rækken fik for en Ordens Skyld Navnet Otto.

Da han var 7 Aar, maatte han som sine Søkende ud at tjene for at lære at klare sig selv.

Og han fik allerede i sin første Plads til Gavns at kende, hvor svært det er at klare sig ude i en stor vanskelig Verden — især da naar man kun er 7 Aar! Det blev en streng Sommer at stride sig igennem for 7 Aars Purken.

Aaret efter fik han en god Tjeneste paa Nabogaarden. Her var han i 3 Aar. Og siden 3 Aar i en anden Plads. Saa var han konfirmeret og skulde til at tænke paa, hvad han vilde være.

Ja, hvad vilde han være? Det vidste han knapt. Han vidste kun med Sikkerhed, at Bonde vilde han ikke være. Ikke for al den Del! — Det var for Otto at se kun Slid og Armod.

Vist var der blevet en god lille Ejendom der ude paa Styg Hede. Og der kom stadig flere Kreaturer i Stalden. —

Men Otto vidste lidt om, hvad det havde kostet. Han tænkte paa sin Mors Natteslid og paa sin Fars krogede og værkende Krop.

Nej, ikke Bonde! Saa alt muligt andet!

Det blev da til Slagter. Her var Læretiden billigst at staa igennem og intet Udlæg til Værktøj.

Ja, og Otto havde ikke saa sjældent set Stationsbyens Slagter køre ud paa Forretning, raskt kørende og raskt i Slavet — Sølvpletteret Seletøj, Fiskebenspisk med Knald i, og Kavaj med laadden Krave op om Ørene ret som nogen Præst. — Det var vel nok noget andet end at sprede Møg eller slæbe sig en Pukkel til som Daglejer!

Saa gik *Otto Mortensen* i Slagterlære i Skjern.

Og kun 21 Aar gammel begyndte han en Slagterforretning i Henne Stationsby. Det var i 1909.

Se, nu skulde der snart komme Sving i Sagerne! Og det fine Køretøj med Sølvplet og Pels var ikke langt borte!

Naa, det gik nu knapt saa fløjsigt, som den unge Slagtermester drømte sig — og gik det, saa var det mest baglæns!

Pelsen og det sølvpletterede maatte udskydes paa uvis Tid. — Til Gengæld fik han Hold i noget andet, mangefold bedre.

Jo, paa Kroen, hvor Otto Mortensen spiste, tjente en ung Pige fra Oksbøl, Datter af Landpost og Husmand *Knud Kristian Lauridsen, Johanne* hed hun. Og hun kunde bage de lækreste Pandekager og koge den bedste Suppe, Otto endnu i sit Liv havde smagt.

Først blev Otto forelsket i Maden, siden i Pigen.

Det skulde ogsaa være en slem Tørve-triller, der ikke blev væk i Johanne, saa rask og rank og straalende ung hun var.

Og Otto var mindst af alt nogen Tørve-triller, der var nok mere end eet Par Pigeøjne, som i Smug tittede efter ham, og Johanne havde Lejlighed til at titte ved Spisetid, tre Gange om Dagen.

Facit paa det Regnestykke var snart gjort op. I 1910 holdt *Johanne og Otto Mortensen* Bryllup.

Slagterforretningen derimod var et Regnestykke, det havde sine Vanskeligheder at faa til at gaa op. Der blev en slem Beet i Mente.

Efter tre Aars Forløb var der ingen Vej uden om. Forretningen maatte afhændes. Og Otto og Johanne maatte rejse bort med tomme Hænder og en Gæld paa 1200 Kr.

Husly skulde de jo ha, for Vinteren stundede til, men hvor?

Saa var det, de blev opmærksom paa den gamle Skole og Degnelod i Lønne, der var til Salg, da der var bygget ny Skole.

Bygningerne var forfaldne. Og af de 6—7 Tdr. Land der hørte til Ejendommen, havde Halvdelen for godt en Snes Aar siden været pløjet, nu var det hele groet i Lyng. Den anden Halvdel var Hede og Klitter.

Hele Herligheden kunde købes for 3,000 Kr. med en meget lille Udbetaling.

Her var da Husly at faa. Familien støttede. Det var en Udvej, omtrent den eneste, der var at øjne.

Og Otto Mortensen tænkte: Der byder sig vel engang noget andet, saa ka det Skidt her da afhændes igen — for her vil vi

ikke være, saa sandt der er Mulighed for at slippe andet Steds hen.

Og saa var da Otto Mortensen nu det, han hidtil mest nødtigt vilde tænke sig at blive: Daglejer og jordejende Husmand med en Hede- og Klitlod. Og han skutede sig og gøs, naar han tænkte paa Sliddet i sit Barndomshjem.

Men her spurgetes ikke om Lyst, men om Husly og dagligt Brød.

Og Johanne smilte sit gode Smil til ham: „Det skal nok gaa, naar vi hjælpes ad. Og hellere fri Folk her ude i Klitterne end Arbejdere inde i en stor By.“

Saa tog de fat paa at slide sig gennem den første drøje Vinter her ude.

Fra Henne havde de 10 Høns med. En gammel Roerasper, der var paa Ejendommen, blev byttet bort for en Ged, saa havde de Husdyr.

Dog 10 Høns og en Ged kunde selvfølgelig ikke føde en Familie. Otto Mortensen maatte ud i Dagleje ved hvad Arbejde, der kunde faaes, for at skaffe Brød og Brændsel til Huse.

Og satte saa Vinteren ind og lukkede af for Arbejdet, da kunde det blive en haard Omgang Smalkost i den gamle Degnebolig. — Jo, det tegnede i eet og alt til at blive Hjemmet paa Styg Hede om igen.

Og Otto Mortensen knyttede Næverne i Smug og lovede dyrt, at det Slid og den Armod, han kendte fra sin Barndom, skulde hans Børn alligevel skaanes for — hvis det var muligt.

Dels ved flinke Naboers Hjælpsomhed og dels for gode Ord og Modydelse i Arbejdet fik Otto de gamle lynggroede Degneagre pløjet.

Det var da ligesom Indledning til noget mere, men gav hverken Brød eller Sul.

Penge skulde der tjenes ind. Det var baade Familien og Ejendommen, der skulde fødes det første Par Aar. Her kunde en Dagløn i Ny og Næ ikke strække til. Det maatte gribes an paa en anden Maner, om Hjem og Selvstændighed skulde bjærges igennem. — Ja, og gammel Gæld afdrages.

Saa fik Otto Mortensen Tredjepart i en lille Jolle, og sam-

men med to Fæller gik han paa Fiskeri ud fra Stranden ved Nymindegab.

To Mand til at ro ud og hjem og en til at styre. Det var bare at komme godt ud og siden ind gennem Brændingen.

Det øvrige var saamænd ikke saa vanskeligt, bare ro, passe Liner og Kroge og hive Torsk indenbords.

Og naar først man var kendt med at ro op imod Vinden, selv om Vabler daskede mellem Fingrene. Og man tog det som en god Spøg, hvis man, mens man satte Baaden ud, slumpedede til at faa en Sø over sig, eller plumpede i til midt paa Livet, saa man hele Vinterdagen igennem maatte sidde gennemblødt i Baaden. — Og ellers forresten lod, som lidt Søsøge bare var en altfor stor Skraa. — Jo, saa var det et raskt og friskt Liv!

For de, som var opfødt ved Stranden, var det hele kun selvfølgelige Ting. For Knoldesparkeren inde fra Landet var det vel nok en streng Skole at gaa igennem. Men det kunde med lidt Held gi en ret god Dagløn. Og den var der saavist haardt Brug for.

Da Fiskeriet hen i Maj hørte op, tog Otto fat som Murerarbejdsmand og ellers ved hvad andet, der bød sig til.

De fik nu den første Ko, som han betalte med Arbejde. De gamle Degneagre var vel pløjet nu, men krævede baade Arbejde, Mærgel, Gødning og Saasæd, inden der var Mulighed for, at det blide Klitsand kunde bære lidt Avl, — hvis da der i det hele taget kunde gro andet her end Lyng og Marehalm?

De fleste rystede paa Hovedet og kaldte det Tombethed at gi sig i Lav med det gamle Skidt og bilde sig ind, at de 7 Tdr. Land Hede og Klitter kunde blive til en Ejendom, der kunde føde en Familie!

Og kanske netop denne Sognefolkenes ynksomme Ringeagt, som Otto jævnlige sporede i halve Ytringer og dulgte Øjekast, mere end andet æggede ham til at holde ud for at vise Folk, at han og Johanne virkelig kunde faa en pæn Ejendom ud af den gamle forsømte Degnelod.

Saa hængte de da begge i, det bedste de kunde.

Sommeren var let at komme igennem. Den var som een lang

Arbejdsdag. Der var Arbejde og Fortjeneste. Hønsene lae Æg, Geden og Koen gav Mælk. Og Vorherre sørgede for Lys og Varme. Det var ingen Sag!

Vinteren, der kom, var knap saa let at komme igennem. Det blev den haardeste for Otto og Johanne. Ejendommen kunde endnu kun kræve og næsten intet give. Der blev flere Munde at mætte. Og der skulde udredes Renter og Afdrag.

Fiskeriet gav kun noget i Oktober—November og i April—Maj. De tre Vintermaaneder kunde det knibe at finde Arbejde, og de var strenge at komme igennem. — — —

Naar Otto var ude paa Arbejde eller Fiskeri, gik Johanne ene derhjemme og stred med Ejendommen, passede Hus, Børn og Dyr — og saa med Angst, hver Gang Melkrukken i Spisekammeret igen var tom.

Da Terminen kom, skulde der udredes lige ved 100 Kr. i Renter og Afdrag. Men de havde endnu kun 30 Kr. samlet.

Det var haard Vinter med dyb Sne. Men Pengene skulde skaffes. Saa gav Otto sig paa Vandring de godt 3 Mil til Lønborg for at prøve at laane de manglende 70 Kr. hos sin Bror.

Broderen havde ikke Pengene, men laante dem hos en Nabo. Og med lettet Sind gav Otto sig paa Hjemvej gennem Sne og Is. Dagen efter gik han de godt to Mil til Oksbøl og betalte, hvad han skulde.

Klare sig selv og betale enhver sit, det var Otto og Johannes Leveregel. — Ja, mere endnu: Det var den bærende Grundlov i hele deres Tilværelse, en Livsens Trang, der æggede deres Vilje til at forsage og holde ud — selv naar de med kolde, rystende Fingre ledte gennem alle Lommer og alle tænkelige Gemmer i Huset for om muligt at finde en forpuppet 2 Øre til Hjælp til et enkelt Pd. Mel!

Og just i den Tid de stred haardest for Udkommet, fik Otto Mortensen et fristende Tilbud: Han kunde komme ind som Slagteriarbejder paa Andels-Svineslagteriet i Esbjerg.

Det gav et jævnt, sikkert Udkomme, uden Frygt for at savne dagligt Brød.

Og det rykkede stærkt i Otto. Nu var Muligheden her til at slippe væk fra Degnelodden, Daglejersliddet og det uvisse.

Ja, men ogsaa bort fra en fri, selvstændig Tilværelse og ind til en underordnet Stilling.

Han skutede sig i Ubehag, naar han kom til at tænke paa at underordne sig Arbejdsformand eller Fagforeningens Tvang.

Sandt at sige var han ogsaa ved at blive optaget af Arbejdet her og kunde gribe sig selv i at gaa og drømme om at lave Kornagre og Græsmark ud af Degneloddens Lyng og Klitter. — Ja, og kanske faa plantet en Have!

Men gav han nu op og rejste fra det, vilde alle Sognefolkene nikke triumferende: Ja, hvad sae vi, det var jo den rene Tombethed at rode i den Degnelod. Der ka kuns en Degn faa Føden, det er da let nok at se! —

Jo, de skulde alligevel faa noget andet at se!

Og Johanne vilde nødigt til en By at bo, for hende at tykke var det tvungent og indeklemmt. Og hun troede paa Fremtiden her.

Saa sae de Nej Tak til det fristende Tilbud og indstillede sig paa at gro fast paa Lønne gamle Degnelod.

Og igen kom en Sommer og gav Grøde til baade Marker og Menneskesind — ogsaa ude mellem Klitterne. Nu faar Otto og Johanne en Ko mere. Fremgang er der trods alt. Og den tredie Vinter her ude er ligesom lidt lettere at stride sig igennem end de første to.

Fiskeriet gir godt nu. Krigstiden presser Priserne op. En Dag, Torsken bider godt, kan klare næsten en Termins Renter.

En Dag kommer de ind med Jollen synkefærdig af Fisk. Den Ladning gav akkurat 240 Kr. til Deling.

Saa faar Otto Mortensen en Mavesygdom. Han kan ikke længere taale det haarde Arbejde, heller ikke Fiskeriet. —

Og nu var det endda ligesom ved at lysne lidt for dem!

Naa ja, saa maatte der hittes paa noget andet, for Føden skulde de jo ha. Kunde han ikke være med at fange Fisken, saa kunde han vel sælge af de Fisk, de andre fangede.

Han faar købt en lille Islænder og kører nu med Fisk fra Nymindegab og ind ad i Landet.

Og med denne lille Islænder er det ligesom, Fremgangen synligt holder sit Indtog i det lille Hjem.

Fiskehandelen gir en god Skilling. Og nu kan han selv arbejde med sin Jord, skal ikke længere takke eller betale for et Plovbed, kan selv — om end det kun gaar smaat — hente Mærgel ved Banen i Nr. Nebel.

Og Johanne er utrættelig! Hvad hun kan overkomme af Arbejde, er imponerende. Og endda er hun smilende og oplagt. Og Børnene sættes i Gang og faar Lov at gøre Nytte, saa snart de kan løfte et Kotøjr fra Jorden.

De første 10 Høns er fordoblet adskillige Gange og er blevet en god Støtte.

For Otto og Johanne er blandt de første, der indser, at velplejet og gennemført Hønseshold kan blive et Hovederhverv og ikke blot en lille tilfældig Indtægt.

Og ligesom Otto Mortensen selv lavede den gamle Skolestue om til Stald og Foderlo, saaledes bygger han selv sit første Hønseshus — stort Hus med store Vinduer.

Mens det staar paa, kommer en Gaardmand, Søren fra Lønne Hede, forbi.

„Hva er de for en Butik, Du der stiller an?“

„Det er et Hønseshus.“

„En Hønsshus! Mæ saann nowr Vinduer!“

„Ja,“ siger Otto og letter en lille Flig for den Idé, han i lang Tid har gaet og tumlet med. — „Og naar jeg faar Huset færdigt, vil jeg der henne fra Husgavlen ha lagt et Jordkabel gennem Haven og ind i Hønseshuset, saa jeg ka tænde Lys for Hønsene. Saa ka Du tro, det vil gi Æg!“

„A trowr Du er tombet!“ siger Søren forarget, og gaar sin Vej.

Det lød vel ogsaa nok som Galmands-Snak i en Tid, da kun Fagfolk og Ejere af store Hønserier i andre af Landets Egne, drøftede Muligheden af at øge Æglægningen ved Hjælp af kunstigt Lys i Hønseshuset.

Men det var ikke til at komme uden om, at den gamle Degnelod var ved at komme i Drift, og at der virkelig groede noget paa Marken. — Og adskillige Sognefolk strakte Hals og forundrede sig.

Da der er gaet en halv Snes Aar, er Degneloddens 7 Td.

Land opdyrket og i god Drift. Og i den gamle Skolestue staar tre gode Køer og et Par Islændere.

Nu køber Otto Mortensen i 1923 for 1200 Kr. 9 Td. Land Hede ude mellem Klitterne. Det er nærmest surt Klitsand med kort Lyng. En Del af Stykket staar under Vand det meste af Aaret.

Her er noget at ta fat paa med at faa Jordstykket afvandet med dybe Grøfter, faa Heden brækket, Klittoppe jævnet ud i Hullerne og faa Mærgel kørt.

Og igen er der nok til at raade fra: Det er haabløst med alt det Arbejde, for her kan da ingen Ting gro!

Otto smiler blot sit lille selvbevidste Smil og maser videre.

Og ret mange Aar varer det ikke, før der ude i det forhen sure Klitkær staar en Bygmark ligesaa frodig næsten som inde paa den fede Sædding Jord!

Lige uden for den gamle Skole laa en lille Klitryg. Her havde en af Lønne Degnene — Andersen hed han — plantet nogle Rækker Gran og Fyr. De havde længe staaet i Stampe, men var nu alligevel kravlet saa meget til Vejrs, at de begyndte at gi Læ.

Saa faar Otto Mortensen den Idé, at her hvor der nu er Læ, kan der passende anlægges en Frugthave.

Med Skovl og Trillebør faar han Klitten jævnet ud og Hullerne fyldt op — og saa planter han 50 Frugttræer.

Igen faar Folk noget at snakke om:

Tror han nu, der kan avles Frugt her lige op af Klitsandet? Det bliver næsten længer jo mere kunstigt med den Slagter!

Hvordan det saa gik med de Frugttræer?

Ja, det er just det og lidt mere, vi nu er paa Vej for at se. —

— — —
„Ja, her er altsaa Skolen.“

Otto Mortensen viser sine Gæster rundt ude i sin Stald. Viser ikke blot de 5 kraftige Malkekøer, Ungkvæg og Grisesøer frem, men peger ogsaa: Se der: Mærker i Bjælker og Mur fra den gamle Skolestue.

Her hvor Lønnepoderne forhen hersede med Katekismus og Tabel er nu dels Foderlo og dels Hestestald med to velplejede Russerheste.

Og den gamle Pogeskole er nu en Del af Kostalden. Der hvor den ene So nu gaar med sit Grisekuld, havde Lærerinden engang sit lille Kammer. — Ja, derfra og dertil. — Nej, Kammeret var ikke engang saa stort som den Svinesti, Soen har!

Men Laden er ny. Der skulde jo Plads til, efter som Avlen steg.

„Ja, det ser lidt anderledes ud her, end det gjorde for 20 Aar siden,“ sander Otto Mortensen. — „Og godt er det! — Da min Bror — han havde en lille Gaard i Henne — var her ude første Gang, stod han og sparkede i Klitsandet her uden for Huset:

„Hvad vilde de her efter? Her ka jo ikke gro Korn til en Høne!“

„Aa mon dog ikke“ — prøvede jeg.

„Nej gu ka der ej, nej! Og der kommer heller aldrig til det!“

„Men se, de Ord maatte han ligegodt ta i sig igen“ — Otto smiler saa overlegen beskedent, som Sejrherren har Raad til.

„Jo, for nu forrige Aar tilbød han at bytte Kornavl med mig — ja, saa vilde han endda selv gøre Ombytningen!“ — — —

Inde i den hyggelige Stue byder Johanne paa Kaffe. Hun er endnu — skønt Sølvbrylluppet er overstaaet — saa rank og pigeslank, saa hun godt kan gælde for Søster til sine to nygifte Døtre.

Ingen kan se paa hende, at hun har født og opdraget 8 Børn, mens hun sammen med sin Mand har slidt sig op gennem trange Kaar og fattige Aar og har taget sin store Part af alt det Arbejde, der hver Dag laa og pressede paa med sine Krav. —

Men det var de Frugtræer. — Kom de nogensinde til at bære Frugt?

De veksler Blik, Otto og Johanne, og smiler. — Jo, det ka godt gaa an. Se kuns —

Der staar paa Bordet en Frugtskaal toppet med Æbler, pragtfulde, store, røde og gyldne Frugter saa rene og skære som Ungpige hud.

Det er Svar nok.

„De sidste fem, seks Aar har vi hvert Aar avlet over Tusind Pd. Æbler. Og i Aar havde vi mellem tre og fire Tusind Pd.

Den Frugthave her vil Gæsterne se, om det saa baade er Aften og Efteraar!

— — —

Saa gaar de i Fuldmaaneskin en Tur ud under de bladløse Træer, hvor Stativer og Stivere under Grenene endnu vidner om den Overflod, som nys hang her.

I Udkanten af Haven ligger tre store Hønehuse. Hvert Hus med et Par Hundrede Høns. Og hvert Hus med sit elektriske Blus. Det syner næsten som en oplyst Gade med store Butiksruder.

„Ja,“ siger Otto Mortensen. „Nu er det jo en selvfølgelig Ting med Lys ved Hønsene. Men den Gang jeg begyndte med det, mente Folk nærmest, jeg havde faaet en Skrue løs.

Det var en af de første Aftener, jeg havde tændt, jeg var ude at fodre Hønsene. Saa kommer to Mænd forbi her ude paa Vejen. Det var Søren ude fra Lønne Hede og saa en anden Gaardmand. De saa ikke mig og snakkede højt.

Søren siger: „No er han da bløvn hiel tovlig, æ Slagter! Haar en da kjend Maagen, elektrisk Lys ve æ Høns!“

„Ja-a,“ mener den anden Mand, „hvem ved, hvor toveligt det er? — Den Gang han og Johanne begyndte her paa Degnelodden, mente vi jo alle, at det blev den bare Elendighed. Men se kuns, hvad han allerede har faaet ud af Krammet. — Kanske alligevel dette her ogsaa ka betale sig?“

Men Søren holdt paa sit:

„A sejer, en anden jen haar ett Raae til o faa elektrisk Lys i si Stoww. O saa lægger han'et ind til æ Høns! Det kaalder a Tontehied!“ — — —

Otto Mortensen ler en lille glad Latter.

Og han har Grund til at være glad og stolt.

Her gaar han og Johanne ret som et Par unge Kærestefolk Maaneskinstur langs deres oplyste Hønehuse gennem den Have, de har elsket frem, hvor der for ikke længe siden var en marehalmsgroet Klit. Og der henne ligger deres smukke lille Hjem velplejet og mønsterdrevet. — — —

„Ja, nu er jeg glad for, at jeg blev her og ikke rendte til Esbjerg Slagteri, da det kneb,“ siger Otto Mortensen, da de lidt

efter igen sidder inde i Stuen. „Men det er hende der, jeg kan takke for, at vi stod Læretiden igennem, for hun satte Mod i mig, naar vi var længst nede.“

Johanne smiler sit kønne stiltfærdige Smil: „Ja, jeg vilde jo saa nødigt ind at bo i en stor By. Og jeg havde altid Tro til, at blot vi hjalp hinanden og hængte i, saa klarede det sig nok for os engang. — Og jeg synes, at naar man har sit jævne Udkomme og kan klare enhver sit, saa er man rig nok!“

Og Otto føjer til, kanske mere til sig selv end til sin Gæst:

„Min Far og Mor sled sig fordærvet for at blive Selvejere og selvstændige Folk. Jeg syntes den Gang, det var for dyrt, de købte det. Nu forstaar jeg dem bedre. For Johanne og jeg har hellere spist tørt Brød, end vi tog imod Hjælp ude fra. Og jeg haaber, vore Børn maa være lisaadan sindet!“ —

Det er ikke Smilet fra før, der nu glimter i hans Øjne, men en haard, flinthugget Vilje.

Og Gæsten ser i dette korte Glimt ligesom blottet en rød, dirrende Driftslinje op gennem en hel Folkestammes Livsløb:

Hellere slide, savne og bie end ta imod Hjælp og staa i Skyld til andre, saa man mister sin Selvagtelse! —

At øde denne stejle, æggende Attraa er mere end ond Ger-ning! — Det er at lægge Gift for selve Folkets Fremtid! —

— — —

Husk det nu, om I kommer ad Vejen mod Nymindegab: Det er ikke spildt Tid, om man raster lidt ved Lønne Kirke og tar Udsynet oppe fra Kirkebjerg.

Og har I saa set langt ud over mange Sogne, da kik ogsaa ned paa noget af det, der ligger nærmest: En Ladegavl og et Stykke rødt Tag op mellem groende Trær.

Ikke stort at hefte sig ved —

Vist saa. Men det kan dog sandfærdigt tegne for os et Stykke jydsk Dagligdag, en Stump Sognehistorie og et Par Menneskeskæbner. — Alt samlet under Ordtaget:

Den gamle Degnelod i Lønne.

Den Gang a var ung, da var der Piger til —!

— Og det er der da endnu!

De staar ude ved Stuehusets Gavl og ser ud over det maanelyste Land.

Gaarden maa ligge højt her oppe paa Sjølborg Banke, for selv i det slørede Tvelys fra Dagskæret i Vest og Fuldmaanen i Øst ser man tydeligt, at Landet sænker sig nedad mod en graa fortættet Taageflade, der langt ude faar matte Blink som Spejling af Maanelys.

Hist og her skyder Landet en kantet Høj frem af Dunkelheden — det er Bostederne: Gaarde og Huse spredt ud over Markerne.

Langt ude breder sig som et stort, pragtfuldt Blomsterbed, hvor Blomsterne er Lys eller Stjerner i et forvirret Mælkevejsmylder. Det er Esbjerg By og Havn. —

Og der længere ude til Siden et mindre Bed med færre Blomster: Enkelte Lysblink og farvede Signallys.

„Det er ovre paa Fanø,“ siger *Jensine*.

Og lige for, helt ude ved den graa Taageflade, der nu og da fanger Maaneblink og koger fjernt som dæmpet Konkyliesusen — dernede glimter en anden Lysrække frem.

„Det er Hjerting,“ forklarer *Jensine*. „Og der, længere Vest paa, har vi saa Sjølborg Strand.“

„Men saa de Lys der ude, hvad er det for en By, der ligger?“

Da ler *Jensine*: „Naa, De er nok ikke stort klogere end en anden Kjøbenhavnner! — En By der! — Det er jo ude midt i Graadyb. Og de Lys der ude, det er Fiskekutterne paa Vej ind. Var det ikke saa diset, kunde vi se Langli . . .“

Det var fristende at staa her længe og se ud over dette sære Taageland, hvor Skygger og Mulm, Maaneskær og blinkende Lys saa mærkeligt flyder sammen.

Men det er en taaget Decembraften og ikke en diset Sommerkvæld, hvad et Kuldegys ret indtrængende minder dem om.

„Ja, det er lidt kuldet. Lad os hellere gaa inden for. Værsgo!“

Og inde i Stuen tar de saa Traaden op fra før. Der er meget, Gæsten gerne vil vide om Jensines Livsløb og om, hvorledes denne gode veldrevne Gaard med sine 70 Tdr. Land opdyrket Jord, 20 Malkekøer og 4 Arbejdsheste er vokset frem her ude paa Sjælborg Hede.

Og Jensine gør sig ikke kostbar. Hun har Forraad nok at øse af: Ungdomsaarene ved Sjælborg Strand. Ribe Folkemarked og Tjenester Sønder ude. — De strenge Aar i Kamp for Føden og for at bjerge sig igennem. — Fremgangen, der omsider kommer. — Jo, der er nok at fortælle om. — Mange Aars Stræb og Livsviden.

Friskt og djærvt som Saltvandsstænk og Blæst over Strand og Hede falder hendes Ord.

Lidt i Pavser og Stød, som det vestjydske Maal lettest føjes. Lige til og uden Omsvøb: „Det er nu saan.“

Jensine Christine Pedersen er født i Sjælborg i 1871.

Hendes Far sejlede. Som en stor Knægt løb han hjemme fra og stak til Søs med en Sejler. Der gik lang Tid, og ingen her hjemme vidste noget om ham. Saa en Gang forliste han nede ved Kap Horn og var lige ved at sætte Livet til. Og da lovede han sig selv, at hvis han slap levende i Land, saa vilde han skrive hjem. — Jo, han holdt godt nok sit Løfte. —

Da han blev gift, kom han til at sejle som Skibstørrer mellem Esbjerg og England.

Jensine voksede op ved Stranden og delte Kaar med de andre Fiskerbørn. Tidligt lærte hun at grave Orm og at „ese“: sætte Orm paa Kroge. — Hver Baad havde syv Piger til at ese for sig. Til en Baad hørte fjorten Bakker, og til hver Bakke 600 Kroge. Og det var Esepigens Bestilling at holde Bakker og Kroge i Orden og sætte Orm paa.

Fra April til Midsommer kunde en dygtig Esepige tjene 80 Kr.

— — —

Men hver Sommer den 24. Juni, naar Fiskeriet sluttede, rejste Jensine sammen med andre af Egnens unge til Folkemarkedet i Ribe og tog Tjeneste Sønder ude i Høslæt og Høst.

Der var hvert Aar Nyhedens Spænding over Folkemarkedet: Hvad Tjeneste mon jeg faar denne Gang? Og hvor paa Lav? Og hvad Slags Folk? Det var hver Gang en Udfærd paa Lykken i Vold og med Udfærdens spændende Muligheder.

Og naar Høet var bjerget og Høsten i Hus, drog hun ved Mikelsdags Tide igen hjem til Sjælborg Strand for at ese. — — —
„Hvordan var Pladserne der ud ad Sønder paa?“

„Aa de var lisom andre Steder, nogle gode og andre mindre gode. — Den første Gang, a stod paa Folkemarkedet i Ribe, var a kun 16 Aar, da var a slemt spændt paa, hvad det vilde gi.

Hvor a tjente? — Jo, a har tjent baade i Gasse, Lovrup, Bevtoft, V. Vedsted og Kastrup i Gram.

— Der i Lovrup var da saa mange Snoge! — Ude i Kostalden var der en stor een, som holdt til. A har set den ligge og malke Kørne, og naar Koen rejste sig op, hængte Snogen fast i Patten. Men den Snog maatte vi ikke slaa ihjel for Manden.

De var alle Vegne de Snoge, om det saa var i Sengene. Det var endda en grimme kold Fornemmelse, naar de, bedst som man laa og sov, kom kravlende ind paa ens bare Krop. — Føj endda!

Ja, i Høslæt var a jo med ude i Marsken. Det var Liv og glade Dage, selv om det var haardt Arbejde. — Ja, hvis man kun rev af efter 2 Slætkarle, gik det an, men efter 3, saa var det strengt. —

Kosten —? Naa, ja, den var ikke lige god alle Steder. Men vi var jo ikke forvænte den Gang. Vi tog, hvad der kom. Selv om det kunde ske, vi fik Kød saa fordærvet, saa vi kunde skumme Maddikerne oven af Kaalen!

Rende af Pladsen! — Nej, det var ikke blevet moderne endnu den Gang! Vi skummede Maddikerne af, og saa aad vi, for vi var godt sultne! —

Her hjemme levede vi paa en anden Maade, for her fik vi mest Fisk til Fisk. — Og somme Tider fik vi slet ingen Ting. Desbedre smagte det saa, naar der igen blev noget!“ — — —

*

Ude paa Sjælborg Hede havde en ung Mand begyndt at sætte Bo. *Peder Simon Pedersen* hed han. Han havde faaet en Hede-parcel og nogle Tdr. Land opdyrket Jord fra sit Fødehjem og havde taget fat paa at bygge Hus her ude.

Men inden han fik Huset helt rejst, fortrød han sit Forehavende. Det saa alligevel for fattigt og trist ud, dette her!

Saa skete det, at en yngre Bror, *Hans Pedersen*, kom hjem. Han var i en ung Alder blevet syg og maatte i lang Tid gaa ved Krykker. —

Ham kunde der tydeligt nok ikke blive en ordentlig Bonde af. Han duede kun til Skomager! Og det blev han.

Nu havde han i flere Aar arbejdet i Læborg, og havde igen faaet sin Førlighed, selv om ikke han var stærk af Helbred.

Han kommer altsaa hjem nu — med 4 Øre i Lommen som sin eneste Kapital! — Han faar Lyst til at blive sin egen Mand med Hus og Jord og tilbyder at overta Brorens Plads der ude paa Sjælborg Hede.

Faren kaldt det rent ud Narreværk. Nej, vilde Peder Simon ikke fortsætte med Byggeriet, skulde det rives ned igen. Hvad kunde det blive til med den Skomager som Hededyrker!

Men Skomagersvenden holdt paa sit, han vilde ha Hus og Jord.

Naa, ja, da. Værsgo, saa kunde han jo prøve. — Han skulde faa Hedelodden for 3,600 Kr.

Og saa prøvede Hans Pedersen. Han solgte først 6 Tdr. Land af det, der var opdyrket, for at faa Penge til at bygge Udhus.

Saa havde han baade Hus og Jord og manglede kun en Kone. Men hende havde han Lovning paa. Det var Jensine. Og Brylluppet stod i 1893.

Og saa tog det unge nygifte Par i det lille Hus der ude paa Sjælborg Hede fat med friskt Mod, 1 Ko og 2 Russerheste. Ingen af Delene kunde undværes — Modet kanske mindst.

Føden til Koen kunde de bjerge ude i Heden. Værre var det med Føden til dem selv og til Hestene.

Hans Pedersen maatte ud med Spandet for at tjene lidt. Han kørte Grus eller Tørv. Eller han læssede 20—30 Kasser Fisk

paa en Skrav-Vogn og kørte langt ind i Landet for at sælge. Saa maatte Jensine selv bøvles med Ejendommen derhjemme.

Hun blev stadig ved med at ese i Fisketiden. Hver Dag, naar Baaden skulde ud, bar hun Bakkerne med de 1200 Kroge paa sit Hoved her oppe fra Hjemmet og ned til Sjølborg Strand. For at ese en Bakke fik hun 1 Krone. Det var en kontant Beta-ling, som strakte langt.

Opdyrkningen gik kun smaat fremad, men fremad gik det dog. Hvert Aar brød de to, tre, fire nye Agre, saa meget som de nu kunde magte.

Naar Hans Pedersen pløjede, gik Jensine bagefter i Furen og gravede Sten op, de kunde sælges til Hjælp til Mærgelen. — Ak ja, den kostelige Mærgel, den var dyr, og saa maatte de hente den ved Guldager Station, en hel Mil borte. Og der skulde megen Mærgel til.

Saa kom der Smaafolk til Huse — tre Knægte med kortest muligt Mellemrum — og siden efterhaanden baade Dreng og Tøse, som det nu slumpede sig.

Det fremmede ikke just paa Arbejdet i Marken og stillede endda øgede Krav til Klæder og Føde.

Hvor haardt det i disse første Aar kneb i det lille Nybyggerhjem ude paa Sjølborg Hede, kan Nutidsmennesker vist vanskeligt forstaa.

Da Jensine venter det tredje Barn, har hun ikke en Smule Børnetøj til Barnet, knapt nok en Klud at sy af, og ingen Penge at købe for.

Og der er heller ikke Mulighed for at tjene noget, for det er i Vintertiden, da der ikke fiskes. Og Hans Pedersen kan intet tjene med Spændet.

Men hun ved, at i Varde er der en Bundtmager, som køber sorte Katteskind.

Og Katten, de har, er sort, gnistrende sort. — Det bliver Kattens Fordærv og voldte dens Død! — Og med Skindet af den sorte Kat og saa 2 Pd. Uld gir Jensine sig paa Vej til Varde.

Der gaar Dagvogn ind til Varde. Men det koster jo Penge at køre med. — Saa gaar den unge Kone tung og besværet de to Mil ind til Varde og de samme to Mil tilbage igen for at faa

solgt Ulden og Katteskindet, saa hun kan faa købt lidt Sirts og Bommese til det mest nødtørftige Smaatøj.

Det var sidst i Marts. Først i April havde de en Dreng mere i det lille Hjem ude paa Sjælborg Hede.

— — —

„Fortrød I aldrig, at I havde givet Jer i Lav med Heden her ude?“

„Fortrød! — Nej, der var intet at fortryde paa. Vi vidste, hvad vi gik ind til. Og vi kendte ikke til andet end Arbejde. Føden fik vi, men vi kom skam ikke sovende til den!

Der var et Aar vi saae alt vort Korn en Søndag, for det var den eneste Dag, Hans var hjemme med Hestene. — — —

Der var en god og retfærdig Kone her ude i Nabolavet, der sae til mig: „A vil ønske, at I ikke avler en Stump, naar I saadan vanhelliger Søndagen!“

Men Vorherre har haft et andet Sindelav — jo, for vi har aldrig haft bedre Avl end det Aar!

Børnene — ja, de kom skam ogsaa til at gøre Nytte, saa snart de kunde, det forstaaer sig. Den Arv ku vi gi dem, at de fik lært at arbejde. — A tænker ikke, de vil laste os af den Grund!

De var sunde og groede godt til og kunde nok tære deres Foer. Og Vorherre bevares, alt det Tøj, de kunde slide!

Der var en Tid, da vi havde 5, der gik i Skole, og 5 her hjemme. — Jo, vi har 10 ialt — da skulde a hver Aften ha en Hosefod strikket, fik a ikke det, saa var a bagefter og maatte ta Natten til Hjælp.

Ja, der var møj at ta sig af i de Aar. Naar Hans var ude med Hestene at køre Grus eller Tørv for at tjene en Skilling til Udgifter, Mærgel, Gødning og alt det, der skulde til, ja, da var det jo mig, der maatte stimes med det altsammen herhjemme.

A har baade læsset Mærgel og Møg og staaet i Klynmosen — er det noget at regne for en rask Pige, mænd er det ej! — Ja, det sæder: Den Gang var der Piger til! — Og de første Vintre stod a en stor Del af Tiden ude i Heden og slog Lyng til Foder for de to Køer. Naar a havde slaaet det, bar a det hjem bagefter. — — —

Saan gik a saamænd og slog Lyng lige til den Dag, min første Dreng blev født. Saa var a jo forhindret nogle Dage.

A har ogsaa baaret to Grise paa min Ryg fra Varde Torv og her hjem. — Strengt. — Naa ja, det er da kuns et Par Mil!

Og naar a saa kom hjem fra Marken, saa ku det godt ske, der kom en lille Purk stumlende ud imod mig og plaprede op: „Aa sæt dig liig nier, Muer, o læ mæ fo en Tor Pat!“

Jow, det var nogen mundede Svende og godt sultne fra smaa af. — Naa, det er kun godt. Ka de tære noget, ka de ogsaa bestille noget.

Fremad. — Jo vist gik det fremad, selv om det kuns var smaat. Men to, tre Agre fik vi da dyrket op og mærglet hvert Aar. Og saa kom der jo ogsaa af og til en Ko mere der ude i Stalden.

Og da først vi naaede saa vidt, at Hans kunde være her hjemme med Spændet det meste af Tiden, saa gik det meget lettere.

Saa sku vi jo ogsaa ha bygget til efterhaanden, som vi fik større Avl og flere Dyr. — Ja, og fik lidt Penge slidt sammen til at bygge for.

Plantet — ja, lidt fik vi da plantet, det blev saan Aar efter andet til en Plantage paa nogle Tdr. Land. Det ældste af Plantagen er nu 36 Aar gammel.

10 Malkekøer —? Det havde vi allerede inden Krigen. Nu har vi flere Aar haft 20 Køer, lisaa mange Unghøveder og saa 4 Heste. Og vi avler saa godt, at vi saamænd nok kunde sætte Besætningen lidt højere op, hvis det ku betale sig.

Men uha, sikke nogen Skatter og Afgifter, der skal ud!

A siger: Hvis vi nu ikke havde faaet Heden her dyrket op og sat i Stil, men det bareste havde ligget hen i Lyng lisom forhen, saa ku de ellers ha kigget langt efter djer Skatter og Procenter, go Karle!

Det er nu vis. — Saan er nu det!“

Jævnt og ligetil sidder Jensine og fortæller. Der er hverken Ynk eller Pral i hendes Fremstilling. Det er bare jævne, dagligdags Ting, hun beretter uden at lægge til eller trække fra.

Hendes smukke, kraftige Ansigt er indrammet af det trekantede Hovedklæde, der ikke er et flygtigt Modelune fra i Som-

mer, men et smukt, hævdvundet Hovedtøj, der i sin Fordringsløshed giver Stil.

Kanske har det haarde Arbejde gjort Jensine lidt bøjet og kantet. Men hun er endnu trods de 67 Aar rask og arbejdsduelig. Og der er Masser af Arbejde, som kræver hendes Tid. Og hendes Ord falder djærvt og myndigt som dens, der er vant til at blive adlydt.

De fire voksne Børn, to Sønner og to Døtre, der er hjemme og med stor Dygtighed driver Gaarden, viser deres Mor al skyldig Hensyn og Respekt. — — —

„— Ja, nu er det 9 Aar siden, Hans døde. Men vi har jo da holdt Bedriften i Gang og ikke forringet den siden.

De er jo flinke, Børnene, vilde de ikke være her hjemme og hjælpe mig, saa a i Stedet for skulde til at bøvles med fremmede Tjenestefolk, ja, saa blev a jo nok nødt til at sælge Gaarden.“

„Hvem er saa Avlskarlen?“ spørger Gæsten og ser hen til de to kraftige Karle paa Vægbenken.

Da ler Jensine:

„Avlskarl! — Saa længe a selv sidder med Gaarden, vil a ogsaa selv bestemme Farten. — A er min egen Avlskarl! Hvem skulde vel ellers være det?“

Den stigende Linje.

En Søn følger sin Far efter.

I Udkanten af Voldby ligger en stor smuk Gaard med Stuehus og Have ud mod Vejen — „Engdalsgaard“ kaldes den.

Ejeren hedder *Søren Braad Danielsen* og er Søn af Husmand og Tækkemand *Anders Danielsen*, som i 1898 modtog Sølvmedaljen for Landboflid.

Denne 40 Aar gamle Sølvmedalje volder, at Søren Braad og Hustru en Sommeraften uventet faar Gæster langvejs fra.

For er den gamle Tækkemand og hans Hustru begge døde, saa kan vel Sønnen fortælle lidt om, hvordan en Sølvmedalje fortjentes for en Menneskealder siden.

Og Gæsterne skuffes ikke. Søren Braad har meget at fortælle fra sit Barndomshjem. — Ikke i et flydende vel tilrettelagt Foredrag, men i korte Svar og knappe Sætninger.

Og som Gæsten spørger og fritter ud, og Søren Braad efterhaanden glemmer lidt af sin Tilbageholdenhed overfor den fremmede og ligesom faar Barndomstiden og Ungdommen mere nærværende, saa aabner han, uden selv at vide det, en lille Bagdør paa Klem, hvor Gæsten ser ikke blot det fattige Barndomshjem med dets Nøjsomhed og strenge Arbejde for at klare sig igennem og stadig gøre Hjemmet lidt tryggere og bedre.

Men jævnsides hermed skimtes ogsaa Sønnens Stræben for at hævde sig og blive sin egen Mand. Et ihærdigt Arbejde for at naa frem til gode, sikre Kaar — endnu et lille Nøk længere frem, end Faren naaede. —

Det er Far og Søn i samme Kamp for Landvinding. Samme Stræben for Selvhævdelse og samme Udholdenhed for at naa frem.

Og hvor Faren slipper, fortsætter Sønnen og fører Slægten videre frem fra det fattige Udmarkshjem og til den smukke vel-drevne Gaard midt i den frodige Landsby. —

En stærk stigende Linje baaret frem af Flid, Vilje, Udholdenhed. — — —

„... Fattig? — Ja, for Folk nu til Dags at tykke var det jo den rene Elendighed, den Gang min Far og Mor blev gift og flyttede sammen.

Jo, de blev gift i 1869 og flyttede ind i en Lejestue ovre paa Viten Mark.

Smaat? — Jo, det var mere smaat, end ret mange kender det i Dag.

Nej, den Gang var der hverken Socialhjælp eller Understøttelse at faa, da maatte Folk enten klare sig selv eller gaa paa Fattigvæsenet!

Det forstaar sig: Far og Mor vilde klare sig selv, koste, hvad det vilde. — Jo, saadan var de fleste jo til Sinds den Gang.

Far var Tækkemand. Det kunde der tjenes lidt større Dagløn ved end ved almindeligt Daglejerslid. Og i 1873 købte de et lille Hus med 2 Tdr. Land til, saa havde Mor noget at arbejde med, naar Far var ude.

Da der var gaaet 9 Aar, byttede de med Huset og saa en 9 Tdr. Land stor Hedelod uden Bygninger. Her begyndte de saa helt forfra med 1 Ko og 1000 Kr. Gæld. — — —

Nej, der var skam ikke noget at rutte med! Der er vist ikke mange nu til Dags, der ret forstaar, hvor haardt der den Gang maatte arbejdes og spares for at klare sig igennem paa saadan en lille Hedelod.

Naar Far var ude tit Uger ad Gangen, skulde Mor jo passe det hele der hjemme: Høvder og Knægte, Hus og Jord. Hun var tit saa ophængt i det, saa hun ligefrem var bange for at træffe Folk — for hun havde jo ikke Tid til at snakke!

Jo, vi Knægte maatte tidligt lære at gøre Nytte for Føden, først hjemme, og naar vi blev 9—10 Aar, saa ud at tjene.

Om Vinteren slog Far Skærver, og vi Knægte hjalp til. Vi fik 1 Øre for Skæppen. Det var store Penge! —

Men de Sten var noget hulendes Kram at træffe! — Uha, hvor jeg tampede mine Fingre!

Blandt andet Tidsfordriv i Vintertiden havde vi ogsaa en Slags Maskine til at sno Sime med — Far leverede jo Simen, naar han

tækkede. — Dette her Apparat skulde trædes med Foden, og saa brugte man Hænderne til at lægge Halmen tilrette.

Morsomt at sno Sime med den Maskine?

Naa-aa ja, lige mens det var nyt — men det blev grumme snart gammelt!

Nej, Simemaskinen og saa Bestillingen som Barnepige, det var ikke eftertragtet hjemme.

Ja, vi var 13 Søkende, saa der var jævnt væk Brug for een af os til Barnepige. — Nej, der blev heller ikke ret meget Sul til hver.

Naa, Kartofler og Meldyppelse er ogsaa en god sund Kost. — Men vi kunde lige vove at dyppe Kartoflerne for dybt i Panden med Duelsen, saa vankede der!

Kaffe smagte vi aldrig. Men Juleaften fik vi Sukker og Kanel paa Grøden. Det var Festmad! Og naar vi var ude at tjene og kom hjem paa Besøg, fik vi en Kage-Mellemmad. — Jeg har aldrig faaet Mad, der smagte mig saa godt som den Mellemmad!

Og da jeg var lille, længtes jeg ligefrem efter at komme ud at tjene — bare for den Kage-Mellemmad!

Min første Tjeneste var ovre i Lading, det var en god Plads, men som jeg længtes hjem! Ude i Marken var et højt Sted, hvor jeg kunde se hjem, der vilde jeg gerne liste op og staa og kikke. — — —

Ja, det gik da ogsaa fremad for de gamle, helt omsonst sled de ikke. De naaede til at holde 6 Køer og 2 smaa Heste paa Ejendommen. — Ja, de naaede endda at faa Penge i Sparekassen!

Men hvad kunde Far ikke ha drevet det til, hvis han havde haft god Jord at virke med i Stedet for det sølle Skidt, han sled med — sur og klæg og fyldt med Ahl. Det skulde drænes alt sammen, inden der kunde avles noget. Der stod vi i Vintertiden og gravede og hakkede for at komme ned gennem Ahlen.

Men omsider maatte de gamle jo sælge Ejendommen. Mor kunde ikke blive ved at taale det strenge Arbejde.

— En af os Børn burde haft Ejendommen og fortsat der. — Ja, men der var nok ingen af os, der kunde ta den, naar de andre

skulde ha en Smule Arvepart. Og en enkelt kunde jo ikke faa det hele. — Nej, Ejendommen maatte sælges.

Det var i 1910, da kostede den 10.000 Kr. Nogle Aar efter kostede den 20.000 Kr.

Da Far havde solgt Ejendommen, ga han sig igen til at arbejde som Tækkemand. Nu var der da noget ved den Haandtering, sae han. Før fik han 5 Øre pr. Fag, nu fik han 7—8 Kr. om Dagen.

Han blev da osse ved med at tække, til han var 73—74 og blev for svingelhovedet til at gaa til Vejrs.

Spare? — Ja, de vidste, hvad Sparsommelighed var værd. Far sae til os Knægte, naar vi blev konfirmeret:

„I skal ha Jer en Sparekassebog. Og ka I saa naa at ha 1000 Kr. sat ind, naar I er 25 Aar, saa gir a Jer 100 Kr. i Præmie.“

— Om vi fik de 100 Kr.? — Naa, der var vist ikke andre end mig, der naaede at tjene dem.

Sparede? — Naa, jeg har aldrig følt Trang til at flotte mig med Penge, jeg ikke havde. Og allerede som stor Knægt gik jeg og spekulerede paa, hvordan jeg skulde faa Hold i noget for mig selv og blive min egen Mand?

Jeg var jo nødt til at stole paa mig selv. Og saa var der ingen anden Vej end at arbejde og spare.

Da saa jeg blev gift i 1907, købte vi en Ejendom paa Foldby Hede ved Siden af mit Hjem. Den kendte jeg. Der var 9 Tdr. Land, og den kostede 9.400 Kr. Min Far laante mig 2000 Kr.

I 1918 solgte vi den Ejendom for 24.000 Kr. Men da havde vi ogsaa bygget en Del.

Saa købte vi en Gaard paa 20 Tdr. Land i Søften. Vi gav 35.500 Kr. for den. Og vi fik kun 35.000 Kr. da vi solgte den i 1922.

Hvorfor vi solgte? Ja, vi havde Kik paa „Engdalsgaard“ her, den købte vi nu, den er paa 40 Tdr. Land og 18 Malkekøer og kostede 70.000 Kr. De 29.000 Kr. betalte jeg ud med det samme. Men der var jo nok at forrente endda!

Vi var jo vant til at arbejde og nytte vor Tid. Og Jens Klemensen sae: „Jo, det skal nok gaa!“

Men der kom jo nogle slemme Aar, da kunde det ikke gaa

rundt, og jeg var lige ved at tro, vi skulde forlise alt det, vi havde slidt for at bjærge.

Naa, men bare vi passer paa og hænger i, saa gaar det nu igen."

— Uden Antydning af Selvros eller Stillen til Skue sidder Søren Braad og fortæller. Det er blot Selvfølgeligheder, der helst ikke skal snakkes for meget om. —

En dagligdags Hændelse kun, naar det fortælles. Men en Menneskealders udholdende Stræben og Forsagen for den, der skal leve det: Drengen fra det fattige, men gode og driftige Udmarkshjem, hvor den bedste Arvelod er Opøvelse af Flid og Sparsommelighed og saa den stærke Opdrift og Vilje til at gaa frem. — — —

Derfor sidder Søren Braad i Dag som Mand paa en af Sognets bedste og smukkeste Gaarde. Det er Tækkemandens og Husmandens Stræben videreført. — Men er det noget at gøre Væsen af —?

Ja, for det er altid opmuntrende at følge den stigende Linje i en Slægt. Og her er den aabenbar: Sønnen, der fører Farens Virke videre og prøver at gøre bedre det, den gamle gjorde godt.

Faren fik Sølvmedaljen. Og Sønnen faar den sikkert ogsaa engang.

Han og hans Hustru har ærligt fortjent den!

Barndomsminder.

En Lykke at stamme fra et Udmærkshjem!

I 1904 blev Sølvmedaljen for Landboflid efter Indstilling af Frisenborg-Faurskov Birks Landboforening tildelt *Mads Kr. Kristensen* og Hustru *Anna Sofia* i Lading.

I Indstillingen og de Bilag, der fulgte med denne, oplyses det, at Mads Kristian Kristensen er født 1848 i et fattigt Hjem og tjente sit Brød som almindelig Karl, indtil han 1873 giftede sig med Anna Sofia, der var Datter af Smeden i Sabro.

De nygifte flyttede ind i en Lejestue i Sabro, og Mads Kr. Kristensen tog Arbejde som Engmester.

1875 købte de et lille jordløst Hus i Foldby, og her boede de, indtil de i 1880 paa en Auktion over et Dødsbo købte den Ejendom i Lading, de siden saa dygtigt drev frem.

Denne Ejendom, der kostede 4000 Kr., var mager og meget forsømt baade paa Jord og Bygninger. Den kunde knapt føde en Ko, og Bygningerne var faldefærdige.

De første 5—6 Aar arbejdede Kr. Kristensen stadig som Engmester og drev Ejendommen med lejet Trækraft. Men saa tog han fat med at drive Jorden med Køerne, og da var det først, det gik fremad.

Da han i 1904 kendtes værdig til Sølvmedaljen, har han sin Jord mærglet og drænet ved eget Arbejde. Jorden er i fin Kultur og god Gødningskraft. Bygningerne er fornyede, og Besætningen er en Hest, fem Køer, tre Kvier, seks Svin. Der er tilkøbt et Tørveskifte, Gælden er udbetalt. Og de tre voksne Børn har hver faaet udbetalt 1000 Kr. i Medgift. —

Se, en saadan Indstilling læser man igennem, uden at ret meget hæfter sig i Tankerne.

— Godt gjort! tænker man kanske. — Hvor har de dog haft Vilje til at arbejde og spare! — Og saa gaar man videre i det, som nærmest ligger for.

Først naar man sidder overfor Manden og hans Kvinde i de-

res eget Hjem, faar deres Skæbne Særpræg, og deres Arbejde skiller sig ud af Almindeligheden og bliver personlig og nærværende. —

Men Mads Kr. Kristensen døde 1924, og Anna Sofia i 1936. Og Hjemmet er forlængst solgt til fremmede. — Hvordan saa nu Aar efter finde ind til Nerven i deres Livsværk?

Jo, Børnene — de maa kunne huske og sandfærdigt tegne deres Barndomshjem for os. —

Saadan gaar det til, at der en lys Junidag sidder to Gæster langvejs fra inde i Skomager *Jørgensens* hyggelige Hjem i Lading og fritter ud, spørger og lytter.

Fru Jørgensen er nemlig den ældste af de tre Børn, der gik ud fra Mads Kr. Kristensens Hjem.

„ . . . Ja, det saa endda trist ud, da Far og Mor købte den Ejendom. Jeg kan lige huske det, men det meste har jeg vel nok hørt fortælle.

Den forrige Ejer var Murer. — Han passede sit Haandværk og lod Ejendommen skøtte sig selv. — Der var hverken Gulve eller Kakkelovne i Huset. Det var vist solgt!

Sneen knøg ind alle Vegne den første Vinter. Og Støv og Avner dryssede ned fra det utætte Loft. Nej, det var ikke hyggeligt!

Og Marken var udpint og forsømt. Man kunde det første Aar gaa ind gennem Kornet uden at træde paa Straaene. Og det kneb at skaffe Føde til een Ko. Der var jo kun fire Td. Land. Siden fik Far købt to mere, saa der var 6 Td. Land ialt. Og paa det Stykke Jord naaede vi at holde seks Køer. — Da avlede vi Korn, ka De tro!

Se, de første Aar arbejdede Far stadig som Engmester. Der var en Tid, han havde ni Mand i Arbejde, da maatte han paa een Gang købe ni Trillebører til 14 Kr. pr. Stk. Det var en haard Udskrivning!

Men det var først, da Far fandt paa at arbejde med Kørerne, at det gik fremad for os derhjemme.

Far brugte alle seks Køer til Arbejdet, han kørte kun en Time ad Gangen med det samme Spænd, saa spændte han fra og kørte hjem. Og der stod saa Mor parat med det næste Spænd.

I 1889 fik vi en Hest.

Ja, der blev hængt i baade tidligt og sent. Da vi fik Tørveskiftet, lavede vi en Del Tørv til Salg. Det ga lidt Fortjeneste og meget Arbejde.

Jeg ka huske, jeg var med Far i Mosen at stakke Tørv, og da vi kom til Aften, var jeg helt udkørt. Jeg smed mig, saa lang jeg var: Jeg ka ikke holde ud at gaa hjem! sae jeg.

Men Far var ikke saa ømskindet: Naa ja, saa ka Du jo blive liggende! sae han — og saa fulgtes vi ad hjem. —

Nej, der gik intet til Spilde derhjemme. Naar Mor bandt Korn op, gik jeg bagefter med Halm til at binde Negene med — Kornet var for godt til at bruge som Baand.“ — —

„Ja, Svigerfar forstod at ta Tiden i Agt.“ — Det er Skomager Jørgensen, der er kommet ind fra Værkstedet for at være med i Samtalen.

„Ka Du huske, Mutter, den Gang, der skulde lyses for os. Det var i den Tid, jeg var Opvarter i Hammel. Og vi var til Fest i Haandværkerforeningen — vi gik hjem gennem Skoven. Klokken var ikke mere end fire om Morgenen, da vi naede hjem. Men Svigerfar var allerede oppe og gik og syslede med sine Bier. — „Jo, een maa skam ta Tiden i Agt,“ sae han.

„Ka Du huske den Tur ind gennem Skoven, Mutter? Det er kønt saadan en Sommermorgen!“

Jo, Fru Jørgensen husker godt nok den Morgentur, det ses paa hendes Smil. — Og det fører til, at hun og Jørgensen finder frem en hel Del om eget Hjem og egne Børn, voksne nu og gift alle seks — ja, og saa Børnebørnene! — —

Saa tar Fru Jørgensen igen Traaden op fra før:

„Ja, hvor var de paapassende med at udnytte Tiden, der gik rigtignok intet til Spilde til Byrend og den Slags. —

Far stammede fra Tem. Han vilde gerne en Tur derhjem for at se til Familie og Hjemegn, men det kunde der ikke blive Tid til.

En Dag kommer der saa en fremmed Mand for at besøge os — „Kender Du mig ikke,“ siger han til Far.

Ne-nej — Far syntes ikke, han kendte den fremmede.

„Jeg er da ellers din Halvbror!“

Jo, saa kendte Far ham da!

Da han havde været der lidt og set paa Bedriften, siger han:
„Jeg har ikke kunnet begribe, at Du ikke kunde faa Tid at besøge mig. Men nu ka jeg bedre forstaa det. — Jo, for du avler jo mere her paa dine seks Td. Land end jeg avler derhjemme paa min Gaard!“

„Ja,“ siger Far, „og saa bruger jeg endda ikke halvt saa meget Sædekorn, som Du bruger!“ —

Solgte Ejendommen? Ja, der var jo ingen af vi tre Børn, der havde Brug for den. Og Far kunde ikke holde det strenge Arbejde ud, saa var de nødt til at sælge, saa nødigt de end vilde. Det var i 1907.

Men Far satte en Ære i, at alt var velordnet at gaa til for den nye Mand. Han sae til ham, da han havde solgt og afstaaet Ejendommen til ham:

„Naar Du skal betale Renter til Terminen, ka Du sælge den Ko der, for den kan undværes. Og til de 12 Svin, der er, ligger der Korn nok oppe paa Loftet.“

Se, det var jo lidt nemmere at gaa ind til, end den Gang Far og Mor overtog Ejendommen!

Jo, de vilde klare sig selv og svare enhver sit, det var deres Ære. De har aldrig faaet Hjælp af nogen Slags. — Nej, klare sig selv! Saadan var de nu sindet!

Mine Brødre? — Jo, den ene, *Chr. Robde*, han er Arkitekt og ejer „Vejlbygaard“ ved Aarhus. Og den yngste, *Kristen Robde*, har en Tømmerhandel i Kongsvang. —

Dem maa De endelig besøge, især da Kristen, for han husker mest derhjemme fra. — Jo, for han er den yngste og fik Lov at være længst hjemme.

Og det er Kristen, der arvede Medaljen, for den kom lige akkurat paa hans Bryllupsdag.“

— — —

Og saa en fredelig Søndag Formiddag sidder da de nyfigne Gæster inde i Tømmerhandler *Robdes* Kontor i hans Villa paa en stille Villavej i Kongsvang.

Tæt ved haster Færdselen ad Hovedgader og ad den ny, brede Ringgade, hvormed Aarhus kredser Forstæder og ny Bydele ind.

Men her er Søndagsro og Puslen i Villahaverne. Og op over Gardinerne er glidende Skygger af viftende, grønt Løv.

Ogsaa over den travle Forretningsmand er der lidt af den samme Søndagsro som over hans Hjem, saa han uden Overvindelse kan slippe Grunde, Nybygninger, Tømmerpriser og i Stedet for finde kendte Stier tilbage i Tiden — til „den Gang“, til Barndomshjemmet i Lading. — —

„... Ja, kan jeg gi et lille Bidrag til at sætte min Far og Mor et Æresminde, da skal jeg gerne fortælle alt det, jeg kan huske derhjemme fra — for det fortjener de!

Jo, jeg husker godt den Gang. Vi havde det smaat derhjemme, baade mens vi boede i et lille Hus i Foldby, og siden da vi begyndte paa Ejendommen i Lading.

Jeg var den yngste, derfor fik jeg Lov til at blive hjemme, til jeg var 11 Aar, men saa maatte jeg ogsaa ud at tjene for Føden og Klæder.

Nej, der gik intet til Spilde derhjemme, hverken Tid eller andre Værdier.

Om Vinteraftnerne arbejdede Mor med Karterne og Rokken, og Far lavede Sivsko eller Kludesko eller slog Læder paa Træsko. Faldt der saa et Søm paa Gulvet, hed det jo gerne: „Saa Kristen, ned efter det!“

Og jeg rodede jo rundt dernede paa Gulvet, til jeg slumpedede paa Sømmet.“

„Da tænkte De nok ikke paa, hvor store Partier Søm, De selv engang i Tiden kom til at omsætte?“

Tømmerhandler Rohde ler: „Nej, det tænkte hverken Fatter eller jeg paa. Vi tænkte bare paa at finde hvert et, der faldt paa Gulvet.

Nej, vi savnede ikke noget, vi sparede blot, hvor spares kunde, og var tilfreds med det, vi havde. Og unyttig Tidsfordriv døjede vi ikke med. Vi havde et Spil Kort i Huset. Og det samme Spil holdt ud, lige fra Far og Mor blev gift, og til de døde — for det blev kun brugt een Gang om Aaret. I Julen, ja. —

Vi havde da ogsaa et lille Juletræ. — Jeg plantede det ud i Haven og var ked af, at det ikke vilde gro.

Far havde en pæn Pibe fra sin Soldatertid, men han brugte den aldrig, den hang blot til Pynt.

Jeg ka huske engang, Far fik Tandpine, saa han ikke kunde holde det ud for Værk. — Gaa til Doktor og koste Penge paa at faa Tanden ud, var jo utænkeligt. Men noget maatte der gøres for at faa Lindring.

Saa skulde Mor prøve, om hun kunde hive Kalorius ud med en solid Knibtang og en Strikke.

Hun fik Far op i en Krog, og saa klemte hun paa. Smertefrit var det nok ikke! Og de pustede og gav sig omtrent lige stærkt over det begge to, mens de asede løs.

Omsider siger Mor opgivende: „Nej, a ka int ta den, vi kommer nok til at gi det over!“

Saa skulde Far prøve at ha Munden lukket i, men det kunde han ikke. Mor havde ligegodt faaet Tanden knoklet ud af Stilling, saa den stak ud af Munden som en Hugtand.

Der var ikke andet for, de maatte i Gang igen og ha Operationen overstaaet. —

Ja, saadan sled og stred de sammen, sparede og passede paa for at kunne hjælpe os Børn i Vej.

Det er helt utroligt, alt det Arbejde en saadan lille Jordlod kan sluge, naar den skal passes omhyggeligt i hver lille Enkelthed.

Den Gang Far solgte Ejendommen, spurgte Køberen efter, om der var en Arbejdsplads i Nærheden, for han regnede med at gaa paa Arbejde en Del af Tiden.

„Vil Du passe Ejendommen her, saa har Du Arbejdsplads nok,“ sae Far. — Og det kom han til at sande, den nye Mand.

Jeg besøgte ham engang en Søndag Formiddag. Han gik og harvede, og jeg fulgtes med ham frem og tilbage langs Ageren. Han sae:

„Det er næsten en Skam, men jeg har ikke Tid til at spænde fra. Jeg er nødt til at hænge i hele Tiden, hvis jeg skal ha det hele godt passet, som det helst skal til den rette Tid!“

Ja, hvor kunde de arbejde, de gamle, og endda finde deres Glæde deri. — Der er vi sakket langt agterud i Nutiden!

Da jeg som stor Knøs skulde til at bruge en Le, kneb det lidt for mig at faa det rette Tag. Saa siger Manden, jeg tjente hos: „Se blot til din Mor, hun bruger en Le saa godt som nogen Karl. Ka Du ikke komme efter Tawet, saa ka Du blot gaa hjem til hende og faa det lært!“

— Vel fik jeg det lært! Jeg arbejdede ved Landbruget, til jeg var 18 Aar.

Jo, jeg har prøvet baade gode og mindre gode Pladser. — Jeg kom engang i en ny Plads, og sikke tynde Mellemmader med godt Paalæg vi her fik! Det var rigtignok noget andet, end jeg var vant til fra min forrige Plads!

Min nye Husbond sae da ogsaa: „Men hvor har Du endda væt, Dreng, saadan som Du dog ka æde!“

Den Dag, jeg blev konfirmeret, gik min Far og Mor og jeg til Skovby Kirke. Bagefter gik jeg tilbage til min Plads i Herskind. Og om Eftermiddag passede jeg Høvder og Svin ligesom de andre Dage.

Det var ikke med Gaver, Skaaltaler og Festivitats som en Konfirmation nu til Dags! — Hvad saa er bedst? — Ja, hvem tør vel afgøre, hvad der her er bedst for den unge? —

Siden? — Naa, saa kom jeg i Murerlære, da jeg var 18 Aar. Og i 1912 tog jeg fat som selvstændig Haandværker. Og efterhaanden kom jeg med i Byggeriet. Min Bror, Arkitekten, arbejdede en Del med Udstykning, Grunde og Nybygninger her i Udkanten af Aarhus. —

Og saa i 1923 aabnede jeg min Tømmerhandel her . . . “

— — —

Linjen er ført frem: Drengene fra Udmarkshjemmet naaet op til solid Virksomhed og trygge økonomiske Stillinger. — Alene det er i sig selv fuldgyldigt Vidnesbyrd om Barndomshjemmets Tone og Præg.

Han har sikkert Ret, Tømmerhandler Rohde, naar han siger: „Saa mange andre har jo deres Fordele gennem Arv, Forbin-

delser og Formue. Men vi Børn fra Smaakaarshjemmene har ogsaa vore Fordele — ellers var der jo ingen Rimelighed i Kappestriden. — Vi har Opøvelsen i Arbejdsomhed og Udholdenhed. Ja, og saa har vi maaske ogsaa stærkere den Opdrift i os, der gør, at vi vil frem. —

Jeg tror, det er en Lykke at stamme fra et Udmarkshjem! — Jo, det gir en egen Fremdrift og styrker ens Selvhævdelse.“ —

Og den Tro er Tømmerhandler Rohde ikke ene om. — —

To i Følge.

Til Fødselsdagsgilde paa Drøs Mark.

Det er en Søndag i Juni saa blank af Sol, saa grøn af Markens Grøde, saa frisk og fager, som kun den danske Sommer kan give.

Hos *Hans Raaby* paa Drøs Mark er der Fødselsdagsgilde. Det er Fru *Elisa Maria Raaby*, der fejrer sin Fødselsdag. Og smukkere Dag til Festen var vanskeligt at opdrive.

De to Sønner er hjemme paa Besøg, den ene med sin unge, kønne Kæreste.

De sidder just hele Familien i Samling om Eftermiddagskaffen og Chokoladen: Hans Raaby og Elisa og hendes gamle Far, de to Sønner og den ny Svigerdatter. —

Saa pludseligt og uventet dumper et Par ubudne fremmede Gæster ind midt i Familiefesten og volder Forstyrrelser.

Naa, Forstyrrelsen er ikke saa stor endda. Med ægte jydsk Ro og Gæstfrihed tar man mod de fremmede, som havde man just siddet og ventet dem.

Kun Husmoren faar travlt med at finde nyt Service frem. — Der skubbes med Stole og gøres Plads ved Bordet.

„Værsgo, sid hen og faa en Kop Chokolade med!“

Og et Øjeblik efter er de to langvejs Gæster bragt til Sæde og taget med i Kredsen saa selvfølgeligt, som var de indbudt og ventet! — Saadan er Gæstfriheden paa Drøs Mark!

Snakken, der saa brat blev afbrudt, finder igen over Vejr og Avling nye Baner. — Kun de unge bliver tavse og skotter i Smug til hinanden og til de fremmede: Ærgerligt ogsaa med saadan en Afbrydelse, naar man en Søndag er hjemme paa Besøg til Fødselsdag. — Ser *han* saadan ud. — Hvad mon han nu ka hitte paa at skrive? —

Man finder fælles Kendinge og har straks noget tilfælles, saa man ligesom med mere Samhu kan drøfte de svundne Aar og Arbejdet, der ligger bag dette smukke Hjem her paa Drøs Mark. —

— „Hvordan gik det til, at De slog Dem ned netop her og ikke et andet Sted?“

Hans Raaby finder Cigarer frem. — „Ja, se mit Barndoms-hjem ligger i Nærheden. Jeg kom ud at tjene, da jeg var 10 Aar. Saa tjente jeg til 1913, da kom jeg hjem en Vinter, fordi jeg ikke var rigtig rask.

Men selvfølgelig skulle jeg ha noget at virke med. Og saa fik jeg Kik paa den Jordlod, der laa her. Det var en Lod, der var skilt ud fra Katved Mølle. Man havde forsøgt at faa Statslaan paa Jorden, men det mislykkedes, fordi Vurderingsmændene syntes, Jorden var for ringe.

Det saa heller ikke ret godt ud. — Kun en lille Smule var opdyrket. Resten laa hen i Lyng og Kær og Vandhuller med store Vidjebuske imellem.

Men jeg kendte Jorden, og jeg vidste, den kunde afvandes, naar den blev tilstrækkeligt udgrøftet og drænet. — Ja, saa købte jeg disse her 10¹/₂ Td. Land.“

„Regnede De den Gang med at sætte Bo her?“

„Nej, jeg tænkte bare paa at faa lidt Skik paa Jordlodden og saa faa den solgt igen, saa det kunde gi mig en Sommerløn. —

Hvordan saa. — Ja, hvordan? — Saa arbejdede jeg med Jorden saa længe, til jeg hang fast her.

Først drev jeg Jorden med lejet Hestekraft hjemme fra mit Hjem. Men da jeg havde faaet noget af Jorden mærglet og til-saaet, saa der var Udsigt til, at jeg kunde avle lidt, saa var jeg jo nødt til at ha Bygninger rejst og lidt Besætning sat ind, for jeg kunde ikke slumpe til at faa det solgt.

Jeg fik da Statslaan og fik bygget. Det var i 1915.“

„Var De allerede gift den Gang?“

„Nej, hver Ting til sin Tid. Først grøftede og mærglede jeg — og saa fik jeg en Kærest.“

„Hvad kunde saa bedst betale sig?“

Hans Raaby gir et lille Fnys, men slipper ikke sin Alvorsmine. — „Ja, hvem tør sige det. Bryderi var der i hvert Fald ved begge Dele. — Jo Grøfterne vilde ikke ret lystre, de vilde skyde sammen. — Og Kæresten vilde giftes, og saa vilde hun heller ikke lystre mere! —“

Ude i Køkkenet ler Fru Elisa friskt og klingende midt i sin Opvask: „Du kunde saamænd nok trænge til at blive gift, lille Fatter, og komme under lidt bedre Opsigt end en Husholderske ka tillade sig! —

Jo, jeg tjente altsaa her som Husholderske et Par Aar. Jeg er ellers fra Højbjerg ved Hadsten. Det er vel nok en skøn og frodig Egn. Meget kønnere end her, syntes jeg — især da i Førstningen.“

„Her er da ogsaa kønt,“ mener Gæsten. — „Se blot, hvor flot Drøbo Mjeri ligger der rød og mægtig som en fast Fjældknude midt i alt det grønne.

Og Ejendommen her med Have rundt om. Og fri Udsigt til alle Sider, blot vi gaar uden for Hegnet. — Jo vist er her kønt, stort og kraftigt i Linjerne.“

„Ja, nu synes jeg ogsaa, her er kønt. Men der er da ogsaa kønnere og mere frodigt nu, end da jeg kom her i 1918.“

„Saa har De ogsaa hjulpet Deres Mand med Opdyrkningen?“

— De smiler og nikker begge — mere til hinanden end til Gæsten. Men det er Fru Elisa, der svarer:

„Ja, vi har fulgtes ad, og det gør vi endnu, saa gaar det lettere!“

„Det er vel ikke gaaet lige let hele Tiden?“

„Ne-øj, i Førstningen gav det jo ikke ret meget. Vi begyndte med en Ko. Nu har vi da to Heste og seks Køer — men vi har altid været glade og tilfredse med det, vi har!“

„Hvornaar kneb det saa værst at faa det til at gaa rundt? Er det nu i Kriseaarene?“

„Nej,“ siger Hans Raaby: „Det var under Verdenskrigen, den Gang vi havde Kornnævn og alt det Skidt!

Jeg skulde aflevere meget mere Korn, end jeg avlede ialt, saa jeg kunde hverken faa til Brødkorn eller Sædekorn. — Det var alligevel værre end Kriseaarene!“

Fru Elisa har nu sin egen Mening om den Sag:

„Nej, den strengeste Tid for mig, det var det Aar, Hans havde Iskias og kunde ingen Ting, da var der noget for mig og Drengene at rive i!

Og saa den Dag Hans rejste til Hald paa Kur, blev den mind-

ste af Drengene kørt ned af en Bil og fik Hjernerystelse. Da syntes jeg, det var ved at knibe lidt for mig." —

Der bliver stille et Øjeblik i Stuen, Angsten fra den Gang kan endnu aande et kort Gys ind over en lys Festdag. —

Saa aander hun ud og smiler igen, den lille glade Husmor: — „Men det gik jo godt altsammen. Og vi har haft saa meget at være glade for. —

Drengene — ja, de har været flinke til at hjælpe os — Ingvart læssede saamænd 27 Læs Møg paa en Dag i den Tid, Hans var syg. Det er da helt godt gjort af en 13 Aars Dreng. — —

Den bedste Tid? — Ja, det er sikkert nok, mens Børnene er smaa. Naar vi ka lægge dem om Aftenen, hvor vi igen ka ta dem om Morgen, det er vel nok en skøn Tid!

Men det forstaar sig, vi vil jo heller ikke ha dem smaa al Tid. Vi er jo tværtimod glade, naar de vokser og udvikler sig! . . .“

Saa hitter den fremmede paa et fjollet Spørgsmaal:

„Sig mig engang: Dersom I nu vandt en stor Sum i Lotteriet. — Nej, selvfølgelig, I spiller ikke i Lotteriet. — Men lad os saa see, I arvede en lille Formue, hvad vilde I saa?“

Hans Raaby svarer slet ikke paa saa dumt et Spørgsmaal, der ikke har noget med Virkeligheden at gøre. —

„Vilde I saa ud at rejse? — Til København og Bellahøj?“

„Nej,“ siger Elisa Maria, „saa vilde jeg da hellere ha ny, pæne Møbler. Jeg bryder mig slet ikke om at komme til København eller Bellahøw. — Vi ka ingen Steder faa det bedre end her hjemme!“

„Ja, men I mangler jo slet ikke Møbler, Stuerne her er jo nydelige med de Møbler, der er.“

„Jo-o — de er jo gode nok, saadan. Men det var alligevel skønt at ha et Par rigtig fine og magelige Stole!“

„Vilde De og Deres Mand saa sidde til Stads der?“

„Nej uha! Det var der da ikke stor Fornøjelse ved. Men saadan for et Syns Skyld var det nu morsomt at ha rigtig pæne Møbler! Ja noget har vi da, som ikke alle ka købe sig til!“

Og Fru Elisa viser frem, mens Hans Raaby ser til og nu og da nikker sit Bifald. — Der er nok at se: De mange Præmier fra

Husmandsforeningen, Sølvmedaljen og en sjælden og meget smuk, gammel Kande, et Arvestykke i Fru Raabys Slægt. —

Udenfor lyser Solen over saa blank og frodiggrøn en Søndag, som kun Juni kan byde til!

Den gamle Svigerfar har Kørerne koblet ud og trækker i Marken, for Tingene skal passes til Tiden, om det saa baade er Søndag og Fødselsdag!

Og ude i Haven fantaserer en Harmonika, hvor de unge har fundet en Græsplæne med Skygge. —

Lidt efter kører Gæsterne af Gaarde. Der hilses og vinkes. —

Og saa ruller Vejen sit bugtede, støvhvide Kilometerbaand op forude. — Ny Marker, ny Hjem, ny Udsyn mod fjærne Bakker og Skove! Det er herligt at fare ud gennem den danske Skærsommer! —

Men det Fødselsdagsgilde paa Drøs Mark vil længe mindes af de ubudne Gæster.

Hvorfor? — Spørg Fru *Elisa Maria* og hør, hvad hun siger: —

„Vi har altid været glade og tilfredse. — Og vi følges ad, saa gaar det lettest!“ — —

Sønder ud og hjem igen.

En vidtfarende Svend, der blev vestjydsk Hededyrker.

Det er i Ringkøbing. En Foraarsdag 1900. Der er stor og betydningsfuld Festlighed paa Raadhuset.

Stor og betydningsfuld! — Ja, for de unge Haandværkere, som nys gennem mange Dages Flid og Omhu har slidt med deres Svendestykke — for i Dag afsiges Dommen, og Svendebrevet udstedes til de, som kendes det værdigt.

Ned gennem Salen med de udstillede Arbejder og Tegninger skrider „Bedømmelseskomiteen“. — Et fremmedhæsligt Navn for en hjemlig Lavshandling: Egnens og Byens bedste Haandværksmestre, Borgmester og Stiftsfysikus i Spidsen som Oldemand og Skaarsbroder prøver og dømmer Dueligheden hos de unge, inden disse kendes for gyldige Fæller indenfor Lav og Fag.

Ud for en ung Murers Tegning til en Skorstenspipe standser Borgmesteren: „Det der er skam godt lavet!“

Og Stiftsfysikus nikker. Og Mestrene bagefter sander det og nikker efter Tur, som deres Skyldighed er.

— Det var en Skorsten med Held ved, endda den var saa lige og ret, som Lineal og Passer kunde skabe den. — For da *Gravers Madsen* fik sit Svendebrev udleveret, stod der som en sjælden og svært opnaaelig Paategning med Borgmesterens faste og myndige Skrift: „Tegningen blev erklæret for særlig godt udført.“

Og saa staar *Gravers Madsen* der med sit Svendebrev i Haanden. Nøglen til hele den vide, vidunderlige Verden. Og der er ikke Lod eller Len i et helt Kongerige, han vilde bytte med. Nej! — Hvem har vel bedre Kaar end han. Nu er han Svend, og nu er han fri. — Trækfuglefri til at fare, hvorhen han lyster!

Og nu vil han ud paa Valsen, det der gennem hans hele Drengetid og Ungdom har været hans Drøm og Higen. — — —

— Slettefladt og udsynsfrit ligger midt under Himlen det vestjydske Land bredt ud omkring hans Barndomshjem i Tim.

Uendelig er Sommerhvælvet derover. Mil bag Mil vandrer Synet ud, her hvor ingen Skove eller Banker rejser Mur, knapt nok Haver eller Hegn. Kun Jords og Himmels Møde fjærnt ude lukker af for den, som attraaer at se til Verdens Ende.

Intet gir Drømme og Udve som disse store, grænsefjærne Udsyn. For hvor langt end Synet naar, Tanken vandrer dog længere ud. — Der ude, hinsides Fjærnet bag Solflimmer og Lokkemandsdriven, hvad er vel der? — Mon ikke det sælsomme og utænelige, Mulighedernes og Drømmenes Land — Eventyret! —

— Hvad hjælper det, at Synskredsen er milemægtig, naar det dog er Landet hinsides, man stærkest attraaer. —

Derfor gaar Sletteboen altid med en dulgt Udve i Sindet.

Og Gravers længtes, da han gik derhjemme som Dreng og stor Knægt og sled med Dyr og Jord. — Længtes! Efter hvad og hvorhen vidste han knapt selv. Kun ud, langt længere ud end nogen kunde øjne selv oppe fra Glughullet i Hee Kirketaarn.

Afgjort. Gravers vilde ikke være Bonde og grave sig ned i en Jordlod og hænge fast som med Rodtrævler i sin Jord.

Nej, han vilde være fri, være Haandværker. Det var Vejen ud til den vide Verden. — — —

Og nu staar han saa med Nøglen i sin Haand: Svendebrevet, stemplet og paategnet, hædret med selve Borgmesterens ærefulde Tilskrift. Nu ligger Vejen aaben.

Og næste Aar gaar han saa paa Valsen sammen med en Kammerat (senere Murermester *Højbjerg* i Hee).

— Mærkeligt nok, det sidste, han saa af sit Hjem, var ikke Faren eller Moren eller de lave, straatækte Længer. Nej, det var en bette Pige, knapt nok voksen endnu, men frisk og sød. Hun tjente i hans Hjem, og stod ude paa Kaalgaardsdiget og vinkede til ham, den Dag han drog.

Men en ung, rask Haandværkssvend med Svendebrev i Lommen og den vide Verden foran sig, hvad tænker han vel paa et Stump nykonfirmeret Pigebarn, der staar paa et Tørvedige og vinker Farvel. — Nej, han sætter Kaasen Sønder ud og drager. —

Sønder ud, det var alle Dage Udfærdsvejen — for Oldtidens

Cimbrer og Teutoner, de gamle Himmerlandsbønder og Thyboer, som for senere Tiders Studedrivere og Pottemænd, Bissekræmmere og Haandværkssvende.

Derfor peger Resterne af Oldtidsvejenes knudrede Spor imod Syd, vidnende for os, at fra de tidligste Tider har en dulgt Længsel i Folkesindet drevet de vandrende den Kaas.

Sønder ud, det er Solens Tegn, Eventyrets Vej. Og ad den Vej drog Gravers Madsen med Randsel paa Ryg som saa mange før ham og siden efter.

De to Fæller var enige om, at de vilde se sig godt omkring, men uden Hastværk — det, der alle Tider var Vestjyden en Vederstyggelighed.

Kom de et Sted, de syntes om, søgte de Arbejde, indtil Vandrelysten igen drev dem videre. Stadig mod Syd.

De begynder i Sønderborg og møder her første Gang tysk Brutalitet og Overmod, som de siden hen faar ret godt at kende.

Siden arbejder de i Kiel og Hamborg. Drager saa til Berlin og videre imod Syd, alt som Vandrelyst og Arbejdsheld driver dem.

I Nürnberg gaar Gravers og hans Fælle saa længe og kikker paa de middelalderlige Fæstningstaarne og de gamle Patricierhuses kunstfærdige Gavle og murede Tavl, saa deres Rejsepenge svinder bort.

Og Arbejde var der ikke at faa. Bayrerne var stive og afvisende. Ikke Tale om, de vilde ha en fremmed Svend i Arbejde. — „Nichs! Heraus!“ var den Besked, de fik her paa alle Arbejdspladser.

Deres Støvler blev tyndsaaled af den stadige Landevejstraven. Og baade deres Snørepunge og Vom blev slunkne. De maatte til at hjælpe sig med det billigste, der var at opdrive, baade Føde og Logi. Og de var ikke altid indbydende, de Svendeherberger, hvor de var nødt til at ty ind for Vinterkulden.

Gravers vilde helst sove i Skjorten om Natten. — Hvem vil ikke det. — Men nej, det var imod Reglementet, som krævede Aflusning. Og saa nødigt de end vilde, maatte Gravers og Kresten aflevere deres sidste Dækning, inden de fik lov at kravle i den lidet tiltrækkende Svendeseng.

Saa gik Herbergfatter i Gang med deres Skjorter og gennemlyste dem længe og grundigt, inden han fangstløs og foragtelig smed dem hen til Ejermændene.

I de fleste andre Svendeskjorter var der ingen Mangel paa Fangst. Gang efter Gang satte Fatter Lyseflammen hen til Skjorten, saa her og saa der. — Syyy! spruttede det i Lyset. Og Vildtet var baade skudt og stegt.

Den Jagt var en saare nyttig Adspredelse og en hel Sport for Herbergfatter. Og de danske Geseller uden Indkvartering steg tydeligt nok ikke i hans Agtelse. —

Det var lidt af hvert, de fik prøvet paa disse Farter, alt det af Fest eller Fortrød, der kan falde i vandrende Svendes Lod. Stradbads og Sult, men ogsaa Glæder og herlige Dage. Og altid nyt! Nye Egne, nye Folk og Byer. Og altid en aaben Landevej ud mod det ukendte fjærne.

— „Jeg har prøvet baade at sulte og savne, men jeg har aldrig fægtet. Jeg har klaret mig selv,“ kan Gravers Madsen siden sige med den faste rolige Selvfølgelighed, der røber et stærkt og ærekært Sind.

Mon nogen kunde se paa den høje sindige Jydesvend, der saa støt kom vandrende hen ad de bayerske Landeveje, hvor dødtræt og udsultet han var?

Strængt var det ved Spisetid at gaa gennem en Landsby, naar liflige Maddufte viftede ud over Gaden fra alle Køkkendøre.

Og Svendene kneb Livremmen et Hul mere ind og fik Vand i Munden og sviende Maveknur.

Men be om Mad eller Almisse. — Nej! — Nok var de paa Valsen, men ikke som Fægtere. — Kun om Arbejde bad de, og det undte dem ingen her.

Omsider naaede de ind i Sachsen, og saa var der igen Arbejde at faa.

Sin første Jul i det fremmede fejrede han i Wiesbaden.

— Underligt med den Jul, den er ikke til at slippe uden om eller gemme sig væk for. Alt det, een har lukket nede af Minder og Hjemve, det skal nok finde frem den Aften og gøre een veg i Sindet.

Og sært nok: naar Gravers saadan tænkte paa Hjemmet og

saa det for sig, smaarudet og møntørvsgrønt, da stod der stedse ude paa Kaalgaardsdiget en bette blankøjet Tøs og vinkede. —

— — —
 Foraaret kom og med det Vandrelysten paany. — Sønder ud, stadig Sønder ud!

Fra den Side randt Rhinen. Sjøvt nok at se, hvor alt det Vand kom fra!

Saa fulgte han Floden. Gik langs Bredden eller fik Lov at ligge og dase paa en langsomt trukket Fragtpram.

Og aldrig blev han træt af at se. Altid ny Skønhed i stadig Skiften. Nye daarende Udsyn, hver Gang Floden drejer:

Nøgne Fjeldknuder murstejlt lige ud i Vandet, saa Floden tvinges ud i en Bue. Og højt oppe paa Klippen som en Svalerede hænger Ruinerne af en gammel Røverborg, nu med Vedbend op over Ringmuren og blomstrende Kirsebærtræer ud af Skydeskaarene.

Saa er der Vinhaver og -marker op ad Bjergskraaningen, hvor Folk stræber med det, som er deres.

Andre Steder er der frodige Marker, Smaabyer eller Stæder. Og Landet er foraarsgrønt og fagert. — Den vide Verdens Herlighed i Glimt og broget Skiften.

Stadig op ad Rhinen Sønder ud.

Saaledes naar han langt ind i Svejts.

Her faar han stadigt og godt Arbejde. Og her er han lige ved at gro fast.

Svejtserne og den jydsk Svend passer godt sammen. Begge Parter har som Arv fra hver sin ældgamle Folkestamme samme ranke Selvfølen og Trang til Selvhævdelse, samme sindige vurderende Ro og Selvtugt. — Ikke det tyske Slavesind, der kryber og logrer opad og brovter og hundser nedad, men frie Mænd, der agter hinanden som Lige.

Et helt Aar bliver Gravers i St. Gallen. Og han var til Sinds at blive der endnu længere, om ikke Vandrelysten igen drev ham ud paa Farten.

Sønder ud? — Ja, hvor ellers. Der ligger jo Alperne og rækker hvide Skytinder lige ind i Himlen. — Men hinsides? — Hvad er vel der?

Og igen snører Gravers sin Randsel og drager.

Sammen med en sachsisk Kammerat gaar han over Alperne. Det er en vovelig Tur uden Fører. Men Vovespil gir Spænding, og hvad attraaer unge Sind vel stærkere end Fart og Spænding.

Det er fast en endeløs Vandring. Opad og opad, som skal de rende Panden imod selve det blaa Hvælv deroppe, før end de naar over.

Dalene dernede bliver til grønne Klatter med en bugtet Sølvtraad over. Og Skyflager ligger og triller som hvide Vattotter over de grønne Bjærgsider langt nede.

Og Verden er overmægtig og ufattelig stor at se heroppe fra, saa Svimlen taager een gennem Hjærnen, og man har en Fornemmelse, som slettes man ud og sejler fnuglille ud i Verdensaltet.

Men ud til alle Sider staar Alperne med Takker og Tinder, mægtige og fjærne som hvidkuplede Tordenblaaner en Sommerdag derhjemme.

Og stadig højere! Evighedskulden deroppe fra slaar imod dem, isnende og truende.

Det tordner. Over dem og under dem. Forfærdeligt slaar Ekkoet sammen om dem, saa Verden ligesom gynger i eet stort Bulder.

Og saa pludseligt er Snestormen over de to Vandringsmænd, piskende og blændende.

Og nu staar Livet paa Spil. Kun ved enkelte Stenvarder er den smalle Sti afmærket. Glipper den, da kan et eneste Fejltrin give dem Døden.

Sne og bidende Frostluft her oppe, og endnu drøner Tordenen dernede over Dalene. — Det er Mænds spændende Spil, dette her. Spænding og Kraft — og Livet er Indsats. — —

De strider sig igennem, op over Passet. I dyb Sne og isnende Skyer. De ser, hvor Rohnefloden udspringer. Som en skidden Smeltevandsbæk vælder den ud fra Bræens og Snetindernes evige Kilder.

Saa følger de Strømmens Løb nedad. Ned og ned, som det før var op, til det stemmer for Vejret.

Det er Dages Vandring, indtil Strømmen som en bred, sejlbar Flod glider i Sol og Mag hen gennem den frodige Rhonedal.

Herfra drager Gravers siden en Tur ind i Norditalien.

Baade her og der, hvor han end kommer, saa gaar der Bønder og sysler med deres Jord, bereder den til Saatid og bjærger dens Høst, tit mærkeligt eller mageligt for Gravers at tykke.

Men han ser og ser og bliver tavs derved.

Saaledes gaar de jo ogsaa derhjemme og stræber. Slider med deres karrige Sandmarker og takker Vorherre for en Høst, der kun er for en ringe Visk at regne imod den Grøde, som her vælder op af en gavmild Jord.

Og her midt i al denne Yppighed føler han som aldrig forhen sit Samhør med dem derhjemme, disse nøjsomme, stærke Slægter. — Ja, og med den Jord, som gir dem Føde og Hjem. — Og op i hans Sind rejser sig en sær dunkel Trang til at blive een af dem derhjemme, eje Jord og gøre den frodig. —

Intet kan røre et Bondesind saa dybt og tvingende som Duft af Muld eller Høst.

Den vandrende Svend aander denne stærke Duft. Og Slægtens Bo-Trang vækkes i hans Sind og føles som Hjemve.

— Ja, og mon hun, den bette Tøs, vil vinke Velkommen, som hun vinkede Farvel? — Eller har hun forlængst glemt ham?

Saa snører Gravers igen sin Randsel og drager. For første Gang i lang Tid imod Nord.

Igen naar han over Alperne og kommer til St. Gallen. Men nu er han ikke til Sinds at sætte Bo her. Han vil videre.

Og atter arbejder han sig imod Nord. Hjemad — der hvor en bette Pige staar og vinker fra et Kaalgaardside. —

Det tar Tid. I Hamborg arbejder han saaledes det meste af et Aar.

Men Julen 1905 er han dog hjemme igen. — Og tænk: *Ellen* tjener endnu derhjemme. —

Blive hjemme og slaa sig til Ro som Haandværker i Sognet. — Nej, ikke endnu. Nede i Hamborg har han godt Arbejde, bedre end det kendes her paa Egnen.

Men han kommer engang for at blive hjemme, det er sikkert, den Vished har han læst sig til i Ellens Øjne.

For se: da han efter Julen igen drager af Gaarde, følger hun ham langt paa Vej. — For nu er de Kærestefolk. Og han lover hende med Haand og Mund baade det og alt, hvad hun vil forlange.

Og saa rejser han igen til Hamborg. Nu for at tjene Penge til at sætte Bo for. —

Blev Ventetiden hende for lang, eller bar hun en lønlig Angst for, at den store, fremmede By skulde faa Hold i ham? — Hvem ved? — Nok er det: Næste Aar henter Ellen sin Hjærtensven nede i Hamborg.

Og glad og gærne følger han hende tilbage for at skabe sig Hjem og forme deres Fremtid paa den hjemlige Jord.

For Jorden er det jo alligevel, der har Tag i Gravers Madsen. Dens Drift vendte hans Udlængsel til Hjemve og gav ham Syn — ikke ud i det fjærne, men ind i sig selv og sit Samhør med Slægten.

Dyrke Jord og eje Kvinde, det er Livets Mening og Slægtens Sammenhæng. —

— Ak, men hvor megen Jord er vel at faa for 900 Kr. Og det var hele deres Formue.

— Godt, kan man ikke faa Agerjord, kan man vel faa Hede.

Saa køber han da i 1907 for 2550 Kr. 15 Td. Land Hede og Kær ude i Møldrup og begynder i sin Fritid at dyrke op.

Aaret efter bliver Ellen og Gravers gift. Og samme Aar bygger han deres Hus ude midt paa Hedestykket.

Saadant et Husmandshjem var ikke set der paa Egnen før. Der blev Plads, Lys og Luft baade i Stuer og Stald. Noget af det meget, han saa og lærte paa sine Rejser, prøver han at nyttiggøre i Byggemaade og Indretning af sit Hjem.

„Mon det kanksesi skal være et Missionshus?“ sa Folk, der gik forbi og saa paa Nybygningen med de høje, buede Vinduer. —

Her begynder de saa med 1 Ko og 1 opdyrket Ager. Deres Kaar er Nybyggerens og Hededyrkerens, og de er aldrig lette.

Gravers maa arbejde med sit Haandværk om Dagen for at tjene en Skilling. Og i sin Fritid hjælper han Ellen at bakke med Ejendommen.

Udholdende hænger de i tidlig og silde i trofast Samhjælp.

Og der bliver flere Agre og flere Køer, mens Have og Læhegn gror op om Ejendommen.

Efter 6 Aars Stræb er de saa vidt, at de kan købe 12 Td. Land Hede og Kær mere. Og et Par Aar senere endda yderligere 11 Td. Land Agerjord. Og der maa bygges og udvides, indtil Husmandshjemmet i Møldrup Kær er at regne for en jævn god lille Gaard med 12 Malkekøer og 40—60 Svin.

Det er Fremgangen gennem 20 Aar antydet i tre, fire Linjer. Men Arbejdet og Udholdenheden, der ligger bag, faar man tænke sig til. Og hvor smukt og velplejet Hjem, Have og Mark er, det bør ses for at værdsættes ret. —

Dersom man i Nærheden af Hee eller Tim spørger om Vej efter Gravers Madsen i Møldrup, faar man sikkert som Slutning paa en lang Vejforklaring:

„Det er ikke til at ta Fejl af, for hans Ejendom ligner ingen af de andre, den er saa fin bygget og noget helt for sig selv.“

Og det er sandt. Baade over Ejendom og Ejer er noget selvstændigt og egenartet. Han er Bonde, sindig og støt i sin Færd. Hans Hu staa nu til Jord og Dyr mere end til Langfærd.

Men det mærker man snart, hans Udsyn rækker langt ud over den Kreds, han kan runde med sit Syn, er den end milespændt. —

— — —

Saadan former Livet selv sine Krøniker her vesterude: Den farende Svend med Udveens Drift i Sindet, der søgte Lykken vidt og langt ad mange fremmede Farveje, han finder den og Tilværelsens Sammenhæng paa en Udmarks Hedelod i sit Hjemsogn. — Men sker det, Gravers Madsen ser en ung Mand staa fortabt med Blik og Tanker fjærnt ude bag Soldisen, da nikker han ud fra sin Livsviden:

Ja, ja, det er der ude altsammen, alt hvad vi kan nævne. Følg Du kun din Længsel. Sønder ud.

Du finder nok omsider Dig selv og Din rette Kaas — hjem igen! —

„Hungerholt“ og „Højen“.

Vendelbosind og Udmarksjord.

I Skæve Sogn oppe i Vendsyssel paa et højt Bakkedrag lidt uden for den lille Bosamling Hugdrup tronede for en Del Aar tilbage en stor, kuplet Gravhøj, synlig viden om.

Tæt op mod Højens Fod, næsten som krykkede det i Læ for den skarpe Blæst her oppe, laa et lille Hussted med bulede Kampestensvægge og forpjusket Straatag, jordgraa som selve Højen, og som den, eet med den stenede Banke.

To ulige Muldskud her oppe paa Aasen: Gravhøjen det store og Huset det mindre. Gennem lange Tider — ingen vidste hvor længe — havde de ligget her Side om Side, de tvende Bo — de levendes Bosted i Læ af de døde.

Men Graven var den stærkeste, den gav ikke blot Støtte og Læ til Gaarden, men ogsaa Navn til baade Hus og Ejer.

„Højen“ blev Huset kaldt, og Folkene, der boede her, var sikre paa at faa Kendingsnavnet kædet til deres eget. *Jens Højen*, blev saaledes den Mand nævnt, som her skal berettes lidt om.

Forresten var „Højen“ en ringe Ejendom, ujævn og stenet med golde Bankesider. Og Ejeren stred med Lyng og Sten og sur Armod og naaede aldrig videre end at bjærge det mest nødtørfte Udkomme.

Børneflokket maatte tidligt ud at klare sig selv, for at der kunde blive Brød nok til de mindre, der endnu var hjemme.

Ole Peder var saaledes kun en 7-8 Aars Purk, da han maatte ud blandt fremmede at tjene sit Brød.

Kanske længtes han lidt og græd i Smug. Var det sært heller. Men det skulde ingen se, det manglede blot! — Han vilde være en rask Dreng, og det var han.

Som Arvelod havde han faaet et godt Humør, og det bar ham over meget af det, der kan være svært for saadan en lille Purk.

Een Fordel havde han: Næsten hvor han kom i Sognet, kunde han se Hjemmet. I hvert Fald Gravhøjen, som gav det Navn.

Og Ole Peder stred sig tappert opad gennem alle Graderne i en Tjenestedrengs Tilværelse, indtil han var Karl og kaldtes *Ole Højen*.

Og nu laa Livet bredt ud foran ham saa soltindrende festligt som hele Skæve Sogn kunde syne oppe fra Højen en blank Skærsommerdag. — Skærsommertid og Ungdomstid! Hvor rimer de to sammen i al deres skønne, ødsle Overflødighed:

Kræfterne og Safterne friske, og Modet højt! Sindet og Luften tonende Sang! — Og Livet uendeligt langt med omtrent alle tænkelige Muligheder, den ene bedre end den anden. — Det vanskeligste næsten at vælge blandt de mange!

Ole Højen havde Kræfterne og Modet. Ja, og det frejdige Humør, der gi'r baade Kammerater og Pigeyndest.

Men jage efter de store Muligheder og Eventyret nej, hvorfor det. Bare passe sit Arbejde som dygtig Karl og flink Kammerat, saa kom det mærkelige nok en skønne Dag af sig selv dumpende, naar een mindst ventede det.

Og det kom, Underet — det som en Dag møder os alle. — Det var en ung rask Pigeskikkelse, den kønneste af alle dem, Ole Højen kendte.

At de to fandt hinanden var selve Eventyret, bedre end det kunde drømmes eller digtes.

De var jo saa unge begge to, Ole og Marie, lige ved de 20 Aar. Det bedste, de kunde tænke sig, var at faa Lov at være sammen altid.

Som de var lige unge og sorgløse var de ogsaa ens fattige.

Naa, pyt med de Skillinger, de ikke havde! — Men alligevel. — Hvordan skulde de mon faa Hjem stiftet og komme i Vej?

Der var nok ligegodt de Ting, een blev nødt til at regne med, om Eventyret skulde være ved: Hjem, Levevej, dagligt Brød — Smaating kun for et forelsket Kærestepar. — Javel, men ikke lette at komme uden om!

Saa traf det sig saa heldigt, at et af Arbejderhusene ved Dybvadgaard blev ledigt. Det var at faa til Leje paa forholdsvis gunstige Vilkaar.

Og her var Udvejen. Et taaleligt Levebrød sikret dem og Tag over Hovedet. — Hvad andet var der vel for de to unge, som ingen Midler ejede.

Som nygifte flyttede de ind i Huset. Det var tarveligt, ringere vel nok, end de havde drømt sig deres Fremtidshjem — men hvad, blot de havde hinanden!

Ole gik hver Dag paa Arbejde paa Gaarden, og Marie malkede. Det var en bunden og ensformig Tilværelse, den ene Dag omtrent som den anden. — Naa, der var ikke stort at klage over, de havde deres taalelige Udkomme — og de var unge og nygifte!

Det hændte dog imellem, naar Ole gik og pløjede ude paa Dybvadgaards brede Marker, at der kunde gribe ham en dump Følelse af Fattigdom: Altid arbejde for fremmede, aldrig for sig selv!

Dybt inde fra en af Urdrifterne i hans Sjæl groede da et Ønske frem, stærkere for hver ny Gang det rørte hans Sind:

Hvem der blot kunde pløje sin egen Jord! Saa sin egen Sæd! — Om bare kun nogle faa Agre. Men ens egne! —

Og naar han en tidlig raakold Morgen i Dagbrækningen hastede af Sted hjemme fra og imellem var nødt til at ta det i Løb for at naa frem til Klokkeslet, da var det der igen:

Hvem der blot var sin egen Mand og kunde komme og gaa, naar man selv lystede. Hvad gjorde det saa, om man og blev nødt til at arbejde langt haardere. —

Der laa to Arbejderhuse Side om Side. I det ene boede Ole Højen, i det andet den gamle Daglejer *Jens Olsen*.

De fulgtes oftest ad, den gamle og den unge, naar de i den graa Morgendæmring gik til Arbejde ad den fast traadte Sti, der var slidt mellem Lejehusene og Gaarden.

Den gamle sjokkede forrest, utidig og stivbenet, med Form som et bagvendt S, krumme Knæ og kroget Ryg. Hver Gang, han tog et Trin frem, gav han et Nik med Hovedet og et Syk i Knæene: Sjuk — Sjuk! — Altid samme Trit og slæbende Takt, hvad enten Solen og Lærken kaldte, eller Vinter-Rusk-regnen drev.

Den unge vilde godt lidt hurtigere frem. Han var endnu

frisk nok i Sind og Ledemod til at kunne fornemme baade Kulde og Vaartidens Grødedufte.

Men gamle Jens Olsen ga ikke godvilligt Føringen fra sig. Han gik forrest og holdt sin egen krumknæede Gangart: Sjok! — Sjok! — Med Nik og Syk. —

For Hovro gik han og smaasnakkede med sig selv og sin Fælle:

„— Stræbe! — Nej, hvorfor endda det. Vi naar det saamænd tidsnok altsammen. — Slide med Maade og æde og sove til Rigelighed, hva ska een saa mere, siger a. — Nej en anden een kender snart Kadangsen nu. — Her har a nu gaet og slidt denne her Sti hver Dag i 49 Aar, er det sært da, at den er fast og banet.“

Og da slog det Ole Højen som en klam Rædsel, saa han fornåm det som Havgus helt ind til Marven:

Gaa her hver Dag i et halvt Hundrede Aar! Nej, det holder du ikke ud!

Hver Dag det samme og aldrig andet! Og intet andet forude at vente sig. — Blive lige saa krumpen og sløv som Jens Olsen! Gud fri os for en Fremtid! — Nej!

Tvingende stærkt stod det for ham denne raakolde Dugning: Du maa selv ha Jord at dyrke. — Være din egen Mand og ha din egen Fremtid!

Selv ha Jord. — Men hvordan? — Han som intet ejede og havde Kone og Barn at sørge for —?

Han gik bag Ploven over Dybvadgaards Marker og spekulerede og søgte i Tankerne Sognet rundt.

Nej, der var vist ingen Udvej. — Jo, een var der. — Men! —

Ikke ret langt fra Ole Højens Barndomshjem laa et usselt lille Hus. „Hungerholt“ blev det kaldt uden at være Øgenavn. Folkene der stred altid med sur Armod. De 3 Tdr. Land stenede Brinker, der hørte til Huset, gav knap nok Sulteføde til en Ko.

Der laa ude i Sognet ligesom en dulgt Ringeagt over Huset og dets Indvaanere. De allerfleste kom levende derfra, fordi ingen blev der saa længe, saa de naaede at sulte ihjæl.

„Hungerholt“ var nu igen til Fals. Det var den næsten altid, og den kunde købes omtrent uden Kontanter.

Men der skulde et vist Mod til for en ung Mand at flytte ind i dette Armodshjem og her i sit Hjemsovn frivilligt gaa ind under Navnets Spot og den Ringeagt, der klæbede ved Huset.

Hertugen til Hungerholt! — Jo, det var et skønt Navn at trækkes med baade for een selv og ens Familie. — Mon saa ikke alligevel Daglejerhuset var bedre?

Adskillige Søndage i Tiden derefter kredsede Ole Højen om „Hungerholt“. — Skulde han vove —? Der var dog kanske en Fremtid her? Jorden var vist god nok, blot den blev ryddet og kom i Dyrk?

Saa vovede han Springet — Hertugen til Hungerholt! — „Skidt! lad kun Folk grine. Hvis de har Raad dertil, har jeg ogsaa.“

Endelig havde da Ole Højen Jord, hele 3 Tdr. Land at rode i.

Og han tog fat, saa det gnistrede fra Kampestenene. Ikke om Dagen, for da gik han stadig som Arbejder paa Dybvadgaard. Men nu sjokkede han ikke sløv og ligeglads mod Hjemmet ved Aftenstid. For saa træt var han jo næsten aldrig, at han ikke længtes efter at komme hjem og gøre et Bed paa sin egen Jord inden Sengetid.

Og de var jo to til at hjælpes ad med at sætte Hjemmet i Skik.

Sten blev samlet, Brinker jævnet, Lyng og Skrup ryddet. Den ene Ko blev snart til to Køer. Dem spændte han saa for Ploven, det var straks lettere end selv at slide med Spaden.

Efter kun tre, fire Aars Flid magter Ole Højen at købe 3 Tdr. Land mere. Og nu naar han ret snart op paa 5 Malkekøer.

Rundt om i Sognet var man blevet agtsom: „Se kuns endda til Wulle, hvor han ka!“

Og naar „Hungerholt“ nu nævntes, var det ikke som før med ynksomme Smil, men med anerkendende Nik.

Nu sad Ole Højen med en god lille Ejendom og havde ikke længere behov at gaa i Dagleje, men kunde blive hjemme, virke med sit eget og gøre det til et Mønsterbrug.

Paa „Højen“ gik det derimod den modsatte Vej. Den gamle Jens Højen havde aldrig magtet den vanskelige Jord. Ringere blev det med Aarene. Gælden krøb over Skorstenen, som Lyngen over Bakkesiderne.

Det pinte Ole at se „Højens“ Forfald. Det var jo trods alt hans Barndomshjem. Og han gik tit og keg efter de to deroppe paa Aasen: Huset og Gravhøjen.

„Vi ka inte mere,“ klagede den gamle. „Vil du int løse os af, Wulle, ellers gaar det rabundus for os.“

Det var igen et vanskeligt Valg, der krævedes af Ole.

Nu havde han et lille, godt og trygt Hjem. „Hungerholt“ hed det endnu, men nu havde det mistet sin ilde Klang og nævntes i Række med Sognets bedste Husmandsbrug.

„Højen“ var hans Barndomshjem. Og der var Muligheder. Men at flytte der op, var alligevel at begynde anden Gang paa bar Bund. Den Smule Driftskapital, han nu kunde møde med, vilde den forsømte Ejendom sluge, som en Sandmark suger Regn. Det var baade lettere og mindre risikabelt at blive, hvor han var. —

Alligevel valgte han „Højen“.

Hvorfor? — Aa, hvad, det er ikke saa let saadan lige at gøre Rede for, hvad der driver een i den Slags Handeler. — —

1904 solgte han „Hungerholt“ og overtog sit Fødehjem for 7000 Kr. Der var 15½ Td. Land stenede, lynggroede Bakkesider, et gammelt faldefærdigt Hus, 3 Køer og 1 Stud.

Og nu begynder de strengeste Arbejdsaar af Ole Højens Liv.

Hver Dag er som en anspændt Strid med alt det, der staar ham imod: Gæld og Lyng, Sten og Brinker — og Gælden igen.

Men *Ole Peder Jensen*, der vovede „Hungerholt“, magtede ogsaa „Højen“. For han havde Vendelbosind, der stinder sig og bliver mere trodsigt stejl under Modgang.

— Hvad er mon sværest: at slette et gammelt Navns Ringeagt eller skabe et nyt Navns Hæder?

Nu er Jordan veldyrket og yderig, og yderligere 8 Tdr. Land er købt ind til Gaarden. De 3 Køer er blevet til 14, Studene til et Par kraftige Heste. Og det faldefærdige Hus er afløst af en velbygget Gaard, hvis hvide Kalk og røde Tegl lyser langt ud over Sognet.

Men Gravhøjen, der gav Bakken Præg og Gaarden Navn, hvor er den?

„Ja, se, jeg syntes, den laa i Vejen,“ siger Ole Højen. „Og

saa havde vi nogle Lerhuller, hvor den passede. Men der var flere Tusind Læs Jord i den. Det tog os endda nogle Vintre at faa den væk.“

„Tror De ikke, De vil fortryde det Stykke Arbejde?“ spørger den fremmede, der en Dag staar og nyder Udsigten her oppe fra Aasen. — „Det er jo mindst 4 Aartusinder, De har slettet ud af Deres Sammenhæng med Slægten!“

„Fortryde og fortryde? — Det var jo knapt een kunde faa Plads til at bygge for den. Og sikke Rug, der nu gror, hvor den laa, der ka næsten blive en Trave.“

Han viser hen paa Rugen og udbreder sig saa stærkt over alt, hvad der nu kan gro paa Tomten, saa Gæsten bag hans Iver let aner den dulgte Fortrydelse.

En Stund efter, da adskilligt andet er drøftet, siger han:

„Ja, det ka godt være, jeg den Gang var lovlig rask til at sløjfe. — Naar een er oppe at slaas, ka een somme Tider komme til at slaa haardere, end Meningen var. Og jeg sloges med Jorden her, saa det battede noget, inden den ga sig. Men jeg vil ikke gaa fra, at jeg sommetider savner den store Høj. Den hørte alligevel til her. — Sikke en Udsigt oppe fra Toppen!“

— Ja, Jorden maatte gi sig og falde Ole Højen til Vilje, det er der Syn for i Dag, grønne og frodige Marker op over Bakkesiden og øverst oppe den smukke, velholdte Gaard.

„Hvad mener De nu, Ole Højen, kan Ungdommen i Dag, om det skal være, magte et lignende Stykke Arbejde, som De har udført?“

„Ja, vel ka de saa.“ — Han ler med sin friske, stærke Latter. „Se, de unge, der slet ikke er lidt „skødesløse“, bliver der som Regel ikke stort ud af — naar bare de ikke er saa „skødesløse“, at de slet ikke kommer i Gang. — Det er nu min Tro.“

„Hvordan mener De saa, de unge bedst faar begyndt?“

„Jeg siger: Hellere begynde paa „Hungerholt“ og saa arbejde sig frem til „Højen“, end begynde paa „Højen“ og saa ende paa „Hungerholt“.“

Den Jord, ingen andre gad ha —.

En lille Krønike om en jydsk Øbo, der blev landfast.

Der gaar to Mænd ude i Velling Sogns store Engdrag lidt Syd for Ringkøbing.

Den ene er Gaardejer *Mads Madsen*. Den anden en Gæst, som gerne oplever et nyt Stykke Danmark.

Mads Madsen er Sogneraadsformand og adskilligt andet, hvor der er Brug for en rask og driftig Mand til at gaa foran.

Han er saaledes Formand for den nye Højskole, „Fjordvang“, i Velling, hvor en Kreds af idealistiske Mænd og Kvinder prøver at virkeliggøre Ideen med den arbejdende Højskole, saaledes at praktisk Arbejde og Aandsdannelse søges enet.

Desuden er Mads Madsen Formand for „Udvalget til Afvanding af Ringkøbing Fjordenge“. Og det er især denne Egen-skab, han i Dag vier sin Tid og Veltalenhed. For Gæsten er rent ud sagt sørgelig vantro overfor det samfundsgavnliges i at ud-tørre og pløje de frodige vestjydske Engdrag, der er som en god Guds Gave til det jydsk Land. —

Afvanding og Opdyrkning gir ganske vist Masser af Arbejde og store Udgifter, men ogsaa efter Mads Madsens Vidnesbyrd svære Afgrøder.

Naa ja. Men hvorfor virke for at faa dette store Tillæg af Arbejde, naar det faktiske er, at det i Dag er ugørligt at faa den nødvendige Arbejdskraft til det allernødvendigste Arbejde!

Ja, men det maa jo blive anderledes — Madsen har altid Tro til det bedste. — De styrende maa jo da indse, at det er den klare Ruin, naar det Eksporterhverv, der skaffer os Hovedparten af Valuta og Raastoffer til Landet, tvinges til at indskrænke sin Produktion, fordi der mangler Arbejdskraft, mens vi har en Hær af arbejdsløse i Byerne! —

Den fremmede er kanske ogsaa lidt vantro her. Det holder han for sig selv. I Stedet for spørger han til Udgifterne:

„Koster Afvanding, Opdyrkning og Mærgling ikke lige saa meget pr. Td. Land, som fin Hvedejord koster paa Falster?“ —

„Naa-aa. Ja, selvfølgelig koster det. Men Jorden, vi faar, er kanske ogsaa lige saa god som paa Falster. Det er store Værdier, som her kan indvindes til Samfundet. —

Hvornaar vi begyndte Afvandingen? — Jo, i 1928 var vi flere Naboer, der slog os sammen om nogle smaa Afvandingmøller, der skulle pumpe Vandet væk fra flere Lodder. Det hjalp lidt, men forslog ikke ret meget. Saa i 1940 tog vi fat paa den store Afvanding med store Kanaler og tre Pumpestationer, der kan afvande hen ved 3.000 Tdr. Land. — Næsten et helt Sogn!

Dyrt! — Ja, det er et Millionforetagende! Og saa skal det pløjes, mærgles og gødes. — Vist saa, det er ikke Klatskillinger, det drejer sig om. Men se saa blot, hvad der kan gro her nu!“ —

Mads Madsen viser stolt ud over store frodige Havremarker, der gynger for en frisk Vestenvind.

„Dette her er vel nok noget andet end Katskæg og Stargræs!“

Jo vist, ser det frodigt ud. Gæsten kan ikke andet end fryde sig over den grønne, gyngende Havresø. Han ser paa Havren og ser paa Landet. Der er langt at se her ude paa de flade Engdrag. — Der knejser Velling Kirke med en Stribe blank Fjord bag ved. Der ligger de gode Vellinggaarde spredt ud over Markerne langs Engkanten. Længere ind ad mod Øst bliver Landet bølget og skiftende, indtil Højmark brede Banke løfter sin Kampestenskirke med det hvide Taarn højt og hvidt op mod en Tordenblaane og prøver at lukke af for alt det bagved.

Det er et skønt og frodigt Land, bredt og stærkt i Linjerne og med fjærne Himmelrande, der i Vest gaar i Havet ude bag Holmslands Klit og i Sydvest mørknes af Heden over Dejbjerg Banker. —

Saa vidt ser man her ude, endda man staar i det flade Kær, hvor største Højdedrag er en Grøftevold!

— „Se, en saadan Havremark, det ka enhver da forstaa, at den er mere værd for baade Ejeren og Samfundet end sur Eng, hvis Græs knapt nok er værd at bjærge som Hø.“

„Naa-aa“ — trækker Gæsten paa det. — „Er Hø og Enggræs

nu ogsaa saa værdiløs. Og Engens Græs gror Aar efter Aar næsten uden Udgifter" —

„Ja, men se nu selv, hvad Du tror, der er bedst?“ Mads Madsen har sin Vidneføring i Orden. Det er bare at gaa et lille Stykke længere frem. Der ind mellem de frodige Havre- og Bygmarker ligger et lille Stykke uopdyrket „Eng“ med tottet Stargræs, Katskæg og sure Kærvækster —

Saadan var det før. Du ka vel se Forskel?“

Det kan den fremmede, men hans Vantro er lige indgroet. — „Naa ja,“ siger han. „Det der er jo Kær eller Skrup, eller hvad man vil, og det er ikke for godt til at afvandes og opdyrkes. Men det er ikke Eng!“

Saa er de lige vidt og kan begynde forfra.

„Hør“ — siger saa Mads Madsen med eet. — „Nu skal Du alligevel se, hvad Afvanding og Engkultivering ka føre til. Vi vil op at snakke med Jørgen Jensen paa Store Holmager. — Ka Du se den Gaard der?“ —

Jo, den fremmede har allerede en Tid lagt Mærke til den store firlængede Gaard, der breder sig paa en svag Højning ude i Engdraget.

„Det er Store Holmager,“ forklarer Madsen. „Og hvad Manden der paa den Gaard har lavet af Arbejde, det ka ta Vejret fra de fleste!“ —

Sogneraadsformanden slipper nu Grundskyld, Afvanding og Pumpestationer og ofrer al sin Veltalenhed paa Store Holmager og Manden der.

Det bliver til en storslaet Historie om Vilje og Arbejde og Udholdenhed. En jævn og dagligdags Historie og dog spændende, fordi den er formet af Livet selv. Den lader sig genfortælle kort og uden dramatisk Sving:

Omkring Aarhundredskiftet laa der en gammel forfalden Gaard paa en lille Sandholm ude i de store Velling Fjordenge. Der var 90 Tdr. Land Eng og Kær til Gaarden med Masser af Græsning, men ikke ret megen Jord saa højtliggende, at den lod sig dyrke.

Ud til Holmen var Vej og Sti kun farbar i Sommertiden eller i stærk Frost. Det skete tit i Vintertid og Flodtid, at Gaarden

der ude i Engene i Ugevis laa som en lille Ø helt afskåret fra Omverdenen.

Hvem, der havde haft Mod og Sind til at bygge og blive Øbo den halve Aarstid, var gaet i Glemme. Men de Folk, som satte Bo her, maatte være indstillet paa at kunne forlige sig baade med Ensomhed og haardt Arbejde.

Der var ikke ret mange, som havde Mod til at købe den Gaard, da den blev til Fals. Men saa skete det i 1901, at et ungt Par vovede det, andre ikke dristede sig til: de købte Gaarden og flyttede ud paa Holmen.

Han hed *Jørgen Jensen* og var fra Vedersø. Hun hed *Kirstine Bækdal* og var fra Thorsted. De havde sammensparet sig 5000 Kr. Og for disse Penge vilde de gerne ha noget, hvor der var Mulighed for at naa frem til mere. Og det saa *Jørgen*, der var her ude i Velling Enge.

Gaarden kostede 26.500 Kr., og det var den Gang mange Penge at forrente. Der maatte hænges i, om den Sag skulde klares.

Holmen var altfor høj og sandet. Og Kæret udenom laa hen i Sump og Bløder. Men det vidste *Jørgen* Raad for. Det var bare saa og saa mange Tusinde Læs Jord og Sand kørt fra det høje ud i det lave — saa var der en Td. Land Plovjord mere til Gaarden!

Den første Opgave, *Jørgen Jensen* tog sig paa, var at blive landfast. At sidde som Øbo og bie paa Aarstid og Vejr til at færdes, passede ham ikke. Derfor gik han i Gang med at køre en svær Dæmning sammen til Vej.

Og ellers tog han fat paa det, som laa for. Der var nok, som ventede: Afvande, grøfte, dræne, planere, pløje, køre Mærgel — og først og sidst slæbe Jord fra Sandaasen og ud i Sumpe og Bløder. Der var saavist ingen Mangel paa Arbejde!

Saadan gik 10 Aar. Og det var synligt for alle, at det gik fremad derude paa Store Holmager. Der blev mere og mere Pløjjord, større og bedre Avl og stadig flere Kreaturer derude.

Saa bryder Ulykken ind over Hjemmet: *Kirstine* dør fra fem smaa Børn.

Det ligesom gav et Ryk i Jørnn. — Hvad nu? — Hvordan

skulde han vel klare sig uden Kirstine? — Det saa ud, som det hele var omsonst. Og — ja hvordan? — Arbejdet gik i Staa for ham. Det førte jo alligevel ikke til noget. —

Men det varede ikke ret længe, saa rettede Jørnn sig, tog fat endnu haardere end før og lagde om muligt endnu et Par Timer mere til sin Arbejdsdag.

Han havde aldrig været meget snakkende, og mere blev det ikke nu. Og ingen fik noget at vide om, hvad han tænkte i de Dage. Men han har vel gaaet og lagt over med sig selv, at nu, det stod til ham alene, saa vilde han gøre alt, hvad han magtede, for at skabe sine 5 Smaabørn et Hjem og en Fremtid. —

Og skulde det føres igennem, var han nødt til at arbejde for to mindst. Det var ogsaa utroligt, hvad han kunde byde sig selv af Arbejde.

I Saatid, Høslæt og Høst skete det tit, han kun fik 2—3 Timers Søvn i Døgnet. Det kunde ingen andre holde til. Men Jørnn havde Viljen til at holde ud, og Helbredet stod ham bi.

Havde han arbejdet haardt til omkring Midnat, kunde han igen staa op Kl. 3, fodre Hestene og gi sig til at malke. Naar Karlene saa stod op ved 5-Tiden, var Køerne malket, og Hestene tilfodret, saa de kunde ta i Marken med det samme.

Middagssøvn var et ukendt Begreb for Jørnn. Højest drev han det til at blunde nogle Minutter ved Middagsbordet mellem Formad og Eftermad. Saa var han igen udhvilet til at ta fat.

Ligesom han krævede meget af sig selv, stillede han ogsaa store Krav til sine Folk, sin Jord og sine Dyr. En god Kost, kraftig Fodring og stærk Gødning, det var en Selvfølge. Men saa ventede han ogsaa til Gengæld, at Modparten ydede sit.

Og paa sin lidt mutte, ordknappe Maade formede Jørnn sine egne Leveregler og Brugsregler.

„A rejn ett at bruge Kunstgødning, hvis ett een saar saa tykt, saa een kan spore en Kat, hvor der er saaget! —

Hans Forbrug af Kraftfoder var Samtale-Emne vidt omkring. Men hvis nogen rystede lidt tvivlende paa Hovedet ad den Sag, satte Jørnn Pind for Tvivlen med et kort:

Naar a malker, saa skal hver Baas (hver to Køer) helst gi en 80er fuld! —

Og om nogen nu i de senere Aar skumlede lidt over den stærke Afvanding og Dræning, saa sae Jørnn kort og afgørende:

Uden Afvanding havde a i Dag været en fattig Mand! —

Og det er der jo Syn for, at han ikke er!

Da Jørnn gennem et Kæmpearbejde bl. a. ved Flytning af Tusinder og atter Tusinder af Jordlæs havde lavet sine 90 Tdr. Land Sump, Kær og Eng om til fin Pløjejord, saa købte han mere Jord. Det vil sige: Sump og Kær, Skrup og Skidt — Jord, som ingen gad ha.

Og saa fik det efterhaanden samme Omgang, indtil det som avet og frodig Pløjejord gav store og gode Afgrøder.

70 Tdr. Land fik han efterhaanden købt og opdyrket til de 90, der fra først af var til Gaarden.

Store Holmager er nu en stor og god Gaard over 40 Malkekøer, 12 Arbejdsheste og stort Svinehold. Alle Udhusene blev ombygget i 1925. Og Stuehuset er nybygget efter en Lynbrand for faa Aar siden.

For nogle Aar siden tog Jørnn sig for med en dygtig Gartners Hjælp at anlægge en stor moderne Have.

„Hvad har den Have kostet Dig?“ — spurgte hans gode Ven og Nabo en Dag.

„Det er der ingen andre end mig, der ved,“ sae Jørnn. — „Og a ka tie med det!“ — —

„Der er det mærkelige ved Jørnn“ — siger Mads Madsen — „Penge som saadan betyder intet for ham, kun som et Middel til at forbedre sin Bedrift og sætte Arbejde i Gang. Og saa har han altid haft en aaben Haand til Hjælp og Haandsrækninger. — Men det skulde helst ingen vide.

Kom, vi vil lige ind at hilse paa Jørnn. Han har ikke ret langt igen. Jo, han ligger til Sengs af en haabløs Kræftsygdom.

Børnene? — Jo, en Søn har overtaget Gaarden, og de andre Børn er hjulpet godt i Vej, saadan set har Jørnn jo naaet, hvad han sled for. Men havde Sygdommen ikke knækket ham, havde han gerne fortsat længe endnu . . .“ — —

Lidt efter sidder de inde i Sygestuen, hvor Jørgen Jensen ligger og venter paa Afgang til den sidste Rejse.

Der er noget trist og nedslaaende ved at se den tidligere

Kraftkarl, Jørnn, som intet kunde kue, nu ligge kraftløs hen som et afpillet Skelet med Huden stramt spændt over Knoglerne. —

Men tillige noget velgørende og opløftende ved at føle den Ro og Tillid, der præger hans Sind og Væremaade.

Han er ikke meget talende, det har han nok aldrig været. Ordene falder langsomt og omtænkeligt. Intet Hastværk. — Selv om han snart er ved Vejsende, har han dog Stunder til at se sig tilbage og tænke efter.

„Ja, her ligger a!“ — Hans Blik strejfer Vinduet, hvor Sommerdagen staar lys og krævende udenfor. — Det var jo nok et Suk og en længselsfuld Tanke efter Arbejdet og Livet derude. — Var ogsaa noget andet tænkeligt.

„Ja, det er et godt Bed, Du har gjort!“ siger den fremmede. — „Det er der ikke mange, som gør Dig efter!“

„Aa, det er ikke store Ting. A har blot virket med den Jord, ingen andre gad ha.“

„Og af den Jord har Du skabt Værdier for Dig selv og for Samfundet. Det er ingen ringe Ting!“

„Aa hvad. Enhver stræber jo, som een ka bedst. A vilde gerne ha virket lidt endnu. Men a er ogsaa færdig til at spænde fra, naar det skal være.“

Lidt efter siger den syge:

„Hvordan staar Hveden i det Skifte langs med Vejen?“

Gæsterne forsikrer begge, at de ikke har set bedre Hvede i Sommer!

„Ja, paa den Mark kørte vi en enkelt Sommer 4.000 Læs Jord, foruden at vi passede vort Arbejde, det forstaar sig.“ —

Han siger det uden Pral, noterer det bare som en Kendsgerning, at saadan blev den Hvedejord til.

„Og Byggen her oppe ved Gaarden?“

De kan fortælle ham, at Byggen staar tæt og jævn med store Aks. Den lover godt!

„Ja, af den Mark har a gravet 2 Spadestik Sand væk og kørt ned i Kæret. Saa maatte a jo ha kørt Engjord her op igen, for at det ikke skulde blive for sandet. — Naa, Byggen tegner godt. — Det havde været skønt at se den. — Ja — Ja —“

Den fremmede kan ligesom følge den syges Tanker ud til de Marker, der Fure for Fure er omformet fra værdiløs Sump til frodige Kornmarker —

Jo, vist maa det være svært at slippe en saadan Jord, man selv har ørket frem —

Ja, men ogsaa skønt at tænke sig, at her skal nye Somre og nye Afgrøder skifte langt, langt frem i Tiden og vidne om, hvad Indsats her er gjort.

Som en Fortsættelse af Tankerækken siger han:

„Det maa være en stolt Fornemmelse at se sit Arbejde lykkes og Bedriften gaa frem.“

„Ja,“ sander Jørnn. „Der er altid Fornøjelse ved at arbejde, naar een ka se, det gaar fram.“

„Men hvorfor ga Du Dig i Lav med alt dette overvældende Arbejde her paa denne Holm. Det havde da været langt lettere de fleste andre Steder?“

„Aa hvad. A har altid holdt af at dyrke op og faa noget til at gro. Saadan var min Far. Og saa prøvede a at gøre lisaadan.“

„Hvad har Du ellers haft din største Glæde ved i disse 44 Aar her paa Store Holmager?“

„Den største Glæde for mig har været at drive min Gaard fram. Ja. Og se smukke Dyr og at faa noget til at gro. — Saadan var ogsaa min Far sindet. Ham vilde a gjerne ligne — — —“

— — —

Da Mads Madsen og hans Gæst lidt før Aften er hjemvejs gennem de afvandede Engdrag, hvor blanke Stænk fra en Byge ligger og blinker i den grønne nikkende Havre, siger Madsen triumferende:

„Naa, nu er Du vel klar over, at uden Afvanding af Engene havde der ikke i Dag groet saadant Korn her paa Store Holmager!“

„Naa-aa“ — dræver Gæsten — „Afvanding ka være god nok sine Steder. Men den nyttede alligevel ikke stort, hvis ikke der var Mænd som Jørnn paa Store Holmager, der magtede den Jord, ingen andre vil ha —“

Naar man øger Dagen ved begge Ender —

Hvordan en Hedegaard sættes i Drift.

I det vidtstrakte, fordem Hedesogn, Brande i Midtjylland, hvor Skjerna og Holtumaa flyder sammen, ligger der ude i Kilen mellem de to Aaløb et lille Bolav, Flø kaldet.

Fra gammel Tid laa her 4 Gaarde, som i den sidste Menneskealder er vokset ud til 17 Ejendomme. En af disse fire gamle Gaarde hed Østergaard. Det var en skarp Hedegaard med lette Sandmarker og megen Hede til.

Det som bar Gaardens Drift, var Engen langs Holtum Aa. Her var Hø og Græsning, naar Sommertørken sved de fattige Sandmarker, saa endog Hedejordens mest nøjsomme Plante, Rødsyren, blev gustengul og tør i Stængelen.

Men selv en gavmild Eng magtede ikke ene at bjærge den tørre Hedegaard gennem Vanheld og sølle Tider.

I 1884 var Ejeren paa Østergaard i Flø kørt fast, saa Kreditforeningen maatte overta Gaarden. Blandt de, der havde Penge i Klemme ved den Historie, var ogsaa en Mand i Busk i Gellerup. Han havde kautioneret for 600 Kr., og nu fik han saa Valget mellem at forlise sine Penge eller ogsaa byde Gaarden ind ved Auktion.

600 Kr. var mange Penge den Gang, kunde de reddes, da var det nok et Forsøg værd. Det traf sig endda saa heldigt, at Manden i Gellerup havde en Søn, *Kristen Peder*, der kunde overta Kreditforeningsgaarden.

Kr. Peder Østergaard havde ganske vist ikke tænkt sig at flytte ud i den sorte Hedeegn og sidde der og bøvles med en afrakket Kreditforeningsgaard. Han var kun 24 Aar og kunde godt tænke sig at være Ungkarl lidt endnu, inden han slog Rod og groede fast.

Ja, sandt at sige, var han jo forlovet, det behøvede ikke at dølges. — Hun hed *Else Marie* og var fra Skinderholm i Sunds. — Men selv om de var Kærester og snakkede med hinanden om

at danne Hjem sammen engang, saa var det alligevel ikke en forsømt Hedegaard ude i Flø, de havde tænkt sig!

Naa, men var der ingen anden Udvej til at redde de 600 Kr. saa fik de vel prøve.

Altsaa bød de Gaarden ind til 6.000 Kr. Og fik den.

Saa skulde Kr. Peder Østergaard til at være Gaardmand i Flø. Det ga i hvert Fald Plads til at røre sig: 200 Tdr. Land Hede og sandet Agermark. Og ikke et Træ eller en Busk til at lukke af for Synet eller læ for Blæsten.

Gaarden, og hvad dertil hørte, saa ikke videre indbydende ud: Ingen Besætning, Stald og Lade lige tomme! Agrene tildels sprængt i Lyng igen, og Gaardens tre Længer saa vanskøttede at se til, som kunde de ramle sammen den første Stormvejrsmorgen. —

Der skulde baade Mod og Udholdenhed til at gaa i Lav med at skabe Hjem og Fremtid her! — —

Kr. Peder Østergaard fik som Medgift en Ko hjemme fra, ja, og saa de 600 Kr. der stod i Gaarden! Og Else Marie bragte som sin Medgift til det fælles Hjem en Ko og to smaa Lindetræer.

De to Lindetræer blev plantet foran Stuehuset, og Koen sat ind i Baasen ved Siden af den fra Gellerup. Saa var der baade Plantning og Besætning paa Gaarden.

Og saa gik de to unge i Gang med at rejse den forfaldne Ejendom og gøre den til et godt Hjem og en veldreven Gaard.

Der var nok at rive i: Husene skulde rettes op og udbedres. Hede pløjes, Mærgel graves op og køres hjem den lange Vejovre fra Borup. Og der skulde plantes Læ, om de vilde beholde Jorden hjemme. For saa saare Blæsten rørte sig i Foraars-tiden, fik den tørre Sandmuld Flyvegriller og knøg til Vejrs som en tyk svirpende Røg, der drev helt over ad Festerholdt til!

Det var knapt til at se Udkommet med alt det, der skulde gøres, og alt det, der krævedes. Der var saavist ingen Fare for, at Tiden blev lang for de to unge. Hver Aarstid, ja, hver Dag havde sine Krav.

Og saa var der tilmed Termin to Gange om Aaret, som om een af den Slags ikke var mere end rigelig. Var den ene Termin vel overstaet, saa kunde de straks begynde at spekulere paa, hvordan de fik Penge til den næste!

Else var jo fra Bindeegnen, hvor Folk lod de fem Pinde liste ved og bjærgede sig mangan god Skillings Fortjeneste ad den Vej. Og den Skik førte den unge Kone med sig her til Flø. Hver en ledig Stund brugte hun sine Bindepinde. Var det kun Smaaskillinger, der kunde tjenes i de faa Hvilestunder, det hjalp dog til at holde Bedriften i Gang.

Og saa var Else Marie en Knag til at lave Smør. Det blev solgt enten i Brande eller Herning. Kunde der bjærges en enkelt Øre eller to mere for Pundet i Herning — ja, saa gik de til Herning med Smørret, der var jo kun halvanden Mil længere end til Brande! Og kunde der tjenes op til en Snes Øre ved en saadan Tur, da var det en Fortjeneste, man tog med og regnede med — Pengene kom ikke af sig selv her ude i Flø!

Kr. Peder Østergaard brækkede Hede op og kørte Mærgel. Næsten al Tid det samme haarde anspændte Arbejde! Det følte nærmest som en Slags Hvile i Saatid, Høslæt og Høst, naar andet Arbejde og andre Krav meldte sig og gav Afveksling.

Kunde de bare naa vel over de første vanskelige Aar, saa de kunde begynde at faa Avling at bjærge og Dyr at sælge, saa var de over det værste Knøk, syntes de.

Nu som forhen var det de 12 Tdr. Land Eng langs Holtum Aa, der hjalp dem gennem baade Sommertørke og knap Vinterfodring.

De første rigtige Indtægter Kr. Peder Østergaard fik, var da han solgte en sortbroget So og to Lam. Var det ikke store Penge, saa kunde de dog naa langt, naar de blev brugt med Omtanke.

Ja, og saa gik det jævnt og støt fremad for Else Marie og Kr. Peder paa Østergaard i Flø: Hvert Aar nogle Tdr. Land Hede brækket og mærglet. Nye Læhegn plantet, ny Plovjord lagt under Kultur. Høsten lidt større. Og stadig flere Kreaturer i Stalden. —

Markernes Flyvenykker i Foraarsblæst tog kendeligt af, efterhaanden som Hegnene groede frem og tog Brodden af Blæsten. — Ogsaa Børnene groede til og fik Lov at gøre Nytte.

Saa var det Bygningerne, der stod for Tur at fornyes. Først blev de udbedret og udvidet adskillige Gange, efterhaanden som de blev for smaa til Avl og Dyr. Og da Udbedring ikke længere

kunde holde Trit med Avling og Besætningsforøgelse, blev de gamle Huse revet ned og nye solide Bygninger rejst fra Grunden.

1908 byggedes nyt Stuehus. Men Elses Medgift: de to Lindetræer fra Skinderholm fik Lov at staa, hvor de var plantet. Stuehuset rykkedes blot lidt tilbage, saa der blev bedre Plads.

Nu var Østergaard i Flø en smuk og anseelig firlænget Gaard læt af Plantning og stor Have.

Omkr. 1918 blev der paa en Parcel paa 40 Tdr. Land bygget en ny Gaard til een af Sønnen. Og 1919 overtog Sønnen *Martin Østergaard* den gamle Gaard med 140 Tdr. Land til. Der var da 16 Malkekøer og 5 Heste.

Og Martin Østergaard har i Aarene siden drevet Gaarden yderligere frem og har forstaaet at holde den Fure fremad, hans Far saa dygtigt har furet. — — —

— — —
 Det er den Sommer, *Kr. Peder Østergaard* i Flø er fyldt 86, at en Gæst en Dag finder Vejen til Østergaard. Han maa spørge sig frem, for Gaarden er ikke let at faa Øje paa for Plantning og Hegn.

Der er høje, tætte Granhegn om alle Markskifter, hvor Forarsblæsten nu maa nøjes med at suse i Granerne uden at faa Følge af Sandfog.

Kornmarkerne duver. Og Roerækkerne trækker deres grønne lige Streger over den graa Sandmuld: En lang Alle af svære Graner fører hen til Gaarden, der halvvejs skjules af Have og høje Træer.

Det maa være mærkeligt for den gamle Hedebonde i Dag at mindes, hvordan det saa ud den Gang, han for godt 60 Aar siden tog fat her ude paa Østergaard: En ringe og mishandlet Hedegaard med nogle faa fattige Sandagre, lyngsprængte og senegroede, knapt med Føde til enkelte Faar. Og ellers til alle Sider den nøgne Hedeflade uden Plantning eller Læ —

„... Hja-a, det saa jo lidt anderledes ud den Gang end nu, det er vist nok!“ siger *Kr. Peder Østergaard*, da han og Gæsten i Følge med Søn og Svigerdatter gaar en Tur gennem Gaard og Have.

Han er trods de 86 endnu en høj, kraftig Mand, der godt ka gi en Haand med ved Arbejdet i Mark og Stald. Dumper han til Sæde, er det kun for kort Tid ad Gangen. Han har stadig Uro i Blodet af de mange Aars anspændte Arbejder, den Gang Dagens Timer ikke var til at sidde eller snakke væk! —

„Hvordan kunde Du og Else magte saa stort et Stykke Arbejde?“ spørger Gæsten den gamle.

„Aa hvad. — Naar een øger Dagen lidt ved begge Ender, saa bliver den god. Der ka laves meget saadan en Dag, naar een ellers hænger godt i!“ —

De standser ude paa Gaardspladsen, hvor de to store Lindetræer skygger.

„Ja, det er Else Maries, de to Træer. Dem var hun altid saa øm over.“

Den gamle staar lidt og kikker op i det grønne Bladhang —

„Den Gang syntes a vist, at Koen var den bedste Part af hendes Medgift. Siden er a kommen til at se lidt anderledes paa den Sag. — Jo saadn et Par Træer er alligevel skønt at ha for Øjet hver Dag. Og de ka leve og gro, naar en anden een for længst er væk . . .“

Et lille jydsk Træsnit.

Jord og Træ kan aves.

„Jeg var aldrig saa træt efter en Dags Arbejde i Marken, saa jeg ikke blev frisk og oplagt igen, naar jeg fik mit Snittejern i Haanden.“

Olaf Rye Ottosen smiler sit stilfærdige, ligesom undskyldende Smil til Gæsten. — „Og naar jeg saa havde snittet et Par Timers Tid eller mere, saa hvilede jeg saa godt og sov saa dejligt sundt til næste Morgen . . .“

De sidder inde i *Olaf Rye Ottosens* smukke Stue i Aftægtsenden paa Gaarden Søndersthoved i Give Sogn i Midtjylland. Fru *Mette Ottosen* har gæstfrit budt paa Kaffe. Og de to Gæster har beundret Stuens egenartede Udsmykning: Svære Egetræs Møbler med Billedskærerarbejde, Træskulpturer paa Skabe og Sokler og Billedskærerarbejder i Relief som Pryd paa Væggene.

„Ja se, det er jo bare en Slags Husflid!“ smiler Ottosen igen. „Jeg har været Husflidsmand lige saa længe, jeg kan huske.“

Og Gæsterne beundrer igen de fint udførte Træskærerarbejder lige fra smaa Statuetter og fine Blomstermotiver i Træ eller Ben og til svære Møbler med Løvværksslyngninger.

Det er ikke saa meget Arbejderne i sig selv, der synes mærkelige og langt uden for det, man kunde vente sig. For adskillige dygtige Fag-Billedskærere kan jo nok lave noget lignende.

Men det mærkeligste ved disse Arbejder er deres Mester, Manden, der har formet dem: En Hededyrker, der har slidt haardt og arbejdet sig frem fra smaa Kaar og bl. a. gjort det Kunststykke at rejse en gammel Herregaard af yderste Forfald og paany gøre den til en veldreven Bondegaard.

Og dog gennem de mange Aars haardt krævende Arbejde og jævnlige økonomiske Vanskeligheder har han stadig gaaet med en Drøm i sit Sind — en Drøm om Former og Linjer, der fandt Udløsning og tog Form, naar han i en sjælden Fritime fik en Kniv og et Stykke Træ i Haanden! — —

Men lad os lige i Hast ride *Olaf Rye Ottosens* Levnedsløb op, saa vi har Manden: Hededyrkeren og Almuekunstneren.

Olaf Rye Ottosen er født i 1877 paa en lille Hedegaard: Mallehøje Østergaard i Ringgive Sogn i Midtjylland.

Da han var 11 Aar gammel, døde i Løbet af kun 2 Maaneder baade hans Far og Mor. Barndomshjemmet blev af Skifteretten stillet til Auktion. Men det blev dog ordnet saaledes, at en ældre Bror fik Hjemmet tilslaaet, saaledes at de to yngre Søskende fortsat fik deres Hjem paa Mallehøje Østergaard, indtil deres Konfirmation.

Siden tjente Olaf Rye forskellige Steder, bl. a. Kongen i Fredericia. Kun 21 Aar gammel blev han gift med en ung Sypige, Mette Madsen fra Løvlund i Grene Sogn Øst for Grindsted.

Brylluppet skulde, som Skik og Brug var, staa i Brudens Hjem. Men tre Dage før Festen udbrød den smitsomme Gastriskfeber i Hjemmet i Løvlund. Med kun to Dages Varsel maatte saa Brylluppet holdes paa Mallehøje den 22. Novbr. 1898.

Men gift blev de da trols alle Viderværdigheder. Og tidligt om Morgenen efter Brylluppet gav de to nygifte sig saa paa Vej til deres nye Hjem. Det var en Hedeejendom med 73 Tdr. Land til, mest Hede, den laa i Omvraa i Sdr. Omme Sogn med store Hedestrækninger rundt om.

Fra Mallehøje til det nye Hjem var kun et Par Mil. Saadan en Smule Spadseretur var jo ikke noget at regne som Afslutning paa Bryllupsfesten. Og de to unge ga sig trøstigt paa Vej Vester paa.

Det blev dog en lidt flyvsk Velkomst, de fik, da de naaede frem til deres nye Hjem. Blæsten var i Løbet af Natten blevet til en kraftig Efteraarstorm. Og en Hæshat, hvorunder det meste af deres Kornavl sad forvaret, havde Stormen kastet langt ud i Lyngen, mens Havrenegene som store Krageflokke fløj ud over Ager og Hede. Der var noget at ta fat paa med det samme!

Og det blev der fortsat ved at være hver en Dag ud i Fremtiden. — Der skulde pløjes Hede, graves Mærgel op og køres, der skulde grøftes og drænes og samles Sten. Og efterhaanden som Mark og Avl bedredes, skulde der bygges.

Det gik ogsaa godt fremad. Og de to unge kunde næsten med

Vished se hen til den Tid, da Heden og Kæret var opdyrket, og Ejendommen forvandlet til en Gaard.

Men nægtes kunde det ikke: De unge længtes tilbage Øst paa, hvor de kom fra. — Og en Dag næsten ved et Uheld solgte saa Olaf Rye Ejendommen for 10.500 Kr.

At faa solgt var ikke saa vanskeligt — det viste sig værre at faa købt igen. Omsider fandt de dog i Bindesbøl i Lindeballe Sogn en mindre Gaard, som passede til deres Fordringer og deres Penge. Den kostede 11.500 Kr. Og Foraaret 1906 flyttede de ind i deres nye Hjem.

Her var ganske vist ikke Hede at dyrke op, men ellers nok for et Par unge driftige Folk at ta fat paa: Jord at mærgle og forbedre, Bygninger at forny fra Grunden af, ny Jord at købe ind til Gaarden, saa der hvert Aar var nye Udvidelser og ny Fremgang at glædes over, indtil Gaarden laa omtrent nybygget og veldrevet, og der ikke var mere Jord at købe, eller ret mange Forbedringer at se hen til.

Nu hen ad mod deres Sølvbryllup kunde Mette og Olaf Rye jo ogsaa passende ta Tilværelsen lidt mere med Ro og prøve at nyde Frugterne af mange Aars Flid.

Det var dog hverken Hvile eller Magelighed, de længtes efter, snarere noget mere at virke med. Nu var Gaarden her jo noget nær drevet frem til det, den kunde blive. Og Mette og Olaf Rye havde endnu i Behold det Ungdomssind, som droges mod Spændingen — Spændingen ved at leve og virke, naar de store Opgaver og Krav stilles baade til Arbejde og Omtanke. —

Saa mageskiftede de i 1920 deres nu veldrevne og velbyggede Gaard med en stor forfalden og mishandlet Gaard: Søndersthoved i Give Sogn.

Søndersthoved er en gammel Herregaard, hvis Udspring fortaber sig langt tilbage i Middelalderen. Dens første sikre Datering er fra 1512, da Gaarden ejes af en Josep Bekhas. Den var da paa 18 Tdr. Hartkorn. 1661 solgte Kronen Søndersthoved til Oberst Johan Leibeck. Gaarden var da paa 25 Tdr. Hartkorn, og det tilhørende Bøndergods var paa tilsammen 118 Tdr. Hartkorn.

Der handlede jævnligt med Gaarden. Og mange baade ade-

lige og borgerlige Navne er gennem Tiderne knyttet til den gamle Gaard. Men i det sidste Hundredeaar bar det stadig nedad for Søndersthoved. Og gennem den sidste Menneskealder havde den fordums Herregaard skiftet Ejer omtrent hvert tredje eller fjerde Aar. Hver især solgte bort fra Gaarden, alt hvad sælges kunde, for saa at opgi det tilsyneladende haabløse Slid, der her kun førte ud i dybere Gæld.

Derfor var der i 1920 ikke ret meget herregaardsagtigt tilbage ud over den store Have med de gamle Træer og med svære Kampesten fra den gamle Hovedbygningens Fundament. De store, vidtløftige Udhuse var vanskøttede og faldefærdige. En udstrakt Vandingseng laa hen som Sump. Og Markerne var stærkt paa Vej til at gro sammen enten med Lyng eller Siv. Der var til Gaarden 170 Tdr. Land. Men hele Besætningen var kun 2 Helmisser, 4 Køer og 4 Kalve!

Her var saavist noget at ta fat paa. Kravene om Arbejde og Kapital syntes næsten bundløse: Der skulde grøftes og drænes, for at de vidtstrakte Eng- og Kærstrækninger igen kunde yde Græs. Der skulde køres Masser af Mærgel og købes Mængder af Kunstgødning for atter at faa Marken i Kultur. Og der skulde til Stadighed rettes op og forbedres paa de store Bygninger, for at redde dem fra at synke sammen. Og som den Husflidsmand, Olaf Rye var, ordnede han selv en stor Del af Bygningernes Udbedring. Det var hans Søndagsarbejde omtrent Aaret rundt!

Arbejdet her paa Søndersthoved var i meget ligt Hededyrkerens — og dog i sit Væsen helt anderledes. Hededyrkerens Virke er at nyskabe. Her paa denne gamle vanskøttede Gaard var Arbejdet at genrejse.

Og Fremgangen blev snart synlig, selv om meget stod imod. Værst var det, da Landbrugskrisen først i 30erne satte ind i al sin skaanselsløse Haardhed og truede Tusinder af Bondehjem med Fattigdom og Ruin.

En Tid saa det ud, som hele den vældige Kraftanstrengelse, som Mette og Olaf Rye havde sat ind for at genrejse den gamle Gaard, skulde helt være omsonst og slaas i Stykker af Krisen. Det var haarde og krævende og bitre Aar, da hele deres økonomiske Velfærd — ligesom Flertallet af deres Standsfællers —

stod paa Spil, mens der samtidig fra en vis politisk Side kun mærkedes Skadefryd og Haan!

Men den haarde Tid blev stridt igennem. Hen midt i 30erne sporede igen en Smule Bedring. Og i Tusinder af ribbede, haardt medtagne Bondehjem kunde man igen aande op.

Saa kom Besættelsestiden ikke blot med den tyske Galskab og alt, hvad dermed fulgte, men ogsaa med bedre økonomiske Arbejdsvilkaar for Landbruget.

Paa Søndersthoved blev Tiden nyttet og Fremgangen satte sine tydelige Spor. Den kan tegnes blot i et Par enkelte Tal:

Da der i 1935 skiltes 35 Tdr. Land ud fra Hovedparcellen og her bygget en ny Gaard til een af Sønnerne, var Besætningen paa den gamle Gaard oppe paa 10 Heste og 76 Kreaturer.

I 1937 købte Olaf Rye et Hedestykke paa ca. 100 Tdr. Land ude i Ulkjær, samtidig købte han Traktor til Pløjning af Heden. Og i den følgende Tid gik man i Gang med som en Slags „Fritidsarbejde“ at brække Hede og køre Mærgel her ude i Ulkjær.

I Sommeren 1943 byggedes saa her en ny Gaard til en anden af Sønnerne, der nu fortsatte Arbejdet her.

En tredje Søn overtog i 1941 Søndersthoved, mens de to andre Sønner kom i Stilling paa anden Maade.

Saa kunde da Mette og Olaf Rye gi Ansvarer fra sig, efter at de gennem 42 Aar som selvstændige Bønderfolk havde virket med Jord og Dyr.

Nu kunde Ottosen slippe Ploven og bruge sine Snittejern, alt hvad han ønskede. — Og Resultaterne er synlige her i Stuen og mange andre Steder. — — —

„Ja, det er jo bare Husflid,“ siger Ottosen med sit undskyldende Smil. — „Jeg har altid været Husflidsmand, lige fra jeg kunde begynde at snitte i en Pind. Da jeg var 12 Aar, kom jeg til at gaa i Husflidsskole, og da jeg var 14 Aar, fik jeg en Husflidsforening oprettet i Ringgive. Og kun 16—17 Aar gammel blev jeg sendt paa Kursus for bagefter at blive Lærer i Husflidsskolen her hjemme.

Min Lærer paa dette Kursus hed Søren Kejser Nielsen — Far til den senere Kirkeminister. — han var en meget dygtig Billedskærer. —

— Min Læremester som Billedskærer —? Ja, det kan man godt sige. Da jeg havde set nogle af hans Arbejder, bad jeg, om ikke jeg maatte faa Lov at prøve i Stedet for det almindelige Kurvefletning og Snedkerarbejde. Han lo lidt ad mig, men jeg fik da lov at skære nogle Modeller. Da han havde set disse, ga han mig Undervisning i Billedskærerarbejde.

Og fra et Kursus et Par Aar senere tog han mig med til København i to Dage og viste mig Museerne. Det var en stor Oplevelse for mig at se gammel Træskærerkunst.

Det var omkring den Tid, jeg skar mit første Trærelief. Det der — Ottosen viser op paa Væggen til Billedet af en Fuldrigger, der med fyldte Sejl stævner hen over Bølgerne — skaaret i lys Eg. —

„— Nej, jeg havde saamænd aldrig set et Skib den Gang. Men som en 16—17 Aars Knøs var jeg engang i Vejle, og i et Gæstgiveri saa jeg i en Glaskasse en lille Model af en Sejler. Den blev jeg saa optaget af, saa jeg absolut maatte prøve at skære et lignende Skib i Træ.

— Blive Kunstner —? Nej, det var slet ikke i mine Tanker. Føden skulde jo bjærges først og fremmest, og det var Jorden, der skulde gi den. Jeg blev gift, da jeg var 21 Aar og fik en Hedeejendom. — Nej, der blev ikke Tid til tøvnløse Spekulationer! Det var bare om at hænge i!

Jo, Husfliden blev jeg da ved med at dyrke. Naar jeg om Aftenen kom ind dygtig træt efter en lang Dags Arbejde, saa faldt jeg i Søvn med det samme, hvis ikke jeg havde noget at syle med. Men bare jeg fik mit Snittejern og et Stykke Træ i Haanden, saa var jeg oplagt igen.

Nej, større Arbejder kunde der jo ikke blive Tid til den Gang, dertil var vi for haardt spændt for. Men det blev da efterhaanden til en Del Møbler og andet Smaatteri —

Da jeg havde Gaarden i Lindeballe sat i Stil, blev der mere ledig Tid til at dyrke Husfliden — —

Hvorfor jeg solgte den Gaard og ga mig i Lav med Søndersthoved —? Ja, hvorfor? — Der var jo ikke stort mere at forbedre der i Lindeballe. Men her paa Søndersthoved var der nok af baade Arbejde og Muligheder. —

Ja, og saa syntes jeg, det var Synd og Skam, at den gamle Gaard saadan skulde ligge i Forfald. Jeg kunde se, den kunde blive til en god Gaard igen. Det meste, der manglede, var jo Arbejde, og det kendte jeg. — Men der var alligevel mere, end jeg tænkte mig den Gang!

Men nu i de 7 Aar siden jeg afstod Gaarden til Arnold, da har jeg ret kunnet sysle i mit Værksted. Børnene skulde jo gerne ha Møbler, efterhaanden som de sætter Bo . . .“

Og Gæsten beundrer igen de smukke særprægede Møbler i svært Egetræ med Billedskærerarbejder.

„Hvilket af din Mands Arbejder har Du været mest glad for?“ spørger han Fru Ottosen.

Da smiler hun, saa Gæsten ret kan se, hvor smuk og lys en Pige, hun har været i sin ungdom. Og fra et Gemme i Dækketøjsskabet henter hun frem en lille Pyntenaal, en Rose skaaret i Træ.

„Den ga Olaf mig den Gang, vi blev forlovet. Jeg tror ikke, jeg kunde blive mere glad for noget andet, han siden har lavet til mig —“

Og Gæsten forstaar og smiler medvidende: „Ja, Bejldaww o Bojldaww det er Herredaww!“

Saa er de ude i Værkstedet og se paa, hvad Ottosen der sysler med. Det er et stort Arbejde for Tiden: En Altertavle til Redwards Kirke i Canada. En dansk Kanadier var hjemme paa Besøg, han saa Ottosens Arbejder og blev saa indtaget i disse, saa han bestilte denne Altertavle. Motivet er Jesus og den kanaanæiske Kvinde ved Brønden, skaaret som Relief i svært dansk Egetræ.

„Hvordan kunde Du overkomme det altsammen: Hededyrking, Grundforbedring, Byggearbejde og nu sidst Rejsning af Søndersthoved — og saa endda faa Tid til at sysle med det, Du kalder for Husflid?“

Ottosen lader Haanden kærtegnende glide hen over Egetræets brune Flade —

„Aa jo, det fulgtes jo ad alt sammen. — Naar jeg gik ved mit Arbejde ude i Marken, saa gik jeg og formede i mine Tanker, det, jeg vilde skære i Træ, naar jeg kom hjem. Og naar jeg sys-

lede med mit Træskærerarbejde, saa tænkte jeg tit paa, hvad nyt der nu skulde laves i Mark eller med Bygninger."

„Med andre Ord: Du gik under dit Arbejde og digtede et nyt Kunstværk frem!"

„Naa, det er nu saa meget sagt. Men jeg glædede mig altid over at se noget nyt blive til under mit Arbejde, hvad enten saa det var en Smule Træskærerarbejde, en ny Ager eller et nyt Hjem . . .

For Jord og Træ kan aves og formes, om ellers een har Sind og Taalmod til at finde det frem, der ligger gemt i en forsømt Udmark eller i en Egeplanke."

Og Gæsten noterer i sin Blok:

„. . . En Almuekunstner, der skiftevis har digtet med sin Plov og sit Snittejern . . ."

En Historie i Sten — og om Sten.

Vi gæster Mallehøje Østergaard.

Historien er den danske Bondes gennem 3—400 Aar. Og Stenene, der fortæller Historien, staar i et ejendommeligt Anlæg ved Mallehøje Østergaard i Give Sogn midt mellem Vejle og Ringkøbing.

Men før vi lader Stenene fortælle deres Historie, maa vi ha en Historie om Stenene og Stedet, hvor de staar.

Og denne Historie indledes for godt 100 Aar siden ovre i Krog i Grene Sogn Øst for Grindsted. Her var en ung Vinterlærer og Omgangslærer, som hed *Otto Jensen*, men kaldtes altid *Otto Østerholm*. Han havde det Held at blive gift med en yngre Enkekone. Og selv om hun var fattig, saa var det alligevel et Held, for hun havde en lille Ejendom. Og hun var dygtig.

Nu kunde Skolemesteren rende rundt paa Egnen og holde Skole i Vintertiden, naar Børnene havde Tid til den Slags Narrestreger. Og i Sommertiden, naar Skolevæsenet laa stille, kunde han arbejde som Murer og tjene baade Kost og Dagløn, mens Konen passede Krammet derhjemme.

Otto Østerholm kom langt omkring som Omgangslærer. En Uge her og en Uge der. Han lærte mange Folk at kende og fik Grønkaalssuppe paa mange Maader. Men Stuerne, han holdt Skole i, var noget nær ens: lavloftede og indelukkede med Ler-gulv og med Tørverøg og tit med Alkovesenge ved den ene Sidevæg.

En Morgen kom han til en Hedegaard, hvor han skulde holde Skole næste Uge. Konen var endnu ikke staaet op, og hun sae undskyldende:

„Aa, a er lisom lidt rowse (søvnig og utilpas) for a haar faat tow (to) Dreng i Nat. Men no ska a lij straks læt mæ!“ — —

Ejendommen i Krog var ikke ret stor, og Otto og hans dygtige Kone mente nok, de kunde magte lidt mere. Derfor købte de i 1843 Ejendommen Mallehøje i Give Sogn. Der var kun 8 Fag

Hus, en enlig Ko og nogle Høns. Men der var Masser af Hede og sumpet Kær ud til alle Sider, saa her var Mulighed for at drive en Gaard frem.

Og det fik de. Da de 16 Aar efter afstod Mallehøje til to af Sønnerne, var det en god lille Gaard med 14—16 Kreaturer og et Spænd Heste.

De to Sønner: *Peder Hansen* og *Hans Peder Ottosen*, delte nu Gaarden — der var jo Hede nok. Og Hans Peder fik en Parcel, hvor han i 1859 byggede et Stuehus paa 6 Fag og et lignende Udhus.

Og med to Køer og et Spænd Stude, og med sin gamle Mor som Husholderske grundlagde han saa Mallehøje Østergaard.

I Sommertiden sled han med Rydningsarbejde: Brækkede Hede, gravede Mærgel og kørte paa Jorden, grøftede, dræned, plantede. Og for at skaffe lidt Driftskapital tog han de første tre Vintre Plads som Røgter paa en Herregaard ovre i Nordfyn. Det gav Kosten og 40 Daler. Og selvfølgelig spildte han ikke penge paa Dagvogn eller den Slags, men gik Vejen frem og tilbage — det var jo bare 16—18 Mil!

I 1864 blev han gift med en Gaardmandsdatter fra Risby: *Povline Justine Nielsen*. Studespændet blev nu skiftet om til Heste. Der kom Fjællegulv i Stuen i Stedet for Ler. Og der kom jævnt væk flere Kreaturer i Stalden. Flere og flere Agre blev dyrket op. Husene byggedes større og bedre, saaledes at der i Løbet af bare 17 Aar laa en god firlænget Gaard, hvor der i 1860 kun var to smaa lerklinede Huse.

Og inden for denne Ramme af strengt Arbejde, Flid, Nøjsomhed og Guds frygt levedes et rigt Hjemliv med Højtlæsning og Ordskifte i de lange Vinteraftener. Hans Peder læste højt af Ingemanns Romaner, Hostrups Komedier, Blichers, Thyregods og Buddes Fortællinger.

Dagens Arbejde og Aftenernes Hygge var hver for sig med til at præge Børnene og de unge i Hjemmet og gi Retning for deres Fremtid.

Men Hans Peder og Povline blev ikke gamle. Han blev brat slaæet ned af en ondartet Lungebetændelse. Og det var for Povline et Slag saa haardt, saa hun ikke magtede at bære det. Bare

et Par Maaneder efter Mandens Død blev ogsaa hun sænket i Jorden der oppe paa Give Kirkegaard.

Det var i 1889. Den ældste af Børnene *Niels Povlsen Ottosen* var kun 23 Aar, men nu maatte han, saa ung han var, til at være Mand med Ansvaret og føre Hjemmet videre. Og med ham gaar saa tredje Slægtled ind i Arbejdet paa Mallehøje. —

— Og nu er den lange Indledning paa det nærmeste overstaet, og vi nærmer os omsider Stenenes Historie. I hvert Fald: nu er vi naaet frem til Manden, der satte Stenene paa Plads og lod dem fortælle.

Som Dreng hjalp Niels Povlsen Ottosen sin Far med at plante Hegn og Have. Og Lærer *Svenningsen* i Langelund Skole gav Drengen øget Forstaaelse af, at Plantning er intet mindre end en Samfundssag og en Folkesag i Jyllands Hedeegne.

Og nu, han selv blev Mand i det gamle Hjem, fortsatte han Arbejdet baade med at plante nyt og at pleje og forny de gamle Plantninger. Naaetræerne afløstes lidt efter lidt af Løvtræer, saaledes at Mallehøje Østergaard nu ligger omsluttet af store Løvtræsplantninger og store Anlæg. Og alle Marker ligger lunt bag tætte Hegn.

De er noget helt for sig, de to Mallehøje Gaarde.

Den Gæst, der en Sommerdag kommer kørende til Mallehøje, maa ha en levende Fantasi for at forestille sig, at for hundrede Aar siden var her øde og udyrkede Hedestrækninger med et enkelt fattigt Hus. Vejen op mod Gaarden gaar langs en stor parklignende Have: Grønne, bløde Græsplæner ned ad Skraaning, kraftige fritstaaende Bøge og Birke. Og ind mellem deres lyse Løv tegner store Rødbøg deres mørke Farvetone — som en Cello-tone ind i bløde Violinstrøg. —

Det minder nærmest om de Parkanlæg, der kranser de hollandske Palæer udenfor Arnheim eller Zupken. — Men Gæstfriheden, man møder her paa Mallehøje som paa Mallehøje Østergaard, er ægte jydsk.

Og der kommer mange Gæster her, for Haven og Anlægget ved Mallehøje Østergaard er kendt viden om.

En Dag følges en Gæst med *N. P. Ottosen* rundt i dette ejendommelige Anlæg. Allerede ved Indgangen standser Gæsten.

Her staar en smuk Natursten med indhugget Herredsvaaben — „Det er den første Sten, jeg huggede,“ siger Ottosen.

Lidt længere fremme staar en anden Sten med Billedet af en Hjulplow og nedenunder Linjen:

„Paa ryddet Lyngland den Bonde pløjed sin Ager.“

Og nu ser Gæsten, at alle Vegne i Haven er der rejst Natursten: I Rækker langs Gangene, i Grupper og Rundkredse, omkring Festpladsen, i Stensætninger og op over Høje. — Og i alle disse Sten er der hugget Navne og Aarstal og Inskriptioner.

„Hvordan har De dog hittet paa at hugge og rejse alle de Sten?“

„Jo se, jeg har været saadn en Slags privat Have- og Plantningskonsulent her paa Egnen. Det er vist over 400 Gange, jeg har været ude at hjælpe til ved at anlægge Have eller Hegn. Næsten alle Folk vil nu til Dags ha Stensætninger i deres Haver. Og saa synes jeg, at skal der absolut være Sten i Haven, saa skal det være med Navne, der er værd at mindes. — Jo, jeg vil ha Stenene til at fortælle Historie — Bondens Historie. Ja.“ —

Og de gaar videre ad Gangene mellem de mange Stensætninger, hvor hver enkelt Sten har sit at melde:

„Bystævne holdtes“

„Vornedskabet ophævedes“

„Stavnsbaandet løstes 1788.“

Saa er der Sten for Landhusholdningsselskabet, for Hedeselskabet og Plantningssagen og disse Bevægelsers fremragende Mænd. — For Hedebrugets Mænd er rejst 12 Sten med lige saa mange Navne.

Hvor man end gaar i dette egenartede Anlæg, staar der Sten og fortæller Historie:

„St. St. Blicher. 1782—1848.

Stævnedes første Gang til Folkemøde 1839.“

„Danske Folkeminders utrættelige Samler: Evald Tang Kristensen.“

„I. C. Christensen 1856—1930.

Danmarks berlige gamle Mand.“

— „Jo, saadan kaldte Englænderne ham,“ siger Ottosen.

„Overførster C. W. Bryel 1752—1829.“ læser Gæsten paa en Sten og ser spørgende ud:

„Jo, se, han fødtes 75 Aar før Dalgas,“ oplyser Ottosen. „Og det var ham, der begyndte at plante Jyllands første Hedeskov i Gøding.“ —

En Halvkreds af Sten staar og maner:

„Plant, saa bliver Luften mild.

Plant, saa dæmpes Stormen vild!“

„Jo se,“ siger Ottosen — „Jeg er født samme Dag, som det danske Hedeselskab blev stiftet, den 28. Marts 1866. Det er kanske derfor, jeg har faaet saadan en Lyst til at plante . . .“

„Lyst er eet, men Tid noget andet. — Hvordan har De dog faaet Tid til Plantningsarbejde og til at hugge alle disse Sten samtidig med, at De passede Gaarden?“

„Aa, det er jo Fritidsarbejde. Det vil sige, efter at jeg i 1922 afstod Gaarden til min Søn, *Peder Alsted Ottosen*, har jeg faaet en Del mere Tid til den Slags Sysse.

— Selv tegnet og hugget alle disse Bogstaver —? Ja, selvfølgelig! De første huggede jeg saamænd med en gammel Kreatursaks. Men efterhaanden fik jeg jo mere Øvelse og bedre Remedier —

Besværligt —? Naa ja, Sten kan jo være lidt haarde i Kanten og trælse at tumle med. Men de ka ogsaa bruges til at fortælle Historie. Det, der hugges i Sten, bliver staaende og ka ikke slettes ud med et Stykke Viskelæder. Min Bror skærer i Træ. Det har jeg ogsaa prøvet. Men jeg syntes nu, det var mere solidt med Sten.“

I en stor kunstig Udgravning med Dam paa Bunden og Sten op ad Skraaningerne og Slægtens Navne indhugget i Granit staar Slægtsstenen med Verset, som Ottosen selv har baade digtet, tegnet og hugget:

„Her har jeg levet i Barndoms Aar,
færdet til Skole og Kirke
som mine Fædre i Hundred Aar
i Højtid og dagligt Virke.“

Inde i Ottosens Stue er Væggene tæt overhængt med Præmier, Diplomer og Billeder af Plantningsmænd og Foregangsmænd, og paa Skrivebordet staar Sølvbægere og Sølvtøj med Navne og Aarstal og anerkendende Inskriptioner.

Under et stort Gruppebillede af Plantningsmænd har Ottosen skrevet:

*„At gøre Gærning god
for ufødte Slægter,
dertil skal Adelssind og Mod,
som alle bør stile efter.“*

Disse Linjer kan ogsaa passende staa som Motto for denne lille Historie i Sten og om Sten — med Træer omkring.

Nitten Haandværk – men ikke tyve Ulykker!

*Smaasnak med Folk paa Gjøl og med
Smed Svendsen paa Øland.*

Tre Mand paa Vej mod Gjøl og Øland ad nærmeste Omvej. — Den ene af de tre er Gaardejer *Søren Jungersen* fra Vestergaard i Fristrup. Han har ellers alt andet end Tid til at farte rundt paa Narrestreger. Som Formand for Andels Svineslagteriet for Aalborg Amt, Formand for Sogneraad og Skyldraad og adskillige andre fremskudte Poster har han jagende travlt og ikke Dage nok i Ugen. — Men i Dag har Jungersen altsaa taget en lille Ferie.

Den anden er Revisor *Otto Mikkelsen*, der kan adskilligt andet end revidere Andels-Regnskaber. Han er saaledes noget af et historisk, topografisk Leksikon over sin Hjemstavn og er omtrent lisaa god til at fortælle Krøniker som Søren Jungersen — og det siger dog en Del!

Desuden er *Otto Mikkelsen* Gaardejer, Frugtavlser, Jæger, Ornitolog og adskilligt andet. Han har saaledes lovet en ekstra Forestilling i Dagens Løb med dansende Bruskokke ude i Vejlerne.

Den tredje er en farende Gæst, der glæder sig til at opleve et lille Stykke særegent Danmark uden for de afmærkede Hovedveje. —

„Se, vi holder jo paa det gamle heroppe, som De vel har opdaget,“ siger Jungersen. „Derfor vil vi ogsaa først se lidt af det, vi har af gammelt, som vi synes er smukt. — Vi svipper lige ned til Birkelse.“

Og smukt er der omkring den gamle Herregaard ved Rye Aa. Det er baade et Stykke Fortid og et plejet Stykke Natur.

Retteligt skulde Solen ha skinnet, lyst over de hvide Murflader og leget gennem Løvet med blanke Solpletter ned paa det glidende Aavand, der hvor Aaen bugter sig ind gennem Parken, og

de store Træer hælder sig frem og danner et lukket Løvhvæl over Strømmen.

Men Solen spiller kostbar og gaar endnu med Slør af Dis og Taageskyer.

„Giv bare Tid,“ trøster Otto Mikkelsen — „op ad Dagen blæser det op, og saa faar vi Solskin.“

Og det stemmer. Da de naar ud i de store Kæreng, lyser Vadum Kirke op som et hvidt Blink langt ude i Nordøst, og stadig flere af røde Tage og kalkede Gavle inde i Landet fanger Farve og Liv af Sollyset.

Længst ude i Øst hænger en sløret Røgtaage over Aalborg og Sundby. Fra de høje Fabriksskorstene trækker flossede Røgvimpler. Og paa Skovhøjden mod Syd skimtes Aalborgtaarnet som en trebenet Malkestol.

Men Resterne af Taagedisen ligger endnu over de vældige Flader her ude, hvor Kærengene gaar i eet med Strandengene og de inddæmmede Vejler ud mod Gjøl og Limfjorden.

Hele dette store Flademaal af tidligere helt eller delvist værdiløst Land har Statens Jordlovsudvalg nu købt og grundforbedret gennem et storstilet Afvandings- og Opdyrkningsarbejde.

Det er et imponerende Arbejde i Lighed med det, der skabte Vildmosen om fra vejløst Øde til frodige Græssletter. Ogsaa her er traktorpløjet, fræset, mærglet, drænet og gravet vældige, kilometerlange Afvandingskanaler, der fører Grundvandet ud til Rye Aa og Fjorden.

Paa langs og tværs af dette store Areal er bygget nye, brede Landeveje, der skal knytte det nye Bolav til de gamle Farveje. Arbejdet herude er endnu langt fra afsluttet. Langt ude slæber et Tipvognstog Sand og Grus til de nye Vejanlæg.

„... Naar først Saltet er vasket ud af Jorden, ka den sikkert blive helt god at dyrke, de fleste Steder da,“ mener Jungersen.

Og Otto Mikkelsen følger til: „Ja, men først skal de da ha Vandforsyningen ordnet, for her ude kan ikke bores til ordentligt Drikkevand, der skal nok en Vandledning helt ovre fra Gjøl ...“

Vist saa: et saa vidtstrakt Flademaal af nyt Land vindes ikke ind uden Vanskeligheder.

Men i Løbet af faa Aar vil nye Hjem og nye Bolav vokse frem her ude over det flade Land. Og Danmark er blevet et helt Sogn større! —

Saa er Mændene ude, hvor Vorherre og hans vilde Fugle endnu har Strandengene og Vejlerne for sig selv uden Indblanding fra Jordlovsudvalget.

Og med al Respekt for det udmærkede Udvalg, skal det dog siges, at endnu har Vorherre det bedste Greb paa at skabe det, som er skønt og frit. — At Udvalget derimod kan klare sig i Jordkøb og Opdyrkning, er troligt nok!

Her ude er skjønt! Vældige Flader af grønt bølgende Græs, hist og her med Striber af blankt Vand. Og her ude mødes Gjøl og Vendsyssel.

De, der i deres Skoletid har læst, at Gjøl er en Ø, faar lære om igen, for Inddæmning og Afvanding har nu gjort den forhenværende Ø landfast. Og her gaar Landevejen over Skellet: En lille Bro over en Smule Vand som en stor Grøft. Over Broen: og man er inde paa Gjøl.

Her ved Skellet kender Otto Mikkelsen et Sted, hvor Bruskokkene plejer at danse. Pladsen omkring en Vandpyt er tydeligt nok flittigt brugt. En lille Høne forsvinder undseelig ind i det høje Græs. Og et Par Kokke flakser ud over Engene — Ballet er slut for i Dag!

Saa runder de Gjøl. Først langs Nordsiden, hvor Gaardene ligger højt over den gamle Strandbreds Sandbrinker og vinker med høje Vindmotorer langt op i Vendsyssel.

Saa langs Fjordsiden, hvor Gjøl viser sit mildeste Ansigt med frodige Haver om Gaarde og Smaahuse, og Byerne Gjøl og Torp næsten gaar i eet som een stor Landsby, hvor Fjorden ligger og skulper og blinker uden for Hvermands Dør.

Mærkeligt nok, at Fattigdommen paa Gjøl næsten er et Mundheld fra gammel Tid. I Dag er Indtrykket snarere jævn Velstand blandt driftige Bønder og dygtige Fiskere. —

Øvre „i Land“ har man altid holdt af at gøre sig lystig paa Gjølboens Regning, her fortæller man: „Se den Gang Vorherre sku i Lav med at skabe Gjølboen som den sidste af Jyderne, saa var alle Remedier sluppet op, der var ikke andet tilbage end

Hestepærer og Sildeskæl. Derfor blev Gjølboen, som han blev, lidt Fisker og lidt Bonde og lidt til en Side! —

Men Folkene paa Gjøl svarer godt for sig: „Haa, de Wendelboer, de er vel nok nogle dvaske Kaale. Skælder man en Wendelbo ud, saa bliver han ikke gal i Hovedet inden tre Dage efter. Men Worherre bewaares, hvor er han saa ow flywgal!“

„Og hvad er saa bedst, enten at være Bonde eller Fisker?“ bliver en gammel Gjølbo spurgt.

„Ja, 'se, den Dag, Grisene bliver leveret her nede ved Havnen og sejlet ind til vort Slagteri der inde i Sundby, da tøkkes a næsten, det er skjønnest at være Bonde. — Men naar saa Baadene kommer ind godt lastet med Fangst, saa er'et aasse gæv at være Fisker . . .“

„Saa maa det jo være bedst at drive begge Haandteringer!“

„Nej, se da, ka I aasse regne det ud, saa er I næsten lisaa kloge som os her ovre paa Gjøl!“

— Helt ind til Fristrup og endnu længere kan man skimte Gjøl Bjærg, denne ejendommelige fremspringende Knude med stejlt stigende Sider, men med en stor jævn Flade i Stedet for Top. — Et Sammenrod af alle Istidens Dannelser, som Brænen gang i sin Tid har tabt her paa Vestsiden af Gjøl.

De klatrer op ad de stejle Skraaninger og skræver over elektrisk Hegn. Og det lønner sig! Her oppe er et Udsyn saa skønt som faa andre Steder.

Blaa Fjord og Bredning og hinsides ligger kuplede Bakker med Marker og Hjem, og til den anden Side Vejler og grønne Engdrag milebredt. Inde bag Engene lyser det op af hvide Mure og røde Tage. Set her oppe fra syner det næsten som en sammenhængende By den halve Synskreds rundt. Det er Udflyttere og Nybyggere, der rykker ud mod Kærene og Strandengene.

De gamle Gaarde og Bolav ligger længere inde, mere fornemt skjult bag Haver og høje Træer. —

Lige neden for Bjærget græsser Ungkvæg. Og et vildt Svane-par ligger og vugger ude i Ulvdyb. Sejlere ude paa Fjorden lyser op som Maagevinger mod blaat Vand og blank Sommerhimmel.

Det er et Stykke Limfjordsland, Synet her kredser ind, saa skønt, saa frit og dansk, som man noget Steds finder.

Fra Gjøl Bjærg og over til Øland er nu bygget Dæmning. Og farbar Vej tværs gennem Dyb og Vader, Vejler og Kær knytter nu de to forhenværende og modstillende Øer sammen. Hvad før var Dagsrejse er nu et Svip paa mindre end et Kvarter.

Kort efter, at de stod oppe paa Gjøl Bjærg med Mile af Land og Fjord under Synet, sidder de inde i de dybe, svale Stuer i den gæstfri Provstegaard i Østerby paa Øland.

Og siden ser de den gamle Klosterkirke, omgroet og overgroet af vældige Aske- og Elmetræer, saa Lyset derinde over de hvide Murflader faar denne ejendommelige levende Skiften og stadige Ilen, naar Sollyset brydes gennem grønt, gyngende Løv. —

„Er De ude for at snakke med gamle Folk,“ siger Provst *Richter*, „da maa De ind at hilse paa Smed *Svensden*, det er en Mand med Humør. Der siges jo, at 19 Haandværk er 20 Ulykker, men det passer ikke paa *Svensden*, for han kan vel de 19, men det har da været til Gavn for ham selv og Hjælp for hans Sognefolk . . .“

— Smed *Svensden* — eller som hans højtidelige Døbenavn lyder: *Kristen Sørensen Svensden* — ser grundigt de fremmede an: „Hwa mon I er for nogen Kaale. Saa I int nogenlunde skikkelige ud, saa ku een næsten faa gale Tanker, saa mandstærke I kommer anstigendes!“

Svensden siges at være 84, det paastaar han da selv, saa det maa vel passe. Skulde man slutte sig til hans Alder ud fra hans Humør og Livsmod, saa blev han kanske den yngste i hele Lavet!

„. . . Fortælle noget! — Ja, hvis I gider høre efter, saa ka I faa mit hele Levnedsløb, det ka godt fylde en hel Protokol, hvis det skal skrives ned . . .“

Gæsterne kommer til Sæde. Og *Svensden* sidder bred og myndig for Bordenden. Han er straks i Aande og fortæller løs. En kraftig Smedenæve med løftet Pegefinger understreger Ordene og gir Handlingen Sving.

„. . . Hvordan a blev Smed? — Jo, det skal a sige Jer: Min Far tog og satte mig i Smedelære, saa nødig a end vilde! A vilde helst ha været Karetmager. Men Fatter sae Smed, og saa var den int længere!

Det var et rigtigt Slaveliv! Op Kl. 4 Morgen og saa hænge i med Bælg og Hammer til Kl. 10 Aften. Det var mest Lyngleer, vi smedede, og der skal endda lægges nogen Hammerslag paa saadn en Tingest. — Føden var det lidt smaat med. Til Gengæld var der rigelig med Tærsk!

Omsider slap a da der fra. Og saa kom a til en Smed i Nibe. Her var det meget bedre! Ikke nær saa mange Lussinger! Naa ja, to, tre om Dagen, men det var jo ingen Ting mod det, a var vant til!

Føden? — Ih, alt det a gad æde, omtrent da! Og saa fik vi hver en Flaske Brændevin om Ugen. Det vil sige, a fik nu 15 Sk. i Stedet for, dem havde a god Brug for. — Men saa blev a Svend. Og saa var det min Tur til at gi Lussinger ud!

I 1875—76 var a Marinesoldat og sejlede nede i Middelhavet. Det var et herligt Liv. Og hvor er det skjønt omkring de Lande der nede. — Ja, omtrent! næsten lisaa kjønt som her oppe i Limfjorden omkring Øland og Gjø! —

A havde int noget imod, at det havde varet lidt længere, for da a kom hjem igen, kunde a int faa Arbejde som Smed. Naa, tænkte a, saa maa vi jo prøve noget andet. Og saa lærte a Mejerivæsen paa St. Restrup.

Da a havde været der et halvt Aars Tid, bliver Mejeristen syg. „Hør,“ siger saa Kammerjunkeren til mig. „Ka De bestyre Mejerivæsenet for mig?“

„A ka jo prøve,“ siger a. Og saa lavede a Smørret i seks Uger, og det gik fløjsigt, saa Kammerjunkeren ga mig en fin Anbefaling.

Siden kom a paa Bjørnsholm paa Mejeriet, men det var en rigtig Tyveplads. Slagsmaal og Klammeri var der altid. Ikke til at være!

Saa søger a Pladsen her paa Oksholm som Herregaardssmed.

„Ja,“ siger Godsejeren. „Pladsen som Smed er allerede optaget, men jeg mangler en Mejeribestyrer.“

„Det passer gevaltigt,“ siger a, „for a er lisaa meget Mejerist som Smed!“

„Men De skal selv lave Smørdritlerne,“ siger Godsejeren.

„Naa, det ka vel int være saa farligt,“ mener a. „Det maa jo kunne læres.“

Saa tar a hen til en Bødker, a kender, og siger: Saadan og saadan — „ka Du int lige i en snæver Vending i Løbet af nogle Dage lære mig at flikke en Smørdrittel sammen. Der ka jo da int være ret mange Ben i saadan en Smule Daase!“

Saa blev a Mejeribestyrer paa Oksholm, og altsaa Bødker ved Siden af. Og da Pladsen som Herregaardssmed siden blev ledig, blev a Smed.

Dyrlæge? — Jo, a hjalp jo Folk at kurere lidt paa djer Dyr, naar de int selv kunde.

Hvordan a kom i Gang med det, ved a knap. Men efterhaanden fik a stor Søgning. Folk kom rendende baade her og der fra, naar der var noget galt. Saa paa en Hest og afsted med Skødeskind og Sod og det hele. — Jo, for a havde travlt. Og Koen, der stod med Trommesyge eller en Kartoffel i Halsen, havde heller int Stunder at vente ret længe.

Slagter? — Aasse det, ja. Det ene førte jo det andet med sig. Havde et Kreatur brækket Benet, eller et Svin fik Krampe og kunde int kureres, saa slagtede a det. Og vilde Folk inte selv salte det hele ned, saa kørte a rundt og solgte Kødet for dem. A fik altid udsolgt.

„Ja, det tror Pokker!“ sae en Mand til mig. „For vil Folk int købe godvilligt, saa truer Du dem til det!“

Da a begyndte at slagte Svin her ovre paa Øland, sae a til Folk: „Nu ska I faa nogen pæne Hoveder, for de, I har, er pinnede for laadne!“ Uha, sikke nogen Børster de var vant til at ha paa djer Flæskesider. Det var ellers noget, der kunde kradse op i Halsen, naar man sku ha det kvalt ned! — „Her mangler I en ordentlig Skægskraber,“ sae a. „Men det ska I faa!“

— Om a aasse har været Barber? — Nej, kun til Husbehov. A har skrabet flere døde end levende Grise. —

— Kureret paa Folk lisom paa andre Kreaturer? —

— Nej, int ret meget da. Men kun een gi et bette godt Raad og hjælpe een af med lidt Værk, saa hjalp een jo aasse der, forstaar sig.

Der er jo et Middel, som siges at være ufejlbarligt for de fleste Syger. Men det skal være omtrent umuligt at opdrive. — Jo, Smedebrændevin. — Ja, altsaa Brændevin, der er levnet i en Smedje!

Den mest fornøjelige Bestilling, a havde, var som Skaffer. — Jo, a var Skaffer til alle Gilderne her ovre. — Uha, sikke Gilder og sikke Bryllupper. Det var nowd med nowd ve! Der kunde være en Vognrække helt oppe fra Knudegaard og omtrent op ad til Kirken.

Naar saa Folk skulde til Bords, gik de og trykkede sig og lod, som var de saa farligt rædde for at komme for nær op til Overbordenden.

Men a vidste da godt nok, at den ene var mere syg end den anden for at komme til. Det skulde blot se ud, som var de saa beskedne. Og saa skulde a der rende rundt og nøde, mens Kogekonen ude i Køkkenet skældte som en gal Smed, fordi Bollerne sank i Suppen. — „Strøb nu og kom ind til Bordet!“ sae a, „for ellers kommer I til at vente til næste Hold!“ — Jo, det hjalp, saa var de villige nok.

— Hvordan a kunde faa Tid til alle mine Bestillinger? — Jo se, a havde en dygtig Kone, det er en stor Fordel. Hun har altid været bedre til at passe paa Pengene end mig. Og Folk var flinke. Der var den Gang saadn mere Tillidsforhold end nu til Dags. A har aldrig nogensinde faaet en Regning. Vi gjorde op ved Aarets Slutning. — Hvad skulde der saa Regninger til!

— Med i Andels-Slagteriet i Sundby? — Ja, det var a rigtig nok, for a havde jo aasse en Jordlod og fedede da nogle Grise. Og det var a klar over med det samme, at Andelssagen ga os store Fordele.

— Lang Vej at køre Svinene her fra Øland og ind til Sundby. — Ja, uha! Det var en kold Omgang ved Vintertid. A har da været med paa den Tur nogle Gange.

Vi begyndte at læsse om Aftenen, saa kørte vi hele Natten og kunde naa ind til Sundby hen paa Morgenstunden. I Aaby Kro havde vi fast Bedested.

Det var Jørgen Nielsen, der var Fragtkusk, han sad med et Par Træsko paa saa store som to smaa Hyttefade, dem havde

han fyldt med Halm, det varmede jo godt. Men Du fredsens! hvor a frøs! A sad og stak Benene ind til Grisene for at faa lidt Varme. —

— Altid haft Arbejde nok? — Ja, det kan I bande paa! For se i min Tid da skulde vi tjene Føden med Kroppen, da kunde vi int hver Ugedag rende hen paa et Kontor og hente Penge for at gaa og drive. Nej vi skulde skrabe, før vi pikkede, og det tror a pinnede, vi bliver nødt til at faa lært igen!

Da a kom her til Øland, var der kun to Fjedervogne paa hele Øen. A maatte først ha Folk gjort fortrolige med, at a kunde lave dem en god Fjedervogn, saa ka I tro, der kom Gang i Vognene! Det var tit, a havde 5 Mand paa Værkstedet. —

Folk gaar og jamrer sig og siger, de ka int faa Arbejde. Men a siger: Det er sku Løgn, Folkens! — Nu er a 84 Aar, og a har aldrig restet Arbejde en jenle Dag endnu!

Men vilde Arbejdet int finde mig, saa fandt a Arbejdet og tog, hvad der faldt for. Den Gang i Nibe var a en Tid Hornblæser i et Orkester. Til at begynde med kunde a hverken tude eller blæse. Men man ka jo lære alt, hvad man vil!

Vi gik rundt i Gaderne og blæste paa Kongens Fødselsdag. Og ved hver Købmand fik vi en Flaske Vin. — Jo, der var skam int saa faa Købmænd i Nibe. Til sidst gik vi og faldt over Ænderne, de gik jo i Flokkevis og vraltede ad Gaden og sae: Wak! wak! wak! — saa laa vi der i Rendestenen og sae aasse wak, wak!

Aak, sikke en Menasje!

— Strengt at være Smed med 10 andre Haandværk ved Siden af? — Nej, a har haft det godt i al min Tid, for a har haft Arbejde nok! Og a har haft en dygtig Kone. Ja, og flinke Folk at færdes imellem. Hvad ka een saa ønske sig mere! . . .” —

— Saadan er Smed Svendsen paa Øland sindet. Og det maatte være en sær sur Sjæl, der ikke blev i godt Humør af at sidde og snakke lidt med denne 84 Aar unge Mand. — —

Fire Slægtled paa Ahlheden.

Hedebyttten, der blev til Slægtsgaarden „Skovlund“.

For godt 100 Aar siden, sidst i 1850erne, tjente paa Gaarden Engelsholm i Hedesognet Simmelkær i det store Hamrum Herred en Karl og en Pige. Karlen hed *Kristen Sørensen* og Pigen *Ane Kirstine*. De var dygtige og tro i deres Tjeneste og fik et godt Lov af deres Husbondsfolk.

Det at tjene i Gaard sammen og hjælpes ad i Slæt og Høst og til andre Tider, kan let føre til mere end Fællesskab om Arbejdet, det er hændt baade før og siden og skete ogsaa her: Kristen og Anne Kirstin gik hen og blev Kærestefolk. De passede storartet sammen, begge flittige og solide og begge ens fattige.

Se, Kærestefolk kan unge jo sagtens blive, naar da ellers de kan blive enige om Tingene. Men komme sammen i Ægtestand og faa Tag over Hovedet, det er noget helt andet og meget vanskeligt — især da for Smaakaarsfolk i ældre Tid.

Nu kom det Kristen og Ann Kirstin til gode, at de var saa vellidt af deres Husbondsfolk. Det blev da ordnet saaledes, at de lejede 40 Tdr. Land Hede fra Gaarden Engelsholm, den havde Hede nok, endda flere Hundrede Tdr. Land af den Slags, end de ret havde rede paa. Til Hedestykket hørte som noget særlig værdifuldt en Strimmel Eng eller Grønning langs med et lille Vandløb. Her kunde avles et Par smaa Læs Hø, saa der kunne bjærges Vinterfoder til en Ko.

Ud i Engstykket skyder sig en Sandaas, „æ Tommelfinger“ eller „æ Tommeltot“ kaldes den, og med Navnet og Sandaasens Tilblivelse hænger det saadan sammen:

Det var engang i de rigtig gamle Dage, at Trolden, der boede i Lindebjerg, besøgte Trolden ovre i Yllebjerg. Da han drog hjem igen, slumpedede han til at glemme sin ene Lufvante. Men det vidste Yllebjerg-Trolden Raad for: Han fyldte den glemte Vante med Sand, satte den i Sving og kylede den over efter

Lindebjerg til. Vanten naaede ogsaa godt nok hjem til sin Ejermand, kun Sandet fra Tommeltotten faldt ud og ned i Engen — og der ligger det den Dag i Dag.

Naa, kloge Folk vil paastaa, at Sandbrinken er en Sandflugtsdannelse. Og enhver har jo Lov at tro det, som bedst passer ham.

Lidt Nord for „æ Tommelfinger“ midt i den øde Hede og midt under Himlen med Lyngen op mod Husvæggen og milevidt ud til Siderne rejste de unge deres Hjem. For nogle af deres faa Spareskillinger købte de lidt Træ og Tømmer fra et nedrevet Aftægtshus. Væggene klinede de op af Ler, og Taget lagdes med Lyng. Det nyttige, men paa Egnen sjældne Ler hentedes en lille Mil borte ved Nygaard i Ørre.

Det blev ikke noget Slot, men kanske det, som var endnu bedre: et Hjem. Fattigt og ringe. Ja, men tæt og lunt ved Vintertid, naar Blæst og Sne strøg over de øde Hedesletter.

Da de to unge havde Huset færdigt til at flytte ind i, satte de sig paa Sengekanten, det var eneste Siddeplads, der var i Stuen. Og mens de holdt hinanden i Haanden, sang de Brorsons Salme:

„Et helligt Liv en salig Død
hinanden kærligt møde,
som Fuglesangen søgte sød
en liflig Aftenrøde . . .“

Det er dog muligt, at de to unge og saa Brorson har lagt hver sin Tydning i Strofen:

„. . . De to maa ikke skilles ad,
den ene gør den anden glad . . .“

For de Ord passede jo livagtigt paa de unge nygifte: Det var utænkeligt at skille dem da. Og de gjorde hinanden glad ved at hjælpes ad at bygge deres fælles Hjem. — Og saa gik de i Gang med Ahlheden, saa overmægtig den end var at se — som et helt Ørkenland!

Deres Spareskillinger strakte lige til, saa de fik købt en Ko.

Og de to Læs Hø fra Engstykket spædet godt op med Toplyng gav Vinterfoder til Koen. Føden til sig selv maatte de bjærge ved

at gaa ud i Dagleje. Begge havde de lært at væve, det kom dem til god Nytte, da Vinteren satte ind og lukkede til for Jord og Arbejde. Saa sled de begge i Væven de korte Vinterdage og de lange, mørke Aftener og en stor Del af Nætterne med. Det hjalp godt paa Varmen, og saa gav det endda en lille kontant Skilling til Brød og Lysning . . .

For at faa Heden brækket op rundt om Huset laante de en Stud til at gaa i Spand med Koen. Den første Høst, de bjærgede, var Rug. Da de fik den tærsket, gav den i alt 8 Fjerdingkar Brødkorn (17 kg). Det var med Sparsommelighed det daglige Brød sikret godt en Maaned frem i Tiden.

Da de naaede til at holde to Køer, var de selv kørende for Plov og Mærgelvogn, selv om det kun gik smaat.

Der var dog det ved Køerne, at de havde for faa Kræfter til at trække Ploven, naar Heden skulde brækkes. For at faa den nødvendige Trækkraft til den haarde Hedepløjning fandt Kristen paa at vænne unge Stude i Seletøj for Egnens andre Hedyrkere. Det gav billig, men ustadig Trækkraft. Og det gav et utroligt Slid og Bøvl. For at faa de unge Stude oplært til solide Kørestude krævedes baade Taalmodighed og et eget Tav paa at omgaas Dyr.

Saa kom 1864 med Krigen, og den voldte i det lille Hjem ude paa Simmelkær Hede — som i saa mange andre Hjem omkring i Landet — en knugende tung Afsked, da Kristen fik sit Pas og maatte af Sted til Hæren for at værge Grænse og Land mod de fremmede Voldsmænd nede sydfra.

Kristen Sørensen stod dog Krigen igennem og vendte uden større Men tilbage til Hjemmet, hvor Ann Kirstin og alt Arbejdet ventede ham. Men ingen fik ham sidenhen til at fortælle om sine Oplevelser i Krigens Tid.

„Krig er noget Døvlskab!“ sae han, „det er int værd at snakke om!“

Og saa gik det fremad, sindigt, men dog kendbart, som naar et Studespænd trak Ploven hen gennem den skarpe Sandmuld.

Sidst i 80erne var Kristen og Ann Kirstin naaet saa vidt, at de kunde købe en Hest til at løse Køerne af. Det var een af Milepælene fremad, andre var knap saa synlige, men dog mærk-

bare: Et nyt Stykke Hede brækket. Mergelkørslen færdig paa en ny Ager. Bygninger udvidet og forbedret. En Ko mere til Besætningen. En Hedeparcel mere købt ind til Ejendommen eller et Hedestykke tilplantet. —

Da Kristen og Ann Kirstin i 1901 afstod Ejendommen til Datteren *Kirsten* og hendes Mand *Jens Olesen*, var der mellem 30 og 40 Tdr. Land opdyrket af de 64, og 12 Tdr. Ld. var tilplantet.

Det var første Slægtleds Dagværk: En Forpoststilling rykket ind i Ahlhedens Grænseland, hvor kun de, der var stærke af Krop og Vilje, nøjsomme og udholdende, har Mulighed for at skabe en Fremtid for sig selv og Slægten.

Saa var det andet Slægtleds Tur. Det var Datteren *Kirsten* og hendes Mand *Jens Olesen*. De blev gift i 1894, men da var de gamle endnu ikke til sinds at give Styret og Arbejdet fra sig. De unge maatte derfor finde sig noget andet. Med de smaa Midler, de havde, blev det ikke nogen Herregaard. Det blev „Trehøjhus“ i Faurbæk, som kunde købes for 2000 Kr. Til Huset, som var lille og ringe, hørte 40 Tdr. Ld., hvoraf de 30 var Hede. Da de efter 7 Aars Arbejde solgte Ejendommen for at flytte hjem til Simmelkær, var de Ejere af 2000 Kr., en Fjedervogn og et Sæt Seletøj.

De kunde saaledes nok magte at overtage *Kirstens* Fødehjem for 2500 Kr. samt Aftægt til de gamle. Og Aftægtskontrakten var uden Levering af Brændevin som ellers den Gang nærmest regnedes med til det daglige Brød og havde sin faste Plads i alle Aftægtskontrakter. Nej, for *Jens Olesen* var Egnens første Afholdsmand.

Og der, hvor *Ann Kirstin* og *Kristen* slap, gik saa *Kirsten* og *Jens Olesen* ind til Arbejdet og Kravene: Nye Hedestykker tilkøbt og brækket, Bygninger udvidet og Besætningen øget — alt det, der er let at nævne, men kræver Udholdenhed og lange Dages Slid gennem Aar og Menneskealdr.

Med Ejendommen overtog de ogsaa Hesten, „gamle Mæt“, den var over 20 Aar og havde troligt taget sin Part af Sliddet, nu trængte ogsaa den nærmest til lidt Aftægt.

Det blev *Kirsten*, der maatte tage de haardeste Nap ved

Markarbejdet. Jens Olesen havde nemlig i sin Ungdom lært Skræderhaandværket, og ved at sy for Folk, var der en Mulighed for at tjene en lille kontant Skilling, den, der var saa haardt Brug for i Bedriften. Han sagde selv ikke uden Selvfølelse: „A er lisaa god at ha som 8 Malkekøer i Stalden!“

Og mens Jens syede, gik Kirsten saa i Marken og tog sin Tørn sammen med Daglejeren. Hun stod i Møddingstedet og læssede Møg, kørte Møg- og Mærgelvogn, spredte Mærgel, og var med i Tørvemosen, var kort sagt med i alt det haarde Mandsarbejde, der maatte til, om Bedriften skulde føres frem.

„Havde Du i din Barndomstid Fornemmelsen af, at I levede i trange Kaar?“ spørger en Dag en nyfigen Gæst den 85-aarige *Kirsten Olesen* inde i den hyggelige Aftægtsstue, hvor der dufter sødt af Sommerens rige Æblehøst.

„Nej, vi kendte jo ikke andet. Vi var tilfredse med det, vi havde, og hjalp hinanden bedst, vi kunde. A tror nu, at jo bedre Folk faar det, des mere utilfredse bliver de. Sært nok, at det er saadan!

Forstaar sig: Folk nu til Dags ville jo nok synes, det var den rene Elendighed, vi levede i. A husker en Aften, vi havde fremmede, det gik ellers ikke saa tit paa, saa det var en Storhed for os Børn. Det var halvvejs Storm den Aften, og det ruskede slemt i Huset, for der var jo ikke Pind eller Pil til at gi Læ. Saa kom der et vældigt Stormkast og væltede et helt Vægtavl ind i Stuen til os. Og Stuen, der før var lun og god at være i, var i samme nu fyldt med Blæst og Rusk.

Vi maatte i Hast have Hullet fyldt ud med Hedetørv, inden det igen blev til at være der. Men saa var vi ogsaa glade, fordi vi var i Læ og havde Tag over Hovedet. Der var meget værre ude i den vilde Hede! —“

„Var det ikke strengt den Gang, du baade var Husmor og Arbejdsmand?“

„Strengt? jo saamænd var det saa, det er den Slags Arbejde jo, hvis da ellers een gør noget ved det.“

„Hvornaar har Du saa haft din bedste Tid?“ hitter Gæsten paa at spørge.

Kirsten funderer lidt: Mon ikke Ungdomstiden er den

bedste Tid, da er hele Verden at se som et godt Gildeslav! — Den Sommer paa Vallekilde Højskole var jo en skøn Oplevelse, som endnu de mange Aar efter kan varme Sindet —

Der er Smil om den gamle Kones Mund og Livsviden i hendes Blik:

„A tror nu alligevel, den skønneste Tid var der midtvejs, da vi hver Dag var to til at hjælpes ad, og Børnene groede til, og een selv havde Kræfter og Mod til at staa midt i det hele og rage Arbejdet til Side.“

„Og den største Glæde, Du har kendt?“

Da kommer Svaret uden Tøven: „Den største Glæde een kan ha, det er da Børnene, der skikker sig godt, og Bedriften, der gaar frem! — Jo, a har haft megen Glæde i min Tid! . . .“

Vist saa: De 7 Børn, der efterhaanden kom til Huse, krævede ogsaa en Del Tid og Pasning, inden de groede til saavidt, at de kunde gøre sig nyttige og hjælpe til. Tidligt kom de ud at tjene og lærte at klare sig selv. Den lille Anders var kun 8 Aar, da han kom ud at tjeneovre i Grove. I den Plads var han i 5¹/₂ Aar, til han blev konfirmeret.

Ved et Uheld fik han en Knæskade, saa han en Tid maatte gaa ved Hjælp af Krykker og Kæp, derfor kom han i et Par Aar til at strikke paa Maskine for en Mand, der havde en saadan Indretning staaende.

Det stillesiddende Liv passede ikke helt til den raske Knøs. Der var dog det gode ved disse Aar, at der blev mere Tid til Læsning, end han før havde kendt.

Saa snart Knæet igen var raskt, tog Anders paany fat ved Landbruget. Fra 1916 var han hjemme og hjalp til som Karl, og ret naturligt blev det efterhaanden ham, der ledede Bedriften. Der blev dog Tid til et Højskoleophold paa Vestbirk.

Da *Anders Olesen* i 1929 som tredje Slægtled overtog Gaarden, skete der saaledes ikke noget nyskifte, kun en rolig Videreførelse af det, der aarevis havde udviklet sig.

Gaarden var efterhaanden ved tilkøbt Hede og Eng vokset til ialt 133 Td. Ld., heraf var godt Halvdelen opdyrket, Resten Hede, Kampen mod Ahlheden var endnu ikke ført til Ende, der var stadig et godt Nap igen.

Det nye paa Gaarden skete i 1931, da den unge, friske og kønne *Emmy Mariane Nielsen* fra Grove rykkede ind som Kone og Husmor paa den Hedegaard, der nu laa saa godt i Læ bag Have og stor Plantage, saa den med god Grund bærer Navnet: „*Skovlund*“.

Ude i Haven byggedes et smukt, praktisk Aftægts hus til Forældrene.

Frugttræer plantedes, og Haven udvidedes, til den spændte over 1 $\frac{1}{2}$ Td. Ld. Der kom ny Fart i Opdyrkningen, og mere Plantage og Hegn anlagdes. Gaarden bredte sig for hvert Aar med grønne Marker og Plantning videre ud over fordums Ahlhede — men frivilligt gav Lyngheden ikke slip paa noget af sit.

Det er en Sensommerdag med sidste Mindelser om den svundne Sommer, at et Par Gæster følges med Emmy og Anders Olesen omkring i Have og Stalde, Mark og Plantage for at se og forundres over, hvorledes tre Slægtled i Kamp med Ahlheden har magtet at omforme den øde Hede til saa smukt et Hjem og saa veldreven en Gaard, som „*Skovlund*“ er i Dag.

Fru Emmy er smilende lys som Solskinnet over Høstløvet. Hun er ivrigt optaget, hvor Anders Olesen er rolig og faamælt, der er over hele hans Fremtræden Ro og stilfærdig Myndighed, der giver Tryghed.

De følges ad gennem Haven, hvor Æbletræerne endnu hænger bugnende fulde af rødspættet Frugt, gennem den i 1952 ombyggede og moderniserede Lade og Stald, hvor der er tænkt paa og taget Hensyn til baade Dyr og Mekanik. I det store Maskinhus staar de mange Maskiner, der hver især har sin Opgave i en kort anspændt Arbejdstid af Aarets Kredsgang. I en nybygget Garage titter en ny Morris Oxford frem. Sammenbygget med Maskinhuset ligger det store, frostfri Kartoffelhus, der kan rumme mellem 1000 og 2000 Td. Kartoffler, bliver Frostentalt for vedholdende haard, kan det store Rum elektrisk opvarmes.

Ude i Marken er Sønnen og Datteren i Gang med at saa Rug: Sønnen paa Traktoren, Datteren paa Saamaskinen. De brede Marker med den skarpe Sandmuld ligger læt af Plantning og tætte Hegn, saa Blæsten ikke længere evner at gaa i Bunde og

rejse den lette Muld til piskende Sandflugt. Kun i et Hjørne af den frodige Sukkerroemark ses enkelte Spring i Rækkerne som et Minde om en Foraarsstorm, der før i Tiden vilde ha pisket Sand og Sædekorn i hvirvlende Sandflugtsskyer helt over ad Grove til. —

„Jo“, nikker Anders Olesen. „Nu har vi Hold paa det meste af vor Jord, saa vi kan beholde den hjemme ogsaa i Blæsevejr.“

Henne i Udkanten af Plantagen staar fire Raadyr og kikker sig nysgerrigt omkring, inden de med lette Spring forsvinder ind mellem Træerne.

„Hvor megen Hede har Du i Grunden dyrket op, Anders Olesen?“

„Alt i alt 80 Tdr. Land. Men de sidste 40 Tdr. Ld. var med Traktor, saa det gik en Del lettere end med Stude eller Hestespænd.“

„Og al den Mærgel, der skulde til, inden den raa Hedejord lod sig dyrke? Det maa have været et vældigt Arbejde for ikke at sige Slid!“

„Mærgelen, ja, det var jo altid der, det kneb, først faa den gravet op, og saa faa den hentet langvejs fra. Før i Tiden hentede vi den helt ovre ved Feldborg, der er godt en Mil. Det var jo mest i Vintertiden, vi kørte Mærgel, og der skulde hænges godt i for at klare 2 Læs om Dagen, vi skulde afsted, før det blev lyst, og tit blev det bælgmørkt, før vi langede hjem med det sidste Læs. . .“

Gæsten prøver hastigt i Tankerne et lille Regnestykke: 15—20 Læs Mærgel pr. Td. Ld. og omkring 130 Td. Ld. opdyrket! —

„Saa i 1929 kom der en Mærgelbane ovre fra Damholt, det blev en sær Lettelse. Og nu til de sidste 10 Td. Ld. Hede, jeg har købt og pløjet i Sommer, faar vi Mærglen leveret og lagt af med Lastbil. . .“

Tre Slægtleds Livsværk bagved. Og nu gaar saa fjerde Slægtled ind i Rækken og Arbejdet. . .

Ude paa Marken paa en Parcel paa 40 Td. Ld. Ager og 9 Td. Ld. Plantage er i Sommerens Løb bygget en ny Ejendom, smuk og praktisk, med vel isoleret Stald og god Ladeplads, fritliggende Stuehus med store lyse Rum og Nytidens mange

Bekvemmeligheder. Her er Sønnen *Kr. Kold Olesen* og hans friske Kone *Ruth* rykket ind som nygifte den Sommer i 1956, da man her i „Skovlund“ fejrede baade Bryllup, Sølvbryllup og Guldbryllup samme Dag. Emmy og Anders Olesen fejrede Sølvbryllup og Emmys Far og Mor Guldbryllup. Det var en festlig Indgang til Arbejdet, som forude venter ogsaa paa fjerde Slægtled.

„Du er jo efterhaanden valgt ind i mange forskellige Tillids-hverv, Anders Olesen, hvilken af dem er du mest glad for?“

„Formandsposten for „Sunds-Simmelkær-Ilskov Landboforening“. — Jo, Arbejdet her i Landboforeningen er baade afvekslende og udviklende. Man træffer saa mange betydelige og dygtige Mænd, og saa har man en Fornemmelse af, at man er med til at gavne sine Standsfæller. . .“

Derhjemme paa Skænken i Spisestuen saa jeg Landhusholdningsselskabets smukke Sølvbæger, staar dit og Emmys Navn paa det?

„Nej, det fik min Far og Mor i 1929. *Kirsten* og *Jens Olesen* staar der graveret paa Foden. Jeg synes, de har fortjent det Bæger.“

„Men saa det andet Sølvbæger ved Siden af?“

„Naa det — ja, det fik Emmy og jeg i 1955 af „De samvirkende landøkonomiske Foreninger i Ringkøbing Amt.“

„Det var sikkert ogsaa velfortjent —“

Naa-aa, det ved jeg knapt. Det er da de to Slægtled forud, der har lagt Grunden til Hjemmet her, som vi prøver at føre videre, saa godt vi kan. . .“

Solen gaar lavt i Vest, og Skyggerne fra Plantager, Gaarde og Hegn gør det flade Land ligesom mere bølget og skiftende. Og den, som kun lidet kender til Fortiden paa Ahlheden, han har svært ved at forestille sig den nøgne, vilde Lynghede her, hvor den lyse, smilende Emmy og den rolige, stilfærdige Anders Olesen i Dag følges med deres Gæster mellem veldyrkede Marker, tætte Plantninger og fyldte Frugttræer —

Tre, fire Slægtleds Indsats af Arbejde og Udholdenhed gennem 100 Aar. —

Med Plov og Maskinpistol – skiftevis.

En Mand ser sig tilbage.

Det Arbejde, der er lagt hen til een, skal jo gøres, hvis een skulker fra det, bliver een blot en ringere Mand i eget Omdømme ...

„Har Du nogensinde rigtig hørt Maskinskyts arbejde? — ikke blot saadan lidt Øvelse som nu hernede paa Borris Hede, men tætte Salver fra 7—8 Maskinpistoler, hvor det lisaa godt kan gælde Dig selv som en anden...?“

Et mærkeligt Spørgsmaal at faa stukket ud, naar man nys gik fredeligt og saa paa Korthorns Præmiekøer og snakkede om Avlsarbejde, Hedeopdyrkning og de dyre Byggepriser i Dag —

Men Spørgsmaalet er som Manden: overraskende og dog selvfølgelig, bare ikke jævnt almindeligt, for det er *Jens Rindom*, Vendelbogaard i Borris, mindst af alt.

I ydre Fremtræden en jævn vestjydsk Bonde, skarp i Trækkene og fast i Blikket, ikke mere snakkende end jævnthen, men alligevel mere ivrig og oplagt end Folk er flest paa disse Kanter. Hurtig i Vendingen og Omdømme, vant til i en Snarhed at vurdere, hvad der falder for: et Kreatur, et Menneske, eller en Situation — —

De sidder inde i Stuen, hvor Fru Bodils stilfærdige Færd gir Hygge og virker Ro. Kaffen dufter, og Sensommersolens Straaler falder skraat ind over Verandaens Blomster og glimter i Landhusholdningsselskabets blanke Sølvbæger paa Skrivebordet.

„Hvordan gik det egentlig til i sin Tid, at I kom i Gang her paa Vendelbogaard?“

Det er Gæsten, der spørger. Og Jens Rindom, der ellers har let ved at forme sine Ord og svare for sig, bliver treven og tilbageholden, nu det gælder ham selv, der maa spørges og frites ud for at komme i Gang.

„Er Du født her i Borris?“

„Nej, jeg er født i Stauning 1890. Det er der, hvor Folk efter Sigende lever af Hø — Lisom i Lønborg, ja — Jeg tjente et Aar i Strandby, der bjærgede vi Hø i omtrent 3 Maaneder.

Om jeg vilde være Bonde? — Det blev jeg skam ikke spurgt om. Jeg kom tidligt ud at tjene, saa lærer man at klare sig igennem. Skulde jeg selv ha valgt og havde haft Mulighederne, saa vilde jeg ha været Ingeniør. Tal og Beregninger var altid det bedste, jeg vidste. Jeg havde mine Planer fremad. Men saa kom Krigen 1914—18 og slog det hele i Stykker for mig. Jeg maatte ind i Sikringsstyrken i halvandet Aar. Tiden gik, og jeg tjente ingen Ting.

Og hvad værre var: Jeg saa, hvordan Pengenes Værdi stadig forringedes. Den lille Kapital, jeg havde sparet sammen, blev stadig mindre værd. Kunde jeg ikke komme i Gang med at studere og blive Ingeniør, saa vilde jeg ha mit eget.

Jo, jeg har lagt Mærke til, at de, der fra smaa maa ud at tjene og klare sig selv, de bliver før færdige til at faa deres eget end de, der arbejder hjemme.

Min Far sae: I har lige akkurat Penge til et Husmandssted. Men det kunde jeg ikke tænke mig. Jeg havde altid tjent paa store Gaarde. Jeg vilde bruge Maskiner og ha Tal og Beregninger at sysle med, ja, og Jord og Kræ at arbejde med, helst ikke altfor lidt. Derfor kikkede jeg mig om efter større, lidt afrakkede Gaarde omkring i Udkanterne, hvor de er billigst at faa. . .“

„Saa var der sagtens en bette køn Pige med i Spillet? det plejer der gærne at være, naar unge Karle faar til Sinds at se sig om efter Redeplads.“

„Det var der kanske nok. Se, jeg tjente jo et Aar i Bodils Hjem i Stavning. Der var 6 Piger, og de var kønne og flinke alle seks — Den bedste — Ja, naturligvis tog jeg den bedste, for jeg tog først!

Tænker een paa at gifte sig, maa een jo se at hitte et Sted at være, hvor der kan blive et Hjem at glædes ved. Og Bodil fortjente at faa et godt og trygt Hjemmen, derfor fik jeg et Par Dages Orlov fra Sikringsstyrken for at ta ud paa Gaard-

handel. Søren Rahbek i Tarm var med, og vi saa paa Gaarde i Assing og deromkring.

Jeg var ikke saa farlig gammel og saa vist endnu yngre ud. Niels Laurids i Felsing spyttede haanligt ud over sin Gaardsplads: „Hø, saann nogen Kaael som Jer, I køver vist ett manne Goer!“

Der var heller ikke noget, som ret passede mig. Søren havde set paa Gaarden her, men sae: Jeg ved ikke ret, om det er godt eller skidt?

Min gamle Slof, 68, var klogere paa de Dele, for han havde tjent her paa Vendelbogaard et Aar, og han sae: „Grav bare ned, saa bliver I klar over, at det er godt. Selv om det meste nu er Hede, saa er det alligevel en meget gammel Boplads og gammel Kulturjord.“

Ja, saa købte jeg Vendelbogaard, jeg havde 924 Kr. at sætte i Vove. Gaarden saa lidt forfalden ud. Det var en ældre Pige, der ejede den, alt var meget gammeldags, og da Gaarden skulde sælges, var alt udslidt og udpint. Der var ialt 207 Td. Ld. Min Kaptajn var helt imponeret, da jeg forklarede ham, hvor stor en Gaard jeg havde købt — Jeg behøvede jo ikke at fortælle ham, at kun 40—50 Td. Ld. var opdyrket.

D. 18. April 1916 blev vi gift. Ja, og saa tog vi fat her paa Vendelbogaard.

I Førstningen holdt jeg mig til den Jord, der var i Drift. Jo, for her kunde Avlen lettest sættes op, og inden man gir sig til at holde Kræ, maa man ha noget at gi dem.

Omsider kom jeg da saa vidt, det varede nu ikke saa farligt længe, saa kunde jeg saa smaat gaa i Gang med at dyrke op af Heden. Vi havde Lyng lige op til Vinduerne her, det saa halvtrist ud, saa det blev første Skifte, der holdt for.

Der var en Masse Sten i Jorden. Bare fem seks Alen frem ad Gangen, naar jeg pløjede, saa maatte jeg holde og bødle med store Sten. Af det første Skifte, jeg pløjede, kørte jeg 65 Læs Sten væk.

Den eneste Aftægt, jeg fik med Gaarden, var et gammelt Øg, det skulde ha Lov at gaa her og gøre Nytte, til det døde. Det var et klogt Dyr. Naar jeg brækkede Hede, og det var med i Span-

det, keg det sig tilbage, hver Gang Ploven rendte mod en Sten, og Øget forstod bestemt at vurdere Stenens Størrelse. Var det kun en mindre Sten, var det parat til straks at lægge sig frem i Selen igen, var det en større Sten, sank det sammen i Hvilestilling og ventede taalmodigt.

Lidt her uden for, hvor Grunden er lav, stødte jeg forresten paa en mærkelig Stensætning, det kunde næsten se ud, som har der været et Vandhjul engang. Men det maa være meget længe siden, for Folk ved intet at fortælle om en Vandmølle her.

Hvor meget jeg selv har dyrket op? — Aa vel 70—80 Td. Ld. og mærglet 125 Td. Ld. I 1918 fik jeg min første Traktor, der blev sagt og skrevet i Aviserne, at det var den fjerde her i Landet. Naa, derfor ka det godt være Løgn! —

Hvor stor Besætning? — Der var 20 magre Kræ, da vi kom.

Firedoblet den nu? — Naa-aa. Ja i Vægt vel nok, men i Tal kun godt tredoblet. —

„Det, som især har gjort dit Navn kendt ud over Landet, Jens Rindum, er jo dit Avlsarbejde mod Korthornskvæg, hvordan kom Du ind paa det?“

Det har altid interesseret mig, maaske er det medfødt, min Far vilde gerne ha noget godt Kræ at se paa. Fra min Ungdom fulgte jeg Dyrskuerne og glædede mig over at se de gode Dyr. Jeg kan endnu se for mig de bedste af Dyrene — En Slags Skønhedsdyrkelse? — Det kan vi godt sige. Et smukt og vel-skabt Dyr, som er til Nytte, er altid et smukt Syn, een ka glædes over. I Avlsarbejdet er der ogsaa god Brug for Tal og Beregninger —“

„Ja, og Taalmodighed!“

„Ogsaa det. Ja. Da jeg var bedst i Gang fik jeg det hele slaet i Stykker af Mund- og Klovsygen. Saa var der ikke andet end at begynde forfra. . .“

„Du har haft mange fine Tyre, der har taget store Præmier?“

„Naa, ikke saa mange endda. Kun 6 ialt. De Tyre, jeg helst vilde ha, laa jo oppe i et Prislæg, hvor jeg vanskeligt kunde naa op. Kun een Gang fik jeg den Tyr, jeg allerhelst vilde ha, men det tog sin Tid.

Jo, jeg havde længe Kik paa den, men den var mig for dyr.

Omsider blev den solgt til en Forening. Her kunde den ha haft kronede Dage, om den havde opført sig pænt. Men den havde et vanskeligt Sind, for den gik hellere løs paa Dyrlæggen end paa Koen. Til sidst blev den sendt hjem som ubrugelig.

Se, nu kunde jeg bedre magte Prisen, for den Tyr vilde jeg ha. Jeg regnede med, at jeg nok kunde snakke den tilrette.

Jeg prøvede og prøvede med List og Lempe, men den blev ved at være lige sur og ondsindet. Saa en Dag sae jeg til mig selv: Ja, naar Venlighed ikke hjælper, saa maa vi prøve en anden Maner. Saa tog jeg et solidt jernbeslaet Spadeskaft i Haanden, da jeg gik op i Baasen til den for at fodre. Den stod godt nok og lurede paa mig for saa snart, den saa sit Snit, at hugge ud efter mig. Saa trak jeg den Spadeskaftet lige i Synet. Først stod den og sejlede lidt, inden den drat om paa Siden og blev liggende — lisom en Bokser, der har faaet en ordentlig een lige under Kæven.

Naa da, sae jeg til mig selv. Nu har du nok slaet din fine Tyr ihjæl. Men det er ogsaa lige meget, for jeg vil ha Fred i min egen Gaard.

Det varede dog ikke saa farlig længe, inden Kalorius kom til Hægterne igen og fik sig stavlet paa Benene. Og jeg snakkede godt med den, mens jeg kløede den bag Ørene —

Ja, og siden var den saa from og skikkelig, som et Dyr kan være, bedre Tyr har jeg aldrig haft. . .“

„Det var helt spændende,“ siger Gæsten.

„Aa ja, det er der saa meget, der er. Jeg har prøvet en Del af den Slags.“

„Ja, jeg ved, at Du var med i Modstandskampen, Jens Rindum, fortæl lidt fra den Gang“ —

„Nej, hvorfor?“ — Manden med det hvasse Blik og de skarpt-skaarne Træk ser bort, ud ad Vinduet og tier lidt — „Det er noget, jeg prøver at tænke mindst muligt paa og snakker endnu mindre om. De yngste unge i Dag forstaa det vist knapt nok — Skal vi ikke prøve at glemme det?“

Da ser Gæsten lige imod ham og fanger hans Blik:

„Du ved godt, Jens Rindum, at det først og fremmest var Modstandskampen, der bjærgede os over paa den rigtige Side

sammen med de allierede og førte til Udfrielse og Frihed for os. Og Du ved ogsaa, at det fra visse Sider, bl. a. i de københavnske Blade fremstilledes, som var det kun i København og de større Byer, at Modstandskampen førtes. Bønderne tog kun Fordelen ved Besættelsen og holdt sig mest muligt uden for Frihedskampen. De Folk, der siger saadan, glemmer dog, at det var her ude i de jydskke Egne, at noget af det vigtigste og farligste gennemførtes: Vaabenedkastningerne, Transporterne, Jernbansabotagen. Vi ved jo, det for en stor Del var Gaardejere, Husmænd, Tjenestekarle, Arbejdsfolk, Mejerister, Præster, Lærere, Brugsforeningsuddelere og ikke mindst Læger og Dyrlæger, der gik foran her og førte Kampen frem. Hvorfor skal vi tie med det, vi ved, saa Eftertiden kan faa et skævt Indtryk af det, som skete. . .“

„Naa ja, maaske —“

„Hvorfor gik Du i Grunden ind i Modstandskampen. Du var jo en moden Mand, over de 50 og satte næppe ubetænksomt Livet paa Spil?“

„Nej, ubetænksomt gør man ikke den Slags, det er sikkert nok. Men Harmen over Tyskernes Retsbrud, deres Brovten og Brutalitet drev mig. Og saa pinte det mig, at man i Udlandet sae om os: Danskerne er et Folk, som hverken kan eller vil forsvare sig.

Kunde een se paa alt det uden at gøre noget. Men hvad eller hvordan, det vidste jeg ikke. Saa hører jeg i den engelske Radio, at de danske Studenter har demonstreret imod Statsminister Erik Schavenius og hans tyskvenlige Holdning. Og jeg tænkte: De Folk er sindet lisom jeg selv, dem maa Du i Forbindelse med.

Jeg rejste saa til København og fandt ogsaa sammen med de rette Folk. Det blev bestemt, at jeg en Aften skulde tale til Studenterne. Men Dagen før fik jeg Besked om, at det var bedst, jeg gjorde mig usynlig snarest, prøvede jeg at tale til Studenterne, blev jeg uden Tvivl arresteret, og det var jo ikke det, jeg var ude om, saa jeg fulgte Raadet og forsvandt. Men nu havde jeg de rigtige Forbindelser, og af dem fik jeg efterhaanden flere.

En af dem hed Peder Jørgensen. Naa han hed jo noget helt andet. Nu ved jeg, han var Maskinmester i „Det forenede“. De var en Gruppe paa fem, de fire blev taget og siden skudt. Han slap over til mig og holdt sig skjult her en Tid.

Ude i Laden havde vi et Korngulv fyldt op med Kornneg ud mod Køreladen, bagved var der et Gulv med Hø kun halvvejs fyldt. Her havde vi Sengetøj, saa der altid var et Fristed at gemme sig væk i.

Ja, Bodil og Børnene var godt med, og alle tre Sønner aktive. Vi fik en Gruppe i Gang og havde et godt Oplag af Vaaben og Sprængstof, for vi havde ogsaa en Nedkastningsgruppe.

Ude i min Plantage er der en Sandaas, her inde i Fyrretykningen gravede vi en Hule, solidt overdækket og godt skjult. Ogsaa Indgangen var overdækket, lang og smal. Men for ikke at risikere at blive fanget i Hulen som i en Fælde, lavede jeg en lang underjordisk Udgang, der udmundede i et Buskads i en Lavning. Her i denne Hule havde vi vort Vaabenlager.

Der blev mere og mere at ordne, saa tit var jeg borte i Dage og Ugevis. Alle Papirer, der kunde være farlige, og alle Billeder af mig blev brændt. Af falske Legitimationskort fik jeg forskellige, som jeg nu havde Brug for dem. Jeg var allerede halvvejs en fredløs, det blev jeg siden til Gavns.

I Marts 1945 var jeg Syd paa for at organisere et og andet, saa faar jeg en Aften Bud om, at Lærer *Walter* hjemme i Gaasdal og flere andre i Gruppen var taget. Og saa sae jeg til mig selv: Saa faar Du ogsaa snart Besøg, Jens Rindom, nu maa Du hjem snarest, for alle de gode Vaaben skal Tyskerne ikke ha!

Samme Aften cyklede jeg Nord paa alt det, jeg kunde træde i Pedalerne.

Jeg naaede ogsaa godt og vel op paa Statens Hede her Syd for Borris. Saa pludselig uden mindste Varsel faar jeg den skarpe Lyskegle fra en Stavlygte lige i Synet, saa jeg blev helt blændet. „Halt!“ raaber en Tysker. Jeg kunde høre, der var flere, Geværhaner blev spændt, og der blev taget Ladegreb.

Det var ikke hyggeligt dette her! Jeg havde i min højre Støvle en 9 mm engelsk Automat. Jeg havde ogsaa en Del Papirer paa mig, der kunde fælde flere foruden mig selv.

Hvad skulde jeg gøre? — Prøve at skyde mig igennem? — Umuligt! — Smide Cyklen, kaste mig ud i Mørket og prøve at undrende? — Jeg vilde være gennemhullet, inden jeg naaede 10—20 Skridt —

Der var kun et Sekund eller mindre til Overvejelse — Saa gik jeg saa roligt, jeg kunde, frem mod den tyske Patrulje.

„Guten Aften, Kammerade! Guten Vejrligt i Aften!“ — Jeg tror ikke, Tyskerne kunde høre, at jeg havde Hjertet helt oppe i Halsen. De lyste paa mig og Cyklen og snakkede op. Jeg tror ligefrem, de var lettet over, at det kun var en fredelig vejfarende, de var stødt paa. De ønskede mig god Tur, da jeg cyklede videre.

Det var langt ud paa Natten, før jeg naaede hjem. Først saa jeg mig grundigt for, det er klart, inden jeg gik til Sovekammervinduet og gav det aftalte Tegn, som Bodil kendte.

Da jeg kom indenfor, siger Bodil: Peder Jørgensen kom i Aftes, han ligger skjult i Laden.

Udmærket! siger jeg, ham har vi god Brug for. Vi vil sikkert faa Besøg i Morgen.

Saa snart jeg havde faaet lidt at spise, gik jeg ud i Laden og fik Peder Jørgensen kaldt frem.

Vi maa væk begge to, snarest, siger jeg, vi kan vente Gestapo i Morgen. Men først har vi et Stykke Arbejde, der skal gøres. Vore gode Vaaben og Sprængstoffer skal Tyskerne ikke ha!

Det var to, tre Timers haardt Arbejde, men da det saa smaat dagedes, var Vaabenlageret ogsaa flyttet, gravet ned og godt gemt.

Peder Jørgensen forsvandt, og jeg gjorde mig rede til det samme. Jeg stod ude i Kostalden og aftalte forskelligt med min Søn, Niels, han var 15 Aar dengang. Da ser jeg Køleren af en Bil hen for Staldvinduet — Gestapo!

I et eneste Spring satte jeg over Besling og Forværk over til Døren. Jeg har aldrig hverken før eller siden kunnet gøre det Spring efter. Min Søn var lige saa hurtig i Vendingen: Han havde Døren paa Klem, skubbede mig ud og lukkede.

Saa stod jeg der i Stalddøren ud mod Marken, mens der

holdt 2—3 Gestapobiler omme paa Gaardspladsen — Jeg fik siden at vide, at der var 15 Mand ialt —

Kunde jeg bare naa op til Plantagen, der havde jeg en Maskinpistol med Ammunition liggende parat i god Dækning, saa kunde de faa Lov at komme!

Men op til Plantagen var der ca. 250 m over aaben Mark. De første 100 m kunde jeg sagtens naa, det var nedad. De sidste 150 m steg Jordsmonnet derimod, der vilde jeg være uhjælpelig prisgivet en Maskinpistolskytte — Skulde jeg vove det? — Eller? —

Der var ikke Sekunder til Overvejelse. Jeg kunde høre Tyskerne folde sig ud paa Gaardspladsen og i Stalden. Saa ser jeg, at de nys har tærsket og sat Halmen i Stak. Nederst ved Stakken var der som en Revne, der klemmer jeg mig ind saa langt, jeg kan komme og dækker efter mig.

Det var ogsaa i yderste Øjeblik, for nu omringer Tyskerne Gaarden og begynder systematisk at eftersøge mig.

Hvor længe det stod paa, har jeg ingen Mening om, kanske var det ikke saa længe endda, for mig var det som en Evighed. Somme Tider var Tyskerne saa nær, at jeg kunde ha spyttet ud paa deres Støvler. Det var mere spændende, end rart var, og det kan endnu gi mig onde Drømme.

Omsider blev det Stilstand lidt. Men saa lige paa een Gang gir de sig til at skyde vildt, mange og lange Salver med en Mængde Maskinskyts.

Og det jog som baade Is og Ild igennem mig: Hvem skyder de paa? Er det din Familie eller hvem? —“

— Og saa kommer Spørgsmaalet over mod Gæsten:

„Har Du nogensinde rigtigt hørt Maskinskyts arbejde, uden at Du vidste, om det gjaldt dine kære eller dig selv —?“

Det var ogsaa haardere Prøve, end eens Nerver har godt af. Det kan endnu ske, jeg vaagner op om Natten drivvaad af Sved og ved knapt, om jeg ligger i min Seng eller under Halmstakken.

Da Skydningen tog fat, slog det Klik for mig. Det er vel det, der kaldes et Nervecchok. Maaske mistede jeg Bevidstheden. Der er i hvert Fald et Stykke Tid, som blev væk for mig.

Siden fik jeg at vide, hvordan det hang sammen med Skyderiet. Da Gestapo ikke fandt mig i Gaarden, drog de alle op mod Plantagen for at ta Hulen, som de havde faaet Viden om. De formerede Skyttekæde og rykkede frem mod Plantagen. Paa godt 100 m's Afstand aabnede de Ild fra alt det Maskinskyts, de havde, og gennemkæmmede Plantagen, hvis jeg skulde sidde paa Lur der.

Naa, Hulen fandt de, men ellers intet. De roste Anlægget, det var glimrende lavet, sae de. Lærer Walter og min Søn havde de jo taget med som en Slags Gidsler, og de hørte Tyskernes Forundring.

Saa omsider kørte Tyskerne. Min Søn vilde de ha taget med, men Lærer Walter sae: Det er jo kun en Dreng, I fører vel ikke Krig imod Børn! Saa slap han den Gang. Jeg blev under Halmstakken en halv Dag eller mere, inden jeg vovede mig frem. Der blev ikke Tid til at faa ret meget aftalt med min Kone, for nu var det om at komme væk.

Bodil tog det roligt og fattet. Hun er en glimrende Kone, uden hende havde jeg ikke været til ret meget. —

To Dage efter kom der 80 Mand Tyskere, omringede Gaarden og gennemsøgte den fra øverst til nederst. — Men da var jeg nede paa Sydfyn.

Der blev jeg en Tid. Men Hjemegnen trak. Det var jo ogsaa her, Arbejdet især laa for og skulde gøres: Vaabenedkastning og især Jernbanesabotagen, som nu for Alvor satte ind.

En Tid boede jeg som „Handelsmand“ paa Bechs Hotel i Tarm. Her var der fyldt med tyske Værnemagtsfolk, saa jeg følte mig ret sikker her. Paa begge Sider af min Dør paa Hotellet stod hver Aften lange Officersstøvler, i dem spyttede jeg altid min gamle Skraa ud!

En Dag ser jeg Peder Jørgensens Cykle uden for Hotellet, og da jeg kommer ind, sidder han godt nok i Skænkestuen. Selvfølgelig kender vi ikke hinanden — og lisaa selvfølgelig kom vi jo i Forbindelse siden. Han var ogsaa Handelsmand“. Saa „handlede“ vi lidt i Fællesskab og fik et og andet lavet — —

Ja, og saa kom jo Aftenen den 4. Maj! Det var næsten mere, end vi kunne fatte — Kl. 9 om Aftenen kom et mægtigt Brag.

Det var Jernbanen mellem Borris og Troldhede, der blev sprængt. Manden var gaaet hjemme fra, inden han hørte Radioavisen, saa han var stadig midt i Krigen! —“

De gaar gennem Staldene mellem fine Præmiekøer, over vel dyrkede Marker, der for en lille Menneskealder siden var Hede, ser det moderne nye Hus, der bygges oppe paa Banken, hvor Jens Rindom og Bodil skal bo, naar Sønnen, Kristian, snart overtar Gaarden.

De er ude at beundre den smukke, nye Gaard, der er bygget ude paa en Parcel af Marken. Her bor Sønnen, *Niels Rindom*, og hans unge Kone, Aase.

Mens de gaar, fortæller Jens Rindom om Arbejdet: Hedepløjning, Mærgelkørsel, Avlsarbejdet, Fremgangen. — Ogsaa om Besættelsens onde Aar, det lader sig ikke springe over, for det var og er der som en Realitet, der endnu har Magt. —

„Jordhulen oppe i Plantagen?“ —

„Ja, den er sunken sammen nu, men det er da at se, hvor den var.“

Saa staar de inde i Plantagen, hvor Træerne siden da er vokset høje. Ikke stort tilbage: En lille Sænkning i Sandaasen, der hvor Hulen var. De sammensunkne Gange er ogsaa let at kende. — „Der ude i Pløjemarken var det, vi gravede Vaabenlageret ned.“

Mens Skumringen tættes, gaar de ned mod Gaarden. Langt ude glimter Lysene fra Troldhede Stationsby. Og de store Brunkulslejer omkring Troldhede og Nr. Vium, der om Dagen ser ud som et dødt Klitlandskab, bliver nu levende af mange Lys.

„ . . . Det bedste, jeg ved,“ siger Jens Rindom — „det er at syle med Dyr, kønne, velskabte Dyr, ja, og saa gaa bag en Plov! Det var saavist hverken af Lyst eller Trang til Eventyr, jeg den Gang gik med i Modstandskampen, men for mig at se var der intet Valg. — Det Arbejde, der er lagt hen til een, skal jo gøres. Hvis een skulker fra det, bliver een blot en ringere Mand i eget Omdømme . . .“

Børn og Børnebørn.

Rydningsfolkernes Arv til Efterslægten.

Langtlysende over det flade Land rejser Urup Kirke sit hvide Taarn paa den lave Banke, hvor den byggedes i Aarene 1918—19.

Her paa denne lille Højning yderst mod Vest i Grindsted Sogn laa for 70 Aar siden med Mosedrag og sort Hede til alle Sider en lille forblæst Hedeejendom. Mørk Lynghede, surt Slid og træls Armod var Hverdagen her, og syntes ogsaa at være eneste Mulighed fremad i Tiden.

Manden her var hjertensglad, da han i 1891 slap levende herfra ved at sælge hele Herligheden: et lille Krumhus med 47 Tdr. Land Hede, Mose og Spærgelagre, et Par Stude og to, tre Køer, til et ungt Par, der søgte sig et Fremtidshjem. Prisen for Ejendommen var 5.000 Kr.

Den unge Mand hed *Jens Pedersen* og stammede fra Simmel i Snd. Omme, Pigen hed *Martha* og var født paa en lille Hedegaard i Jerrig i Grindsted. Begge havde de fra Barndommen tjent hos fremmede, saa de var vant til at arbejde haardt og være selvhjulpne.

Dette unge Par havde det Held at slumpe til at blive Medtjenere paa en Gaard i Snd. Omme. Og her blev de enige om at slaa Følge og hjælpes ad for Fremtiden.

I Foraaret 1891 begyndte saa Jens Pedersen med sine samsparede 500 Kr. paa Ejendommen i Vadbøl. Og i Efteraaret samme Aar blev de gift. Nu fik de Lov at hjælpes ad paa en hel anden Maade end før. Arbejdet var vel ikke lettere, eller Arbejdsdagen kortere, end da de tjente. Tværtimod. Men nu arbejdede de for sig selv og for Fremtiden.

For at faa en lille kontant Skilling maatte Jens Pedersen ligesom Egnens andre Smaakaarsfolk ud i Dagleje hos Gaardmændene i Urup. En af de andre Daglejere nævntes Jep Skomager, han og Jens Pedersen arbejdede sammen hos Kræ Nørgaard. Det var helt i sin gode Orden.

Men et Par Aar derefter var Jens Pedersen saa vidt fremme med Arbejdet paa sin Ejendom, saa han tog Jep Skomager som Daglejer. Det syntes Kræ Nørgaard alligevel, var skrap nok, naar den ene Daglejer tog den anden!

Det var tydeligt nok for alle i Nabolavet, at de to unge paa „æ Skrywbank“ havde mere Fart paa, end gængs Skik var. Der blev pløjet Hede, kørt Mærgel og gravet Klyne, saa Folk maatte forundre sig over alt det, de var i Stand til at overkomme. Alt Arbejde skete efter en fast lagt Plan, intet overladt til Slumpe-træf.

Hvert Aar gravede de i egen Mose en Masse Klyne, som han siden kørte til Ølgod eller Grindsted og solgte. Der var to Mil til hvilken Side, han kørte, og to Mil hjem igen. Men det ga en lille kontant Skilling, som der var haardt Brug for til Mærgelkøb, Redskaber og Husbygning.

Naar han gravede Klyne, var det ogsaa efter et gennemtænkt System saaledes, at Graven jævnedes ud og afvandedes efterhaanden, som Gravningen skred frem. Næste Aar lod den sig pløje og mærgle, og en ny Ager ga god Avl. Det var synligt for alle i Vestersognet, at Avlen ude paa æ Skrywbank bedredes fra Aar til Aar. Besætningen voksede, og nye Bygninger rejstes.

Det ejendommelige Navn: „æ Skrywbank“ (Skrivebanken) til Højningen herude i Mosen skyldes ifølge Overleveringen, at engang i sin Tid ved et Skifte paa Herregaarden Urup (1739?) samlede de interesserede Parter her paa Højningen for at gennemgaa en Fortegnelse (skrive) over Godsets Heder, Moser og Bøndergaarde. Siden fik Banken i Folkemunde Navnet æ Skrywbank, og dette Navn knyttedes saa fast til Manden Jens Pedersen, at hans rigtige Navn efterhaanden gik i Glemme, saa han kun nævntes med Kendingsnavnet: Æ Skrywbank. Og dette Navn blev efterhaanden et Hædersnavn, som nævntes med Beundring og Respekt langt ud over Sognegrænsen, saa langt ud, at Sagdannelsen tog fat og byggede videre paa fortalt og hørt. —

For selv her i en Tid og en Egn med storstilet Nybrud og Hedeopdyrkning blev man med Forundring Vidne til, at disse to: Martha og Jens Pedersen, ved deres Børns Hjælp efterhaanden

gennemførte omtrent tre Slægtleds Fremgangs- og Opdyrkningsarbejde og ud af den raa Lynghede skabte tre solide, veldrevne Gaarde.

I Hjemmet derude paa æ Skrywbank kom der efterhaanden Børn tilhuse: fem Drengene og tre Piger, da de alle var vel ankommen. Og de kom alle til at gøre Nytte, saa snart de kunde vende en Tørv eller pille i en Roerække.

Den ældste af Drengene, Kresten, fik Lov at pløje, saa snart han kunde naa op til Plovens Haandtag. Hvor mange Hundrede Tdr. Land han naaede at pløje, inden han blev Soldat, har ingen Rede paa. — —

Naar de fem Drengene — der nu hver især sidder som Mand paa en større, veldreven Gaard — af og til mødes og opfrisker Barndoms minder, da er der to Ting, de er enige om: At ligge Dag efter Dag ude i Mosen og vende Klyne, var ikke morsomt, men værre endnu var dog at luge de lange Gulerods-rækker — Uha! Det var ikke til at se Ende paa!

Da Knægtene groede til, snakkede Martha om, at de vist havde godt af at komme ud at tjene?

„Nej,“ sae Jens Pedersen, det betaler sig altid bedst at arbejde for sig selv. Og vi skal let faa Arbejde nok baade til os selv og dem!“

Da Ejendommen i Vadbøl nu var opdyrket og i god Drift, købte han i 1909 80 Tdr. Land Hede af Andr. Lauridsen i Jerrig. Saa var der foreløbig ingen Mangel paa Arbejde.

Pløje Hede og køre Mærgel. I Aarevis det samme. Mærgelbanen oppe fra Stilbjerg gik hen over Hedestykket i Jerrig og lagde hver Dag en Kolonne paa 12 Tipvogne Mærgel af. Og Kresten, der nu var 15 Aar, havde som dagligt Arbejde at læsse og køre ud paa den pløjede Hede disse 12 Vognladninger. Det var 24 store Læs Mærgel.

I Løbet af to, tre Aar blev der jo ogsaa Avl at bjerge paa den opdyrkede Hede. Til at omsætte Avlen krævedes der Dyr, derfor byggedes 1912 Lade, og i 1914 en stor Stald, altsammen rummeligt og solidt. Saa var Grunden lagt til den nye Gaard.

I den Tid, man ikke arbejdede med Opdyrkningen her oppe i Jerrig, maatte man to Gange om Dagen gaa den godt 3 km

lange Vej nede fra æ Skrywbank og til Jerrig for at røgte Dyrene. Det var mest Drengenes Arbejde, og som oftest var de to eller tre i Følge, det kortede Vejen og lettede Arbejdet.

En Aften, de kom her op for at fodre, havde de glemt Nøglen til Stalddørens Hængelaas, da var gode Raad dyre. Det blev til, at den yngste og mindste maatte puffes og klemmes gennem Høsehullet, saa han kunde aabne inde fra. —

Et Særkende ved Manden paa æ Skrywbank var, at naar han anskaffede nye Redskaber, krævede han altid det allerbedste, der var at opdrive. Og naar han byggede, var det med Tanke paa Fremtiden: rummeligt, gennemført og solidt. Folk korsede sig tit over slig Ødselhed til Byggeri, det var jo som til en Herregaard og ikke til en Hedegaard! — Men nu 40—50 Aar efter, da de samme Bygninger er fuldt brugelige og moderne, ser vi, hvor klog og forudseende den gamle Hededyrker har bygget.

Et andet Særpræg, der alle Dage fulgte Jens Pedersen paa æ Skrywbank, var, at han aldrig købte eller byggede noget, før han var i Stand til at betale kontant.

Som ung tjente Jens Pedersen paa en Gaard i Morsbøl. Hans Medtjener var lidt langfingret, og Jens Pedersen forstod snart, at adskillige af hans Ejendele vandrede over i Medtjenerens Kiste. En Dag tog han sin Medtjener med ind i Karlekammeret og tog sig for at gennemgaa Indholdet af hans Kiste.

Der kom et Par Sokker frem: Naa, dem har Du taget! Han langede ud til en ordentlig Lussing. Lidt efter kom en Pibe for Dagens Lys: Naa, den har Du ogsaa taget! — Den anden vægrede af for sin venstre Kind. Men Jens Pedersen kunde ogsaa bruge venstre Haand, saa Lussing Nr. 2 gik i Bund som den første!

Saa gik han videre i Ransagningen: En Lommekniv, et Par Seler, en Urkæde. — Hver Gang en Ejendel mere dukkede frem, afregnede Jens Pedersen omgaaende til den Kæbe, der var lettest tilgængelig.

Da alle de savnede Ejendele laa fremme paa Bordet, og sidste Haandrækning var givet, sae Jens Pedersen: „Se saa, nu er vi kvit, hvis da ellers Du ka dy Dig for Eftertiden?“ — Og det kunde den anden.

Saaledes at afregne omgaaende, redeligt og kontant var alle Dage Æ Skrywbanks Sædvane, ogsaa naar det gjaldt andre og større Værdier.

I 1907 byggede Jens Pedersen nyt Stuehus til Ejendommen paa æ Skrywbank. Det blev stort og rummeligt, saaledes at det den Dag i Dag er et godt, moderne Stuehus. Han havde Akkord med Haandværkerne. De skulde aflevere Huset fikst og færdigt for 4.000 Kr. Den Gang en uhørt Sum for et Stuehus her i disse udprægede Hedeegne.

Haandværkerne var lidt betænkeligt ved og snakkede om indbyrdes, om nu ogsaa Jens Pedersen var Mand for at rede de mange Penge ud? For selv om han var dygtig og paapasselig, saa var det jo alligevel en stor Sum for en Hededyrker.

Da Haandværkerne afleverede, lagde Æ Skrywbank rolig og uanfægtet de mange Penge paa Bordet. Den Slags gav Anseelse og Respekt.

Den nye Gaard i Jerrig fik Navnet „Lyngvang“. Da de 80 Tdr. Land Hede var opdyrket, stor Have anlagt, Læhegn plantet, fandt Æ Skrywbank, at naar han yderligere købte en Del Hede ind til og dyrkede op, blev der Plads for en Gaard mere, saa to af Sønerne kunde sættes i Vej.

I 1920 byggede han Stuehus paa „Lyngvang“. Og igen fik Folk noget at skumle og forundres over. Tænk: man fortalte for helt sikkert, at Stuehuset blev saa stort og flot, saa det kostede lige ved 20.000 Kr. Det lød overvældende i en Tid, da der næppe i hele det store Grindsted Sogn var ret mange Gaarde, som ikke lod sig købe for en saadan Sum!

Godt, solidt første Klasses Kram var Æ Skrywbanks Krav til alt, hvad han anskaffede sig. Da han først var naaet ud over Studespændet, holdt han ogsaa af at være godt kørende. Under første Verdenskrig fik han saaledes en Jumbe paa Gummihjul, vel nok den Gang det flotteste Køretøj paa Egnen.

Ved en Begravelse fulgtes Andr. Lauridsen med en udensogns Mand, de kom forbi „Lyngvang“, der var under Opdyrkning og laa med store nypløjede Hedeflader. Den fremmede rystede paa Hovedet og sae medfølende:

„Hvordan den Mand der kan faa Føden, begriber jeg ikke!“

Lidt efter gængede en fin Jumpe paa Gummi og skinnende af Lak og Forkroming forbi dem.

„Ja se,“ siger Andr. Lauridsen — „Du ka jo spørge ham selv ad, for der kører han!“

Det blev den yngste Søn, *Holger Pedersen*, der fortsatte paa „Lyngvang“. Han fortsatte ogsaa paa den Maade, at han blev Hedeopdyrker i stor Stil med moderne Midler.

Den nye Gaard, der opdyrkedes og byggedes Nord for Lyngvang, overtoges af Sønnen *Christoffer Pedersen*. *Aage* fik Nedergaard i Snd. Omme. Til den indkøbtes omkr. 200 Tdr. Land Hede, som nu er opdyrket, saa Nedergaard nu er een af Sognets største og bedste Gaarde.

Den næstyoungste Søn, *Emil Pedersen*, købte i 1933 „Kjærgaard“ i Nordenskov med 98 Tdr. Land god Jord til, siden er tilkøbt 40—50 Tdr. Land Hede og Udmark, som er opdyrket, hvorved Kjærgaard er blevet en af Egnens største Gaarde. Ved et Kautionsuheld fik *Emil Pedersen* ogsaa en Gaard i Lyne, her har han og Broren, *Holger Pedersen*, anlagt Dambrug.

Ved Købet af Kjærgaard krævedes en ret stor Udbetaling. Uden at blinke lagde Æ Skrywbank Pengene paa Bordet. Et Banklaan paa 12.000 Kr. regnede man med, kunde faa Lov at staa foreløbig. Men Banken ønskede ny og bedre Sikkerhed.

„Naa, ja ja, da,“ sae Æ Skrywbank og trak Tegnebogen. — „Saa maa I jo hellere faa Jeres Penge!“ —

Det blev den ældste Søn, *Kr. Pedersen*, der sammen med sin dygtige Hustru, *Kirstine*, fortsatte i det gamle Hjem. Under det haarde Arbejde som Murerhaandlanger ved Bygningen af Stuehuset paa „Lyngvang“ fik han en Hofteskade, laa 4 Maaneder i Gips paa Sygehus, var paa Juelsminde og Hald, og søgte alle tænkelige Læger og Kliniker, men sin fulde Førlighed fik han aldrig tilbage. Han maa omtrent altid færdes ved Hjælp af Krykke og Stok. Og dog evner han med sin ukuelige Energi at drive sin Gaard frem mellem de bedst drevne Ejendomme paa Egnen. Og i det smukke tiltalende Hjem ved Siden af Urup Kirke er det stadig den lamme, men energifyldte og aandsstærke *Kr. Pedersen*, der er Manden og den drivende Kraft i Arbejdet og Fremgangen.

Kun den ene af de tre Piger blev Hededyrker. Hun og hendes Mand, *Niels Jacobsen*, ejede Gaarden „Hedelund“ i Jerrig.

En anden af Søstrene var meget paa Rejse. Hun opholdt sig saaledes i længere Tid i England.

Den yngste blev Sygeplejerske og oprettede siden et privat Syge- og Hvilehjem i Gentofte. Et af hendes mange Gøremaal er hvert Aar til Jul at sende Hilsen og Gave til hver af de 39 Søkendebørn! —

I 1937 tildeltes Ægteparret *Martha og Jens Pedersen*, „Lyngvang“, vel nok den største Hædring en dansk Bonde kan opnaa: Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs største Sølvbæger. Og her var ingen Sognefolk, der skumlede eller syntes, det var overdrevet. Alle var enige om, at Hædringen var velfortjent.

Jens Pedersen naaede aldrig at blive gammel eller affældig. Han fik en Død, der passede til hans Virkestrang og hans Glæde ved frit at færdes i Naturen.

Hans største Glæde næst efter Virksomhed og Fremgang var Jagten. Den første Dag Andejagten gik ind i 1943, var Æ Skryvbank paa Farten fra Morgenstunden af. Lidt op ad Formiddagen saa to andre Jægere en Hund staa mærkeligt stille nede i Laurids Søndergaards Eng i Eg. De heftede sig ikke stort derved. Men da de hen mod Middag saa Hunden staa ubevægeligt paa samme Sted, gik de ned for at undersøge Sagen.

Og der stod saa Hunden og holdt Vagt over sin Herre. Han laa med Ansigtet ned i det bløde Enggræs og med Armene bredt ud, som favnede han den Jord, der gennem et langt Liv havde givet ham sin Møje og sin Glæde. Et Hjerteslag havde sluttet hans virksomme Livsløb.

Martha Pedersen døde i 1954. Naar der inden for Slægten fejredes store og flotte Konfirmationsgilder med Middagsbord og Gavebord som til et Bryllup, holdt hun af at fortælle, hvorledes det formede sig den Gang, hun i 1880 blev konfirmeret. Hun tjente den Gang i Nr. Urup og gik til Præst helt ovre i Ansager. Der var omtrent lige langt til Grindsted og Ansager: godt og vel to Mil tværs over Hede- og Kærstrækninger.

Selve Konfirmationsdagen gik hun ene den lange Vej til Ansager Kirke, stod paa Kirkegulvet, blev overhørt og konfir-

meret, og saa igen de to Mil tværs gennem Hede og Kær tilbage til Urup. I Pladsen, hvor hun tjente, sov Folkene Middagsøvn, da hun langede hjem. Men paa Køkkenbordet laa en Seddel med Besked: „Din Onden staar i Bagerovnen“. — Det var Kartofler og Grønkaal. Da hun var færdig med at spise, gik hun som alle de andre Dage med Faarene ud i Heden.

Det var al den Fest, hun fik paa sin Konfirmationsdag! Martha fortalte blot jævnt og lige til og lod Familiens Børn og Ungdom selv sammenligne: Den Gang — og saa nu!

— — „Hun var ikke blot meget dygtig, men ogsaa saadan en god og venlig Kone“ — er det Eftermæle, hun faar af Naboerne. — —

„Lyngvang“ er i Dag en af Grindsted Sogns bedste og mest veldrevne Gaarde. *Holger Pedersen* og hans dygtige Hustru, *Dorthe*, har paa ypperlig Maade videreført Arbejdet fra de gamle Rydningsfolk og forstaaet at knytte Opdyrkningstidens Fremdrift sammen med Nutidens mange Krav udadtil.

Inde i Stuerne her føler man straks den Hygge og Velvære, hvis Udspring og Aarsager ikke er let at gøre Rede for: Smag, Venlighed, Skønhedssans, smukke Møbler, Gæstfrihed, Musik — alt det, der i en samlet Sum gir Hjemmet sit eget Præg.

Men det stærkeste og egentligste Præg her skyldes dog den travle, friske og ranke Husmor. — Er det Gymnastik, tidlig Opøvelse i Arbejdet, et lyst, harmonisk Sind, der gir denne ranke Holdning og dette friske Smil? — Eller er det kanske Viden om, at det Navn, hun bærer: *Dorthe*, er taget i Arv fra Bendix Norbys Datter, *Dorthe Munk* til Urup (d. 1696), videregivet til mange andre Dorthe'r ned gennem forskellige Grene af jydsk Bondeadel. Forresten ogsaa kendt langt længere tilbage i Slægten.

Et godt Navn taaler Slid, siges der. Det staar til Troende, for Navnet *Dorthe* bruges dagligt paa Lyngvang, og det Navn er med lidt forskellig Udtale brugt i mere end 500 Aar i Slægten. — —

Og paa en Reol i Stuen staar Landhusholdningsselskabets pragtfulde største Sølvbæger med kuplet Laag og lyser som hamret Solskin, mens det baade minder og maner. —

Gaarden „Lyngvang“ ligger læt af frodige Plantninger, stor Have og Frugtplantage. Selv i Januar kan man se, at Havens Græsplæne er saa udstrakt, tæt og blød, saa Forudsætningen maa være en Motorklipper. En stor Stensætning og en Høj afslutter Plænen.

„Hør,“ siger Gæsten. „Hvorfra har Du alle de smukke store Sten der? Dem har Du ikke fundet i Grindsted Jord?“

„Aa, jeg syntes, det var min Skyldighed at dyrke lidt Hede op. Og da der ikke længere er Hede at faa lige her i Nærheden, saa købte jeg et Stykke paa 75 Tdr. Land oppe i Nebel ved Vorbasse. Jeg fik begyndt paa Arbejdet, saa kom Besættelsen, Transporten den lange Vej blev for vanskelig, saa solgte jeg. Men nogle af de mange Sten deroppe fra fik jeg da bjerget hjem.“

„Er al Lyngheden selv i Hedesognet Grindsted nu opdyrket eller tilplantet?“

„Maaske ikke altsammen. Men det er ikke let i Dag at købe Hede — Værdi? — Nej, raa Hede er jo i sig selv nærmest værdiløs. Det er først ved Indsats af Arbejde, Kapital, Afvanding, Gødning, Saasæd og igen Arbejde, at Værdierne skabes. —“

Ja vist: Samfundsskabte Værdier, Jordværdier og lignende Fraser er bare Skrivebordsteorier som adskilligt andet af den Slags, der kan bruges til at lægge Skat paa Arbejde og Fremdrift. —

Nej, før i Tiden vurderedes Heden her i Grindsted ikke til ret meget. Helt op til vor egen Tid var store Hedestrækninger at faa for smaa Penge. Omkr. 1920 solgte *Chr. Vestergaard* et Stykke Eng til *Søren Lauridsen*.

„Ja,“ siger han, „der hører jo et Stykke Hede paa en Snes Tdr. Land med til Engen, det vil Du vel ha med?“

Det vidste *Søren Lauridsen* knapt.

„Ja, det maa Du selv om, men Engen koster lige meget.“

Saa tog *Søren Lauridsen* Heden med i Tilgift.

Under Krisen først i 30erne solgtes flere Hundrede Tdr. Land Hede for 40 Kr. pr. Td. Land. Ja, *Jens Olesen* i Urup solgte endda 100 Tdr. Land for kun 15 Kr. pr. Td. Land.

Naa, de 200 Tdr. Land Hede ude ved Sorte Bjerger, *Chr. An-*

dersen, Morsbøl, og jeg købte af *Carl Kruse*, Galtbo, i 1942, laa nu i en anden Prisklasse.

Sorte Bjerge! Det lyder spændende. Det maa vi se.

Lidt efter gynger Recorden ad den godt 3 km lange Markvej over Eng og Aa og Kanal ud i et mærkeligt Stykke jydsk amerikaniseret Landskab i Morsbøl yderst mod Syd i Grindsted Sogn. Og den, der tror, han kender alle Afskygninger i det jydsk Land, maa forundres, for her er alligevel noget nyt:

En vældig Flade Pløjejord og Græsmark bredt ud under Jauardagens tunge Skylag. Men ingen Menneskeboliger at øjne. — Jo, længst ude i Sydvest et Par nye Statsejendomme yderst i Ansager Sogn.

Holger Pedersen forklarer og viser omkring. Her er 200 Tdr. Land i een stor Firkant. Meget var det rene Morads, da vi købte det. Vi maatte ha en vældig stor og dyr Afvandingskanal gravet. Men nu avler vi godt her. Og i den Græsfenne der har vi om Somren over 100 Kreaturer gaaende.

Øde, vildt og frit virker Landskabet her ude. En herlig Tumbleplads for Markens Vildt og Himlens Fugle: En Agerhønsflokk letter. Vildænder plasker i Vandsamlinger. En Raabuk sætter i lange Spring ind i Plantagen. Og ude i en Dam midt paa den store Græsmark ligger fem vilde Svaner og lyser op som Sneflager. De rejser de slanke hvide Halse og spejder mod Bilen, men skræmmes ikke til Flugt. — —

I Dag et stort Flademaal under Kultur. Om nogle Aar kanske en Storbodegaard eller to, eller kanske et helt nyt Bolaw? — Og forhen, endda ikke længere siden, end de fleste voksne mindes det: Et øde, fladt Hededrag med Sump og Kær, kun Sorte Bjerge i Sydvest brød svagt den flade Horrisonklinje. — Vildsomt og øde ved Vintertid. Men i Sommertiden med ilende Varmeflimmer af Lokkemands Sæd ud over Fladerne. —

„Ja, vil Du gerne vide lidt om Grindsted Sogn i ældre Tid?“ siger Fru Dorthe, „da spørg min Far, Laurids Søndergaard, han ved mere end de fleste om de Ting . . .“

Een af Harald Blaatands Efterslægt.

Laurits Søndergaard, Egmoosegaard.

Det lyder som en slidt Vittighed, om nogen vover at paastaa, der i Dag lever Folk, som kan føre deres Slægt tilbage til Gorm den gamle. Og der kan bygges mange Vittigheder videre paa den første. — Og endda er det sandfærdigt.

Fhv. Gaardejer *Laurids Søndergaard*, Egmoosegaard i Eg, nu Grindsted, er een af de faa, der er i Stand til gennem Kirkebøger, Skøder, Skifter, andre Arkivalier og Adelsaarbøger at vandre den lange Vej tilbage gennem godt og vel 30 Slægtled. —

Den Mand maa vi hilse paa! — Ja, det er han ogsaa værd, for han ved meget. — I 1953 solgte han Egmoosegaard og flyttede til Grindsted By. Og selv om han nu bor midt i Byen, har han dog fundet en Plads, hvor han daglig har det for Øje, der før i Tiden var hans Hverdag: Aaen og Engen. Kun Lyngen mangler. Hans Have skraaner mod Syd ned mod Engen. Og fra Stuernes Sydvinduer er den skønneste Udsigt over det smalle Engdrag med Kanal og Aaløb over mod det frodige Anlæg paa Engens modsatte Side.

Laurids Søndergaard er villig til at fortælle om Æ Skrywbank og andre Hedeopdyrkere fra Grindsted Sogn, mere træg, da det gælder ham selv:

„Naa ja, jeg er født 1888 paa den vestligste Udflyttergaard fra Eg. Min Far hed *Peder Jensen*. Han solgte siden Gaarden til sin Bror, *Marius Jensen*, byggede en ny Gaard lidt Øst for og dyrkede Hede op. Da den Gaard var i god Drift, solgte han den, rykkede lidt længere ind i Heden og tog fat paa at lave en ny Gaard her. Den overtoges siden af min Søster og Svoger. — Min Far har paa gammeldags Maade opdyrket over 100 Tdr. Land Hede . . .“

„Du har vel prøvet at være Vogterdreng?“

„Det kan siges. Fire Somre gik jeg ved Kreaturerne ude i Eg Mose. Det ga baade det ene og andet, først og fremmest et fortroligt Samliv med Naturen —“

„Du har faaet et godt Kendskab baade til den vilde, utæmmede Natur og til de Mænd, der tæmmede den?“

„Aa jo, begge Dele. Selv kom jeg jo ogsaa efterhaanden i Gang som Hededyrker . . .“

„Hvor gammel var Du, da Du første Gang pløjede raa Hedejord?“

„Omkring Konfirmationsalderen vel. Brække Hede og køre Mærgel var jo kun dagligt Arbejde, det laa Aaret rundt og ventede paa een, naar ikke de skiftende Aarstiders Arbejde krævede een . . .“

24 Aar gammel købte Laurids Søndergaard i 1912 af Thomas Jørgensen i Eg 112 Tdr. Land Hede og et Engstykke. 12 Tdr. Land af Arealet var opdyrket, men ringere end Lyngheden, for det var helt sammengroet af Senegræs.

I 1913 byggede han paa det først pløjede Hedestykke en lang Staldlænge med komplet Beboelse i den søndre Ende. Stalden var 16 Alen vid. Ovenpaa var høj Trempel, saa her var en Masse Plads. En af Naboerne kikkede sig omkring i det store Rum og sae hovedrystende:

„Du er da godt tosset at bygge saa stort! I de første 10 Aar faar Du ikke Avl nok til at fylde dette her Hus!“

Næste Aar var Huset fyldt, og der stod to Hæs udenfor. I de første Aar brækkede han Hede fra Morgen til Aften. Og hele Vintertiden, naar ikke Sneen laa for dyb, kørtes der Mærgel ud. En vældig Indsats af Arbejde, som ogsaa med Tiden gav sin Løn. Laden, han byggede i 1918, 52 Alen lang og 18 Alen vid, blev ogsaa med Tiden fyldt af Afgrøder, der efterhaanden voksede frem paa den tidligere Hedejord.

Besætningen naaede op paa 4 Arbejdsheste, 22 Malkekøer og samme Antal Ungkvæg. I 1923 fik Laurids Søndergaard anerkendt Svineavlscener. Og i 1939 tildeltes Lene og Laurids Søndergaard Hæderstegnet: Sølvmedaljen for Landboflid . . .

Dette er i et hastigt Rids Hovedtrækkene i denne Hededyrkers Livsløb. Maaske i meget ligt andre Hededyrkeres Indsats, men dog med sit eget personlige Præg.

„ . . . Og Du solgte saa Egmosgaard?“

„Ja, i 1953. Vi har fem Døtre, de er alle gift og hver for sig

i gode Stillinger, der var ingen til at overta Gaarden. Saa solgte vi og flyttede her til Grindsted By. Min Kone døde for et Par Aar siden . . .“

„Og nu har Du Tid til at sysle med Slægtshistorie?“

„Jeg har altid interesseret mig for Egns- og Slægtshistorie. Mens jeg dyrkede Hede op og drev Gaarden, blev der jo kun lidt Tid tilovers til den Slags . . .“

„Men nu har Du altsaa taget fat for Alvor og fundet frem til Slægtskab med „ . . . Den Harald, som vandt sig hele Danmark og Norge og gjorde Danerne kristne“. — Ja, og Gorm og Thyra!“

„Jeg var maaske selv den, der blev mest forundret, da jeg opdagede, hvor langt tilbage i Tiden det var muligt at naa . . .“

„Og naar Du nu ser tilbage over alle de mange Hededyrkere, Du i din Tid har kendt, hvad vil Du saa nævne som Hovedsum af disse Menneskers Arbejde?“

„At det er en vældig Sum af Arbejde, Vilje og Udholdenhed, der her er sat ind, mere end ret mange kan fatte!“

„Og Lønnen — Værdierne, der er skabt?“

„Selvfølgelig har ogsaa de enkelte efterhaanden faaet Løn for deres Arbejde. Men langt fra i Forhold til deres Indsats. Det er i mange Tilfælde Samfundet — eller Skattemyndighederne, om man vil — der nu og fremad i Tiden høster de største Fordele af den store Arbejdsindsats . . .“

„Ja fremad i Tiden? Hvor langt frem tror Du, Hededyrkernes Indsats vil være kendbar?“

„Lige saa længe Slægterne lever og virker i de nye Hjem, da lever ogsaa Mindet om de gamle, der i sin Tid skabte disse Hjem . . .“

— — —

Hjemvejs sidder Gæsten i Bilen og fortsætter Tankerækken: . . . Fremad i Tiden —? Hjemmene og Slægterne, der lever —

. . . Alle disse Udmarkshjem er som en skjult, vældig Reserve . . . Vist saa: Var disse Hjem ikke ørket frem den Gang, saa var de kanske rejst i en nyere Tid med moderne Driftsmidler og langt mindre legemligt Slid. —

Men de menneskelige Egenskaber, der krævedes og opøvedes:

Vilje, Udholdenhed, Forsagelse, Selvhævdelse, det er Værdier, der unddrager sig Rationalisering og Mekanisering. — En folkelig, national Reserve, der ikke lader sig maale . . .

Det er nyt sundt Blod med Vilje og Virketrang, der fra disse gamle Rydningsfolk flyder ud i Slægter og Samfundsliv . . .

Gæsten mindes, at *Martha* og *Jens Pedersen* fra æ Skrywbank i Dag har 39 Børnebørn, naar de engang ligesom Efterslægten fra andre Rydningsfolk gaar ind i selvstændige Stillinger, vil de hver især føre lidt eller mere med sig fra Barndomshjem og Slægtsarv.

De færreste vil fortsætte ved Landbruget, det ved vi.

For lige saa længe Bønderne fra Statsmagtens Side behandles som anden Klasses Samfundsborgere, der maa udrede store Særskatter og kun faar Lov til at betale til de pristalsreguleredes Sikkerhed, uden selv at kende økonomisk Sikkerhed. — Ja, lige saa længe vil Flugten fra Landbruget til andre Erhverv fortsætte.

Den kampmannske Læresætning om, at Bønder og Bier kan behandles ens: Naar man tar Honningen fra dem, samler de blot noget mere! vil i Længden bittert hævne sig: Der bliver ingen Bier eller Bønder til at samle! — —

Men inden for andre Erhverv og Livsstillinger vil der ogsaa være Brug for Vilje og Udholdenhed, Virketrang og Selvhævdelse, det, der var Drivkræfterne bag de mange Hededyrkeres og Udmarkshjems Fremgang.

Og i dansk Samfundsliv og Erhvervsliv vil Arven fra de gamle Rydningsfolk længe kunne efterspores.

Oplysninger og Henvisninger.

Elise Nørgaard Eriksen, Nygaard, Malle, Sennels Sogn, Hillerslev Herred, Thisted Amt. Født paa Østerild Mejeri. Lærerinde paa Hundborg Højskole. Gift 1908 med *Erik Nørgaard Eriksen*. Han døde efter Ulykkestilfælde 1912. Elise Nørgaard drev Gaarden frem til Mønsterbrug. Modtog 1930 Sølvmedaljen for Landboflid.

Kristen Hansen, Tøstrup, Aadum Sogn, Ringkøbing Amt. Født 1867. Gift 1888 med *Maren Jensen* fra Gundesbøl. Overtog en Gaard i Bundsgaard: 40 Tdr. Ld. Ager, 10 Td. Ld. Eng, 50 Tdr. Ld. Hede. Opdyrkede 40 Tdr. Ld. Plantede 8. Gaarden overtoges 1915 af en Søn.

1909 købte de en meget forsømt Gaard i Tøstrup: 100 Tdr. Ld. Ager og Hede, 35 Td. Ld. Eng. Besætningen var 10 Køer, 10 Ungkvæg, 1 Svin, 2 Heste – og Foder til 3 Dage! I 1910 flyttede og nybyggede Kr. Hansen Gaarden. Da Maren og Kr. Hansen i 1932 tildeltes Sølvmedaljen for Landboflid, var al Marken i Kultur, store nye Bygninger. Besætningen 45 Malkekøer, 50 Ungkvæg, 4 Heste, Traktor, Malkemaskine m. m. 220 Svin. Stor Have. 6 Børn.

Jeramias Møller. Født i Thyregod Sogn 1855. Gift med *Magdalene Duns* fra Ringgve. Hun ejede 1000 Kr. Købte Hus i Hallundbæk Mose, opdyrkede her 45 Td. Ld. i Løbet af 6 Aar. Mageskiftede med et Ud-flyttersted i Omvraa med 98 Td. Ld. Hede til. Bor her i 26 Aar, opdyrker 86 Td. Ld., planter 12 Td. Ld. Sælger 1914 Gaarden for 20,000 Kr. Begynder igen forfra i Døvling Mose i Skarrild Sogn, Ringkøbing Amt, med 110 Td. Ld. Hede og Mose. Driver en ny Gaard frem her, som Datteren og Svigersønnen overtager 1924.

Selv om Jeramias Møller og Lene nu er forholdsvis velhavende Folk (ejer vel ca. 50,000 Kr.), han er 69 Aar, hun 71 Aar, begynder de for fjerde Gang forfra i Engebæk yderst i Sdr. Omme Sogn. Ogsaa her driver de en Gaard frem af Heden, inden de i 1934 sælger og køber Hus, først i Karstoft, siden i Blaaahøj. Fejrer Diamantbryllup 1942 i Blaaahøj. Modtog Sølvmedaljen 1920.

Jørgen Spørensén (Greisen), „Løvskovlund“, Farre, modtog Det kgl. Landhusholdningsselskabs 4de Bæger 1834.

Hans Lybne, Østergaard, Lyne, Ringkøbing Amt. Født 1857. Gift med *Elsé Marie Christensen* 1890. Tjente fra han var 7 Aar, til han var 32. Købte 1889 for 3,900 Kr. 65 Td. Ld. af Østergaards Hede. Byggede

1890. Huset brændte ved Lynnedslag 1893. Byggede igen. 58 Td. Ld. Hede kultiveret. Tildelt Sølvmedalje 1932. 5 Børn.

Otto Mortensen, Lønne Sogn. Ribe Amt, f. 1888. Gift med *Johanne Marie* 1910. Købte 1912 den gamle Degnelod i Lønne for 3,000 Kr. 7 Td. Ld. Lyng og Klitsand. 1923 købtes yderligere 9 Td. Ld. Hede for 1200 Kr. – Alt opdyrket eller tilplantet Driftsoverskud 1935 ifl. Regnskab: 2936 Kr. Sølvmedaljen 1936. 8 Børn.

Jensine Kirstine Pedersen, Sjælborg, Hostrup Sogn, Ribe Amt. Gift 1893 med *Hans Pedersen*. Han døde 1929. Al Heden er i 1936 opdyrket. Besætningen: 20 Malkekøer, 18 Ungkreaturer, 4 Heste. Ifl. Regnskab gav Ejendommen i 1935 et Driftsoverskud paa 8,440 Kr. Sølvmedaljen 1936. 10 Børn.

Anders Danielsen, Foldby Hede, Hinnerup, Skanderborg Amt. Født 1848. Begyndte 1869 i en Lejestue paa Vithen Mark. Arbejdede som Tækkemand. Købte 1873 et Hus med 2 Td. Ld. Byttede i 1882 med en 9 Td. Ld. stor Hedelod. Byggede, dyrkede op, dræned, kultiverede. Naaede at holde 6 Køer og 2 smaa Heste. Sølvmedaljen 1898. 12 Børn. *Anders Danielsen* døde 1929. *Hans Hustru* i 1928. *Søren Braad Danielsen*, Engdalsgaard i Voldby, Skanderborg Amt. Søn af *Anders Danielsen*.

Mads Kristian Kristensen, Lading, Mundelstrup, Skanderborg Amt. Født 1848 i et fattigt Hjem. Gift 1873 med *Anna Sofia* fra Sabro. Dag-lejer til 1880. Købte ved Tvangsauktion en forfalden mindre Ejendom for 4,000 Kr. Arbejdede med Køerne, drev Ejendommen frem. Modtog Sølvmedaljen 1904. 3 Børn. *En søn Chr. Ertvard f. 9/5 - 1875 Sabro*

Hans Raaby, Drøs Mark, Thorsø, Skanderborg Amt. Født i Højby 1890. Overtog Ejendommen ved Statslaan 1915. 10 Td. Ld. Lyng, Kær og Skrup. Gift 1919 med *Elise Marie Kristensen* fra Hadsten. En smuk lille veldreven Ejendom. Sølvmedaljen 1931. 2 Sønner.

Gravers Madsen, Møldrup, Tim, Ringkøbing Amt. Udlært som Murer-svend 1901. Gik paa Valsen og arbejdede mange Steder omkr. i Europa. Vendte hjem igen 1906. Købte 1907 for 2550 Kr. 15 Td. Ld. Hede, Kær og Eng. Gift 1908 med *Ellen Katbrine Olsen* fra Tim. 1914 købtes 7½ Td. Ld. Hede og Kær for 1800 Kr. 1915: 4½ Td. Kær. 1917: 11 Tdr. Ld. Agerjord. Altsammen i fin Kultur. Sølvmedaljen 1928.

Ole P. Jensen, Højen, Hugdrup, Dronninglund Herred. Født 1873. Gift 1894. Gik i 3 Aar, som Daglejet paa Dybvadgaard. Købte 1897 et lille forfaldent Hus, „Hungerholt“ kaldet med 3 Td. Ld. og 1 Ko. Købte

yderligere 3 Tdr. Ld. Arbejdede med Kørerne, naede at holde 5 Køer. 1904 solgte han „Hungerholt“ og købte for 7000 Kr. sit Fødehjem „Højen“ med 15½ Td. Ld. stenet og bakket Jord. 1906 fik han to Heste og byggede Stald og Lade. 1913 nyt stort Stuehus. Senere yderligere købt 7½ Td. Ld. Nu en veldreven Gaard. Driftsoverskud ifl. Regnskab for 1921-22: 4080 Kr. Sølvmedaljen 1922. 14 Børn.

Vendelbogaard (1688 Windelboe) Bodil og Jens Rindom modtog 1956 Det kgl. Landhusholdningsselskabs Sølvbæger.

Jens Pedersen (Skrivebanke), „Lyngvang“, Grindsted, gift 1891 med *Martha Hansen* fra Jerrig. Ægteparret, der ud af den raa Hedejord skabte 3 veldrevne Gaarde, modtog 1937 Det kgl. Landhusholdningsselskabs største Sølvbæger. Jens Pedersen døde 1943. Martha 1954. 8 Børn.

Holger Pedersen, „Lyngvang“. Født 1910. Hans Hustru, Fru *Dortbe*, er Datter af Laurids Søndergaard, Egmosegaard.

Andr. Chr. Andersen: Gaardejer, Formand for Grindsted Sogneraad. Fra 1959 Venstres Folketingskandidat i Ribe-Kredsen.

Laurids Søndergaard, Egmosegaard, nu Grindsted. Født 1888. Gift 1913 med *Lene Laursen* fra Horsbøl. Opdyrket og drænet ca. 90 Td. Ld. Hede og Mose. Fik 1930 den første tuberkulosefri Besætning i Grindsted Sogn. Fik Sølvmedaljen 1941. 5 Døtre.

Tidligere er udsendt:

SALOMON J. FRIFELT
GODTFOLK og SKIDTFOLK
og nogle af de andre

Enten det er bjærgsomme Godtfolk, unyttigt Skidtfolk eller nogle af de andre i stræbsom Hæderlighed, saa er det først og fremmest det fælles Menneskesind i dets mange Afskygninger og et dejligt smittende jydsk Lune, der glimter frem gennem disse 10 Fortællinger.

Pressen skrev:

Det er en berigelse at læse Salomon J. Frifelts skildringer af folkene fra de jydsk udmarker. Han har samfølelse med disse ofte stridige og stejle mennesker, der gaar den vej, som deres sind foreskriver dem, enten det saa bærer i den ene eller den anden retning.

RINGKØBING AMTS AVIS

Salomon J. Frifelt er en god fortæller, og det er han, fordi han er en fin iagttagere af sin vestjyske hjemstavns mennesker. Det vil man snart opdage ved læsningen af hans sidste bog. Han har kaldt den »Godtfolk og Skidtfolk«. Det er en fornøjelig og læseværdig bog.

JYDSKE TIDENDE

3. oplag

kr. 12,50

ROSENKILDE OG BAGGER

SALOMON J. FRIFELT er kendt og navngivet som de jydskes Udmarkers Digter. Blandt hans mange Bøger har især Bogen om de vestjydske Udmarksfolk, Hededyrkere og Rydningsmænd »Gennem de jydskes Udmarker« vundet Folkeyndest og er solgt i store Oplag.

MIDT UNDER HIMLEN — HVOR KRAGERNE VENDER

er en Videreførelse af disse Krøniker om særprægede, viljestærke Mænd og Kvinder, der har skabt ny Plovjord, nye Hjem og hævdet den sunde, stigende Linie i Slægtens og Folkets Livsløb.

I denne nye Samling »Skildringer og Skæbner fra de jydskes Udmarker« fornemmes selve Livets stærke Spænding i Handlingsgang og Menneskesind. Og bag ved ligger det jydskes Lune og glimter frem som et stilfærdigt Smil.

Salomon J. Frifelt ikke blot kender sine Folk og Typer, han er samlevet med dem som een af deres egne, derfor er hans Fortællinger vederhæftige og ægte som sunde Hverdage og dog løftet op i Poesiens og Digtningens Lysstreff.

Der er om disse sandfærdige Historier fra de jydskes Udmarker sagt, at de giver Læseren øget Tro paa Folkets Sundhed og Livsvilje. Og ikke mindst den Ungdom, der strider for at naa frem, vil i denne Bog finde Tilskyndelser og Opmuntring.

ROSENKILDE OG BAGGER